

**Magyar
Szociológiai
Társaság**
Hungarian
Sociological
Association

DIGITALIZÁCIÓ ÉS TÁRSADALMI VÁLTOZÁS

**DIGITALISATION AND
SOCIAL CHANGE**

2024. november 27-29.

PTE | BTK

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS**

PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Társadalom- és Médiatudományi Intézet
Szociológia Tanszék

PÉCS

**Magyar Szociológiai Társaság: Digitalizáció és társadalmi változás
ABSZTRAKTKÖTET**

**Hungarian Sociological Association: Digitalisation and Social Change
BOOK OF ABSTRACTS**

Szerkesztők / Editors

Katics Eszter

Werner Luca

Berger Viktor

Borítóterv / Cover design

Völgyi Bence

Szervezőbizottság / Organising committee

Bálint Lajos, Berger Viktor,

Füzér Katalin, Geiszelhardt Sára,

Glózer Rita, Katics Eszter,

Radosnai Levente, Ragadics Tamás,

Tomay Kyra, Völgyi Bence,

Werner Luca, Zsinka Flóra,

valamint a PTE BTK szociológia szakos
hallgatói önkéntesei

Feischmidt Margit

Loncsák Noémi

Megyesi Boldizsár

Nagy Beáta

Rosta Gergely

Szabó-Tóth Kinga

Virág Tünde

Kiadja / Published by

Magyar Szociológiai Társaság
1097 Budapest Tóth Kálmán u. 4.

www.szociologia.hu

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és
Társadalomtudományi Kar
7624 Pécs Ifjúság útja 6.

<https://btk.pte.hu/hu>

ISBN: 978-963-626-345-4

DOI: <https://doi.org/10.15170/MSZT-DTV-abstracts-BTK-2024>

Minden jog fenntartva / All rights reserved

Budapest, Pécs

2024

Panelek
Panel discussions

Adatnyilvánosság és nyílt tudomány a hazai társadalomtudományban

Panelvezető: Virág Tünde^{1,2}

A természettudományos kutatásokhoz hasonlóan, a társadalomtudományos műhelyeket is egyre inkább foglalkoztatja az a kérdés, hogy milyen elvárásokat fogalmazzanak meg a szakmai folyóiratok az adatok és elemzési eljárások nyilvánossá tételével kapcsolatban. A nemzetközi szakmai folyóiratok elvárásaiban számos változás történt az elmúlt évtizedekben, pl. az empirikus kutatások regisztrációja, adatok és elemzési eljárások hozzáférhetővé tétele. A téma aktualitása miatt az azzal kapcsolatos vitának, hogy ezt a trendet mennyire kell követnie a magyar társadalomtudományos folyóiratoknak már helyet adtunk a Szociológiai Szemle hasábjain is. A beszélgetés során az alábbi kérdésekre keressük a válaszokat: Mennyire érvényesíthetők a társadalomtudományokban a nyílt tudomány normái? Kell-e különbséget tenni aszerint, hogy milyen jellegű adatokról van szó? Milyen ismeretelméleti, gyakorlati és etikai kérdések merülnek fel az adatok nyilvánossá tételével és másodelemzésével kapcsolatban? Mennyire válnak ellenőrizhetővé és reprodukálhatóvá a társadalomtudományi kutatási eredmények, ha a kutatási adatok és elemzési eljárások mások számára is elérhetővé válnak? Milyen érvek szólnak amellett vagy az ellen, hogy a hazai társadalomtudományos folyóiratok elvárásaként fogalmazzák meg a kéziratok leadásakor az adatok és elemzési eljárások nyilvánossá tételét?

Előadások:

- **Gárdos Judit³: Mondások és érdekek. A társadalomtudományos kutatási adatok nyíltsága a mai Magyarországon**
- **Janky Béla^{4,5}: Hol a helyünk?**
- **Németh Krisztina^{2,6}: Dilemmák és garanciák – a kvalitatív adatok kezelésének társas, társadalmi beágyazottsága**

¹ ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológia Tanszék

² HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete

³ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Társadalom- és Közpolitika Kutatási Osztály

⁴ BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék

⁵ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatóközpont

⁶ Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás-és Társadalomtudományi tanszék

Data transparency and open science in domestic social science

Panel moderator: Virág Tünde

As in natural science research, social science workshops are increasingly concerned with the question of what professional journals should expect from the public disclosure of data and analytical procedures. There have been many changes in the expectations of international journals over the last decades, e.g. registration of empirical research, making data and analytical procedures available. Due to the topicality of the subject, the debate on the extent to which Hungarian social science journals should follow this trend has already been discussed in the pages of the Szociológiai Szemle. In this discussion, we seek answers to the following

questions. Should we distinguish between the types of data we are talking about? What are the epistemological, practical and ethical issues involved in making data public and in second-guessing it? To what extent do social science research results become verifiable and reproducible when research data and analytical procedures are made available to others? What are the arguments for or against the requirement for national social science journals to make data and analytical procedures public when submitting manuscripts?

Presentations:

- **Gárdos Judit: Sayings and interests. The openness of social science research data in contemporary Hungary**
- **Janky Béla: Where is our place?**
- **Németh Krisztina: Dilemmas and guarantees – the social embeddedness of qualitative data management**

A digitalizáció és az oktatás társadalmi összefüggései

Panelvezető: Nagy Péter Tibor¹

A digitalizáció – oktatásszociológia összefüggésrendszere több nyilvánvalóan oktatásszociológiai témakört érint. A digitalizáció növeli a társadalmi egyenlőtlenségeket, hiszen az internethasználat, a computer-birtoklás, az áramhasználat, az internetezéssel töltött idő családi és kisközösségi elfogadottsága az alsóbb társadalmi csoportok hátrányait növeli; a digitalizáció csökkenti a társadalmi egyenlőtlenségeket, hiszen a nagy könyvtárhoz távol élők, a tanulásaikra csak töredékidőket fordítani képesek, a könyvek drágaságával vagy a könyvek tárolhatóságának – költöztetésének nehézségeivel szembenézők hátrányait csökkenti; a digitális interaktivitás, a web2 lehetősége hasonlóképpen egyszerre növelheti és csökkentheti az oktatással kapcsolatos társadalmi egyenlőtlenségeket; a publikálás digitális lehetőségrendszere, annak elfogadottsága a tudományos csoportok közötti egyenlőtlenségek, a felsőoktatás egész rendszerét érintő befolyásolója; a tananyagok és szakkönyvek, régi folyóiratok visszamenőleges digitalizációja olyan atipikus egyenlőtlenségfajtákat is érint, mint hogy a 100-200 évvel ezelőtti „beszélők” milyen mértékig tudnak „részt venni” a mai tudományos diskurzusokban.

Előadások:

- **Fekete Szabolcs²: Mesterséges intelligencia az oktatásban: innováció, adaptivitás és kihívások**
- **Forray R. Katalin³ – Kozma Tamás⁴: Digitalizáció a cigányság körében: Mezőtúri esete (87–88. o.)**
- **Biró Zsuzsanna Hanna¹ – Győri Edit⁵: Online platformok az inkluzív oktatásért**

¹ Wesley János Lelkészképző Főiskola

² PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék

³ PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

⁴ DE Bölcsészettudományi Kar

⁵ Belvárosi Tanoda Alapítvány

The social context of digitalisation and education

Panel moderator: Nagy Péter Tibor

The digitalisation-sociology of education nexus involves several obvious sociological issues in education. Digitalisation increases social inequalities, as the family and small community acceptance of internet use, computer ownership, electricity use, time spent on the internet increases the disadvantages of lower social groups; digitalisation reduces social inequalities, as it reduces the disadvantages of those who live far from large libraries, those who can only spend a fraction of their time studying, those who face the cost of books or the difficulty of storing and moving books; similarly, digital interactivity, the possibility of web2, can both increase and decrease social inequalities in education; digital publishing and its acceptance is an influencer of inequalities between academic groups, of the whole system of higher education; the retroactive digitisation of teaching materials and textbooks, of old journals, also affects atypical

types of inequalities such as the extent to which ‘speakers’ of 100-200 years ago can ‘participate’ in today’s academic discourse.

Presentations:

- **Fekete Szabolcs: Artificial intelligence in education: innovation, adaptability and challenges**
- **Forray R. Katalin – Kozma Tamás: Digitalisation among the Roma: the case of Mezőtúr (pp. 87–88)**
- **Biró Zsuzsanna Hanna: Online platforms for inclusive education**

A mesterséges intelligencia és a szociológia

Panelvezető: Füzér Katalin¹

A mesterséges intelligencia (MI) gyors fejlődése mélyreható hatást gyakorol a társadalomra, új kérdéseket és dilemmákat felvetve a szociológia számára. A panel célja, hogy betekintést nyújtson az MI és a szociológiai elmélet, a kutatás és a módszertan kapcsolatába. Az előadásokat reflexió és vita követi a panel tagjainak és a konferencián résztvevőknek a közreműködésével.

Előadások:

- **Vicsek Lilla²: A mesterséges intelligencia társadalmi vonatkozásai és a szociológia**

Az első előadás bemutatja, miként járulhat hozzá a szociológia a mesterséges intelligenciához kapcsolódó társadalmi kérdések mélyebb megértéséhez és kritikai vizsgálatához. A szociológiának fontos szerepe lehet egyebek mellett abban, hogy láthatóvá tegye és elemezze az MI alkalmazását övező hatalmi viszonyokat, társadalmi egyenlőtlenségeket és normatív kérdéseket, amelyek gyakran háttérbe szorulnak a technológiai fejlődést ünneplő optimista narratívákban. Az előadás olyan példákat mutat be, amelyek rávilágítanak, hogyan segíthetnek a szociológiai, illetve a szociológiai nézőpontot integráló interdiszciplináris kutatások a társadalmi és technikai tényezők kölcsönhatásainak átfogóbb megértésében. Emellett, saját tapasztalatokra is építve felhívja a figyelmet azokra a kihívásokra, amelyekkel a szociológusok szembesülhetnek a téma kutatása során.

- **Berger Viktor¹: A mesterséges intelligencia fenomenológiai nézőpontból**

A panelbeszélgetés második szegmense egyrészt azt vizsgálja meg, hogy mik lennének a feltételei annak, hogy erős értelemben vett mesterséges intelligencia jöhessen létre, amihez az emberi tapasztalati struktúrák képezik a kiindulópontot. Másrészt a szegmens fenomenológiai szempontból értelmezi az emberi cselekvők mesterséges intelligenciával folytatott interakcióit. Ennek során kiemelem az emberek közti megtettesült interakciók, valamint az emberi cselekvők és a mesterséges intelligenciát alkalmazó szoftverek közti interakciók különbségeit.

- **Kmetty Zoltán³: A mesterséges intelligencia és a szociológiai kutatás**

A mesterséges intelligencia nemcsak a körülöttünk levő világot változtatja meg, hanem a társadalomtudományi kutatások eszköztárát is megreformálja. A generatív MI-modellek egyre nagyobb szerepet képesek játszani a kutatási folyamatban, de az eszközök gyakorlati beépítése az eszköztárunkba továbbra is rengeteg kérdést implicál. Az, hogy meddig engedjük be a mesterséges intelligenciát a kutatási gyakorlatba, nagyban meghatározza a szociológiai kutatás jövőjét.

¹ PTE Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Szociológia Tanszék

² BCE

³ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Sociology and artificial intelligence

Panel moderator: Füzér Katalin

This panel discussion aims to offer insights about AI and its relationship with sociological theory, research and methodology.

- **Lilla Vicsek: The sociological imperative to address AI**

In an era where AI's influence is widely debated, sociologists are increasingly pressured to articulate the effects of this technology on society. The first segment will explore strategies for sociologists to navigate this landscape by integrating futures research methods with sociological approaches, as well as analysing contemporary visions of the future with AI to understand their consequences, and factors that shape the expectations. Special focus will be on the future of work.

- **Viktor Berger: Phenomenological perspectives on AI**

This segment will examine, on the one hand, the premises and potential for strong AI based on patterns of human experiential reality. On the other hand, the segment describes current human interactions with AI from a phenomenological stance, highlighting the contrast between embodied interactions emphasized in both traditional phenomenology and contemporary embodied cognition, versus the distinct nature of human-AI interactions .

- **Zoltán Kmetty: Ai and sociological research**

This segment will emphasize the longstanding use of AI in sociological research, highlighting both traditional methods as well as the latest advancements in big data analytics and computational social science to underscore the field's ongoing technological integration.

Jóllét és migráció

Panelvezető: Németh Zsolt¹

Míg az anyagi tényezők és a jólét szubjektív aspektusai közötti kapcsolat a társadalomtudományok viszonylag jól dokumentált szegmense, és az anyagi életkörülmények és a migráció kapcsolatát is hatalmas mennyiségű szakirodalom vizsgálja, addig az elméleti háromszög harmadik csúcsa, a jólét és a migráció kapcsolata csak az utóbbi években kezdett nagyobb figyelmet kapni. Bár a boldogságnak vagy az életelégedettségnek még mindig nincs univerzális definíciója, az a szilárd meggyőződés, hogy az egyének általában a jólétük javítása érdekében cselekszenek, és ez a döntéseik és cselekedeteik végső célja (Selezneva 2011: 140). Ebből a szempontból az önkéntes migráció olyan eszköznek tekinthető, amely a jólét növelésének kívánt eredményét szolgálja. A panel egyik célja, hogy bemutassa és megvitassa egy több mint három éve futó kutatási projekt (MIGWELL) főbb eredményeit. Az osztrák-magyar együttműködési projekt a migráció és a jólét különböző aspektusai közötti kapcsolatot vizsgálta a magyar és az osztrák lakosság nagy adatbázisokban elérhető jóléti mutatóinak összehasonlító elemzésével, a Magyarországról Ausztriába irányuló migráció vizsgálatával, valamint a különböző migrációs vagy migrációs hajlandósági profilú csoportok összehasonlításával. A projekt megközelítése nemcsak azért innovatív, mert összekapcsolja a „jólét” és a „migráció” fogalmát, hanem azért is, mert egy kutatási keretben értelmezi a kétirányú oksági kapcsolatot. Mivel a Covid-19 világjárvány mindkét pillérre mélyreható hatást gyakorolhat, a MIGWELL a projekt teljes életciklusa során a járvány miatt gyorsan változó társadalmi-gazdasági és jólléttel kapcsolatos kérdésekre is reflektált.

Előadások:

- **Németh Ádám^{2,3,4} – Sümeghy Dávid²: A migráció és a szubjektív jóllét kapcsolata – egy elméleti modell és egy empirikus példa az Ausztriában élő magyarokkal (216–217. o.)**
- **Göncz Borbála⁵ – Lengyel György⁵ – Tóth Lilla⁵: A szubjektív jóllét összefüggései a Magyarországról Ausztriába irányuló migráció kontextusában (108–109. o.)**
- **Bodor Ákos⁴ – Hegedűs Márk^{4,6}: A svéd társadalom magyar szemmel (44–45. o.)**
- **Gábos András⁷ – Tátrai Annamária^{7,8} – Tomka Zsófia⁷: Az EU-SILC jövedelemadatainak megbízhatósága Magyarországon (89–90. o.)**

¹ Címzetes egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem és Pécsi Tudományegyetem

² Institute for Urban and Regional Research, Austrian Academy of Sciences

³ The Challenge of Urban Futures Research Platform, University of Vienna

⁴ HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

⁵ BCE

⁶ PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

⁷ TÁRKI

⁸ ELTE Társadalomtudományi Kar

Well-being and migration

Panel moderator: Németh Zsolt

While the relationship between the material factors and the subjective aspects of well-being is a relatively well-documented segment of social sciences and there is a vast amount of literature examining the nexus of material life conditions and migration too, the third vertex of this theoretical triangle, the SWB-migration nexus, has just started gaining attention in the last years. Although there is still no universal definition of happiness or life satisfaction, it is firmly believed that individuals usually act to improve their well-being and that this is the final goal of their choices and actions (Selezneva 2011: 140). From this perspective, voluntary migration can be considered a tool to reach the desired outcome of increasing well-being. One of the aims of the panel is to present and discuss the main findings of a research project (MIGWELL) that has been running for more than three years. The Austrian-Hungarian cooperation project investigated the relationship between migration and different aspects of well-being by comparative analysis of well-being indicators of the Hungarian and Austrian populations available in large databases, by examining migration from Hungary to Austria and by comparing groups with different migration or migration propensity profiles. The approach of this project is innovative not only because it links the concepts of ‘well-being’ and ‘migration’, but also because it interprets their two-way causal relationship within one research framework. Since the Covid-19 pandemic might have a profound impact on both pillars, MIGWELL also reflected on the rapidly changing socio-economic and well-being-related issues that have emerged due to the epidemic throughout the life cycle of the project.

Presentations:

- **Németh Ádám – Sümeghy Dávid: The relationship between migration and subjective well-being – a conceptual model and an empirical example of Hungarians living in Austria** (pp. 216–217)
- **Göncz Borbála – Lengyel György – Tóth Lilla: Subjective well-being in the context of migration from Hungary to Austria** (pp. 108–109)
- **Bodor Ákos – Hegedűs Márk: The Swedish Society from a Hungarian perspective** (pp. 44–45)
- **Gábos András – Tátrai Annamária – Tomka Zsófia: Methodological issues of EU statistics on income and living conditions (EU-SILC)** (pp. 89–90)

Szekció-előadások
Presentations in sections

Ale Éva¹

A szociográfia határátlépései – a klasszikus szociográfiától a tényfeltáró újságírásig

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola*

A szociográfia önmagában nehezen meghatározható műfaj, határátlépések már a definiálásnál azonosíthatóak. A szociográfia a valóság dokumentálására létrejött, egyszerre politikai, irodalmi és szociológiai műfaj. A XX. század során a szociográfiának többféle válfajával találkozhatunk, az előadás ezen típusok történeti alakulását tűzi ki célul, reflektálva a szociográfia formálódásával járó tudományterületi határátlépésekre, példákval illusztrálva azokat. A szociográfia írásához szükséges előzetes adatgyűjtés a szociológiai kutatások kezdeti eszköztárát alkalmazták, a társadalmi átalakulások okozta „válságos helyzet bemutatása” (Bibó 1940) volt a cél. A klasszikus szociográfiának tekintett népi írók műveit (Illyés 1936; Erdei 1937; Szabó 1936; Veres 1936) a két világháború között a szociofotó egészíti ki, amely főként a szegénységhez kötődő szociológiai problémákat ábrázolja (pl. Tábori Kornél, Kálmán Kata és Langer Klára fényképei). A második világháborút követően, az 1960-as évektől ismét feléledő szociográfia a klasszikus hagyományokon túllépve, az államszocialista berendezkedés feltételeihez igazodva vagy éppen azt megkerülve, új eszközök, módszerek alkalmazását kívánja meg. A határátlépések a Kádár-korszak „tilt / tűr / támogat” kultúrpolitikájának következtében egészen új határok kijelölését tette szükségessé, amelynek következtében egyes szerzők esetében jellemzővé vált a szociográfiától való teljes elfordulás a szépirodalom irányába. A megváltozott társadalmi berendezkedés következtében megjelenő új társadalmi problémák kiszélesítették a szociográfiák tartalmát. Ezzel párhuzamosan a szociográfiai adatgyűjtésnek és az adatok interpretálásának többféle verziójával találkozhatunk. Az írott szociográfiát megfilmesítő szociofilm műfaja dokumentarista jelleggel mutatja be a társadalmi változásokat (pl. Tarr Béla, Schiffer Pál, Gulyás Gyula és Gulyás János munkái), még szélesebb társadalmi rétegeket elérve a digitális formátumnak köszönhetően. Az írott szociográfiák között megjelenő újabb típusok, mint a dokumentumszociográfia (Magyar 1986; Magyar 2007; Závada 2016), a „mintha” szociográfia (Berkovits 1981) vagy a szociográfiai riportok (Szémann 1979; Szémann 1980; Pelle 1984; Molnár 1986) differenciált ismereteket biztosítanak a célközönség számára a valós társadalmi problémákról; elválni látszik a szakértői és a közérthető tudás a szociográfián belül. A klasszikus szociográfiát háttérbe szorító újabb típusok mellett a diszfunkcionális változásokat vizsgáló társadalmi tényfeltárás az újságírás területén is egyre népszerűbbé válik a XX. század végén. Az előadás bemutatja a szociográfia típusait érintő határátlépések történetét, fókuszálva az egyes szociográfiák módszertani különbségeire, valamint, az egyes technikák (a fotók és a filmek, a digitalizáció önmagában) által hozott újításokra. Az előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szociográfia változatai mennyiben azonosíthatók a tényfeltáró újságírással, mi a különbség a valóságfeltárás és a tömegtájékoztató között.

Crossing disciplinary boundaries in sociography – from classical sociography to investigative journalism

Sociography is a genre that presents significant definitional challenges, with boundary-crossing evident even at the definitional stage. It constitutes a political, literary, and sociological genre aimed at documenting reality. Throughout the twentieth century, sociography has evolved into several distinct forms. This lecture endeavours to trace the historical development of these forms, examining the disciplinary boundaries that have been traversed and illustrating these with pertinent examples. The initial data collection requisite for composing a sociography used foundational tools of sociological research, to describe the ‘crisis situation’ (Bibó 1940) engendered by social transformations. The works of so-called rural writers considered as classical sociography (Illyés 1936; Erdei 1937; Szabó 1936; Veres 1936) were augmented between the two world wars by socio-photography, which primarily depicted sociological issues related to poverty (e.g., the photographs of Kornél Tábori, Kata Kálmán, and Klára Langer). The resurgence of sociography after the Second World War, particularly from the 1960s onwards, necessitated the adoption of new tools and methodologies, extending beyond classical traditions and adapting to the conditions of the socialist state, or even circumventing them. These transgressions of boundaries necessitated drawing entirely new boundaries due to the ‘forbid / tolerate / support’ cultural policy of the Kádár era, which led some authors to turn away from sociography altogether and towards fiction. The emergence of new social problems as a result of the altered social order broadened the scope of sociographies. Concurrently, various approaches to sociographic data collection and interpretation emerged. The socio-film genre, a cinematic iteration of written sociography, presents social change in a documentary manner (e.g., the works of Béla Tarr, Pál Schiffer, Gyula Gulyás, and János Gulyás), reaching a broader audience through digital formats. The advent of newer forms of written sociography, such as documentary sociography (Magyar 1986; Magyar 2007; Závada 2016), ‘as if’ sociography (Berkovits 1981), and sociographic reports (Szémann 1979; Szémann 1980; Pelle 1984; Molnár 1986), provide the target audience with differentiated knowledge about real social problems, indicating a separation between expert and public knowledge within sociography. In addition to these newer types of sociography, social fact-finding on dysfunctional change has gained traction in journalism towards the end of the twentieth century. This presentation will trace the history of boundary-crossing among various types of sociography, focusing on methodological divergences and innovations introduced by each technique (photographs, film, and digitalization). It will seek to answer the extent to which sociographic varieties can be identified with investigative journalism and elucidate the distinctions between fact-finding and mass media.

Andl Helga¹ – Gruidl Zsuzsanna²

Mozdulni és mozdítani – Járási esettanulmány másfél évvel a Gyerekesély Program zárását követően

¹ PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet

² PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Előadásunkban egy járási esettanulmány tapasztalatait mutatjuk be, melyet 2024-ben, közel másfél évvel a második térségi Gyerekesély Program zárása után készítettünk. Kutatásunk során az eredményesség és a fenntarthatóság szempontja mellett a korábban a programban dolgozó szakemberek megélésének interjúhelyzetben való elbeszélései, a program révén szerzett, továbbvihető kompetenciák, szakmai értékek feltérképezése került a fókuszba.

A tőkés-piaci viszonyok és az állami redisztribúció együttes vizsgálatának szükségessége mellett (Vastagh 2017) a Magyarországra beáramló Európai Unió források GDP-emelő hatását is figyelembe véve evidenciának számít, hogy a projektalapú redisztribúció eredményességét, társadalmi integrációra gyakorolt hatásait is vizsgálni szükséges (Czibere, Gerő & Kovách 2017). Úgy tűnik, hogy ez az újraelosztási mechanizmus és keretrendszer összességében kevésbé alkalmas nagy horderejű társadalmi problémák – mint például a szegénység – megszüntetésére. Az Európai Unió források kisebb hányada kerül a leghátrányosabb helyzetű térségekbe (Czibere, Gerő & Kovách 2017), illetve a projektműködés hazai jellegzetességei – szünet a finanszírozott időszakok között, változó keretrendszer (Husz 2023a) – is nehezítő tényezők, amelyekre ráakódnak a leszakadó térségek komplex problémái is.

2007-ben fogadta el az Országgyűlés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiát, amely horizontális alapelveivel és komplex, szakpolitikákon átívelő eszközrendszerével az ország leszakadó térségeiben a szegénységben élő gyermekek és családjaik helyzetének javítását tűzte ki célul. A Stratégia 25 évre szól; a továbbtanulási esélyek növelése és az életkilátások javítása mellett a kirekesztés, a szegregáció és a mélyszegénység szélsőséges formáinak felszámolását is célként jelölte meg, reflektálva egyúttal az intézményrendszerek működésének diszfunkcióra és ezek megváltoztatásának szükségességére (47/2007. [V.31.] OGY). A Stratégia 2011-ben beleolvadt a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiába, ami több változással járt. Változatlan maradt azonban, hogy a Gyerekesély Program az Európai Unió források területi alapú szétosztásával, pályázati rendszerben valósult meg. A program a területi egyenlőtlenségek csökkentésével, az ellátórendszerek kapacitásbővítésével, az ágazatközi együttműködések generálásával kívánta támogatni a Stratégia céljainak elérését (Husz 2023b).

A leghátrányosabb helyzetű kistérségek, majd járások számára kiírt pályázatok helyi megvalósítását 2010–2023 között mindkét pályázati ciklusban a központi módszertani program helyben segítette. Kutatói kérdéseinket nagy mértékben inspirálta, hogy 2022 végéig módszertani szakértőként kapcsolódtunk a helyi megvalósításhoz.

Kutatásunk helyszíne Magyarország egyik leghátrányosabb helyzetű térsége, amely a kedvezményezett járások besorolásáról szóló kormányrendelet szerint a komplex programmal

fejlesztendő 36 járás egyike (290/2014. [XI. 26.] Korm. rendelet). A járásban a cigány, roma népesség aránya jelentősen meghaladja az országos átlagot (Pénzes, Tátrai & Pásztor 2018).

Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy másfél évvel a projekt lezárását követően:

- Miként ítélik meg a projekt eredményességét az egykori projekt munkatársak? Melyek voltak a sikerességet támogató és azt gátló tényezők?
- Mely projektelemek, szolgáltatások folytatódtak a zárás követően? Mi biztosítja vagy gátolja egyes – korábban jól működő – projektelemek fenntarthatóságát? Mik lehetnek a fenntarthatóság sikerkritériumai?
- A Gyerekesély Program milyen szemléletbeli újdonságot hozott a projektben dolgozók számára, hogyan hasznosítják a projektmegvalósítás során szerzett kompetenciáikat?

Esettanulmányunkat alapvetően kvalitatív módszerekre építjük: hangsúlyosan jelenik meg a helyi szereplőkkel készített félig strukturált interjúk elemzése, emellett dokumentumelemzést végeztünk. Mindezt kiegészíti kvantitatív módszertani egységként a meglévő (főként település-) statisztikai adatok elemzése.

Kutatásunk eredményei hozzájárulnak ahhoz, hogy – másfél évvel a térségi projekt zárása után egy járás példáját vizsgálva – a korábbi, a gyerekesély pályázatok megvalósításához, a fenntarthatósághoz kapcsolódó kutatások (tk. Husz 2023a; Kiss & Perpék 2023) tapasztalatait új információkkal bővítsék.

Mobility and moving on – A district case study one and a half years after the conclusion of the Children’s Chance Programme

Our paper presents a case study of a Hungarian district conducted one and a half years after the conclusion of the comprehensive Children’s Chance Programme set up to combat child poverty in the region. During our research, besides the questions of success and sustainability, we focused on the experience of experts on the ground via interviews and sought to map the competences and professional values acquired during the programme.

It is evident that, alongside the key aspects of local capital-market relations and governmental redistribution (Vastagh 2017) and the GDP-increasing effects of European Union funds, it is necessary to examine the results of project-based redistribution, especially regarding how it affects social integration (Czibere, Gerő & Kovách 2017). Seemingly, the redistribution mechanism and framework in general are not enough to address and eliminate the greatest social ills such as poverty. Besides the problem of misallocation – only a fraction of EU funds is received by the most disadvantaged micro-regions (Czibere, Gerő & Kovách 2017) –, the unfortunate characteristics of the Hungarian project mechanism such as intervals of recess between funded time periods and an ever-changing framework (Husz 2023a), less developed regions also have to contend with their complex local problems.

In 2007, the Parliament accepted the National Strategy ‘Making Things Better for our Children’ with the aim of improving the living conditions of children and their families living in poverty in the most disadvantaged regions of the country. The National Strategy was structured around horizontal principles and featured a complex, expert toolkit to achieve its goals. This

programme was created to span 25 years, with the enhancement of educational opportunities, the improvement of future potentials, the elimination of discrimination, segregation and the most extreme forms of deep poverty as its specific objectives, reflecting upon the dysfunctionality of institutions and the necessity of systematic change (47/2007. [V.31.] OGY). The Strategy was integrated into the Hungarian National Social Inclusion Strategy in 2011, and this led to several changes in the original programme. What remained unchanged was that the Children's Chance Programme could still proceed with the regional distribution of EU funds within a tender-based framework. The role of the programme within the Strategy was to decrease regional inequalities and to increase the capacity of supply systems and to generate inter-sector cooperation (Husz 2023b).

The local execution of the tenders for the most disadvantaged micro-regions and districts in the period between 2010 and 2023 was aided by a central methodological programme in which we both actively participated. Thus, our research questions were largely inspired by our connection to the local implementation of the programme as methodological experts.

Our research took place in one of the most disadvantaged regions of Hungary which is also one of the districts listed by the government as in need of benefits through complex local programmes (290/2014. [XI. 26.] Governmental edict). In the district, the rate of the Gypsy, Roma population significantly exceeds the national average (Pénzes, Tátrai & Pásztor 2018).

This study aimed to address the following questions one and a half years after the conclusion of the programme:

- How do former colleagues in the project evaluate the success of the programme? What factors supported and hindered success?
- Which services and elements of the project continued on after the conclusion of the project? What facilitates or hinders the sustainability of elements once well-functioning within the programme? What criteria could be pinpointed as necessary for sustainability?
- What were the innovative factors of the Children's Chance Programme, and how were the new competences implemented since then?

Our case study was built upon qualitative methods: the analysis of semi-structured interviews with local actors and document analysis are given emphasis in the paper. To complement the assessment from a quantitative point of view, we analysed existing statistical data on specific locations.

Based on the example of a district that is one and a half years out of the programme, the results of our study contribute to previous research (e.g. Husz 2023a; Kiss & Perpék 2023) on the execution of Children's Chance tenders, thereby providing fresh information on project-related professional experience and the sustainability and success rate of the programme in general.

A Nintendo Wii, mint Virtuális Valóság technológia alkalmazása Down-szindrómával született személyek körében

¹ ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

² ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet

³ Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinika

⁴ ELTE Pedagógia és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

A kromoszomális eredetű intellektuális képességzavarok körében a legnagyobb arányt a Down-szindróma (DS) képviseli (Katz & Lazcano-Ponce 2008). Down-szindrómával született személyek körében jellemző lehet a motoros képességek esetében a tipikus fejlődésmentől eltérő vagy megkésett fejlődés (Phillips & Holland 2011). A jellemző mozgásszervi eltérések, mint a csökkent izomerő és izomtónus, illetve a testszerte előforduló ízületi lazaság hatással lehetnek a testtartásra és az egyensúlyszabályozásra (Maïano et al. 2018), befolyásolhatják a korai mozgásos tapasztalatszerzést, valamint a későbbi életkorban a mindennapos tevékenységek önálló kivitelezését (Abdel Ghafar et al. 2017; Alesi & Battaglia 2019; Hollódy 2019). A motoros képességek fejlesztése területén egyre népszerűbbé váló Virtuális Valóság rendszerek lehetőséget nyújtanak az egyensúly és testtartás vizsgálatára, valamint fejlesztésére egyaránt, DS-személyek körében (Abdel Ghafar et al. 2017; Lin & Wuang 2012).

Kutatásunk célja, hogy megvizsgáljuk és leírjuk, hogy milyen jellemzői vannak a testtartás szabályozásnak és az egyensúlynak DS-személyek esetében, eredményeiket összevetve tipikus fejlődésmentű (TD) személyek eredményeivel. Kutatásunk további célja, hogy tapasztalatot szerezzünk a Nintendo Wii alkalmazásáról DS-személyek mozgásfejlesztése során. Valamint, hogy feltérképezzük, hogy a Nintendo Wii segítségével végzett egyensúlyfejlesztő tréning során bekövetkezik-e a résztvevők esetében tanulási hatás. Továbbá célunk, hogy megvizsgáljuk, hogy a virtuális környezetben történő folyamatos gyakorlás hatására változik-e a résztvevők funkcionális állapota.

Hipotézisünk szerint eltérő eredményeket kapunk a tartásabályozással összefüggő motoros készségek területén a DS- és TD-résztvevők teljesítményében. Feltételezzük továbbá, hogy a Nintendo Wii-vel történő egyensúlyfejlesztő tréning során változik a résztvevőink játékteljesítménye. Valamint, úgy véljük, hogy a virtuális környezetben történő gyakorlásnak köszönhetően változik résztvevőink funkcionális állapota.

Eddigi vizsgálatainkba 18 és 30 év közötti Down-szindrómával született (DS n=18) és tipikus fejlődésmentű (TD n=7) résztvevőket vontunk be. Minden résztvevő esetében állapotfelmérést végeztünk a funkcionális egyensúly, az izomerő, illetve a testtartásabályozás terén. Ezt követően DS-résztvevőinket random két csoportra osztottuk: vizsgálati (DS Wii=9) és kontroll (DS-kontroll=9) csoport. A DS Wii csoport és TD-csoport tagjai az állapotfelmérést követően egy 8 alkalmas egyensúlyfejlesztő tréningen vettek részt 4 hetes intervallumban, amelynek során a Nintendo Wii két egyensúlyfejlesztő játékával dolgoztunk (Csúszkáló pingvin és Fejelő kapus). A tréningidő leteltét követően minden résztvevőnkkel megismételtük az állapotfelmérést.

A vizsgálatok során kapott eddigi eredményeink azt mutatják, hogy a DS- és TD-résztvevők kiinduló teljesítménye a tartásszabályozással összefüggő motoros készségek területén eltérést mutat. A Wii tréning során rögzített eredmények azt jelzik, hogy a DS Wii csoport játékeredményei szignifikáns teljesítményjavulást mutatnak a Csúszkáló pingvin ($p < 0,001$) és Fejelő kapus ($p < 0,002$) játékokban egyaránt, az 1. és 8. tréningalkalmak között. Továbbá a Wii-tréning eredményei alapján, a TD-csoport játékeredményei szintén szignifikáns növekedést mutatnak a Csúszkáló pingvin ($p < 0,002$) és a Fejelő kapus ($p < 0,01$) játék 1. és 8. alkalma között. A játékteljesítmény mellett, a DS Wii csoport Wii-tréning előtti és utáni eredményei szignifikáns változást jeleznek a tartásszabályozással összefüggő motoros készségek területén egyaránt.

Az eredmények azt mutatják, hogy a Nintendo Wii egyensúlyfejlesztő játécai jól alkalmazhatóak DS-személyek mozgásfejlesztése során. A résztvevők aktívan vesznek részt a tréningen, játékteljesítményük és funkcionális állapotuk javuló tendenciát mutat a gyakorlás során. Eredményeink megbízhatóságának növelése érdekében vizsgálataink további DS- és TD-résztvevők bevonásával folytatódnak.

The application of Nintendo Wii as Virtual Reality technology in individuals with Down syndrome

Down syndrome (DS) represents the highest proportion of chromosomal intellectual disabilities (Katz & Lazcano-Ponce 2008). Individuals with Down syndrome often show delayed or atypical motor development (Phillips & Holland 2011). Musculoskeletal characteristics such as reduced muscle strength, ligament laxity and hypotonia can affect postural control and balance (Mañano et al. 2018). These factors may influence early motor experiences and independence in activities of daily living (Abdel Ghafar et al. 2017; Alesi & Battaglia 2019; Hollódy 2019). Virtual reality (VR) systems are becoming increasingly popular and offer the opportunity to assess and improve balance and posture in individuals with DS (Abdel Ghafar et al. 2017; Lin & Wuang 2012).

Our research aims to map and describe the characteristics of postural control and balance in individuals with DS, comparing their results to typically developing (TD) peers. An additional goal is to gain experience in applying the Nintendo Wii for motor development in individuals with DS. Furthermore, the aim of our research is to study motor learning during the Nintendo Wii balance training and analyse the effects of a Wii-based training program on the functional abilities of individuals with DS.

We hypothesize that there will be differences in motor skills related to postural control between DS and TD participants. We also expect that a learning effect will occur during Nintendo Wii balance training. In addition, we believe that the training in the virtual environment may lead to changes in participants' functional abilities.

Our study has involved participants with Down syndrome (DS=18) and with typical development (TD=7), aged between 18 to 30 years. Twenty-five participants were assessed for functional balance, muscle strength, and postural control. Subsequently, we randomly divided the DS participants into two groups: experimental (DS Wii n=9) and control (DS control n=9)

groups. The DS Wii group and TD group members participated in an 8-session balance training program over a 4-week period, using two balance games on the Nintendo Wii (Penguin Slide and Soccer Heading). Following the training period, we repeated the assessments with all participants.

Our preliminary results indicate that the initial performance in motor skills related to postural control differs between DS and TD participants. The results recorded during the Wii training show significant performance improvements in the DS Wii group in both the Penguin Slide ($p < 0.001$) and Soccer Heading ($p < 0.002$) games between the first and eighth sessions. Similarly, the TD group also showed significant performance improvements in the Penguin Slide ($p < 0.002$) and Soccer Heading ($p < 0.01$) games between the first and eighth sessions. Additionally, the DS Wii group's results before and after the Wii training indicate significant changes in motor skills related to postural control.

The findings suggest that the Nintendo Wii balance games are effective for motor skill development in individuals with DS. Participants actively engaged in the training, showing improvements in game performance and functional abilities. To enhance the reliability of our results, our research will continue with the inclusion of additional DS and TD participants.

Bagi Alexandra¹

Helikopterszülői magatartás és nemzetközi diákmobilitás: szülői jelenlét a kelet-ázsiai diákok életében

¹ *BCE Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola*

A helikopterszülői magatartás olyan szülőkre vonatkozik, akik túlzottan beleavatkoznak gyermekeik életébe, és szigorú ellenőrzést gyakorolnak felettük (Padilla-Walker & Nelson 2012). Korábbi kutatások azt mutatják, hogy a kelet-ázsiai szülők gyakran folynak bele gyermekeik életébe, hangsúlyt fektetve a gyermekeik oktatására és általános jólétére (Kwon et al. 2016; Tu 2018). A nemzetközi diákmobilitás esetében a szülői befolyás a fogadó ország és város kiválasztásában is megmutatkozik, ahol gyermekeik tanulni fognak. Malajziában például a „gyarmati érzület” különösen vonzóvá teszi a brit oktatást, ami arra ösztönzi a szülőket, hogy azt gondolják, az Egyesült Királyság kínálja a legjobb oktatási lehetőséget (Sin 2009). E meglátások ellenére a szakirodalomban figyelemre méltó hiányosság van a túlzottan elkötelezett szülők viselkedésével kapcsolatban, miután gyermekeik külföldön tanulnak. Az internet és az olyan kommunikációs technológiák, mint az azonnali üzenetküldés és a FaceTime megjelenésével a szülők számára könnyebbé vált, hogy a földrajzi távolságok ellenére is ellenőrzésük alatt tartsák gyermekeiket. Emellett a szülők által nyújtott pénzügyi támogatás motiválja a diákokat a rendszeres kapcsolattartásra.

Milyen mértékben vesznek részt a kelet-ázsiai szülők a külföldön tanuló gyermekeik életében? Milyen módszereket alkalmaznak a nemzetközi diákok a szüleikkel való kapcsolattartásra? Ezt a két fő kérdést tárgyalom előadásomban, miközben három különböző kelet-ázsiai országból származó, Budapesten élő egyetemi hallgatók háttérét mutatom be: Kínából, Japánból és Vietnamból. A 2024 első félévében gyűjtött empirikus adatok ötven alap- vagy mesterképzésben tanuló nappali tagozatos egyetemi hallgatóval készített félig strukturált interjúkból állnak.

Az előzetes eredmények azt mutatják, hogy míg a kelet-ázsiai szülők, különösen az anyák, már gyermekeik fiatal korától kezdve nagymértékben befektetnek oktatásukba, és a mobilitási időszak előtt jelentős aggodalmukat fejezik ki, addig a mobilitási időszak kezdetét követően a döntéshozatalban való részvételük és a mindennapi tevékenységek befolyásolása csökken. Figyelemre méltó, hogy ebben az időszakban gyakran nem a szülők, hanem a diákok szabályozzák a szüleikkel való kapcsolattartás gyakoriságát és jellegét. Bár sok szülő tartja a kapcsolatot és naponta ellenőrzi gyermeke mindennapi tevékenységét, a legtöbb diák nem osztja meg velük a negatív híreket és eseményeket. Azt állítom, hogy ez egy módja a távolságtartásnak és a szülők túlzott szerepvállalásának elkerülésére. Ez a példa azt mutatja, hogy a szülők bevonásának mértéke a nemzetközi diákok esetében a diákok együttműködésétől is függ.

Helicopter parenting and international student mobility: parental involvement in the life of East Asian students

Helicopter parenting is a term that refers to parents who excessively involve themselves in the lives of their children and exercise stringent control (Padilla-Walker & Nelson 2012). Previous research indicates that East Asian parents frequently engage in their children's lives, emphasizing their education and overall well-being (Kwon et al. 2016; Tu 2018). In the case of international student mobility, parental influence is also evident in the selection of the host country and city for their children's education. For instance, in Malaysia, a "colonial sentiment" renders British education particularly attractive, leading parents to believe that the UK offers the best education (Sin 2009). Despite these insights, there is a notable gap in the literature regarding the behaviour of over-involved parents once their children study abroad. With the advent of the internet and communication technologies such as instant messaging and FaceTime, it has become easier for parents to maintain control over their children despite geographical distances. Additionally, the financial support provided by parents motivates students to keep in regular contact.

To what extent are East Asian parents involved in the lives of their children studying abroad? What methods do international students use to sustain their relationships with their parents? These are the two main questions that I discuss in my presentation while introducing the background of Budapest-based university students from three different East Asian countries: China, Japan and Vietnam. The empirical data collected over the first half of 2024 includes semi-structured interviews with 50 full-time degree students studying at either Bachelor's or Master's level.

Preliminary findings suggest that while East Asian parents, particularly mothers, are highly invested in their children's education from an early age and express significant concern before the period of mobility, their involvement in decision-making and influence of daily activities diminishes once the mobility period begins. Notably, it is often the students who regulate the frequency and nature of contact with their parents during this period, rather than the parents themselves. Although many parents maintain contact and check the everyday activities of their children on a daily basis, most students do not share negative news and events with them. I argue that this is a way to maintain distance and avoid the over-involvement of the parents. This instance demonstrates that the level of parental involvement in the case of international students also depends on the cooperation of the students.

Bagyura Márton¹ – Miridoozini Enikő²

Idősödés és egészségügy a digitális világban – A 65 éves és idősebb definíción túl

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

² *University College South Denmark*

Az európai társadalmak idősödése olyan társadalmi folyamat, amely jelentős kihívás elé állítja a formális egészségügyi ellátórendszereket, továbbá nő az igény az idős, beteg személyek informális gondozására is. A tudományos diskurzusban és a szakpolitikai dokumentumokban egyaránt meghatározzák, hogy kiket tekintenek idős korúnak (Orimo et al. 2006). A kérdés az, hogy ezeknek a meghatározásoknak milyen hatásuk van az ellátórendszerek fejlesztésére, a digitális technológiák alkalmazására, az új technológiákhoz való hozzáférés és ezzel együtt az esetlegesen magasabb színvonalú ellátáshoz való hozzáférés egyenlőtlenségeire. Különös tekintettel arra, hogy az idősek olyan meghatározásai, mint a „65 éves és idősebbek” önmagukban nem is képesek leképezni az idős lakosságon belüli eltérő élethelyzeteket és igényeket (Sieber 2007).

Kutatásunkban Magyarország és Dánia esetén azt vizsgáljuk, hogyan jelenik meg az idős lakosság a tudományos diskurzusban. Azt elemezzük, hogyan határozzák meg az időseket a tudományos publikációkban az említett két országban. Továbbá arra a kérdésre keressük a választ, hogy a meghatározások háttérében milyen tényezők állnak, mint például az európai uniós szakpolitikai dokumentumokban alkalmazott meghatározások.

Az előadás a tágabb kutatáson belül kifejezetten arra koncentrálna, hogy az egészségügyi ellátás területén alkalmazott digitális technológiákhoz kapcsolódó szakirodalomban az idős lakosság hogyan jelenik meg.

A kutatási eredmények 2015 utáni magyar, dán és angol nyelvű folyóiratokban megjelent tanulmányok elemzésén alapulnak. Adatbázist készítettünk, amely tartalmazza a szakirodalmat, hogy van-e az idős lakosságnak meghatározása, illetve mi a meghatározás, továbbá a meghatározás háttérében álló tényezőket. A releváns szakirodalom összegyűjtéséhez kulcsszavas keresést alkalmaztunk a fontosabb szakirodalom-keresését segítő online felületeken, mint a Google Scholar és a Web of Science. A kulcsszavakat magyarul, dánul és angolul használtuk.

Előzetes eredményeink azt mutatják, hogy az idős lakosság gyakran konkrét meghatározás nélkül jelenik meg a tanulmányokban, illetve kerülve annak pontos meghatározását, hogy a definíció hogyan kapcsolódik a kutatási kérdéshez, témához. Továbbá a kutatás első szakaszának eredményei szerint az EU-nak és a statisztikai definícióknak fontos szerepük van a fogalmak használatában és a fogalmak definiálásában.

Aging and healthcare in the digital world – Beyond the ‘65 years and older’ definition

The aging of European societies is a social process that poses significant challenges to formal healthcare systems and also increases the demand for informal caregiving for the elderly and ill. Scientific discourse and policy documents define who is considered elderly (Orimo et al. 2006). The question is what impact these definitions have on the development of care systems, the application of digital technologies, access to new technologies, and the inequalities associated with access to potentially higher-quality care. Particularly considering that definitions of the elderly, such as ‘65 and older,’ are not themselves capable of reflecting the diverse life situations and needs within the elderly population (Sieber 2007).

Our research examines how the elderly population is represented in the scientific discourse in Hungary and Denmark. We analyse how the elderly are defined in scientific publications in these two countries. Furthermore, we seek to understand what factors underlie these definitions, such as those used in European Union policy documents.

The presentation specifically focuses on the broader research on how the elderly population is represented in the literature related to digital technologies applied in healthcare.

The research findings are based on the analysis of studies published in Hungarian, Danish, and English language journals after 2015. We have created a database that includes the literature to check if there is a definition of the elderly population, what that definition is, and the factors behind the definition. To collect relevant literature, we used keyword searches on major online platforms like Google Scholar and Web of Science. Keywords were used in Hungarian, Danish, and English.

Our preliminary results indicate that the elderly population often appears in studies without a specific definition, avoiding precise clarification of how the definition relates to the research question or topic. Furthermore, the results of the first phase of the research suggest that the EU and statistical definitions play an important role in the usage and defining of concepts.

Báldy Barbara¹

Gyógyszerbiztonság a betegek nézőpontjából Magyarországon, netnográfia- val vizsgálva

¹ *Semmelweis Egyetem*

Célok

A gyógyszereléssel kapcsolatos biztonsági incidensek világszerte a leggyakoribb betegbiztonsági problémák közé tartoznak. A betegeknek kulcsszerepük van a gyógyszerelés megfelelő menedzsmentjében, ezért jobban meg kell ismernünk a tudásukat és a perspektívájukat.

Módszerek

Netnográfiai vizsgálatot végeztünk, hogy megértsük, mely témák és problémák kulcsfontosságúak a betegek számára a biztonságos gyógyszereléssel összefüggésben. Kulcsszóháló segítségével 5174 releváns hozzászólást és diskurzust elemeztünk a nyilvánosan elérhető magyar online térből. Az adatok 3 évet öltenek fel, 2020. augusztus 14. és 2023. augusztus 14. között kerültek kigyűjtésre. Adataink feldolgozásához a Glies et al. alapján készült gyógyszerbiztonsági frameworköt használtuk. A framework 12 elemből állt, ezen kívül az adat címkézve lett a kommentelőre (pl. beteg, hozzátartozó, egészségügyi szakember), az ellátási szakterületre (pl. általános, nőgyógyászat, gasztroenterológia), a gyógyszer típusra (pl. vényköteles, OTC), és az ATC-kódrendszer első szintjére (anatómiai főcsoport), amennyiben megállapítható volt. Ha valamely kategória nem volt azonosítható, akkor a hozzászólást egyéb csoportba vagy „nincs adat”-ba soroltuk, valamint egyes hozzászólásokat maximum két címkével láttuk el. A címkék arányát az adott kategória összelemszámára számoltuk ki, százalékos formában.

Eredmények

Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a vizsgált magyar betegpopulációban a biztonságos gyógyszerelésre vonatkozó framework működött, de a framework elemei aránytalanul jelentek meg a hozzászólásokban. A „Szolgáltatásokhoz való hozzáférés” problémája a hozzászólások 64%-ában, a „Kommunikáció”-val kapcsolatos negatív tapasztalatok pedig a beszélgetések 32%-ában jelentek meg. A diskurzusok 90%-ában betegek vettek részt, és elsősorban vényköteles gyógyszerek kerültek említésre. A betegek számára a fő nehézséget a gyógyszerhasználattal kapcsolatos bizonytalanságok jelentették, és a kérdéseikre az online térben kerestek válaszokat. Az ellátási területek közül a nőgyógyászatban javasolt gyógyszereléssel összefüggő hozzászólások képviselték a legmagasabb arányt: 29%-ot.

Következtetések

Eredményeink alapján a „Szolgáltatásokhoz való hozzáférés” és a „Kommunikáció” területekre kell összpontosítanunk a biztonságos gyógyszeralkalmazással kapcsolatban, a framework többi dimenziójában a betegek megértését és tudását kell erősítenünk, mindezt a telemedicina lehetőségeit és szerepét is figyelembe véve. Eredményeink megerősítik, hogy a betegeknek aktívan részt kell venniük a betegbiztonsággal kapcsolatos kérdésekre adott válaszok

kialakításában, és az egészségügyi rendszernek biztosítania kell a véleményüket is figyelembe vevő társalkotás (co-creation) lehetőségét. A képzett és aktív betegek megelőzhetik a gyógyszerelési hibákat, jelenthetik a már bekövetkezetteket és kommunikálhatják a majdnem hibákat. Ezek a visszajelzések is segítenek abban, hogy az ellátást a betegek szükséglete alapján fejlesszük és a gyógyszeralkalmazás biztonságát javítsuk.

Patients' perspective of medication safety in Hungary: a netnography study

Objectives: Medical safety incidents are among the most common patient safety issues around the globe. We need to better understand their knowledge and perspective, because the patients have a key role in the proper management of medication.

Methods: We conducted a netnographic study to understand which topics and issues are key for patients in relation to safe medication. Using a keyword network, we analysed 5174 relevant comments and discourses from the Hungarian publicly available online space. The data spans 3 years, collected between 14.08.2020 and 14.08.2023. To process our data, we used the medical safety framework based on Gliess et al. The framework consisted of 12 elements, in addition to which the data were labelled by commentator (e.g. patient, relative, health professional), specialty of care (e.g. general, gynaecology, gastroenterology), type of medicine (e.g. prescription, OTC), and first level of the ATC code system (anatomical major group), where identifiable. If a category was not identifiable, the comment was placed in an 'other' group or in 'no data', and some comments were tagged with up to two tags. The proportion of tags was calculated as a percentage of the total number of items in the category.

Results: The results showed that the framework for safe medication was operational in the Hungarian patient population studied, but that elements of the framework were disproportionately represented in the comments. The problem of 'Access to services' appeared in 64% of the comments and negative experiences with 'Communication' in 32% of the discussions. Patients were involved in 90% of the discussions and prescription drugs were mentioned in particular. The main difficulty for patients was uncertainty about the use of medicines and seeking answers to their questions in the online space. Among the areas of care, comments related to the use of medication recommended in gynaecology represented the highest proportion: 29%.

Conclusions: Based on our findings, we need to focus on the areas of 'Access to services' and 'Communication' in relation to the safe use of medicines, and on strengthening patient understanding and knowledge in the other dimensions of the framework, taking into account the potential and role of telemedicine. Our results confirm that patients need to be actively involved in shaping responses to patient safety issues and that the healthcare system needs to ensure co-creation that takes their views into account. Educated and active patients can prevent medication errors, report those that have already occurred and communicate those that are about to occur. This feedback can also help us improve care based on patient need and improve the safety of medication administration.

Bálint Gyöngyvér¹ – Nistor Laura¹

A környezet védelméért való fizetési hajlandóság vizsgálata néhány európai országban, avagy a különböző mérési módszerek fontossága

¹ *Sapientia EMTE, Kolozsvár*

A feltételes értékelés (contingent valuation) módszerén alapuló vizsgálatok alapvetése, hogy minél fontosabbnak tartják az egyének a környezet védelmét, annál inkább hajlandóak ezért áldozatokat hozni. A módszert számos környezettel kapcsolatos nemzetközi vizsgálat alkalmazza az ún. fizetési hajlandóságot (willingness to pay, WTP) vizsgáló kérdéseken keresztül. Népszerűsége ellenére a módszert kritika is övezi, amely főleg a kérdések megfogalmazásának túlságosan elvont általánosságát, a társadalmilag elvárt válaszadást stb. említi. Ugyanakkor a téma irodalma számos ajánlást is megfogalmaz a módszer hiányosságának javítására: a fizetési hajlandóság alakulásának időbeni követése, a kérdések különböző megfogalmazása, a fizetési szcenárió konkrét bemutatása stb.

Vizsgálatunkban a tiszta környezetért való fizetési hajlandóság mérésére alkalmazott kétféle kérdőíves technika eredményeit vetjük össze kilenc európai ország esetében. Az adatok forrását képező két adatbázis a 2017-es European Values Survey (EVS) és a 2020-as International Social Survey Programme (ISSP), amelyekből a mindkét felmérésben részt vevő és az elemzésünk készítésének idején elérhető összevont adatbázisban szereplő országokra fókuszálunk: Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Magyarország, Izland, Oroszország, Szlovénia és Svájc. (Jelen kivonat benyújtásakor az ISSP-adatbázis más országokra is közzétett adatokat, egy későbbi vizsgálatunkban ezekre az országokra is kiterjesztjük az elemzést.)

A fizetési hajlandóságot mindkét felmérés ötfokú Likert-skálával, de eltérő módon mérte. Az EVS-ben a fizetési hajlandóságot egyetlen kérdéssel (Odaadnám jövedelemem egy részét, ha biztos lehetnék benne, hogy a pénzt a környezetszennyezés megelőzésére fordítják) vizsgálták, az ISSP három változóval (Hajlandó lenne a környezet védelme érdekében... 1. magasabb árakat fizetni, 2. magasabb adókat fizetni, 3. elfogadni, hogy csökken az életszínvonala) közelítette meg a kérdést.

Azt feltételeztük, hogy a különbözőképpen mért fizetési hajlandóság eltérő eredményekhez vezet, és az egyes országok között is lényeges eltérések lesznek. Arra kerestük a választ, hogy: Mekkora a kétféleképpen mért környezettel kapcsolatos fizetési hajlandóság közötti különbség a kilenc ország esetében? A három komponens (ár, adó, életszínvonal) közül melyik az, amelyik a leginkább közelít a jövedelemből való általános adakozási diszpozícióhoz? Melyik az a komponens, amelyikhez a legmagasabb, és melyik az, amelyikhez a legalacsonyabb fizetési hajlandóság társul? Van-e szignifikáns különbség az országok között az áldozatvállalás tekintetében? Változik-e az adakozási hajlandóság szerinti sorrend az országok között, ha másképpen mérjük a fizetési hajlandóságot? Tartalmilag országonként mit jelent a jövedelemből való adakozás?

Az egy- és kétváltozós elemzések eredményei azt mutatják, hogy a kétféle mérés különböző mértékű fizetési hajlandóságot eredményez. A vizsgált országokban élő válaszadók a jövedelem egy részének környezetszennyezés megelőzésére való odaadását leginkább az életszínvonal csökkenésével azonosítják. A leginkább elfogadott áldozatvállalás a jövedelemből való adakozás

és az életszínvonalból való visszavevés, a magasabb adófizetés pedig a leginkább visszafogja az adakozási hajlandóságot. Az országok közötti különbségek azt jelzik, hogy a svájciaknak a jövedelemből való adakozás szinte ugyanazt jelenti, mint a magasabb árak fizetése, a németeknek és finneknek az életszínvonal csökkenését, az oroszoknak, szlovénoknak, magyaroknak és dánoknak mind a hármat (ár, adó, életszínvonal) együtt. A két mérés eredményei szerint a legadakozóbb országok Svájc, Dánia és Németország, a legkevésbé adakozó pedig Magyarország.

A study of willingness to pay for environmental protection in some European countries, or the importance of different measurement methods

Contingent valuation is a popular survey technique for assessing the valuation of the environment. It is used in several international studies through willingness to pay (WTP) questions. Despite its popularity, the technique has been criticized, mainly for the overly abstract generalizations of the questions. At the same time, there are recommendations to improve the method: monitoring the evolution of willingness to pay over time, different wording of the questions, concrete payment scenarios, etc.

Our study compares the results of two questionnaire techniques on the willingness to pay for a clean environment. The two data sources are the 2017 European Values Survey (EVS) and the 2020 International Social Survey Programme (ISSP). We focus on the countries participating in both surveys and included in the integrated database at the time of our analysis: Austria, Denmark, Finland, Germany, Hungary, Iceland, Russia, Slovenia, Switzerland, and Finland.

Both surveys measured willingness to pay using a five-point Likert scale but in different ways. In the EVS, willingness to pay was measured by a single question (I would give part of my income if I were certain that the money would be used to prevent pollution), while the ISSP approached the question with three variables (Would you be willing to... 1) pay higher prices to protect the environment, 2) pay higher taxes, 3) accept a reduction in the standard of living).

We sought to answer the questions: What is the difference in willingness to pay between the two measures of the environment for the nine countries? Of the three components (price, tax, living standards), which is the one that most closely approximates the overall disposition to pay? Which component is associated with the highest and lowest willingness to pay? Are there significant differences between countries in terms of willingness to sacrifice? Does the order of willingness to give change between countries if willingness to pay is measured differently? What does giving out of income mean in substantive terms across countries?

The results of univariate and bivariate analyses show that the two types of measurement lead to different levels of willingness to pay. Respondents often associate giving a share of their income to pollution prevention with a reduction in living standards. The most accepted sacrifices are giving away income and cutting back on living standards, while higher taxes are the most likely to reduce willingness to give. Differences across countries indicate that for the Swiss, giving from income means almost the same as paying higher prices; for the Germans and Finns, it means a reduction in living standards; for the Russians, Slovenes, Hungarians, and Danes, it means all three (price, tax, living standards) together. The results of the two measures show that the most WTP countries are Switzerland, Denmark and Germany, and the least WTP is Hungary.

Barna Emília¹

A munka platformizációja a magyar zeneiparban globális perspektívából

¹ *BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék*

A digitális platformcégek elsősorban a streamingen keresztül történő belépése a zene gazdaságába a globális zeneipart érintő legjelentősebb változás volt az utóbbi két évtizedben. A streamingplatformokra a kritikai irodalom elsősorban mint a zenészek és a zenefogyasztók közötti új közvetítőkre tekint, amelyek aktívan formálják a zenészek munkáját, jelentősen befolyásolva munkakörülményeiket. Ugyanakkor kevesebb figyelem irányul a streamingplatformok és a zenészek között közvetítő olyan kisebb szereplőkre, amelyek szintén közvetlen módon alakítják a zenészek munkáját, különösen a kisméretű zenei piacokkal rendelkező (fél)perifériás országokban. E közvetítők egy része „új”, mint például a digitális terjesztők (disztribútorok vagy aggregátorok), más része „rég” szereplő, mint a közös jogkezelők. Egy részük profitorientált, más részük – mint a közös jogkezelők és egyéb szakmai szervezetek – nonprofit entitások és részben állami feladatot látnak el. Egy részük transznacionális – globális vagy regionális – hatókörű, más részük országos szinten működik. Ugyanakkor minden közvetítő valamilyen módon a helyi zeneipar történetileg kialakult (infra)struktúrájába és szabályozási környezetébe illeszkedik, miközben egy globális hierarchikus struktúrába is beágyazódik.

A magyarországi zeneiparban felvett kvalitatív adatokra (félig strukturált interjúk zenészekkel, digitális terjesztők dolgozóival, közös jogkezelők és lemezkiadók képviselőivel, valamint hazai és nemzetközi iparági jelentések és egyéb zeneipari dokumentumok elemzése) alapozva az előadás azt tervezi bemutatni, hogy a zenestreaming-ökoszisztéma különböző közvetítői hogyan formálják a kelet-európai félperiférián élő zenészek munkáját. A kulturális termelés politikai gazdaságtanára, a kulturális munka platformosodásának kritikai elemzéseire (beleértve a munkafolyamat-elmélet alapú elemzéseket is), valamint a világrendszer-elemzésre támaszkodó elméleti perspektíván keresztül először is azt vizsgálom, hogy a lokálisan beágyazott közvetítők hogyan helyezkednek el a globális, digitalizált kulturális iparágakban. Másodszor, hogy a disztribútorok hogyan csatornázzák be a helyi zenészek munkáját a globális zeneiparba, és hogyan látnak el egyfajta, a platformok által kiszervezett fegyelmező funkciót. Harmadszor pedig, hogy milyen főbb gyakorlatok és stratégiák jellemzik a streamingplatformok és a terjesztők kontrolljával szembesülő hazai zenészeket, valamint a digitálisstreaming-ökoszisztéma egyéb intézményeinek – mint a terjesztők – hazai dolgozóit. E stratégiák és gyakorlatok jellemzően az alárendeltség/alárendelődés, az igazodás, a relatív autonómia és az ellenállás formáit öltik.

The platformisation of labour in the Hungarian music industries from a global perspective

The entry of digital platform companies into the music economy primarily through streaming platforms has been the most forceful development in the global music industries in the last two decades. In critical analyses, platforms have been viewed as the primary new intermediaries between musicians and music consumers, actively governing musicians' labour and strongly

impacting their working conditions. Yet relatively little attention has been paid to smaller actors mediating between streaming platforms and musicians, which, however, also actively shape musicians' labour, especially in (semi)peripheral countries with 'small' music markets. Some of these intermediaries are 'new', such as digital distributors (or aggregators), and some 'old', such as collecting societies. Some are for-profit actors, while others – again, collecting societies – are non-profit and partly fulfilling state functions. Some are transnational – global or regional – in scope, and some national-level. All intermediaries, however, are embedded into local music industry histories, (infra)structures, and regulation, while also being positioned within a global-level hierarchical structure.

Based on qualitative empirical data from Hungary (semi-structured interviews with musicians, workers employed at distributors, representatives or record labels and collecting societies, and the analysis of local and international industry reports and other trade documents), the proposed presentation reflects on how these intermediaries of the digital music streaming ecosystem shape the work of musicians on the Eastern European semiperiphery. Through a theoretical perspective drawing on the political economy of cultural production, accounts of cultural labour and its platformisation (including labour process-based analyses), and world-systems analysis, I look at, firstly, how locally embedded intermediaries are positioned in the global, digitalised cultural industries. Secondly, I examine how distributors, in particular, channel local musicians' labour into the global music industries, performing a disciplinary function outsourced to them by platforms. Thirdly, I identify practices and strategies of local musicians facing control and governance from streaming platforms and distributors, as well as those of other local professionals working for distributors. Such practices and strategies take the form of subordination, alignment, relative autonomy, and resistance.

Bene Márton¹

A pillanat hevében: politikai véleményvezérek és impulzív politikai kommunikáció a közösségi médiában

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Ez a tanulmány egy Spanyolországban lefolytatott, két hullámos panelkutatáson mutatja be, hogy a véleményvezérek gyakrabban hajtanak végre impulzív politikai megnyilvánulásokat a közösségi médiában, mint az átlagos felhasználók, de ezeket az impulzív cselekedeteket gyakran meg is bánják az érintettek.

Jelenlegi „plebejus nyilvánosságunkban” (Gerbaudo 2022) a közösségi médiafelhasználók politikai megnyilvánulásai döntő szerepet játszanak abban, hogy az emberek hogyan érzékelik a politikai valóságot, és ez különösen igaz a véleményvezérek megnyilvánulásaira, akik a politikai tartalmakat megszűrik és értelmezik a hétköznapi közösségi médiafelhasználók számára (Bergström & Jervelycke Belfrage 2018). Míg a legtöbb felhasználó a társadalmi kockázatok miatt rendkívül óvatos, amikor politikai kommunikációra kerül sor ezeken a platformokon (Thorson 2014), ebben a kutatásban amellet érvelünk, hogy a véleményvezéreket személyiségvonásaik impulzívabbá teszik: ezeket a felhasználókat magasabb fokú extroverzió jellemzi (Gnambs & Batinic 2012), és hajlamosak arra, hogy nyilvánosan is egyedinek próbáljanak mutatkozni (Chan & Misra 1990). Ez a nyilvános megkülönböztetés úgy valósulhat meg, hogy impulzív és nem tervezett cselekedeteket hajtanak végre, hogy gyorsabbak legyenek másoknál a közösségi média efemer és „valós idejű” tartalomáramlásában (Weltevrede et al. 2014), az ilyen átgondolatlan kommunikációt azonban később jó eséllyel megbánják.

Ugyanakkor arra is számítunk, hogy a különböző ideológiai háttérű véleményvezérek eltérhetnek az impulzív politikai megnyilvánulások valószínűségében. A kutatások ugyanis kimutatták, hogy az impulzív cselekedeteket elősegítheti a negatív, különösen a dühös érzelmi állapot (Herman et al. 2018), valamint a homogén információs kontextus, amelyek csökkenthetik a társadalmi kockázatok érzékelését (Wang et al. 2017). Mivel mind a düh (Jost 2021), mind a homogén információs környezet (Barbera et al. 2015) inkább a jobboldaliakra jellemző, feltételezzük, hogy a jobboldali véleményvezérek nagyobb valószínűséggel cselekszenek impulzívan.

Hipotéziseinket egy 2022-ben Spanyolországban lefolytatott, két hullámban végzett online panelkutatáson teszteljük. Az eredmények megerősítik várakozásainkat, amelyek azt mutatják, hogy a véleményvezérek, különösen a jobboldali háttérűek, nagyobb valószínűséggel nyilvánítanak véleményt a pillanat hevében, ami viszont a megbánás intenzív kognitív alapú érzelmét aktiválja. Mivel a véleményvezérek kiemelkedő szerepet töltenek be a nyilvánosságban, nem tervezett és megbánt politikai hozzászólásaik jelentős hatással lehetnek a nyilvános diskurzus minőségére, és hozzájárulhatnak a kortárs nyilvánosság porózus, valós idejű és azonnali időbeliségéhez.

Without a second thought. Political opinion leaders are impulsive on social media but they regret what they say.

This study demonstrates through a two-wave panel survey conducted in Spain that opinion leaders more frequently engage in impulsive political expressions on social media than ordinary users, and these impulsive acts lead to the experience of regret.

In our contemporary ‘plebeian public sphere’ (Gerbaudo 2022), social media users’ political expressions play a crucial role in people’s perception of political reality, and this is especially true for opinion leaders’ expressions who filter and interpret political content for ordinary social media users (Bergström & Jervelycke Belfrage 2018). While most users are highly careful when it comes to political communication on these platforms due to social risks (Thorson 2014), we argue that opinion leaders’ unique personality makes them more impulsive: They are demonstrated to be characterized by a higher level of extroversion (Gnambs & Batinic 2012) and their inclination to publicly demonstrate the uniqueness of their selves (Chan & Misra 1990). This public differentiation can be realized by doing impulsive and unplanned acts to be faster than others in the ephemeral and ‘real-time’ content flow of social media (Weltevrede et al. 2014) which they may end up regretting.

However, we also expect that opinion leaders with different ideological backgrounds may differ in the likelihood of engaging in impulsive political expressions. In fact, research has largely shown, that impulsive acts can be fostered by negative, particularly angry emotional states (Herman et al. 2018), and homogenous information contexts which can lower the perception of social risks (Wang et al. 2017). Since both anger (Jost 2021) and a homogenous information environment (Barbera et al. 2015) are more typical of right-wingers, we assume that rightist opinion leaders are more likely to act impulsively, suffering higher levels of regret.

We test our hypotheses on a two-wave online panel survey conducted in Spain in 2022. The findings confirm our expectations showing that opinion leaders, especially those with right-wing backgrounds, are more likely to express their opinion in the heat of the moment which, in turn, activates the intense cognitive-based emotion of regret. Since opinion leaders have a prominent role in the public, their unplanned and regretted political posts can have a major effect on the quality of the public discourse and can contribute to the porous, real-time, and immediate temporality of the contemporary public sphere.

Bene Márton¹

Város a platformon. A jászberényi lokális közösségimédia-alapú nyilvánosság etnográfiai vizsgálata

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Kutatásunkban etnográfiai módszerek alkalmazásával vizsgáljuk, hogy miként működik a lokális közösségimédia-alapú nyilvánosság egy helyi időközi választás kontextusában. A közösségimédia-platformok nemcsak az országos, hanem a helyi közösségek szerveződésében is fontos szerepet játszhatnak, és a helyi nyilvánosság fontos felületévé válhatnak, azonban az elmúlt évtized kutatásaiban a lokális hatásokra kevesebb figyelem irányult. A nemzeti szintre vonatkozó megállapítások azonban nehezen általánosíthatók a specifikusabb helyi nyilvánosságra, kutatásunkban ezért etnográfiai módszerekkel, online megfigyelés és a kulcsszereplőkkel készített interjúk segítségével tárjuk fel annak sajátosságait. A kutatás a 2023-as jászberényi időközi önkormányzati választási kampányt vizsgálja, ugyanis feltételeztük, hogy kampányidőszakban intenzívebb a lokális aktivitás a közösségi médiában, míg a választás időközi jellege lehetővé tette, hogy a helyi kampányt az országos szintű választási kampányoktól elkülönítve vizsgáljuk.

Napjainkra már közhelyszerű megállapítás, hogy a közösségi oldalak jelentősen hozzájárulnak az emberek közötti térbeli távolságok áthidalásához, ezáltal pedig a „globális falu” létrejöttéhez (Castells 2008). Kevesebb figyelem irányul azonban arra a tényre, hogy az ismeretségeken alapuló kapcsolódások elősegítésével ezek a platformok a helyi közösségek „behálózását” is lehetővé teszik, illetve a helyi szintű koordinációhoz szükséges infrastruktúrát (pl. csoportok, oldalak, események létrehozása) is biztosítják. Ezáltal hozzájárulhatnak a helyi nyilvánosságok újraeledéséhez és megerősödéséhez egy közös, a lakosság és a helyi elitek jelentős része számára elérhető kommunikációs „aréna” (Neidhardt 1994) kialakításával. E platformok azonban számos tekintetben eltérnek a helyi szintű kommunikáció korábban is létező terepeitől, ami hatással lehet az ezeken kibontakozó nyilvánosság működésére.

Eredményeink szerint a Facebookon kirajzolódó jászberényi nyilvánosság legfontosabb szereplőit tekintve erősen centralizált, miközben politikai szimpátia alapján megosztott, azonban a politikai oldalak szerint tagolódó blokkok között intenzív a párbeszéd, ezért meglehetősen integráltnak tekinthető. A helyi nyilvánosságot a résztvevők diszkurzív performanszokon keresztül hozzák létre a határok kijelölésével és országos politikától való autonómia igényének hangoztatásával. Ennek keretében erőfeszítéseket tesznek a helyi közülethez nem tartozó szereplők, illetve az országos politikai megfontolások diszkurzív térből való kiszorítására, ami jelentős részben sikeres is, hiszen a helyi nyilvánosság platformjain valóban a helyi lakosok helyi vonatkozású megnyilatkozásai dominálnak.

Eredményeinkből kiviláglik, hogy helyi szinten a közösségimédia-alapú politikai aktivitás sok tekintetben különbözik a más szinteken megfigyelt sajátosságoktól. Lokálisan a nyilvánosság erős személyességgel bír, ezáltal pedig erősen összefonódik az offline szférával. A Facebook-nyilvánosság tele van offline ismeretségekből származó utalásokkal, híresztelésekkel, pletykákkal, miközben az itt zajló interakciók is gyakran „átfolynak” a platformon kívüli személyes kapcsolatok világába. Miközben ez a tény „hozzáférhetőbbé” és „valóságosabbá”

teszi az itt zajló interakciókat, olyan részvételi kockázatokat is jelent, ami sokak számára visszatartó erővel bír: a résztvevőknek teljes, akár csak szűk körben ismert vagy ismerhető, identitásának felvállalásával kell megjelennie a tágabb környezetükben élő emberek szélesebb nyilvánossága előtt.

Az országos szintű közösségimédia-aktivitáshoz hasonló azonban az, hogy a helyi szintű Facebook-nyilvánosságot nagyon erős negativitás jellemzi, illetve a megtévesztés eszközei is jelen vannak. A kritika fontos hajtóereje a helyi szintű közösségimédia-megnyilatkozásoknak is, a gyakori viták pedig gyakran elmérgesednek és súlyos kijelentésekre ragadtathatják a résztvevőket. Az elsősorban álprofilokon keresztül jelentkező megtévesztési szándékokkal szemben azonban látható védekezés: a szereplők leleplezésen és tudatosításon keresztül próbálják az álnév alatt a nyilvános vitákat formáló szereplők hatását gyengíteni.

City on the platform: Exploring the local public sphere of Jászberény on social media

In our research, we use ethnographic methods to investigate how local social media-based publicity works in the context of a local by-election. Social media platforms can play an important role in organizing not only national but also local communities and can become an important platform for local publicity, but less attention has been paid to local effects in research over the last decade. However, the findings at the national level are difficult to generalise to more specific local publics, and our research uses ethnographic methods, online observation and interviews with key actors to explore their specificities. The research focuses on the 2023 Jászberény by-election campaign, as it was assumed that local social media activity would be more intense during the campaign period, while the by-election nature of the election allowed us to study the local campaign separately from the national election campaigns.

It is now commonplace that social networking sites make a significant contribution to bridging spatial distances between people and thus to the creation of the ‘global village’ (Castells 2008). However, less attention is paid to the fact that these platforms also enable the ‘networking’ of local communities by facilitating connections based on familiarity, and provide the infrastructure necessary for local coordination (e.g. the creation of groups, pages, events). They can thus contribute to the revitalisation and strengthening of local publics by creating a common communication ‘arena’ (Neidhardt 1994) accessible to a significant part of the population and local elites.

Our results show that the public sphere in Jászberény, which emerges on Facebook, is highly centralised in terms of its main actors, while divided by political sympathies, but with intense dialogue between blocks organised by political pages, and therefore can be considered as quite integrated. The local public sphere is created by the participants through discursive performances, by demarcating boundaries and claiming autonomy from national politics. In this context, efforts are made to marginalise non-local actors and national political considerations from the discursive space, and to a large extent this is successful, as the platforms of local public sphere are indeed dominated by the locally relevant manifestations of local residents.

Our results show that at the local level, social media-based political activity differs in many respects from the characteristics observed at other levels. At the local level, the public sphere is strongly personalised and thus strongly intertwined with the offline sphere. The Facebook public sphere is full of references, rumours and gossip from offline acquaintances, while interactions often ‘spill over’ into the world of personal relationships outside the platform. While this fact makes interactions more ‘accessible’ and ‘real,’ it also poses risks of participation that are a disincentive for many: participants must assume their full identity, even if only narrowly known or known, in front of a wider public of people in their wider environment. However, similar to social media activity at the national level, Facebook publicity at the local level is characterised by a very strong negativity and the use of deception.

Berger Viktor¹

Mediatizáció és az életvilág kolonizációja a testeken keresztül

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Szociológia Tanszék*

Az előadás azt a kérdést kívánja körbejárni, hogy milyen elméleti és fogalmi eszköztárral érdemes értelmezni a mediatizációs folyamatokat és hatásukat, valamint azt, hogy szükséges-e ennek érdekében eltávolodni a szociológia „magterületétől”. A szociológia kialakulása óta olyan pregnáns vezérfogalmakat hozott létre, mint a struktúra és cselekvés, az uralom és kizsákmányolás, az egyenlőtlenségek és társadalmi kirekesztés, osztályok és rétegek, a gender és hasonlók. A szociológia alapvető logikája különböző formában, de már Durkheimnél és Webernél is az volt, hogy a társadalmat a társadalmival kívánták magyarázni, ez a premissza a tudomány későbbi alakulása során is a diszciplináris identitás alapja volt. Ez a hitszerű előfeltevés szolgált az alapjául a szociológia expanziós tevékenysége számára, amelynek során a szociológiai logikát alkalmazták szinte minden életterületre (feltárták a társadalmi mechanizmusok működését az olyan területeken, mint a művészet, tudomány, szükségletek, testhez való viszony, nemiszerep-felfogások, gazdasági tevékenységek, fogyasztás, életstílusok, média, oktatás stb.). Az előadás amellet kíván érvelni, hogy ez az intellektuális expanziós folyamat ugyan összességében sikeres volt, ám a mediatizációs folyamatok értelmezéséhez olyan elméleti perspektívák bevonására is szükség van, amelyek kívül állnak a „szociológia magterületén” – mindezt azért is, hogy a szociológia központi kérdéseiről (így például az uralom, egyenlőtlenségek vagy cselekvés) mélyebb ismeretekre tegyünk szert a digitális korszakban.

Első lépésként szükséges, hogy átalakítsuk a cselekvő képét, amelyhez elengedhetetlen, hogy figyelembe vegyük a szociológián kívüli elméleti fejleményeket. A megtestesült kogníció (embodied cognition) fenomenológiai és kognitivisták megközelítéseket szintetizáló irányzata (Gallagher & Zahavi 2021; Thompson 2010; Varela et al. 1991) szilárd alapnak tűnik e vállalkozáshoz. Ezen irányzat a cselekvőket olyan lényekként gondolja el, amelyeket mélyen meghatároz testiségük, a testi mozgásaik, a testi felépítésük sajátosságai, az abból fakadó sajátos érzéletek, sőt a magasabb szintű kognitív folyamatok is mélyen összefonódnak a testiség tapasztalatával (lásd például a metaforák és a konceptuális gondolkodás kapcsán: Lackoff & Johnson 2003). A cselekvőkép ezen átalakítása nem öncél, mivel ha a cselekvőket megtestesült lényekként fogjuk fel, jóval részletgazdagabb és mélyebb diagnózist fogunk tudni nyújtani a késő modern társadalmakról. Így például az életvilág gyarmatosítása, amely Habermas (1981) látéletének központi eleme, sokrétűbben és drámaiabban jelenik meg a megtestesült cselekvők háttéré alapján. Habermasnál az életvilág kolonizációja alapvetően a pénz és a hatalom életvilágbeli beszüremkedésére, a kommunikatív cselekvések e médiumokkal történő helyettesítésére utal, ami nem igényli, hogy a cselekvőket testi lényekként fogjuk fel. Ezzel szemben a megtestesült kogníció nézőpontja alapján jól kivehetővé válik, hogy az életvilág gyarmatosítása ennél mélyebb folyamat, mivel a rendszerimperatívuszok „beférkőznek” az emberek szükségleteibe, észleleteibe, testi-érzelmi szokásaiba és vágyaiba, illetve a cselekvők saját testükhöz való viszonyába, amit jól illusztrál például az online randizás, a közösségi média vagy a self-tracking (Lupton 2016; Narr 2022). Mivel a

szociológiaelméletnek már a kezdetektől fogva a kordiagnózis nyújtása az egyik fő célja, úgy vélem, hogy épp a szociológia magjának védelme érdekében van szükség a teoretikus perspektívák bővítésére.

Mediatization and the bodily colonization of the lifeworld

The presentation will explore the question of what theoretical and conceptual tools are adequate for interpreting contemporary processes of mediatization and whether it is necessary to move away from the sociological ‘core’ in the course of this. Since its inception, sociology has coined powerful concepts such as structure and action, domination and exploitation, inequalities and social exclusion, class and strata, gender and many others. According to its founding fathers, Durkheim and Weber, the fundamental logic of sociology is to explain social phenomena by social phenomena, a premise that has been the basis of disciplinary identity in the subsequent development of the discipline. This premise served as the basis for the expansion of sociology, during which this sociological logic was applied to nearly all areas of life (art, science, needs, bodily experiences, gender, economic practices, consumption, lifestyles, media, education, etc.). While this intellectual expansion has been successful overall, it is necessary to include theoretical perspectives outside the confines of the sociological ‘core’ – this in order to understand mediatization processes, and to gain deeper insights into key sociological issues (such as domination, inequalities or agency) in times of digitalization.

As a first step, it is necessary to re-imagine the concept of the actor by taking into account theoretical approaches outside of sociology. The embodied cognition approach, synthesizing phenomenology and cognitivism (Gallagher & Zahavi 2021; Thompson 2010; Varela et al. 1991), seems to be a solid basis for this endeavour. This approach conceives of actors as beings deeply defined by their corporeality, their bodily movements, the specificities of their bodily constitution, their sensations, and even higher cognitive processes are deeply intertwined with the bodily experiences (see, for example, on metaphors and conceptual thinking, Lackoff & Johnson 2003). This reconceptualization of the agent is not an end, since if we conceive of agents as embodied beings, we will be able to offer a much more detailed and profound diagnosis of late modern societies. Thus, for example, the process of the colonization of the lifeworld (Habermas 1981), will be seen in a more complex and dramatic way against the background of embodied agents. For Habermas, the colonization of the lifeworld only refers to the infiltration of money and power into the lifeworld, and the substitution of communicative actions by these steering media – but this diagnosis does not require that the actors be understood as corporeal beings. In contrast, from the perspective of embodied cognition, it becomes clear that the colonization of the lifeworld is a deeper process, as systemic imperatives shape people’s needs, perceptions, affective and bodily habits and desires, as well as the relation of actors to their own bodies, as illustrated for example by online dating, social media or self-tracking (Lupton 2016; Narr 2022). It has always been one of the main goals of sociological theory to provide a theoretical diagnosis of (late) modernity, and – since the embodied cognition offers the possibility to gain a better understanding of the present times – I will argue that it is necessary to broaden the theoretical perspectives of sociological theory precisely to protect the sociological core.

Bernát Anikó¹ – Conti, Luisa²

A tanulás lehet szórakoztató! Egy nemzetközi kutatás az innovatív digitális és részvételi pedagógiáról a különböző oktatási környezetben

¹ *TÁRKI*

² *University of Jena*

A posztdigitális globális társadalomban a digitális világ észrevétlenül fonódik össze analóg életünkkel, és életvilágunk szerves részévé válik. Negroponte víziója, miszerint „mint a levegőt és az ivóvizet, a digitálisat is csak a hiányáról és nem a jelenlétéről fogják észrevenni” (Negroponte 1998), valóra vált. Életvilágunk hiperdigitalizálódása jelentős hatással van arra, ahogyan a tanulást érzékeljük, és ahogyan a tanulással foglalkozunk, az egész életen át tartó (life-long learning, LLL) és az élet minden területére kiterjedő tanulás (life-wide learning) előmozdításával (Conti 2024).

Az előadás alapja egy tanulmány (Conti & Bernát 2023), amely a "Key Inclusive Development Strategies for LifeLongLearning" (KIDS4ALLL) című Horizon 2020 projekt által kifejlesztett, a nyolc LLL kompetenciát lefedő digitális tanulási platform megvalósítását és hatását elemzi. A 14 nyelven elérhető online oktatási platformot az ISCED 2-3 szinteken tanulók számára tervezték, különös tekintettel az etnikai és migráns kisebbségi gyerekekre és egy éven keresztül 8 (EU-s és EU-n kívüli) ország 700-nál több gyerekeivel tesztelte a kutatócsapat formális, informális és nem formális oktatási környezetben egyaránt. A KIDS4ALLL projekt nemcsak egy online oktatási platform, hanem egy innovatív oktatási kezdeményezés, amelynek célja, hogy a tanulás határait a formális oktatási módszereken és intézményeken túlra is kiterjessze. Ez az előadás a digitalizáció és az innovatív buddy (pajtás, tanulópár) megközelítés szerepére összpontosítva mutatja be, hogy ez az újszerű oktatási környezet miként segíti elő azt, hogy az oktatás hozzáférhetőbbé, vonzóbbá és élvezetesebbé váljon, és alkalmazható legyen informális és nemformális oktatási keretek között is. Bár a koncepció jelentős lehetőséget hordoz magában, számos kihívás és megfontolás vezetett el az ötlettől és az elmélettől a hatékony megvalósulásig.

A hagyományos oktatási rendszer gyakran korlátokba ütközik, nem képes teljes mértékben bevonni a tanulókat, és nem felel meg egyéni igényeiknek. A KIDS4ALLL projekt, felismerve a nem formális oktatás fontosságát, azt hangsúlyozza, hogy a tanuláshoz messze túl kell mutatnia az iskola és az osztályterem határain, valamint az iskolai éveken túl is, mivel célja az egész életen át tartó tanuláshoz elengedhetetlen készségek és kompetenciák fejlesztése. E cél elérése érdekében a projekt a digitalizációt és a buddy/tanulópár megközelítést alkalmazza, előremutatónan közelítve meg az oktatás módját. A digitális e-learning platform rugalmas és személyre szabott tanulási élményt tesz lehetővé, és igazodik a mai tanulók preferenciáihoz és szokásaihoz, valamint a különböző célcsoportok számára vonzó tanulási környezetet kínál. Az előadás bemutatja, hogy a digitalizáció hogyan fokozza a hozzáférhetőséget, az interaktivitást, a készségek és kompetenciák hatékony fejlesztését és az általános tanulási élményt.

A buddy/tanulópár megközelítés a hatékony oktatás alapvető összetevőjeként a társak közötti interakciót és az együttműködést hangsúlyozza. Felismeri, hogy a tanulás nem magányos törekvés, hanem társas kontextusban virágzik, elősegíti a közösség és a támogatás iránti érzés

és igény kialakulását, ami fokozza a motivációt és az elkötelezettséget. Ez a kutatás ennek a megközelítésnek az előnyeit vizsgálja, és azt a lehetőséget, hogy az oktatást élvezetesebbé és hatékonyabbá tegye. A vízió megvalósításához vezető út azonban nem mentes a kihívásoktól. A KIDS4ALLL projektnek azzal az összetett feladattal kell szembenéznie, hogy olyan ingyenesen elérhető digitális eszközt hozzon létre, amely nemcsak magával ragad és tájékoztat, hanem elősegíti az aktív részvételt és garantálja a biztonságot. Ezen túlmenően sokszínű, többnyelvű és multikulturális közönséget kell megszólítania, miközben ki kell használnia a multimédiás elemekben rejlő lehetőségeket. E kihívások átfogó azonosítása és kezelése érdekében kvalitatív empirikus kutatást végeztünk több európai országban a KIDS4ALLL oktatási platform egyéves kísérleti projektje során, formális, informális és nem formális oktatási környezetben egyaránt. Ez a kutatás számos módszert alkalmazott, többek között interjúkat, fókuszcsoportokat, résztvevő és nem résztvevő megfigyeléseket és néhány ország esetében kérdőíves kutatást is, amelyek mind a pedagógusok, mind a fiatalok bevonásával zajlottak.

Learning can be fun! An international study on innovative digital and participatory pedagogy across diverse educational settings

In the postdigital global society, the digital realm seamlessly intertwines with our analog lives, becoming an integral extension of our lifeworld. Negroponte's vision that 'like air and drinking water, the digital will be noticed just by its absence and not its presence' (Negroponte 1998) has come true. This hyper-digitalization of our lifeworld has had a significant impact on the way we perceive and engage with learning, by promoting life-wide and life-long learning (Conti 2024).

The presentation is based on a paper (Conti & Bernát 2023) that analyses the implementation and effect of a digital learning platform covering the 8 LLL competencies, designed for ISCED 2-3 students with a focus on ethnic and migrant minority children, and available on 14 languages, developed by the 'Key Inclusive Development Strategies for LifeLongLearning' (KIDS4ALLL) H2020 project. KIDS4ALLL represents a groundbreaking educational initiative, aiming to extend the boundaries of learning beyond formal educational methods and institutions. This presentation focuses on the role of digitalization and the innovative buddy approach in making education more accessible, engaging, and enjoyable and therefore adequate also for in- and non-formal education settings. While the concept holds immense promise, several challenges and considerations must be addressed to effectively realize this vision.

The traditional education system has limitations, often failing to fully engage learners and cater to their individual needs. The KIDS4ALLL Project recognizes the importance of non-formal education, acknowledging that learning should extend far beyond the confines of schools and classrooms and also beyond the school years as aiming to improve skills and competencies that are essential for life-long learning. To achieve this goal, the project leverages digitalization and the buddy approach, revolutionizing the way we approach education.

The digital e-learning platform allows flexible and personalized learning experience and aligns with the preferences and habits of today's learners and offers a learning environment that appeals to its diverse target groups. The presentation displays how digitalization enhances

accessibility, interactivity, effective development of skills and competencies and the overall learning experience.

The buddy approach emphasizes peer interaction and collaboration as essential components of effective education. It recognizes that learning is not a solitary endeavour but thrives in social contexts, fosters a sense of community and support that enhances motivation and engagement. This research examines the benefits of this approach and its potential to make education more enjoyable and effective.

However, the path to realizing this vision is not without its challenges. The KIDS4ALLL Project faces the complex task of creating an output that not only captivates and informs but also fosters active participation and ensures safety. Furthermore, it must cater to a diverse, multilingual, and multicultural audience while harnessing the potential of multimedia elements. To comprehensively identify and address these challenges, we conducted qualitative empirical research in multiple European countries during the one-year-long pilot of the KIDS4ALLL educational platform in non- and informal educational settings. This research involved a range of methods, including interviews, focus groups, and participant and non-participant observations, and engaged both educators and young people.

Bernát Anikó¹ – Tomka Zsófia¹

Állampolgárként menekült: A kettős állampolgárságú ukrainai magyar menekültek paradox helyzete Magyarországon

¹ *TÁRKI*

Az ukrainai háború kitörése után 2022 óta jelentős számban érkeznek menekültek Magyarországra, köztük kiemelkedően magas számban a magyar kisebbség tagjai is. Ez az egyedülálló eset bonyolult helyzetet teremt, mivel ezek a magyar állampolgársággal, nyelvtudással és meglévő magyarországi társadalmi és kulturális tőkével rendelkező menekültek több okból is váratlan hátrányokkal szembesülnek. A kutatás a magyar menekültek sokrétű kihívásait tárja fel, akik paradox helyzetben találták magukat Magyarországon: menedékes státusz nélküli menekültek, de anyanyelvi beszélőként és kettős állampolgárként erős kötődéssel a befogadó országhoz. Olyan előnyeik, mint az állampolgárság és a nyelvtudás, nem biztosítanak számukra menedékes státuszt, ami váratlan nehézségekhez vezetett.

A tanulmány két kulcsfontosságú területre összpontosít. Egyrészt, a menedékes státusz hiánya akadályozza az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést azok számára, akiknek nincs állandó lakcímük és legális munkahelyük, ami tipikus helyzet a menekültek körében. Másrészt, a lakhatás és a munkavállalás terén ellenszenvvel és diszkriminációval találkoznak, mert „ukránok”, míg Ukrajnában diszkriminálva érezték magukat, mert „magyarok”, ami csak súlyosbodik a romák esetében az etnikai diszkrimináció révén.

A UNHCR magyarországi többszektorú szükségletfelmérésének (Multi Sector Needs Assessment, MSNA 2023) adatait felhasználva, vegyes módszertani megközelítéssel, ezen belül egy kérdőíves survey-t (700 háztartás és 1500 egyén bevonásával) és 15 fókuszcsoportos beszélgetést végeztünk, 2023 nyarán, amit a szerzők koordináltak és elemeztek az UNHCR megbízásából. Bár a survey statisztikailag nem reprezentatív, a minta iránymutató jellegű ismereteket kínál a magyarországi ukrán menekültek helyzetéről. A fókuszcsoportok pedig mélyebb betekintést nyújtanak abba, hogy miként alakulnak a befogadás, az életkörülmények és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés paradox helyzetei.

A kutatás célja, hogy rávilágítson ennek a hullámvasútszerű helyzetnek a bonyolult dinamikájára. Az ukrainai magyar menekültek Magyarországon tapasztalt egyedi kihívásainak vizsgálatával ez az előadás hozzájárul az állampolgárság, az etnikai és nemzeti identitás, a menekültstátusz és a befogadó országban zajló szélesebb körű társadalmi dinamika közötti összefonódások megértéséhez és az ezzel foglalkozó szakirodalomhoz (Nagy 2023; Pogonyi 2022; Bauböck 2010; Iordachi 2004; Lutsyshyn & Klymchuk 2019; Popyk & Lesińska 2023; Tóth & Bernát 2024; Korkut & Fazekas 2023).

Citizens as refugees: The paradox situation of dual citizen ethnic Hungarian refugees from Ukraine in Hungary

The war in Ukraine has driven a significant refugee influx into Hungary since 2022, including members of the ethnic Hungarian minority. This unique scenario presents complexities as these refugees, with Hungarian citizenship, language fluency, and established social and cultural

capitals and networks, face unexpected disadvantages for several reasons. The research delves into the multifaceted challenges of ethnic Hungarian refugees in Hungary, who find themselves in a paradoxical position: refugees without refugee status (temporary protection) but strong ties to the host country as native speakers and dual citizens. Their assets, such as citizenship and language skills, do not grant them temporary protection status, leading to unforeseen hardships.

The study focuses on two key areas. First, the absence of temporary protection status hinders access to healthcare for those without a permanent address and legal job, which is a typical situation for refugees. Second, they encounter hostility and discrimination in housing and employment because they are ‘Ukrainian,’ while they felt discriminated in Ukraine while they are ‘Hungarian,’ compounded when intersecting with Hungarian Roma refugees from Ukraine, who face discrimination on a daily basis.

Utilizing UNHCR’s Multi-Sector Needs Assessment (MSNA) data for Hungary, the mixed-methods approach includes a survey (with 700 households and 1,500 individuals) and 15 focus group discussions carried out in Summer 2023, coordinated and analysed by the authors on behalf of UNHCR. While the survey is not statistically representative, this sample offers indicative insights into the situation of Ukrainian refugees in Hungary. The focus groups give us a deeper insight into how paradoxical situations of inclusion, living conditions and access to services are evolving.

This research aims to shed light on the intricate dynamics of this roller-coaster situation. By examining the unique challenges faced by ethnic Hungarian refugees in Hungary, this study contributes to our understanding of the intersection between citizenship, ethnic and national identities, refugee status, and the broader social dynamics at play in the host country and also contributes to the literature on this field (Nagy 2023; Pogonyi 2022; Bauböck 2010; Iordachi 2004; Lutsyshyn & Klymchuk 2019; Popyk & Lesińska 2023; Tóth & Bernát 2024; Korkut & Fazekas 2023).

Bocskor Ákos¹

Az iskolához tartozás érzése kisebbségi helyzetben lévő serdülők között Csehországban

¹ *Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences*

A serdülők idejük jelentős részét az iskolában töltik. A tanulmányi előmenetelük mellett számos fontos kapcsolatuk is itt alakul ki a társaikkal és felnőttekkel (elsősorban tanárokkal). Emiatt az iskolához tartozás érzésének fontosságát (azt, hogy az egyén mennyire érzi magát az iskola tagjának, elfogadottnak, tiszteltnek és támogatottnak az iskolában) széles körben felismerték és vizsgálták a szakirodalomban. Az iskolához tartozás érzését (sense of school belonging) számos tényezővel hozták összefüggésbe, többek között a tanulmányi teljesítménnyel és elköteleződéssel (engagement), a jólléttel, egészségügyi kockázati magatartásokkal, valamint a szülőkkel, tanárokkal és kortársakkal való kapcsolatokkal (Korpershoek et al. 2020; Slaten et al. 2016). Emellett etnikai és nemi különbségeket is megfigyeltek a szakirodalomban. Mindezzel párhuzamosan a társadalomhoz tartozás érzését (sense of societal belonging) a serdülők társadalmi adaptációjának és általános jóllétének egy másik kulcskérdéseként azonosították (Özdemir & Bayram Özdemir 2023). Különösen igaz ez etnikai kisebbségi helyzetben lévő serdülők körében.

Jelen előadás az iskolához tartozás érzését vizsgálja csehországi etnikai kisebbségi helyzetben lévő serdülők körében. A szakirodalomban általánosan vizsgált tényezők mellett azt is megnéztük, hogy a társadalomhoz tartozás érzése egyedi szignifikáns kapcsolatban áll-e az iskolához tartozás érzésével számos más releváns tényező kontrollálása után is. Adataink a Czech Education Panel Survey (CZEPS) első hullámából származnak, amely 23 478 csehországi tizedikes tanulóról tartalmaz információkat. Az adatbázisban 2631 olyan tanuló található (11%), akik egy vagy több kisebbségi identitással (is) azonosították magukat. Csehország érdekes esettanulmányt nyújt a különböző kulturális és történelmi háttérrel rendelkező etnikai kisebbségek, különösen a szlovákok, ukránok, és romák összehasonlításához. Míg a szlovákokat általában kulturálisan hasonlónak és a cseh társadalomba jól integrálódottnak tekintik, addig a roma lakosság jelentős része marginalizált helyzetben van, más közép-kelet-európai országokhoz hasonlóan. Ukrajna 2022-es orosz invázióját követően Csehországba nagyszámú ukrán menekült érkezett (kb, 600 000 fő), ami az ukránokat az ország legnagyobb bevándorlócsoportjává tette.

Amíg a három nagy etnikai kisebbségi csoport hasonlóan teljesített az iskolához tartozás érzését mérő skálán (3,1 és 3,3 közötti pontszám az 1-től 5-ig terjedő skálán), a társadalomhoz tartozás érzése nagyobb különbségeket mutat (szlovákok: 3,6; ukránok: 3,0; romák: 3,3; szintén egy 1-től 5-ig terjedő skálán). A többszintű regressziós modelljeink azt mutatták, hogy (az etnikai kisebbségi almintában) az iskolához tartozás érzése és a társadalomhoz tartozás érzése pozitív kapcsolatban állt egymással még azután is, hogy kontrolláltunk a kortársak, a tanárok és a szülők támogatására, az (önbevallás szerinti) tanulmányi teljesítményre, a kettős identitásra (a kisebbségi identitás mellett cseh identitás választására), nemre, etnikai hovatartozásra, az osztályterem méretére és az etnikai kisebbséghez tartozó tanulók arányára az osztályban. Ez a pozitív kapcsolat az ukrán diákok körében szignifikánsan erősebb volt, mint a másik két etnikai csoport esetében. Továbbá az észlelt baráti és tanári támogatás, valamint az átlagon felüli tanulmányi teljesítmény

szintén pozitív összefüggésben állt az iskolához tartozás érzésével. A modellben szereplő összes változó bevonása után az iskolához tartozás érzése szignifikánsan magasabb volt a férfi, mint a női tanulók körében.

The sense of school belonging among ethnic minority adolescents in the Czech Republic

Adolescents spend a significant amount of their time at school. In addition to their academic progress, many of their important relationships develop there with peers and adults (primarily teachers). Consequently, the importance of the sense of school belonging (the extent to which one feels attached to the school and accepted, respected, and supported at school) has been widely recognized and investigated in the literature. The sense of school belonging has been associated with various factors, including academic achievement and engagement, well-being, health risk behaviours, and parental, teacher, and peer relations (Korpershoek et al. 2020; Slaten et al. 2016). Additionally, ethnic and gender differences have also been observed in the literature. Simultaneously, the sense of societal belonging has also been identified as a key issue for adolescents' social adaptation and general well-being (Özdemir & Bayram Özdemir 2023). This is particularly true for adolescents with an ethnic minority background.

The present study investigates the sense of school belonging among ethnic minority adolescents in the Czech Republic. In addition to focusing on the factors typically studied in the literature, we also investigated whether the sense of societal belonging had a unique association with the sense of school belonging, even after controlling for a wide range of other relevant factors. Our data comes from the first wave of the Czech Education Panel Survey (CZEPS), which contains information about 23,478 tenth-grade students in the Czech Republic. The dataset includes 2,631 students (11%) who identified with one or more ethnic minority identities. The Czech Republic provides an interesting case study for comparing ethnic minorities with different cultural and historical backgrounds, in particular, Slovaks, Ukrainians, and the Roma. While Slovaks are generally considered culturally similar and well-integrated into Czech society, the majority of the Roma population is largely marginalized, similar to other Central and Eastern European countries. Following the Russian invasion of Ukraine in 2022, the Czech Republic experienced a large influx of Ukrainian refugees (approx. 600,000 people), which made Ukrainians the largest immigrant group in the country.

While the three major ethnic minority groups scored similarly on the school belonging scale (between 3.1 and 3.3 on a scale ranging from 1 to 5), the sense of societal belonging showed larger differences (Slovaks: 3.6, Ukrainians: 3.0, Roma: 3.3, also on a scale from 1 to 5). Our multilevel regression models found that, in the ethnic minority subsample, the sense of school belonging and societal belonging were positively associated even after controlling for peer, teacher and parental support, (self-reported) academic performance, dual identity (Czech identity in addition to the minority identity), gender, ethnicity, classroom size and the proportion of ethnic minority students in the classroom. This association was significantly stronger for Ukrainian students than for the other two ethnic groups. Further, perceived friend and teacher support and above-average academic performance were also positively associated with the sense of school belonging. Finally, after controlling for all the variables in the model, the sense of school belonging was significantly higher for male than female students.

Bodor Ákos¹ – Hegedüs Márk¹

A svéd társadalom magyar szemmel

¹ *HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont*

Kutatócsoportunk néhány éve foglalkozik már a svéd társadalmi folyamatokkal, illetve felméréseket is végeztünk Svédországban élő magyarok körében. Eredményeink azt mutatják, hogy a svédországi magyarok jelentős része kifejezetten negatívan ítéli meg az ottani társadalmi viszonyokat. Ezt a negatív képet erősíti a magyar kormányzati narratíva is, amely szerint Svédország mára egy veszélyes, szétesett társadalommá vált. Mindeközben azt kell látni, hogy a rendelkezésre álló survey adatok nem erősítik meg ezeket a megéléseket és véleményeket, ezen adatok alapján az látszik, hogy a társadalmi kohézió magas szintű Svédországban európai összehasonlításban. A társadalmi tőke különböző dimenziói alapján tehát a svéd társadalom egyáltalán nincs rossz állapotban, sőt magas az általános bizalomszint, a társas kapcsolatok erősek, és alapvetően az együttműködés kollektív értékei dominálnak. Mindezzel összehasonlítva Magyarországot azt lehet megállapítani, hogy a társadalom bizalomkultúrája utóbbi esetben kedvezőtlenebb, ritkábbak és kevésbé mélyek a személyes interakciók, és sokkal erőteljesebben vannak jelen a harmonikus társadalmi működést veszélyeztető önérdékű értékek.

Kutatásunk célja mélyebben feltárni és megérteni ezt az ellentmondásosnak tűnő helyzetet. Egy lehetséges magyarázat az, hogy a hazai kormányzati narratíva által ábrázolt negatív Svédország-kép széleskörű legitimációja, illetve a svédországi magyarok egy részének rossz közérzete éppen a magyarországi társadalmi kultúra már említett negatív sajátosságaival függ össze. Ugyanis a magas szintű kollektív társadalmi tőke, a „bizalom kultúrája” szerteágazó egyéni pozitív következményekkel jár, illetve fordítva, az alacsony szintű társadalmi tőke, a „bizalmatlanság kultúrája” gátolja többek között az egyéni kiteljesedést, növeli a szorongást és korlátozza a megküzdési képességeket. Feltételezhetjük, hogy a Svédországban letelepedő magyarok a bizalmatlanság kultúrájából érkező sokkal nehezebben birkóznak meg a számukra új és ismeretlen kihívásokkal, illetve sokkal negatívabban ítélik meg a Svédországban kétségtelenül tapasztalható társadalmi problémákat, mint maguk a svédek. Gondolhatunk arra, hogy ez a különbség talán azért is lehet, mert a svédek a nehéz helyzeteket jelentő kollektív kihívások időszakában sokkal inkább tudnak támaszkodni a saját támogató(bb) társadalmi kultúrájukra. Az előadásban ezekre a jólléttel szorosan összefüggő felvetésekkel kapcsolatban próbálunk meg válaszokat találni.

Swedish society through Hungarian eyes

Our research group has been working on Swedish social dynamics for several years and has also conducted surveys among Hungarians living in Sweden. Our results show that a significant proportion of Hungarians in Sweden have a very negative view of the social conditions there. This negative perception is reinforced by the Hungarian government's narrative that Sweden has become a dangerous, disintegrated society. Meanwhile, it should be noted that the available survey data do not confirm these perceptions and opinions, but show that social cohesion in Sweden is high by European comparison. Thus, according to the various dimensions of social

capital, Swedish society is not in a bad shape at all, and in fact has a high level of trust, strong social relations and, basically, collective values of cooperation prevail. Compared with Hungary, the ‘culture of trust’ is less favourable, personal interactions are less frequent and less deep, and self-oriented values that threaten the harmonious functioning of society are more strongly present.

Our research aims to explore and understand this seemingly contradictory situation in more depth. One possible explanation is that the widespread legitimisation of the negative image of Sweden portrayed by the domestic government narrative, and the discomfort felt by some Hungarians in Sweden, is linked to the negative characteristics of Hungarian social culture mentioned above. This is because a high level of collective social capital, a ‘culture of trust’, has a wide range of positive individual consequences, and vice versa, while a low level of social capital, a ‘culture of distrust’, inhibits individual fulfilment, increases anxiety and limits coping skills, among other things. We can assume that Hungarians settled in Sweden, coming from a ‘culture of distrust’, find it much more difficult to cope with new and unfamiliar challenges and have a more negative perception of the social problems that Sweden undoubtedly faces than the Swedes themselves. We can suggest that this difference may be due to the fact that Swedes are more able to rely on their own supportive social culture in times of collective challenges in difficult situations. In this presentation, we will try to find answers to these questions in relation to the closely related issue of well-being.

Bodor Péter¹

Interakciós rend és digitális kommunikáció

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar*

Erving Goffman már pályája kezdetén írt munkáiban azonosította az interakciós rend szintjét és utolsó munkájának az „Interaction Order” címet adta. Az interakciós rend azonosítása és vizsgálata mindmáig a mikroszociológia egyik meghatározó, s talán leginkább következetes megközelítése. Goffman azonban vizsgálódása tárgyát olyan szituációkban látta – ma már talán kissé anakronisztikusan –, ahol egymás fizikai jelenlétében lévő személyek interakciója zajlik.

Vajon az emberek közvetlen egymás fizikai jelenléte során zajló interakciót középpontba helyező mikroszociológia analitikus fogalmai elveszítik relevanciájukat, vagy esetleg átalakulnak a digitális technológiák által lehetővé tett mediált, közvetett kommunikációs formák hatására? Vajon a közvetett interakció új formái azt eredményezik, hogy Goffman elemzéseit teljesen idejüket vesztették, vagy bizonyos módosításokkal mindmáig fontos szociológiai belátások forrásai lehetnek? Vajon a szociológia egyik meghatározó vagy „központi” szemléleti kerete, mely az identitást és a közös jelentéseket az emberi szimbolizációs készségből és tevékenységből eredezteti, s annak a társadalom felépítésében kiküszöbölhetetlen szerepet tulajdonít, képes-e integrálni az interakció közvetett módozatait lehetővé tevő kommunikációs technológiákat (s ha igen, miként)? Az előadásban ezeket a dilemmát kívánom szemügyre venni.

Interaction order and digital communication

Early in his career, Erving Goffman identified the level of interaction order in his writings and entitled his last work ‘Interaction Order.’ The identification and study of the interaction order is still one of the most influential and perhaps most consistent approaches in micro-sociology. Goffman, however, saw the object of his study in situations – perhaps somewhat anachronistically today – where people in each other’s physical presence interact. Do the analytical concepts of micro-sociology that focus on the interaction of people in the direct physical presence of each other lose their relevance, or are they perhaps transformed by the mediated, indirect forms of communication enabled by digital technologies? Do new forms of indirect interaction mean that Goffman’s analyses are completely out of date or, with some modifications, can they still be a source of important sociological insights? Can one of the defining or ‘core’ frameworks of sociology, which derives identity and shared meanings from human symbolization and activity, and which attributes to it an inescapable role in the construction of society integrate the communication technologies that make possible indirect forms of interaction (and if so how)? In this lecture, I will address these dilemmas.

Bognár Adrienn¹

A klímaszorongás hatása a tudatos gyermektelenségre

¹*PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Szociológia Tanszék*

Magyarországon a klímaváltozással együtt járó, egyre több fiatal és más korosztályba tartozót érintő klímaszorongással kapcsolatban a probléma súlyához mérten kevés kutatás és tudományos diskurzus zajlik. A rendelkezésünkre álló csekély kvantitatív adat szerint a fiatal korosztályt meglehetősen nyomasztja a klímaválság. A 2022-es Publicus Research által végzett vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a 13–25 éves korosztály megközelítőleg kétharmada nyomon követi, foglalkozik a klímaváltozás kérdésével, nagy jelentőséget tulajdonít annak. Ennek a korcsoportnak harmada nyilatkozta, hogy számukra a klímaválság a legfontosabb kérdés, míg ötödük a második helyre sorolta ezt. E korosztály klímaváltozással kapcsolatos érzelmeit a félelem és tehetetlenség jellemzi, és közel 60%-ukat a mindennapokban is foglalkoztatja ez a kérdés. Közel 80%-uk úgy nyilatkozott, hogy jövőbeli terveiket valamilyen módon befolyásolja a klímaválság miatti aggodalom.

Az Ifjúság 2020 adatbázisából nyert eredmények hasonlóan magas klímaváltozással kapcsolatos aggodalmat tükröznek: az adatok szerint a fiatalok számára a klímaváltozás az egyik legaggasztóbb dolog, a rangsorban ez foglalja el a második helyet az aggodalomra okot adó tényezők között. A 15–29 évesek 45,5%-a a közepesnél jobban tart a klímaváltozástól, 30%-uk pedig közepesen.

A gyermekvállalásról, illetve annak kimaradásáról számos szakirodalmi adatunk van. Az alacsonynak mondható gyermekvállalási kedv, a vállalt gyermekek számának csökkenése, az első szülés idejének kitolódása, a társadalom előregedése kiemelt szakmai és szociálpolitikai figyelmet kap. Arról is vannak szakirodalmi adatok, hogy a klímaszorongás befolyásolja a gyermekvállalási terveket is (Nagy & Pári 2021), de ennek mértékéről a magyar fiatalok esetében nem rendelkezünk információval. A gyermektelenséggel kapcsolatos szakirodalmi megállapítások egyetértenek abban, hogy a gyermektelenséghez a legtöbb esetben több ok, esemény járul hozzá, de ezeknek az okoknak, eseményeknek az együtt állásáról, azok arányairól szintén keveset tudunk.

Félig strukturált interjúk kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a klímaszorongás mennyire érhető tetten a tudatos gyermektelenség melletti döntés esetében, milyen okok, helyzetek együtt járása erősíti vagy gyengíti a klímaszorongás erejét a gyermekvállalás kapcsán.

A kutatást a PTE Kutatási Alap Pályázat támogatta.

The effect of climate anxiety on conscious childlessness

In Hungary, there is only a small amount of research carried out on climate anxiety that affects an increasing number of young and older people. According to the scant quantitative data available, younger age groups are quite depressed by the climate crisis. Based on the results of the study conducted by Publicus Research in 2022, it can be stated that approximately two-thirds of 13 to 25-year-olds follow and deal with the issue of climate change and attach great

importance to it. A third of this age group said that the climate crisis was their most important issue, while fifth of them ranked it second. This age group's emotions about climate change are characterized by fear and helplessness, and nearly 60% of them are concerned about it in their everyday lives. Nearly two-thirds are worried and anxious, and a quarter of them (27%) feel that this anxiety is dominant in their lives. Nearly 80% mentioned, that their future plans were somehow influenced by concerns about the climate crisis.

On the topic of having children (or not having them) there are a lot of available scientific data. The basically low willingness to have children, the decreasing number of children born, the extension of the age giving birth for the first time and the ageing of society receive special attention from professionals and policy makers. There is also literature data showing that climate anxiety also influences childbearing plans (Nagy-Pári 2021), but we do not have information on the extent of this phenomenon in the case of Hungarian youth. The scientific conclusions on childlessness agree that in most cases several events and causes contribute to childlessness, but little is known about the combination of these causes and events and their proportions.

In my research, based on semi-structured interviews, I examined the impact of climate anxiety on the conscious decision not to have children. What kinds of synergies can work between the causes and situations that strengthen or weaken the power of climate anxiety in connection with having children.

Borda Viktória¹

A többszintű kormányzás participatív eszközeinek hatása a leszakadó területek szociális rehabilitáció célú beavatkozásaira

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar*

Az ezredforduló környékén a nemzetközi fejlesztési ügynökségek és szupranacionális szervezetek önreflektív módon újragondolták fejlesztési beavatkozásaik és ráfordításaik felhasználásának relatív sikertelenségét. Az ennek hatására a fejlesztéspolitika nemzetközi színterén lezajlott részvételi fordulat alapvető célja a fejlesztési források hatékonyabb felhasználása és a nagyobb társadalmi hatás volt. A társadalmi részvétel a fejlesztési célok meghatározásánál mára nem pusztán lehetőségként, hanem elvárásként fogalmazódik meg. A leszakadó városrészek és kistelepülések problematikája ebben a kontextusban az egyenlőtlenségek térbeli koncentrációján keresztül világít rá a komplex fejlesztési szemlélet fontosságára, amely a társadalmi részvétel bázisán választ adhat a változó szükségletekre. A kutatás Pécs városának és a Felzárkózó Települések Pécs környéki településeinek példáján keresztül kívánja bemutatni a rendszerváltást követő évtizedekre nézve a város- és településfejlesztési trendeket, a célrendszerek logikáját és realitását.

A modernizáció, a digitalizáció és a smart city koncepciói fejlődésének megjelenésével új egyenlőtlenségek jönnek létre. A marginalizált városi lakosság elveszíti a közszolgáltatásokhoz és a fenntartható lakhatáshoz való egyenlő hozzáférést, így az urbanizáció ezen új szakaszában innovatív megoldásokra van szükség e kérdések kezelésére. A fejlesztések különböző szereplői közötti összetett hatalmi relációk, ezen szereplők ama törekvése, hogy definiálják saját szerepüket és érdekeiket, döntően befolyásolja mind a tervezés, mind a megvalósítás folyamatát. A kutatás segít megérteni, hogy a helyi szintű kormányzásban bekövetkező változások miként hatottak a Pécsen megvalósuló szociális városrehabilitációs projektekre, miként kedveztek a beavatkozások egyik vagy másik típusainak (pl. community-led development versus settlement típusú közösségi szociális munka, vagy welfare típusú beavatkozások), illetve ezek a típusok miként azonosíthatók be a Felzárkózó Települések programban.

A kutatás előfeltevése, hogy a többszintű kormányzás koncepciójában a különböző governance típusok, eltérő fejlesztéspolitikai koalíciókat, és így célokat eredményeznek, a partnerségi hálózatokban beazonosítható erőviszonyok pedig meghatározzák a szociális városrehabilitációs, és még erőteljesebben, a rurális településeken megvalósuló beavatkozások eszközeit. A kvalitatív kutatás elemzési egységei a Pécs városában az uniós csatlakozást követően, pályázati forrásokból megvalósított, a leszakadó városrészekre koncentráló 12 szociális városrehabilitációs projekt, valamint a nemzeti stratégiaként 2019-ben megjelenő Felzárkózó Települések program Pécs térségében történt beavatkozásai. A többszintű kormányzás városfejlesztési politikákra gyakorolt hatásaival foglalkozó szakirodalmakban beazonosított különböző városfejlesztési rezsimek alapján a projektek dokumentációjának elemzése és szakértői interjúk révén az előadás célja egy olyan modell kialakítása, amelyben elhelyezhetők a fent említett beavatkozások, amennyiben a különböző fejlesztési rezsimtípusok

nem pusztán a fejlesztési célok kijelölésének folyamatát, de a konkrét akcióterületi beavatkozások eszköztárát és módját is meghatározzák.

A vizsgálat várható eredménye, hogy a városi és vidéki leszakadó térségekre fókuszáló beavatkozások – a célterületek demográfiai hasonlósága ellenére – az infrastrukturális és társadalmi környezeti különbségek miatt más-más fejlesztési típusba sorolhatók. Ugyanakkor a városi és a vidéki fejlesztési folyamatokban működő tudás- és tapasztalattranszfer és az azt dominánsan meghatározó szereplők miatt konvergencia figyelhető meg a beavatkozási típusok kiválasztásában, ami meghatározza a hazai szociális célú településfejlesztést a jövőben.

The impact of participatory instruments of multilevel governance on social rehabilitation interventions in lagging areas

At the turn of the millennium, international development agencies and supranational organizations took a critical look at the relative failure of their development interventions and expenditures. They aimed to use development funds more efficiently and achieve greater social impact by promoting social participation as an expectation in defining development goals. The focus was on addressing inequalities in lagging neighbourhoods and small settlements through a comprehensive development approach that responds to changing needs based on social participation.

With modernization, digitalization, and the development of smart city concepts, new inequalities have emerged, leading to marginalized urban populations losing equal access to public services and sustainable housing. This calls for innovative solutions in this new phase of urbanization. The power relations between different development actors and their efforts to define their roles and interests have a significant influence on the planning and implementation process. The research aims to understand how changes in local governance affected social urban rehabilitation projects in Pécs. It explores the impact of different governance types (in the framework of multilevel governance) on development policy coalitions and goals, as well as the influence of partnership networks and how they favoured one or another type of interventions (e.g. community-led development vs settlement-type community social work or welfare-type interventions), and how these types can be identified in the Emerging Settlements program.

The hypothesis of the research is that in the concept of multilevel governance, different types of governance result in different development policy coalitions and thus goals, and the power relations identified in partnership networks determine the means of social urban regeneration and, more importantly, interventions in rural settlements. The analytical units of the research include 12 social urban rehabilitation projects implemented in Pécs after EU accession and interventions of the Emerging Settlements program in the Pécs area, which was published as a national strategy in 2019. Through analysis of project documentation and expert interviews, the study seeks to develop a model for classifying interventions focusing on urban and rural lagging regions into different types of development, based on differences in infrastructural and social-environmental determinations. The expected result of the study is to classify interventions into different types of development based on infrastructural and social-environmental differences

despite the demographic similarity of the target areas. It also aims to observe convergence in the selection of types of intervention due to the transfer of knowledge and experience in urban and rural development processes and the dominant actors determining it, which will influence the future development of settlements for social purposes in Hungary.

Borissza Eszter¹

Orosz médiakörnyezet és a politikai kommunikáció retorikai stratégiái a 2022-ben kezdődő ukrán-orosz háború alatt

¹ ELTE

A 2022-ben induló ukrán-orosz katonai konfliktus jelentős geopolitikai változásokkal járt a posztszovjet térségben. Az elhúzódó és társadalmi elégedetlenségre okot adó folyamatokkal járó háború szükségessé tette, hogy a kiépített kommunikációs csatornákon a háborús események tárgyalása központilag meghatározott keretben történjen. Ebben a geopolitikai közegben a politikai és médiakommunikáció retorikai stratégiái veszítenek látenciájukból. A jól kiépített és centralizált, domináns helyzetben lévő központi kommunikáció csatornák (mint a jellemzően a Kreml által uralt televízió és rádió vagy a Runet) az Orosz Föderációban lehetővé teszik a központi narratíva továbbadását. Ez a hatalmi struktúrába beépülő médiakörnyezet kiegészül olyan törvénykezési korlátozásokkal is, amelyek tovább csökkentik a többoldalú politikai diskurzus lehetőségét. Az előadás ezekre a társadalmi és hatalmi mechanizmusokra fókuszál, külön tárgyalva a kortárs orosz médiakörnyezet lehetőségeit és csatornáit, a politikai diskurzus lehetőségeit és azokat a narratív elemeket, amelyek a központi politikai kommunikációs csatornáknak megjelenő retorikai keretezésben hangsúlyosan jelennek meg a Pervij Kanal (Первый Канал, Egyes Csatorna) politikai témájú és hírműsoraiban. A kutatás a háború kitörését megelőző 2022. február 21-ei Putyin-beszédétől a 2024-es választásokig tematizálja az orosz állami televízióban megjelenő politikai keretezést, kommunikációs stratégiákat, metaforarendszert és főbb tartalmi elemeit a három év szisztematikusan kiválasztott videóanyagait elemezve.

Az orosz politikai és médiakommunikáció vizsgálata az utóbbi tíz-tizenöt évben központi témája a föderáció társadalomtudományos diskurzusának (lásd pl. Malinova 2017, 2023; Miller 2023). Jelen munka az orosz társadalomtudományos diskurzus hatalomelméleti és hatalmi kommunikáció retorikai stratégiáit tematizáló; identitáspolitika, szimbolikus politika és történelempolitika komplexen egymásba kapcsolódó vizsgálatára irányuló elméleti és módszertani konvencióhoz csatlakozik.

Az előadás tárgya a hatalmi kommunikáció, amely társadalmilag beágyazott keretre épít. Az itt bemutatott kutatásom elvi-módszertani kiindulópontját az Olga Malinova által is használt metaforarendszer kognitív-diskurzív megközelítése (Malinova 2017; Lakoff & Johnson 2011) és a hatalmi kommunikáció vizsgálatára konvencionálisan alkalmazott kritikai diskurzuselemzés megközelítésmódja adja, emellett felhasználok a keretezés Erving Goffmantól (1974) származtatott, Irwin-Zarecka és Malinova által a politikai kommunikációra adaptált koncepcióját is (Irwin-Zarecka 1994; Malinova 2015).

Framing war – Strategies of political communication in the media-environment under the Russo-Ukrainian war

The Russo-Ukrainian war of 2022 resulted in major geopolitical changes in the post-Soviet region. The war, with its prolonged processes of social discontent, made it necessary for the

established channels of communication to discuss the events of the war within a centrally defined framework. In this geopolitical context, the rhetorical strategies of political and media communication lose their latency. The well-established and dominant channels of centralised communication (such as the predominantly Kremlin-dominated television and radio or Rунet) in the Russian Federation allow the transmission of a central narrative. This media environment, embedded in the power structure, is also complemented by legislative restrictions that further reduce the possibility of pluralistic political discourse. The presentation focuses on these social and power mechanisms, specifically discussing the possibilities and channels of the contemporary Russian media environment, the opportunities for political discourse and the narrative elements that are prominent in the rhetorical framing of the political and news programming of Pervy Kanal (Первый Канал, 1st Channel) in the central political communication channels. The research thematises the political framing, communication strategies, metaphor systems and main elements of content on Russian state television from Putin's speech of 21 February 2022 to the elections of 2024, analysing systematically selected video material from three years.

The study of Russian political and media communication has been a central theme in the social science discourse of the Russian Federation for the last ten to fifteen years (see e.g. Malinova 2017; 2023; Miller 2023). This paper contributes to a theoretical and methodological convention thematizing the rhetorical strategies of power theory and power communication in Russian social science discourse; a complex interconnected study of identity politics, symbolic politics and history politics.

The presentation will focus on power communication, which is based on a socially embedded framework. The theoretical-methodological starting point for the research presented here is the cognitive-discursive approach to metaphor systems used by Olga Malinova (Malinova 2017; Lakoff-Johnson 2011) and the critical discourse analysis approach conventionally applied to the study of power communication. I will also deploy the concept of framing derived from Erving Goffman (1974) and adapted to political communication by Irwin-Zarecka and Malinova (Irwin-Zarecka 1994; Malinova 2015).

Boros István¹

Az Új Időmérleg-felvétel módszertani bemutatása

¹ *Központi Statisztikai Hivatal*

Magyarországon 1963 óta megközelítőleg tízéves gyakorisággal a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) által végrehajtott adatfelvétel keretében történik a lakosság időfelhasználásának vizsgálata. Az időmérleg-felvételek célja, hogy a meghatározott életkorú (Magyarországon a 10–84 éves) lakosság életmódjáról, életkörülményeiről, időfelhasználásáról képet kaphassunk. Az időmérleg-felvételek átfogó módon tárják fel a társadalomban és gazdaságban lejáratott változások életmódra gyakorolt hatásait, az alapvető társadalmi rétegek és demográfiai csoportok életvitelének alakulását. A legutóbbi, 2009/2010-es Időmérleg-felvétel óta más országokhoz hasonlóan Magyarországon is jelentős változások történtek a digitalizációs fejlődésben, illetve a lakosság önkéntes felvételekben való részvételi hajlandóságában egyaránt. A legutóbbi felvétel óta eltelt hosszú időre való tekintettel különösen fontos, hogy pontos, naprakész, friss adatok álljanak rendelkezésre.

Az Időmérleg-felvétel a KSH gondozásában megvalósuló egyik legbonyolultabb és legrobosztusabb felvétel. A felvétel az adatgyűjtés időszakában van. Az előadás célja, hogy ismertesse a felvétel módszertani keretrendszerét, tájékoztatást nyújtson a begyűjtendő adatok információtartalmával kapcsolatban, megalapozza a létrejövő állomány tudományos felhasználása iránti érdeklődést. A 2024-ben indult Időmérleg-felvétel adatgyűjtési időszaka egy éven át, 2024. április 8. és 2025. április 7. között tart. Az állomány várhatóan 2025 második felétől válik elérhetővé. A végleges állomány felhasználható lesz a tevékenységek által lehatárolt pontos társadalmi területek vizsgálatára. Így például a munka, láthatatlan munka végzésével kapcsolatos társadalmi szokások / nemek közti különbségek, a digitális eszközök használatának longitudinális vizsgálatának, az utazási szokások, utazási eszközök összetételének és változásának elemzésére.

A felvétel során egy rövid regisztrációt követően egy kérdőívet és naplót is ki kell töltenie a válaszadóknak. A napló egy olyan felvételi eszköz, amelybe egy 24 órát lefedő intervallumra vonatkozóan kell rögzíteni az adatszolgáltató által elvégzett tevékenységeket. A felvételi eszközök lineáris kitöltési sorrendjéből adódó nehézségek enyhítésének érdekében a KSH vegyes kitöltési rendszert alkalmaz, illetve jelentős motivációs jutalmat biztosít a válaszadók számára.

A felvétel mintája éves szinten megközelítőleg 36 000 személyből áll. Az egy éves időszak négy egyenlő hosszúságú periódusra bontott, minden periódusban változik a minta összetétele, amely két részre bontható. A minta egyik fele panel minta. (A panel mintába került válaszadók mind a négy negyedévben a felmérés mintájában szerepelnek.) A minta másik felét a keresztmetszeti minta adja, ezek a személyek minden negyedévben változnak, és csak egyszer kerülnek a mintába. A felvétel mintája személyi minta, a célsokaság a 10–84 éves korú lakosság.

Methodological presentation of the new Hungarian Time use survey

In Hungary, since 1963, the population's time use has been examined within the framework of data collection carried out by the Hungarian Central Statistical Office (hereinafter: HCSO) with a frequency of approximately ten years. The purpose of the time use surveys is to get an idea of the lifestyle, living conditions, and time use of the population of a certain age (10-84 years old in Hungary). The time use survey comprehensively reveals the effects of changes in society and the economy on the way of life, the evolution of the way of life of the basic social strata and demographic groups. Since the last Time use survey in 2009/2010, significant changes have taken place in Hungary, as in other countries, both in the development of digitalization and in the population's willingness to participate in voluntary surveys. In view of the long time period that has passed since the last survey, it is particularly important that accurate, up-to-date, fresh data are available.

The Time use survey is one of the most complicated and robust surveys carried out by HCSO. The survey is the data collection period. The purpose of the presentation is to explain the methodological framework of the survey, to provide information about the information content of the data to be collected, and to establish the basis for interest in the scientific use of the resulting data. The data collection period of the Time use survey, which started in 2024, lasts for one year, between April 8, 2024 and April 7, 2025. The data are expected to become available from the second half of 2025. The final data will be used to examine the exact social areas delineated by the activities. So, for example, social customs / gender differences related to the performance of work, invisible work, the longitudinal study of the use of digital devices, and the analysis of the composition and changes of travel habits and travel devices.

During the admission, after a short registration, the respondents must fill out a questionnaire and a diary. The diary is a recording device in which the activities performed by the data provider must be recorded for an interval covering 24 hours. In order to alleviate the difficulties arising from the linear order of filling in the admission tools, the KSH uses a mixed survey system and provides a significant motivational reward for the respondents.

The sample consists of approximately 36,000 persons annually. The one-year period is divided into four periods of equal length, and the composition of the sample changes in each period, which can be divided into two parts. One half of the sample is a panel sample. (Respondents included in the panel sample are included in the survey sample in all four quarters.) The other half of the sample is the cross-sectional sample, these persons change every quarter and are included in the sample only once. The sample of the survey is based on persons, the target population is the population aged 10-84.

Digitális periféria

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar*

A digitális társadalom egyik legjellemzőbb formája, hogy a médiahasználat különböző formái jöttek létre, melyek a társadalom minden tagját érintik (Fekete 2022; Koltói & Varga 2022; Németh & Rajnai 2021; Glózer 2015). A digitalizáció, a társadalmi és területi egyenlőtlenségek tovább növelik a digitális szakadékot. A társadalmi struktúrában elfoglalt pozíció és egyenlőtlenségek szoros összefüggést mutatnak, meghatározott társadalmi csoportok digitális viselkedésbeli különbségei egyértelműek. Jelen előadás keretében az ifjúság- és oktatáskutatásokhoz kapcsolódóan a hátrányos helyzetű fiatalok médiahasználatával és digitális eszközhasználatával foglalkozó eredményeinket szeretnénk bemutatni. Kutatásunk az ország egyik leghátrányosabb járásában zajlott, ahol 7 település tekintetében történt kérdőíves háztartási adatfelvétel a COVID-19 idején (2020–2021, N=233), melyben részben a digitális eszközökhöz való hozzáférést, az IKT-eszköz célját és használatát vizsgáltuk a célcsoport tekintetében. A kutatásunkat kiegészítettük kvalitatív vizsgálatokkal, készítettünk csoportos és félig strukturált interjúkat (tanulók, szülők és pedagógusok körében). A hátrányos helyzetű fiatalok és főként az etnikai hovatartozás mint kategória vizsgálata csekély mértékben jelenik meg a médiahasználat és a digitális eszközökhöz való hozzáférés során (d’Haenens & Ogan 2013; Dolcini et al. 2021). Kutatásunkban e csoportokra vonatkozó eredményeinket szeretnénk bemutatni, a digitális szakadék mértékét, egy pillanatképet, melyben a hátrányos helyzetű és roma fiatalok IKT-eszközökkel való ellátottságát és azok használatának célját elemezzük kvantitatív és kvalitatív adataink alapján.

Digital periphery

One of the most characteristic forms of digital society is that different forms of media use have emerged that affect all members of society (Fekete 2022; Koltói & Varga 2022; Németh & Rajnai 2021; Glózer 2015). Digitalisation, social and territorial inequalities further widen the digital divide. Position and inequalities in social structure are closely correlated, and digital behavioural differences of specific social groups are clear. In this presentation, we present our results related to youth and education research on media use and digital tool use by disadvantaged young people. Our research took place in one of the most disadvantaged districts of the country, where household data were collected by questionnaire for 7 settlements during COVID-19 (2020-2021, N=233), in which we examined access to digital tools, the purpose and use of ICT tools in relation to the target group. Our research was complemented by qualitative methods with group and semi-structured interviews (among students, parents and teachers). The examination of disadvantaged young people, and especially ethnicity, as a category is poorly reflected in media use and access to digital tools (d’Haenens & Ogan 2013; Dolcini et al. 2021). In our research, we would like to present our results for these groups, the extent of the digital divide, and a snapshot that analyses the provision of ICT tools to disadvantaged and Roma youth and the purpose of their use based on our quantitative and qualitative data.

Boros Julianna^{1,2} – Gyórfy Zsuzsa¹ – Radó Nóra¹ – Pölczman Lea¹

Megkönnyítik-e az orvosok életét a digitális egészségügyi megoldások? A munka és a magánélet összehangolásának nehézségei – egy kvalitatív kutatás eredményei

¹ *Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet*

² *KSH Népegyésztudományi Kutatóintézet*

Bevezetés: A digitális egészségügyi megoldások napjainkra megkerülhetetlen részét képezik az egészségügynek, mind ellátói, mind pedig páciens oldalról. A digitalizációban számos lehetőség rejlik az egészségügy területén, mint például a gyorsabb, hatékonyabb, kényelmesebb ellátás elősegítése vagy a betegek aktívabb részvételének lehetővé tétele a kezelési folyamatban. Ugyanakkor a digitális egészségügyi megoldások használatának pozitív hatásai mellett a digitalizáció az egészségügyi dolgozók körében nehézségeket is okozhat: növelheti a kiégés kockázatát, megnehezítheti a munka-magánélet egyensúly megteremtését, személytelenebbé teheti az orvos-beteg kapcsolatot is.

Célkitűzés: Előadásunk célja, hogy kvalitatív interjúk eredményeinek segítségével feltárja a digitalizáció hatását a munka-magánélet összehangolásával kapcsolatos problémákra a magyar orvosok körében, különös tekintettel a COVID-19 járvány idején megfigyelhető felgyorsult digitalizációra.

Módszerek: A Semmelweis Egyetem Digitális Egészségügyi Kutatócsoportja az „E-orvosok és e-páciensek Magyarországon: a digitalizáció szerepe és lehetőségei az egészségügyben” (OTKA-FK 134372. számú, NKFIH által támogatott) kutatási program keretén belül 2021 októbertől és 2022 júniusáig között kvalitatív kutatást végzett, amelynek során 62 félig strukturált interjú készült. Ezek közül összesen 31 interjú került felhasználásra az elemzéshez, amelyek mindegyike kapcsolódott a munka és a magánélet egyensúlyának témájához. A célzott mintavétel a következő kritériumok alapján történt: (1) olyan orvosok, akik aktívan részt vesznek a betegellátásban, (2) Magyarországon dolgoznak, és (3) tapasztalattal rendelkeznek a digitális egészségügyi megoldások terén. Induktív tematikus megközelítést alkalmaztunk az adatok elemzéséhez és az elemzési témák azonosításához. Az interjúkat az Atlas.ti 6.0. szoftver segítségével kódoltuk.

Eredmények: Az elemzés 5 fő témakör köré csoportosult: (1) digitális eszközök használata, (2) a digitális eszközök hatása a mindennapi munkára, (3) a munka és a magánélet egyensúlya, (4) a munka és a magánélet határainak kijelölése és fenntartása, (5) lehetséges megoldások. Valamennyi interjúalany rendelkezett tapasztalatokkal a digitális adminisztrációval és a digitális kommunikációs eszközökkel, illetve digitális egészségügyi eszközökkel (alkalmazások, szenzorok) kapcsolatban. A digitális kommunikáció elterjedésével a válaszadók többsége úgy érzi, hogy a munkaidejük megnövekedett, akár a magánéletük rovására is. A többség komoly problémának tartja az állandó elérhetőséget, a túlterheltséget és az időhiányt. A határok sikeres felállítása és megtartása szempontjából különbségek mutatkoztak az interjúalanyok között. A sikerhez vezető két fontos tényező a tudatosság és a kommunikáció, amelyek kialakításához sok esetben szükség van külső támogatásra, illetve arra is, hogy az

egészségügyi szakemberek időről időre aktívan elgondolkodjanak gyógyítói szerepükön és a technológiához való viszonyukon.

Következtetés: A hivatástudat, a betegek iránti empátia sok orvost arra készítet, hogy akár önmaga érdekeit háttérbe szorítva is folyamatosan rendelkezésre álljon – különösen így volt ez a COVID-19 járvány idején. A személyes frusztráción túl, amely az állandó stresszből fakad, hogy mind a munkájukban, mind a családi életükben sikeresen teljesítsenek, a minőségi munka romlásához vezethet az állandó készenlét, a gyógyító munka és a digitális kommunikáció folyamatos párhuzamos jelenléte. A technostressz csökkentése érdekében fontos lenne, hogy az egészségügyi dolgozók jártasabbá váljanak a digitális technológiában, de a páciens edukáció szintén elengedhetetlen.

Will digital health solutions make doctors' lives easier? The difficulties of balancing work and private life – results of a qualitative study

Introduction: Digital health solutions are now an inevitable part of healthcare, both for providers and patients. Digitalisation has many potentials for healthcare, such as facilitating faster, more efficient and more convenient care or enabling patients to participate more actively in the treatment process. However, in addition to the positive effects of using digital health solutions, digitalisation can also create difficulties for healthcare workers: it can increase the risk of burnout, make it more difficult to achieve a work-life balance and make the doctor-patient relationship more impersonal.

Aim: The goal of our presentation is to explore the impact of digitalisation on the work-life balance challenges of Hungarian physicians, with a special focus on the accelerated digitalisation observed during the COVID-19 pandemic, through qualitative interviews.

Methods: The Digital Health Research Group of Semmelweis University conducted a qualitative research between October 2021 and June 2022 within the research programme 'E-doctors and e-patients in Hungary: the role and opportunities of digitalisation in healthcare' (OTKA-FK 134372., funded by NKFIH), during which 62 semi-structured interviews were conducted. Of these, a total of 31 interviews were used for the analysis, all of which were related to the topic of work-life balance. The purposive sampling was based on the following criteria: (1) physicians who are actively involved in patient care, (2) working in Hungary, and (3) having experience in digital health solutions. An inductive thematic approach was used to analyse the data and identify themes for analysis. Interviews were coded using Atlas.ti 6.0 software.

Results: The analysis was grouped around 5 main themes: (1) the use of digital tools, (2) the impact of digital tools on everyday work, (3) work-life balance, (4) defining and maintaining work-life boundaries, (5) possible solutions. All interviewees had experience with digital administration and digital communication tools as well as digital health tools (apps, sensors). With the spread of digital communication, the majority of respondents felt that their working hours have increased, even at the expense of their private life. The majority consider constant availability, overload and lack of time as a serious problem. There were differences between interviewees in terms of successfully setting and maintaining boundaries. Two important factors for success are awareness and communication, which in many cases require external

support and, from time to time, active reflection by health professionals on their role as healers and their relationship with technology.

Conclusion: A sense of vocation and empathy for patients leads many physicians to be available at all times, even when self-interest is at stake – especially during the COVID-19 pandemic. In addition to the personal frustration that comes from the constant stress to succeed in both their work and family life, the constant availability, the continuous co-presence of healing work and digital communication can lead to a deterioration of quality work. To reduce technostress, it is important that healthcare workers become more digitally literate, but patient education is also essential.

Bródy Luca Sára¹

A társadalmi integráció narratívái: civil szerepek a szegénység felszámolásában

¹ *Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete*

Ez a tanulmány a társadalmi integráció domináns megközelítéseit vizsgáló szakirodalomhoz kíván hozzájárulni a civil szervezetek helyi fejlesztési projekteiben betöltött szerepének vizsgálatával. A civil fellépés gyakran a válság különböző formáival szemben lép fel, és a társadalmi változások elérésének is kulcsfontosságú eleme. A neoliberais politikák globális szintű elterjedése, a demokrácia terének szűkülése, a közintézményekkel szembeni növekvő bizalmatlanság és a társadalmi polarizáció mind-mind elmélyítik az általunk tapasztalt válságokat, amelyek különösen a társadalom marginalizált rétegeit fenyegetik. Közben számos civil szervezet aktívan részt vesz e veszélyek enyhítésében, a döntő kérdés az, hogy a különböző politikai és gazdasági korlátok között hogyan pozícionálják magukat stratégiaileg.

A helyi fejlesztés túlnyomórészt a neoliberais megközelítések által generált, projektalapú kontextusban végrehajtott koncepciókra és szervezeti modellekre támaszkodott, ami a fejlesztési potenciálok hiányát eredményezte. Sokan állítják, hogy a helyi fejlesztési tevékenység elvesztette radikális jellegét, vagy a neoliberais kísérletezés politikájának áldozatává vált, amely a harmadik szektor voluntarizmusára támaszkodik. A helyi fejlesztésben a civil tevékenységet strukturális szempontból a probléma részének tekinthetjük, ami végső soron a hatalmi egyenlőtlenségeket állandósítja és újratermeli, de ez nem jelenti azt, hogy a projektek kudarcra vannak ítélve. A kutatások újra és újra rámutatnak, hogy a helyi fejlesztés érzékeny, emancipációs megközelítései jobban képesek kezelni a kisebb közösségek és a vidéki perifériák problémáit.

A tanulmány történeti perspektívából vizsgálja ezeket a stratégiákat Magyarországon, nyomon követve a civil társadalom szegénységcsökkentő és helyi fejlesztési erőfeszítésekre való bevonásának alakulását az 1990-es évek óta. Az alulról szerveződő mozgalmaktól az uniós és nemzetközi alapokig a kulcsfontosságú történelmi események vizsgálata betekintést nyújt a civil társadalom szegénység elleni küzdelemben betöltött átalakító erejének kritikai elemzésébe.

A kutatás célja a különböző civil szervezetek által folytatott társadalmi integrációs gyakorlatok elemzése. Hogyan befolyásolja a társadalmi integráció kihívásait Magyarországon a jóléti államrendszer átalakulása? Milyen stratégiákat alkalmaznak a különböző civil szervezetek ezekre a változásokra válaszul? Melyek a különböző ideológiai és működési különbségek, és hogyan befolyásolják a marginalizált helyzetek kezelésének módját? Milyen narratívákat használnak a marginalizáció negatív hatásainak enyhítésére?

Összességében ez a tanulmány a társadalmi integrációban a civil stratégiák újragondolása mellett érvel, és azt állítja, hogy átfogóbb perspektívára van szükség azzal kapcsolatban, hogy a civil társadalom hogyan járulhat hozzá aktívan a szegénység enyhítéséhez a neoliberais környezet keretein belül. Ezekről a folyamatokról makroszintű adatok állnak rendelkezésre, de

csak korlátozott mértékben. Keveset tudunk eddig a különböző civil szervezetek nézeteiről és stratégiáiról.

Narratives of social integration: civic roles in alleviating poverty

This paper seeks to add to the literature interrogating dominant accounts of social integration by examining the role of civic organisations in local developments projects. Civic action often addresses various forms of crisis and is also a key element in achieving social change. The expansion of neoliberal policies at the global level, shrinking spaces for democracy, growing distrust in public institutions and social polarisation are all deepening the crises we are experiencing, which are particularly threatening to marginalised sections of society. While numerous civic organizations are actively engaged in mitigating these threats, the crucial question lies in how they strategically position themselves amidst diverse political and economic limitations.

Local development has predominantly relied on concepts and organisational models generated by neoliberal approaches conducted in a project-based context, resulting in lacking development potentials. Many have argued that local development activity has lost its radical edge, or has become a victim of the politics of neoliberal experimentation, which relies on the voluntarism of the third sector. Civil action in local development, when viewed in a structural framework, can be seen as part of the problem, ultimately perpetuating and reproducing power imbalances, but this does not mean that projects are doomed to failure. Time and again, research has shown that sensitive, emancipatory approaches to local development are better able to address the problems of smaller communities and rural peripheries.

The paper examines these strategies in Hungary through a historical perspective, tracing the evolution of civil society's involvement in poverty alleviation and local development efforts since the 1990s. From grassroots movements to EU and international funds, examining key historical events provides insights into a critical analysis of the transformative power of civil society in addressing poverty.

The aim of the research is to analyse social integration practices carried out by different NGOs. How are the challenges of social integration in Hungary affected by the transformation of the welfare state system? What strategies are used by different NGOs in response to these changes? What are the different ideological and operational differences and how do they affect the way marginalised situations are addressed? What narratives are used to mitigate the negative effects of marginalisation?

Overall, this paper advocates for a reconsideration of civic strategies in social integration, positing the need for a more encompassing perspective on the ways in which civil society can actively contribute to poverty alleviation within the confines of a neoliberal environment. Macro-level data on these processes are available, but only to a limited extent. Little is known so far about the understanding and strategies of different NGOs.

Csikai Adél¹

Felzárkózás egy Ormánsági aprófaluban

¹ PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Az utóbbi néhány évben egyre inkább előtérbe kerülnek a perifériális helyzetben lévő területek mind a tudomány, mind a szakpolitika tekintetében. Ezt bizonyítja a 2019-ben indult Felzárkózó Települések hosszú távú kormányzati program (1404/2019. [VII. 5.] sz. kormányhatározat), amely Magyarország 300 leghátrányosabb helyzetű településén végez komplex felzárkóztató programot jelenléthalapú szociális munkával. A kutatási terep kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a vizsgált településen elérhető legyen valamilyen civil szervezet, amely a felzárkóztató programot koordinálja

Így a kutatás terepe Piskó, ahol a Katolikus Karitás/Caritas Hungarica valósítja meg a felzárkóztató komplex programot. A megvalósító olyan szervezet, amely szorosan kapcsolódik a katolikus egyházhoz. A nonprofit szervezetek nemzetközi kritériumrendszere (Salamon & Anheier 1995) alapvetően öt szempontban határozza meg a szektorhoz való tartozás kritériumait, amely az elmúlt évtizedekben két ponttal bővült (Nária 2005). Ez alapján az egyházak nem tekinthetők nonprofit szervezetnek mivel az egyházi hierarchia részeként funkcionálnak, elsődleges céljuk a hitéleti tevékenység gyakorlása. Azonban a nonprofit kritériumok rendszere nem zárja ki a pártfogói, polgárjogi, valamint a vallásilag elkötelezett karitatív szervezeteket. A település a Dél-dunántúl régióban, Baranya megye déli részén, a horvát határtól (azaz a Dráva folyótól) 2 km-re fekszik, az Ormánság keleti felén található, lakossága (2021) 228 fő. A vizsgált település egyrészt tipikus ormánsági aprófalú (népességszám, gazdasági mutatók szempontjából), ahol a roma népesség szegregációjával összefüggésben fiatal korstruktúrájú falvak közé tartozik, ahol magas a hátrányos helyzetű, alacsony végzettségű, rossz munkaerőpiaci helyzetű népesség aránya (Ragadics 2013; Boros & Bucher 2020).

A kutatás során a településen a következő kérdésre keresem a választ: a településen milyen innovatív felzárkóztató elősegítő programok valósulnak meg?

A kutatás módszere: a településen 2022-ben kérdőíves felmérés készült, melynek során adatgyűjtés a helyi családok helyzetére, a tapasztalható konfliktusokra és együttműködésekre fókuszál. A kapott eredmények elemzése egy fókuszcsoportos interjúval egészült ki.

A kutatás eredményei jelenleg még feldolgozás alatt vannak, viszont a téma fontossága és aktualitása a kutatási folyamat közben is megmutatását sürgeti.

A complex developmental program in a small village in the Ormánság area

The last few years have seen an increasing focus on peripheral areas, both in terms of science and policy. This is reflected in the long-term government program launched in 2019 (1404/2019. (VII. 5.) Government Decree), which is a complex developmental program carried out in 300 of Hungary's most disadvantaged communities, with the help of presence-based social work. Innovative ideas that can be interpreted at the local, community level have played a significant role in this process.

The specific place is Piskó where Caritas Hungary – Caritas Hungarica is carrying out the complex developmental program. This organization is closely linked to the Catholic Church. The international criteria system for non-profit organization (Salamon & Anheier 1995) originally defined five aspects as the criteria for belonging to the sector; these have been expanded by two more in recent years (Nária 2005). Based on these criteria, churches cannot be considered non-profit organizations, as they function as part of the church hierarchy, and their primary purpose is to exercise religious activity. However, they do not exclude religiously committed charitable organizations.

The communities examined are on one the hand typical small villages of the Ormánság region (in terms of population and economic indicators), while on the other hand, they are small villages on the path of segregation, social stratification, and turning into ghettos. in relation to the segregation of the Roma population, these communities belong to villages with a young age structure, where the proportion of disadvantaged, low-educated population with poor prospects on the labour market is high (Ragadics 2013; Boros & Bucher 2020).

Method: I conducted a questionnaire for data collection in a community in 2022, during which I focused on the situation of local families, the conflicts and collaborations experienced.

A szociális gazdaság szerepe a társadalmi integrációban. Első eredmények a terepről.

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

² Agrárközgazdasági Intézet

Kutatásunk középpontjában a szociális gazdaság és a szociális vállalkozások/kezdeményezések jelenlegi helyzetének feltárása áll. Kutatásunk középpontjában annak vizsgálata áll, hogy milyen kapcsolat van a szociális vállalkozások, kezdeményezések sajátos működési módja és a hátrányos helyzetű/nehezen integrálható helyi lakosság társadalmi integrációja, valamint a helyi közösség koherenciája között. A résztvevők aktív bevonásán alapuló, helyi erőforrásokra, interaktív innovációra építő működésmód a nemzetközi kutatási tapasztalatok szerint a piaci vállalkozásoktól eltérő működési módjából eredően képes elősegíteni a társadalmi integrációs célok elérését, beleértve a vidéken élő hátrányos helyzetű, nehezen integrálható népességcsoportok munkaerő-piaci (re)integrációját. Bár a szociális vállalkozások száma és jelentősége nemzetközi szinten egyre nő, hosszú távú fenntarthatóságuk számos kérdést vet fel. E szervezetek folyamatos nehézségekkel küzdenek a társadalmi célok megvalósítása és a piaci versenyképességgel kapcsolatos elvárásoknak való megfelelés kettős kihívása miatt. Kiindulópontként Polányi (1976) szubsztantív gazdaságra vonatkozó elméleti megközelítését vesszük alapul, amely lehetővé teszi a szociális vállalkozások mechanizmusainak megértését. A „szubsztantív” megközelítés fő tétele, hogy a gazdasági szereplők tevékenysége társadalmi viszonyokba ágyazott, ahol az anyagi szükségletek kielégítésén túl a gazdasági tevékenységek mindig a társadalmi, jóléti, közösségi stb. funkciók betöltésére is irányulnak.

Mivel dinamikusan fejlődő és változó ágazatról van szó, ezért többszintű, kvalitatív feltáró kutatással kívánjuk feltérképezni a szociális gazdaság jelenlegi helyzetét 4 magyarországi vidéki térségben. A szervezeteket nem független szereplőként, hanem a helyi társadalmakba ágyazottan, hálózataik mentén vizsgáljuk, több szociológiai és antropológiai módszert kombinálva (félíg strukturált interjúk, terepbejárás és részvételi megfigyelés, vizuális adatgyűjtés, fókuszcsoporthoz és hálózatelemzés).

Jelen előadás keretében kutatásunk első szakaszának eredményeit közöljük, melynek során a szociális gazdaságban működő szereplők és megvalósulási formák szisztematikus többszintű feltérképezése és elemzése történt, valamint két helyszínen zajlott kvalitatív terepmunka (összesen 60 félíg strukturált interjú lebonyolításával). Kutatásunk középpontjában i) a formális gazdaság kudarcainak ellensúlyozására létrejött alternatív piaci szereplők működési mechanizmusai, ii) a nehezen integrálható társadalmi csoportok foglalkoztatásával és társadalmi integrációjával kapcsolatos tevékenységeik és működési módjuk hozadékai és nehézségei, valamint iii) a helyi társadalmak kohéziójával – különös tekintettel az együttműködésre, a helyi identitásra és kötődésre, a társadalmi megújulásra – kapcsolatos működési mechanizmusok és hatások állnak.

The role of the social economy in social inclusion. First results from the field.

Our research focuses on the current state of the social economy and social enterprises/initiatives. Our research examines the relationship between the specific way in which social enterprises and initiatives operate and the social inclusion of disadvantaged/hard-to-integrate local people and the coherence of the local community. International research has shown that the active involvement of participants, based on local resources and interactive innovation, can contribute to the achievement of social inclusion goals, including the (re)integration of disadvantaged and hard-to-integrate groups in rural areas, due to their different modes of operation from market enterprises. Although social enterprises are growing in number and importance at the international level, their long-term sustainability raises several questions. These organisations face ongoing difficulties due to the dual challenge of achieving social objectives and meeting market competitiveness requirements. As a starting point, we take Polányi's (1976) theoretical approach to the substantive economy as a basis for understanding the mechanisms of social enterprises. The main tenet of the 'substantive' approach is that the activities of economic agents are embedded in social relations, where, in addition to satisfying material needs, economic activities are always directed towards fulfilling social, welfare, community etc. functions.

As it is a dynamically developing and changing sector, we intend to map the current situation of the social economy in four rural areas in Hungary through a multi-level qualitative exploratory study. The organisations will be investigated not as independent actors but embedded in local societies along their networks, combining several sociological and anthropological methods (semi-structured interviews, field visits and participant observation, visual data collection, focus groups and network analysis).

In this presentation, we will present the results of the first phase of our research, which involved a systematic multi-level mapping and analysis of actors and delivery modes in the social economy, as well as qualitative fieldwork in two locations (with a total of 60 semi-structured interviews). Our research focuses on i) the operational mechanisms of alternative market actors created to counteract the failures of the formal economy, ii) the benefits and difficulties of their activities and modalities of operation concerning the employment and social inclusion of hard-to-integrate social groups, and iii) the operational mechanisms and impacts on the cohesion of local societies, with a particular focus on cooperation, local identity and attachment, and social renewal.

Deng, Doreena¹

The role of context in the bursty temporal dynamics of online activities on Facebook

¹ *ELTE Doctoral School of Sociology*

Individual activities online have been found to be bursty – a temporal pattern characterised by periods with rapid consecutive actions, which are separated by long inactivity. A prevalent explanation suggests that burstiness is caused by the correlations between consecutive actions that result from the individual's conscious decisions to prioritise various tasks. Nevertheless, the context of such individual task execution behaviour and its impact on the bursty dynamics is still understudied. Most of the existing studies only consider the timing of the events without the variation of the observations due to limitation of the analysed datasets. To address this gap, this research is a larger scale continuation of an earlier pilot study on exploring the context of burstiness in Facebook activities and applies the research framework on a more representative Facebook dataset.

Our data include 755 complete Facebook datasets donated by the representative for the Hungarian internet user population. Based on this database, we included 6 types of activity sets with 39 kinds of activities that cover people's reactions, interactions with pages, friends-, events-, group membership-, and advertisement related activities along with their related timestamps. Altogether 20,836,421 observations are included. We conducted a time series analysis for the temporal evolution of all users' activities. The temporal patterns of the empirical data were compared to a randomized version of the data to evaluate whether there were any deviations from the random distribution.

The analysis showed three major results. First, the inter-event time distribution of the activities displays a bursty pattern, where clusters of swift, consecutive events are interspersed with prolonged periods of inactivity. This indicates burstiness and echoes the existing findings. Second, the distribution of the burst train sizes displays longer tails than the exponential distribution of the randomized version. This deviation shows that the bursts occur due to correlated events. Furthermore, by inspecting the homogeneity of the activity types within the bursts, we found that the occurrence of the bursts is closely related to the context of the events. The bursts are mostly constructed by homogeneous activities. For example, adding someone as a friend tends to result in adding another friend. Nevertheless, we have also found some heterogeneous contexts. For example, liking a page tends to result in following it. Generally, these heterogeneous consecutive events are also related to each other by some reasons. These findings offer the prospect of a deeper comprehension of the context underlying the bursty phenomenon. In the individual level context, bursts can arise from correlated events driven by the individual decision mechanism to conduct the same type or related activities. However, in the platform level context, an individual's decisions on their online activities are impacted by the rules and technical setup of the online platforms, such as Facebook's algorithmic design and related business objectives. Further investigation is needed for the process behind this latter explanation.

Dési Ádám¹

Feszültségek és különbségek a megélt és az elmesélt egyetem között

¹ *Pannon Egyetem*

A hazai felsőoktatási intézmények előtt számos nehézség áll. Az egyik kiemelt terület a sok közül az, hogy miként lehet egyszerre megfelelni a fenntartói elvárásoknak és maguknak az egyetemi polgároknak. Hogyan lehet összhangba hozni a szigorúan kvantifikált minőségbiztosítási indikátorokat a megélt, nagybetűs egyetemi élményekkel.

A magyar felsőoktatási politika egyik kiemelt célja az, hogy 2030-ra a nemzetközi ranglisták száz legjobbjába között szerepeljen hazai intézmény. (Jelenleg a Semmelweis Egyetem van ehhez a legközelebb, a 251–300. helyezési sávban szerepelve.) Az alapítványi fenntartású egyetemek számára ezért elsődleges prioritást kapott az „egyetemversenyben” való, eddig jobbra hanyagolt részvétel.

Fenntartói szempontból az egyetem kisebb nehézségekkel, de számadatokkal mégiscsak leírható rendszer. Ez a szemlélet könnyen lefordítható az egyetemi rangsorok világára is, ahol előzetesen egyértelmű súlyokat és prioritásokat határoztak meg, hogy kiderüljön milyen is a jobb és a legjobb intézmény.

Annak érdekében, hogy az intézmények megélt mélysége is megragadható legyen, a Pannon Egyetem Tudományometriai Műhelye azon dolgozik, hogy feltárja az egyetem kvalitatív profilját is. Kutatásunk egyik központi kérdése, hogy mit jelent ma Magyarországon egyetemistának lenni, milyen feszültségek jelenhetnek meg, esetleg figyelhetőek meg a megélt és a (digitálisan) elmesélt egyetem képe között? Az egyetemi hallgatók a közoktatásból kikerülve egy radikálisan új terepre érkeznek, amely új és a korábbiakhoz nehezen mérhető narratívákkal dolgozik.

Felmérésünk egyaránt támaszkodik az elméleti keretrendszer kialakítása során Bourdieu klasszikus tőkeelméletére, oktatási megközelítésére, valamint határterületként a narratív kriminológiára is. Utóbbira elsősorban a kalkulált hedonizmus, az egyetem mint az elfogadott deviancia helye és időszaka koncepcióján keresztül. A rangsorok tudományos teljesítményre fókuszáló, letisztult világával éles ellentétbe állítható az az alulról jövő, hallgatói elvárás, hogy az egyetemi éveik a tanulás mellett (vagy akár helyett), a kötetlen(ebb) szórakozásról és tombolásról szóljanak. A jelenség megértéséhez a mertoni feszültségelméleti hagyományokhoz nyúlhatunk vissza, ahogyan az egyfajta engedélyezett nonkonformitás belesimul a konform életútba mind egyéni, mind pedig intézményi szinten.

Kutatásunk kevert módszertannal dolgozik, a hallgatókkal félig strukturált interjúkat veszünk fel, hólabda megközelítésen keresztül. Intézményi szinten pedig azokra a kvantitatív indikátorokra támaszkodunk, amelyek a nemzetközi rangsorok alapját képezik.

Tensions and differences between the lived and the narrated university

Hungarian higher education institutions face many challenges. One of the most prominent among them is how to meet the expectations of both the stakeholders and the university citizens

themselves. How to reconcile rigorously quantified quality assurance indicators with the lived experience of university life.

One of the priority goals of Hungarian higher education policy is to have a Hungarian institution in the top 100 of international rankings by 2030 (Semmelweis University is currently the closest to this, ranked between 251-300).

From a funding point of view, the university is a system that can be described quantitatively with some difficulty. This approach can easily be translated into the world of university rankings, where clear weights and priorities are set in advance to determine which is the better and best institution.

In order to capture the perceived depth of the institutions, the University of Pannonia's Science Metrics Group is working on exploring the qualitative profile of the university. One of the central questions of our research is the following: what does it mean to be a university student in Hungary today, what tensions can be observed between the image of the university as it is experienced and the image of the university as it is (digitally) narrated? University students are leaving public education and entering a radically new field, one with new narratives that are difficult to measure against previous ones.

Our survey draws both on classical Bourdieu's theory of capital and his approach to education in developing the theoretical framework, and on narrative criminology as a frontier field. The latter is primarily addressed through the concept of calculated hedonism, the university as a place and time of accepted deviance. In sharp contrast to the clear-cut world of rankings, which focus on academic achievement, is the grassroots expectation of students that their university years should be about informal fun alongside (or even instead of) learning. To understand this phenomenon, we can go back to the Mertonian tradition of tension theory, as a kind of allowed nonconformity that is embedded in the conformist life course, both at the individual and institutional level.

Our research employs a mixed methodology, taking semi-structured interviews with students through a snowball approach. At the institutional level, we rely on the quantitative indicators that form the basis of international rankings.

Döbrössy Bence¹

A digitális egészségügyi megoldások használatát szabályozó törvények és határozatok a Covid-19 idején

¹*Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet*

Háttér: A világjárvány előtt a digitális egészségügy csupán egy lehetséges alternatíva volt az egészségügyi ellátórendszer hagyományos rendszeréhez képest Magyarországon. A technológia rendelkezésre állt, de nem létezett kormányzati stratégia a digitális egészségügy használatával és fejlesztésével kapcsolatban. Az egészségügyi digitális megoldások jogi keretei töredezetek voltak: ha meg is lett volna a szándék egészségügyi szolgáltatókban, hogy ilyen megoldásokat használjanak, a szabályozás és a protokollok hiánya ezt nagyon megnehezítette volna. A COVID-19 olyan helyzetet teremtett, amelyek között a digitális megoldások váltak az egészségügyi ellátás legmegvalósíthatóbb formájává. A megfelelő feltételek megteremtéséhez gyors törvénykezésre és szabályozásra volt szükség. Az előadás célja bemutatni, hogyan segítették ezt elő a kormányzati és szakpolitika rendelkezései és határozatai. További cél röviden bemutatni, hol áll ma Magyarországon a digitális egészségügy feltételrendszere európai összehasonlításban.

Módszerek: A szisztematikus irodalmi áttekintés módszereit alkalmaztuk a jogszabályok és határozatok felkutatására a Nemzeti Jogszabálytárban 2020. január 31. – 2022. június 1. közötti időszakra vonatkozóan. (2020 január 1-én állt fel a COVID-19-hez kapcsolódó tevékenységek koordinálásáért felelős Operatív Törzs, és 2022. június 1-én szűnt meg a COVID-19-hez kapcsolódó rendkívüli állapot.) Elemeztük továbbá a releváns egészségpolitikai és egészséginformatikai stratégiákat is.

Eredmények: 7 olyan jogszabályt azonosítottunk, amelyek lehetővé tették az egészségügyi szolgáltatók számára a digitális megoldások azonnali használatát. Meghatározták az egészségügyi szolgáltatók által a telekonzultációkhoz teljesítendő feltételeket, az elvégezhető beavatkozásokat, a megtéríthető szolgáltatásokat és foglalkoztak adatvédelmi kérdésekkel is. A 2021. júliusi Nemzeti Egészséginformatikai Stratégia összetett, de főként technikai kérdésekkel foglalkozik. A stratégia három alapelve az emberközpontúság, a digitális transzformáció és az integrált ellátás.

Következtetések: A magyar digitális egészségügyi megoldások és politikák nemzetközi összehasonlításban jól szerepelnek. Ez a világjárvány időszakában végzett intenzív jogalkotási tevékenységnek köszönhető. A Nemzeti Egészséginformatikai Stratégia biztosítja, hogy a világjárvány alatt bevezetett digitális egészségügyi megoldások túléljék a COVID-19-et.

Laws, decrees and regulations governing the use of digital health solutions during Covid-19

Background: Before the pandemic, digital health was merely a potential alternative to traditional healthcare in Hungary. The technology was available, but there was no governmental strategy for its use and development. The legal framework for digital health solutions was fragmented: even if doctors had had the intention to use such solutions, the lack of regulations

and protocols would have made this very difficult. COVID-19 created a situation where digital solutions became the most feasible form of healthcare provision. Rapid legislation and regulation were necessary to create the appropriate conditions. The aim of the presentation is to show how governmental and policy measures and decisions facilitated this. Another goal is to briefly present the current state of digital health in Hungary in a European comparison.

Methods: We used the methodology of systematic literature review to search for laws, decrees and regulations in the National Legislation Database for the period from January 31, 2020, to June 1, 2022. (The Operational Task Force responsible for coordinating activities related to COVID-19 was established on January 1, 2020, and the state of emergency related to COVID-19 ended on June 1, 2022.) We also analysed relevant health policy and health informatics strategies identified through desk research.

Results: We identified seven laws and decrees that allowed healthcare providers to immediately use digital solutions. They defined the conditions that healthcare providers must meet for teleconsultations, the interventions that can be performed, the reimbursable services, and addressed data protection issues. The July 2021 National Health Informatics Strategy is complex but mainly deals with technical issues. The strategy's three main principles are human-centeredness, digital transformation, and integrated care.

Conclusions: Hungarian digital health solutions and policies perform well in an international comparison. This is thanks to the intensive legislative activity carried out during the pandemic. The National Health Informatics Strategy ensures that the digital health solutions introduced during the pandemic will survive COVID-19.

A mesterséges intelligencia felsőoktatásra gyakorolt hatása

¹ KRE

Az elmúlt időszakban – a ChatGPT megjelenésével – az élet minden területén, így a felsőoktatásban is nagyon népszerűvé váltak a mesterséges intelligenciára (MI) épülő alkalmazások. Az MI rohamsebességű térhódítása új kihívás elé állította az oktatási rendszert. Elengedhetetlenné vált a változások által kiváltott jelenségre történő gyors és megfelelő reakció. A külföldi egyetemek szinte kivétel nélkül az MI integrálását javasolták a tiltás helyett. Hazánkban jelenleg csupán két egyetem adott ki MI-ajánlást, melyek szintúgy a megfelelő integrálást támogatják, de a konkrét, gyakorlati alkalmazást segítő iránymutatás csak részben jelenik meg. A nagyarányú óvatosság ezen a téren részben annak köszönhető, hogy a kapcsolódó kutatások alig tudnak lépést tartani az MI-technológia fejlődésével és hatásainak megjelenésével az oktatásban. A fentiek alapján elmondható, hogy a kutatás rendkívül aktuális, és széles körben érdeklődésre számot tartó, jelenleg még kevésbé kutatott témát vesz górcső alá. A komplex megközelítési mód érdemben járulhat hozzá mind a törvényi háttér formálásához, mind az MI-t integráló, adekvát gyakorlati átalakításához.

Célunk annak feltárása volt, hogy az MI felsőoktatásba történő integrációja miként változtatja meg a tanulás-tanítási és kutatási folyamatokat a magyarországi felsőoktatásban. A kutatást kevert módszertan szerint végeztük, a felsőoktatás különböző szereplőinek bevonásával. A kvalitatív és a kvantitatív módszertan összekapcsolása szekvenciálisan történt. Az első fázisban hallgatók és oktatók kérdőíves felmérése keretében térképeztük fel a hazai egyetemek MI-használatát. Előadásunkban a kvalitatív rész eredményeit mutatjuk be, mely a kutatás második fázisát képezte. Ennek során 2024 tavaszán 40 oktatóval készült interjú vizsgálat, mely az oktatók MI-vel kapcsolatos attitűdjének és felhasználási gyakorlatának vizsgálatát célozta.

Az eredmények rámutattak arra, hogy bár az MI jelentős potenciállal bír a felsőoktatásban, az integráció folyamata komplex és sokrétű támogatást igényel. Az oktatók attitűdjei és tapasztalatai vegyesek, és a sikeres integrációhoz szükséges a megfelelő oktatási és technológiai feltételek megteremtése. Az MI hosszú távú hatása az oktatásra és kutatásra még feltárásra vár, de az eddigi eredmények alapján az MI pozitív és negatív aspektusainak egyaránt nagy figyelmet kell szentelni.

The impact of artificial intelligence on higher education

Recently – with the appearance of ChatGPT – artificial intelligence (AI) applications have become very popular in all areas of life, including higher education. The rapid expansion of AI has presented a new challenge to the education system. A quick and appropriate reaction to the phenomenon caused by the changes has become indispensable. Almost without exception, foreign universities recommended the integration of AI instead of banning it. Currently, only two universities in our country have issued AI recommendations, which also support proper integration, but the concrete, practical application guidelines are only partially published. The large-scale caution in this area is partly due to the fact that related research can barely keep up with the development of AI technology and the appearance of its effects in education. On the

basis of the above, it can be said that the research is extremely topical and examines a topic of widespread interest that is currently still under-researched. The complex approach can make a meaningful contribution both to the formation of the legal background and to the adequate practical transformation integrating AI.

Our goal was to explore how the integration of AI into higher education changes the learning, teaching and research processes in Hungarian higher education. The research was carried out according to a mixed methodology, involving actors from higher education. The qualitative and quantitative methodologies were connected sequentially. In the first phase, we mapped the use of AI in domestic universities within the framework of a questionnaire survey of students and lecturers. In our presentation, we present the results of the qualitative part, which formed the second phase of the research. In the course of this, an interview study was conducted with 40 instructors in the spring of 2024, which aimed to examine the instructors' attitudes and usage practices regarding AI.

The results showed that although AI has significant potential in higher education, the process of integration requires complex and multifaceted support. The attitudes and experiences of educators are mixed, and successful integration requires the creation of appropriate educational and technological conditions. The long-term impact of AI on education and research is yet to be explored, but based on the results so far, both the positive and negative aspects of AI should be given a lot of attention.

Dujisin Zoltán¹

A dezinformációellenes mező kialakulásának nyomon követése: dezinformációellenes szakértelem Európa keleti periferiáján

¹ *Corvinus University Institute of Social and Political Sciences*

A nyugati világban mára jól kiépült a politikai döntéshozókból, agytrösztökből (think tankek), civil szervezetekből (NGO-k) és újságírókból álló dezinformációellenes mező. A tanulmány amellet érvel, hogy az orosz dezinformáció elleni küzdelemre szakosodott szakértői almező felemelkedése a posztkommunista Európában kulcsfontosságú volt abban, hogy kialakulhasson egy globális dezinformációellenes mező. Lényeges, hogy e hálózat elemei álltak az East StratCom Task Force létrehozása mögött, amely az EU azon igazgatási szerve, amelynek feladata kifejezetten az orosz dezinformációs kampányok elleni küzdelem.

A Magyarországgal és a Cseh Köztársasággal foglalkozó újságírókkal, dezinformációs szakértőkkel és Oroszország-szakértőkkel készített mélyinterjúk alapján a tanulmány mezőelméleti megközelítéssel vizsgálja a dezinformációellenes kelet-közép-európai almező kialakulását. Ezt a folyamatot a szakértői közösségek közötti tudományos legitimitásért folyó küzdelem háttérében helyezi el. Ezek a közösségek gyökeresen eltérő felfogást mutatnak arról, hogy miként kell a dezinformációt keretezni és ellenpontosítani, valamint eltérő lehetőségekkel rendelkeznek a hálózatépítésre és a transznacionális forrásokból származó társadalmi, gazdasági és szimbolikus tőkéhez való hozzáférésre.

A dezinformációellenes közösségben több, szorosan összefonódott szakértői hálózat nyomaira bukkanhatunk, beleértve az újságírókat, az atlantista agytrösztöket, a terület tudósait és az állami tisztviselőket. Az ő narratívájuk következetes, és megegyezik az Atlanti-óceán túloldaláról származó újságírói beszámolókkal, amelyek egy központosított, Kreml által vezetett dezinformációs erőfeszítést ábrázolnak, amelynek célja a káosz és a viszály szítása. Egy másik, lazább közösségbe Oroszországra szakosodott tudósok és újságírók tartoznak, akik kapcsolatban állnak állami tisztviselőkkel. Ők az orosz dezinformációt kevésbé következetesnek, decentralizáltnak, alapvetőbb kihívások tünetének és gyakran tévesnek tartják.

A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a szimbolikus, társadalmi és gazdasági tőke kombinációja lehetővé tette az első közösség számára, hogy olyan legitim almezőként alapozza meg magát, amely tudományos tekintéllyel rendelkezik ahhoz, hogy az orosz dezinformációról alkotott képet rendkívül központosítottnak és következetesnek tekintse. Ezért ez a kelet-közép-európai almező szélesebb körű visszhangot és legitimitást biztosít egy globális dezinformációellenes mezőnek.

Tracing the emergence of the counter-disinfo field: Counter-disinformation expertise in Europe's eastern periphery

A counter-disinformation field consisting of policy-makers, think-tanks, NGOs and journalists is now well established in the Western world. This contribution argues that the rise of a subfield of experts dedicated to fighting Russian disinformation in post-communist Europe was pivotal

in allowing the rise of a global field of counter-disinformation. Crucially, elements of this network were behind the creation of the East StratCom Task Force, an administrative body of the EU tasked with challenging disinformation campaigns by Russia specifically.

Based on in-depth interviews with journalists, disinformation experts and Russia scholars working on Hungary and the Czech Republic, the paper adopts a field theory approach to examine the emergence of a sub-field of counter-disinfo in East-Central Europe. It locates this emergence against the backdrop of struggles over scientific legitimacy between expert communities. These communities exhibit radically different understandings of how disinformation should be framed and countered, as well as differing abilities to network and access social, economic and symbolic capital from transnational sources.

In the counter-disinfo community, we find several tightly-knit expert networks, including journalists, Atlanticist think tanks, area scholars and state officials. Their narrative is consistent and matches journalistic accounts from across the Atlantic, depicting a centralized, Kremlin-lead disinformation effort aimed at sowing chaos and discord. A second, looser community includes Russia-specialized scholars and journalists with links to state officials. They depict Russian disinformation as less consequential, decentralized, symptomatic of more fundamental challenges, and often misattributed.

The article concludes that a combination of symbolic, social and economic capital has allowed the first community to establish itself as a legitimate subfield with the scientific authority to frame perceptions of Russian disinformation as highly centralized and consequential. Therefore, this East-Central-European subfield provides wider resonance and legitimacy to a global counter-disinfo field.

Durst Judit¹

A civil segítők morális gazdasága és a politikai klientelizmus egy szegényfaluban: Enyhíthetik-e az NGO-k a társadalmi egyenlőtlenségeket?

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet*

„2010 óta dominánssá váltak olyan tendenciák [a szociálpolitikában], amelyek ellentétesek minden modern társadalompolitikai elvvel és normával, vagyis amelyek aláássák a társadalmi integrációt. Az ebből adódó veszélyek szinte beláthatatlanok... azt hiszem, az utókor vissza fogja igazolni ítéletemet”, írta Ferge Zsuzsa 2017-ben, a magyar társadalom és szociálpolitika rendszerváltás utáni 25 évének összefoglalását nyújtó, általa szerkesztett tankönyvben.

Ez az előadás egy elcigányosodott, észak-magyarországi aprófaluban végzett, extenzív etnográfiai terepmunka megfigyeléseire alapozva azt mutatja be, hogyan adaptálódnak a marginalizált közösségek ehhez a veszélyhelyzethez, milyen problémamegoldó networkök segítségével élnek túl a túlélhetetlennek tűnő mélyszegénységet, és hogy a segíteni próbáló civil szervezetek munkájának vajon milyen hatása van e közösségek hatalmi viszonyaira, és mindennapi kapcsolataira?

Az elméleti keret, amelyben az etnográfiai adatok értelmeződnek, a morális gazdasági megközelítés (Thompson 1971; Scott 1976), illetve a politikai klientelizmus koncepciója. A morális gazdaság fogalma, némileg leegyszerűsítve egy adott csoport elképzelését jelenti a társadalmi igazságosságról, a megélhetéshez való jog és a reciprocitás normája alapján. A szegény közösségek túlélési stratégiáival foglalkozó szakirodalom politikai klientelizmusnak nevezi azt a társadalmi viszonyrendszert, amelynek során az erőforrások elosztása (vagy ennek reménye) a rászorulóknak között a politika tisztviselői (települési önkormányzati vezetők) által történik, cserében a szavazatok, lojalitás formájában történő politikai támogatásért (Gay 1990). A szegény települések lakói, politikai vezetői, illetve e vezetők helyi „brókerei” közötti kapcsolatok, e szakirodalom szerint egy problémamegoldó networknek tekinthetők (Auyero 2000). Ennek a networknek, kapcsolathálóknak az elemzésével lehet megérteni a politikai klientelizmus működésének logikáját.

Az előadás fókuszában egyfelől a politikai klientelizmus hosszú távú működési mechanizmusának bemutatása áll – mind a kliensek, mind a patrónusok (helyi önkormányzati vezetők és „brókereik”) szemszögéből elemezve e viszonyrendszert. Másfelől annak a kérdésnek a körüljárása, hogy vajon a civil szervezetek alternatívát tudnak-e nyújtani a politikai klientelizmus kínálta problémamegoldó networkkel szemben? Esettanulmányunk arra is fényt vet, hogyan sikerült átmeneti zavart okozni e klientelizmus bebetonozódni látszó rendszerében egy civil szervezetnek. És hogy mindennek milyen (nem szándékolt) következményei vannak a helyi lakosság mindennapi megélhetése szempontjából.

A módszertan az ún. „patchwork etnográfia” (Günel 2020): a hosszútávú, állomásozó terepmunka mellett, vagy azt követően egy rugalmasabb, a változó kutatási körülményekhez alkalmazkodó tudástermelő kutatási módszer, amely különösen a koronavírus-helyzettel járó hosszú karanténidőszak alatt tett szert az eddigieknél is nagyobb jelentőségre az antropológusok körében. A patchwork etnográfiaiba beletartozik az online etnográfia, a rövid, néhány hetes

állomásozó terepmunka, valamint a korábbi, extenzív, állomásozó terepmunkáim során kialakított, azóta is intenzíven ápoltt, bizalmi tőkén alapuló kapcsolataimmal, korábbi kutatásaim alanyaival való naplózottatás módszere.

The Child Opportunity Program in the light of Zsuzsa Ferge's legacy

'Since 2010, tendencies [in social policy] have become dominant that are contrary to all modern social policy principles and norms, undermining social integration. The dangers arising from this are almost unforeseeable... I think posterity will confirm my judgement,' wrote Zsuzsa Ferge in 2017, in the textbook she edited, summarizing the 25 years of Hungarian society and social policy after the regime change.

This presentation, based on the observations of an extensive ethnographic fieldwork carried out in an impoverished Roma village in northern Hungary since 2001, shows how marginalized communities adapt to this 'dangerous situation,' that Ferge spoke about and how, with the help of their problem-solving networks, they manage to survive the seemingly insurmountable poverty. It also asks what effect work of NGO's have on the local power relations and on the everyday life of these communities?

The theoretical framework in which the ethnographic data are interpreted is the moral economic approach (Thompson 1971, Scott 1976) and the concept of political clientelism. The concept of moral economy, somewhat simplified, means a given group's ideas and perceptions of social justice, based on the right to live and the norm of reciprocity. The scholarly literature exploring the survival strategies of poor communities calls political clientelism the system of social relations in which resources are distributed among those in need by political officials (local government leaders) in exchange for political support from their clients in the form of their votes and loyalty (Gay 1990). According to this literature, the relations between the residents of poor settlements, political leaders, and the local 'brokers' of these leaders can be considered a problem-solving network (Auyero 2000). By analysing this network, it is possible to understand the workings of political clientelism.

The focus of the presentation is twofold: on the one hand, to explore the long-term operating mechanism of political clientelism through analysing this system from the perspective of both clients and patrons (local government leaders and their 'brokers'). On the other hand, to interrogate the question of whether civil organizations can provide an alternative to the problem-solving networks offered by political clientelism? Our case study also sheds light on how a civil organization managed to cause a temporary disturbance in the well established and cemented system of this clientelism.

The methodology is the so-called 'patchwork ethnography' (Günel 2020). That is, in addition to or after my long-term, intensive, one-year fieldwork, a more flexible knowledge-generating research method that adapts to the changing research conditions, which, especially during the long quarantine period during the coronavirus, has gained even more importance for anthropologists. Patchwork ethnography includes online ethnography, short, few-weeks long fieldwork, as well as the method of journal writing by some of my previous field research participants with whom I have been maintaining intensive relations ever since.

Egyed-Gergely Júlia¹

Társadalomtudományos témák detektálása interjúk szövegekben algoritmus segítségével – meddig leírás és mikortól értelmezés

¹ *Társadalomtudományi Kutatóközpont Kutatási Dokumentációs Központ*

A Társadalomtudományi Kutatóközpont Kutatási Dokumentációs Központjának (TK KDK) két archívumában (KDK és 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely) több ezer szociológiai interjút őrzünk: narratív interjúktól a félig strukturált és strukturált interjúkon keresztül a csoportos és fókuszcsoportos kutatásban felvett beszélgetésekig.

A KDK számára – mint ahogyan más archívumok számára is – folyamatos kihívást, újabb és újabb feladatokat jelent a növekvő mennyiségű digitális kutatási adattal folytatott munka, illetve a kutatási adatok láthatóságának igénye. A letétbe helyező kutató által megosztott, illetve a gyűjteményrendezésre létrehozott metaadatok (az adatokat leíró adatok) ugyan adnak némi betekintést az archívumok anyagaiba, ezek azonban csak olyan alapinformációkat (pl. cím, kutató neve, kutatás ideje, kutatás módszertana, rövid tartalom) tartalmaznak, amelyek korlátosan biztosítják a kereshetőséget, megtalálhatóságot vagy nyújtanak segítséget az anyagok tematikus áttekintéséhez. A digitalizáció folyamán az adatok átláthatósága és összekapcsolhatósága iránti növekvő igények kielégítése céljából határoztuk el, hogy – az eddig alkalmazott metaadatokon túl – állományaink tartalmi áttekinthetőségét is megpróbáljuk biztosítani.

E cél, valamint egyes olyan technológiai újítások elérhetővé válása, amelyek ígéretesnek tünnek a megvalósításhoz, adták az ötletet projektünkhöz, amelynek során interjúk gyűjteményeink szisztematikus tartalmi feltárására vállalkoztunk az interjúk tematikus tárgyszavazásával. A hatalmas szövegmennyiség miatt lehetetlen vállalkozás lett volna kézzel annotálni a szövegeket, pusztán emberi erőforrást alkalmazva megtalálni a társadalomtudományos szempontból releváns tartalmakat. A társadalomtudományok területén is egyre népszerűbb mesterséges intelligencián és gépi tanuláson alapuló algoritmusok azonban – bár mindeközéig jellemzően lényegesen egyszerűbb tartalmak feltárására használták őket – megfelelő eszköznek tünnek ahhoz, hogy tegyünk velük egy kísérletet. A két archívum anyagaiban megjelenő tartalmak gépi tárgyszavazását többfázisos manuális előkészítő munka előzte meg, ezt követte a gépi algoritmusok előállítása és betanítása, majd az eredmények validálása. A feladathoz egységes tárgyszókészletre, saját, magyar nyelvű társadalomtudományos teauruszra, interjúk egy részéből összeállított tanulókorpuszra, megfelelő algoritmusokra, a tárgyszókészlet tesztelésére, az algoritmusok tesztelésére, végül egy megfelelő gold standardra volt szükség. A megvalósítás során e lépések több körben egymást javítva követték egymást. A munkában a TK KDK kutatói a Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet (SZTAKI) kutatójával dolgoztak együtt.

Bár a projekt még nem zárult le, az eddigi munka során elkészült egy 220 elemből álló társadalomtudományos saját tárgyszókészlet, 39 interjú (közel 1200 oldal) manuális annotálása, 360 interjú gépi annotálása, valamint a gépi „találatok” többkörös validálása. Az előadás bemutatja, hogyan állnak elő új metaadatok a TK KDK interjúk anyagaihoz, hol tartunk a munkában és milyen eredményeket értünk el eddig. Az előadás kitér a munka során felmerült

dilemmákra, nehézségekre is, valamint arra a kérdésre, hogy hol húzódnak a határok az interjúszövegek tartalmának leírása és értelmezése között, meddig terjed az archiváló hatásköre, és hol kezdődik a kutató-elemző feladata.

Detecting social science contents in interview texts using algorithm – where does description end and where does interpretation begin

Our two archives (the KDK and the Voices of the 20th Century Archive and Research Group) at the Research Documentation Centre, Centre for Social Sciences (TK KDK) contain thousands of sociological interviews conducted using a vast array of methods: narrative life stories, semi-structured and structured interviews as well as collective or focus group interviews.

The constantly growing amount of digital research data stored and the need for transparency are increasingly challenging for the staff of KDK and other similar archives. The metadata (data about data) shared by the depositing researcher or created when the collection is arranged record the basic data (e.g. title, name of the researcher, date of the research project, methodology, abstract) of the documents allows for only a limited overview, searchability and thematic organization of the materials. Because of digitisation to meet the need for transparency and interconnectivity of research data, we decided to try to provide a content mapping of our collections, in addition to the metadata we have used so far.

The goal mentioned above together with the availability of technological innovations that looked promising to achieve it, gave us the idea for our project to systematically explore the content of our interview collections through thematic annotation (adding ‘subject headings’) of our interviews. Given that manual annotation of scientifically relevant topics would have required enormous human resources on such a large corpus of texts, this approach was ruled out as an alternative. Although artificial intelligence algorithms have so far been used to deal with significantly simpler indexing and analysis of texts, artificial intelligence algorithms, they are already making their way into the social sciences and seemed a suitable tool for our purposes. The machine annotation of topics covered by the two archives was preceded by a manual preparation process of the research materials – consisting of different types of activities – followed by the generation and the training of the machine algorithms and then the validation of the results. This required the creation of a thesaurus of sociologically relevant topics, the assembly of a training corpus, the appropriate algorithms, the testing of the vocabulary, the testing of the algorithms, and finally the production of a training dataset. These steps were carried out in iterative rounds. The researchers of the TK KDK were supported by a researcher from the Institute for Computer Science and Control (SZTAKI).

Although the project has not yet been completed, the work so far has resulted in a 220-item social science thesaurus, the manual annotation of 39 interviews (nearly 1200 pages), the machine annotation of 360 interviews and the multi-round validation of our results. The presentation will show how new metadata for TK KDK’s interview materials have been produced, where we are now in the process of the work and what results have been achieved so far. The presentation will also address the question of where the boundaries lie between the description and the interpretation of the content of interview texts, how far the archivist’s task extends and where the analyst’s task begins.

Látni vagy nem látni? – Az ifjúsági munka és elismertségének kihívásai

¹ ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola

² GFE Gazdasági Kar

Az ifjúsági szektor terepen dolgozó szakemberei elsősorban a szabadidős térben érik el a fiatalokat. Az Európai Unió 2019–2027 közötti időszakot átfogó ifjúsági stratégiája az ifjúsági munka területét érintő tevékenységek jelentőségét hangsúlyozza. Az ifjúsági munka szerepét elsősorban abban látja, hogy szereplői biztonságos környezetet teremtenek a fiatalok felnőtté válásához, egyéni és társas készségeinek fejlődéséhez, miközben hidat képez mind az egyéni életút állomásai, mind az azt meghatározó intézményi struktúrák (oktatás, képzés, munkaerőpiac) között, ezáltal támogatva az esélyteremtést, a hozzáférést és az inklúziót. Ugyanakkor a terület láthatósága és a szakemberek elismerésének hiánya jelentős. Ennek egyik meghatározó oka, hogy az ifjúsági munkához kapcsolódó nemzetállami szintű és lokális kutatások nem vagy alig valósulnak meg. Az ifjúsági szektort érintő nemzeti adatgyűjtések szegmentáltak, nem kimerítőek és korlátozottan állnak rendelkezésre. Ebből fakadóan európai és nemzetközi összehasonlítható vizsgálatokra sem tud sor kerülni, ami jelentős hátrányt teremt az ifjúsági munka értékének feltárásában, a szereplők láthatóvá tételében.

Magyarországot tekintve a jogszabályi keretek, a területnek allokált források terén jelentős hiányok mutatkoznak. Mind a működési környezet, mind a területhez kapcsolódó képzési struktúra állandó változásai keretezik a szakemberek lehetőségeit. Ezek a körülmények együttesen járulnak hozzá ahhoz, hogy az ifjúsági szektor terepen dolgozói elsősorban nem az önkormányzati vagy az állami fenntartású intézményi struktúra részeként tevékenykednek, hanem civil szervezeti háttérrel rendelkeznek.

A magyarországi ifjúsági munka vakfoltnak számít a kutatottság terén, csupán az utóbbi években valósult meg néhány, kifejezetten a területen tevékenykedő szakembereket, önkénteseket és szolgáltatókat célzó adatfelvétel. Mindezek a kérdőíves kutatások tematikájukat, fókuszpontjaikat tekintve nagy hangsúlyt fektettek a terület és az ifjúsági munka mint szakma láthatóságára, elismertségére. Hogyan látják az érintettek az ifjúsági munka helyzetét? Mennyiben nehezíti mindennapjaikat a társadalmi elismertség hiánya? Miben ragadható meg az ifjúsági munkával foglalkozók szakmai identitása és mindezt hogyan árnyalja a láthatósági deficit? Az előadás célja az ifjúsági munkával, a szakemberekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos adatok másodlagos feldolgozása, az ifjúsági munka magyarországi kihívásainak megvilágítása. Bár a szakemberek tapasztalatai egyértelműen hiányosságot detektálnak az ifjúsági munka elismertsége terén, ehhez kapcsolódó érdekképviseleti tevékenység kevésbé látható, megragadható. Épp a domináns civil háttér és működés révén alacsony mértékű a terület politikai beágyazottsága, valamint a döntéshozók általi láthatósága. A kutatások arra világítanak rá, hogy a forráshiány, a tervezhető működés (a projektalapú finanszírozottság helyett), a szakmai hálózatok eredményes működése, valamint a képzési struktúra rendezése a legjelentősebb ifjúsági munkát érintő kihívások. Mindezek pedig a terület legitimitásának, elismertségének is alapvető gátját jelentik. A magyarországi helyzet értelmezéséhez a nemzetközi környezet tapasztalatai is hozzájárulnak, így az európai kontextus

is az elemzés részét képezi. Az előadás átfogó kép megrajzolására törekszik: a hazai ifjúsági munka helyzetét, nehézségeit a láthatóság és az elismerés perspektívájából kívánja megvilágítani.

To see or not to see? – The challenges of youth work and its recognition

Youth sector field workers reach young people mainly in the leisure space. The European Union's Youth Strategy 2019–2027 emphasises the importance of youth work activities. It sees the role of youth work primarily in creating a safe environment for young people to grow up and develop their individual and social skills, while bridging the gap between the individual life course and the institutional structures (education, training, labour market), thus supporting the creation of opportunities, access and inclusion. However, the visibility of the field is low and the lack of its professionals' recognition is significant. One of the main reasons for this is that national and local research on youth work are rarely implemented. National data collections on the youth sector are segmented, inexhaustive and limited. As a result, European and international comparative studies cannot be carried out, which is a major drawback in terms of identifying the value of youth work and making actors visible.

In Hungary, there are significant gaps in the legislative framework and in the resources allocated to the field. Both the operating environment and the training structure in this field are subject to constant change, which limits the opportunities for professionals. Together, these circumstances contribute to the fact that youth workers in the field are not primarily part of the institutional structure of local government or the state, but have a background in NGOs.

Youth work in Hungary is a blind spot in research, there were only a few surveys of professionals, volunteers and service providers working in the field in recent years. All these surveys have focused on the visibility and recognition of the field and youth work as a profession. How do stakeholders perceive the situation of youth work? How does the lack of social recognition make their daily life difficult? What is the professional identity of youth workers and how is it shaded by the visibility deficit? The aim of this lecture is to provide a secondary analysis of data on youth work, professionals and services, and to focus on the challenges of youth work in Hungary. Although the experience of professionals clearly identifies a gap in the recognition of youth work, related advocacy activities are less visible and significant. Precisely because of the dominant civil society background and functioning, the field has a low political embedding and low visibility among decision-makers. Research shows that lack of resources, financial sustainability (rather than project-based funding), effective functioning of professional networks and the organising of training structures are the most important challenges for youth work. All of these are fundamental obstacles to the legitimacy and recognition of the field. The experience of the international context also contributes to the interpretation of the situation in Hungary, thus the European context is part of the analysis. The presentation aims to provide a comprehensive picture: focuses on the situation and difficulties of youth work in Hungary from the perspective of visibility and recognition.

Egy digitális adatbázis használata és annak dilemmái egy szociális intézményrendszer napi gyakorlatában és az ezen alapuló kutatási tevékenységekben

¹ KRE

² Budapesti Módszertani Szociális Központ Intézményei

Előadásunkban bemutatjuk, hogy a szociális munka dokumentálásának digitalizációja milyen lehetőségeket teremt a kutatásra, és milyen korlátok és dilemmák merülnek fel ezekkel kapcsolatban. A Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI), a főváros hajléktalanellátó szervezete több mint 20 telephelyen biztosít szolgáltatásokat hajléktalan embereknek különböző intézménytípusokban. A szakmai tevékenységek dokumentálására egységes, minden telephelyről elérhető programot használnak több mint 10 éve. Ezáltal követhető egy-egy ügyfél útja a különböző ellátások között, s a szociális munka folyamatát sem akasztja meg az ügyfél (szervezetben belüli) esetleges költözése, új segítő bevonása.

A hajléktalanellátó intézmények igénybe vevői minden évben részt vehetnek egy kérdőíves (az ún. „február 3.”) kutatásban, amely a hazánkban elérhető legátfogóbb, ismétlődő felmérés a szociális szolgáltatások igénybe vevői között. A BMSZKI emellett két évente ügyfélelégedettségi felmérést is végez. Bár ezek nagyon sok információt biztosítanak a hajléktalan emberekről, mivel a válaszadók között többségben vannak a férfiak, a hajléktalan nők tapasztalatait kevésbé tudják megragadni. Ezért a nők speciális helyzetének megismerésére elkezdtük a BMSZKI-ban digitálisan elérhető adatokat elemezni. A gazdag digitális adatbázisban értékes és másodelemzésre alkalmas információkat találtunk többek között az anyaság, párkapcsolatok, biztonságérzet témáiban, sőt a keresőfunkciók használatával jutottunk el többgenerációs hajléktalan családok történetehez.

A Menedék programot a BMSZKI minden telephelyén használják, ugyanakkor a jogszabályban meghatározott profilnak megfelelően eltérő funkciót lát el az utcai gondozó szolgálatnál, egy nappali melegedőben, egy éjjeli menedékhelyen vagy egy átmeneti szállón. A BMSZKI átmeneti szállóira a Felvételt Előkészítő Teamnél történő elbeszélgetésen keresztül lehet bekerülni, amelyről szintén készül digitális adatlap. A szociális munka jellegéből adódóan a legbőségesebb információk az átmeneti szállók lakóiról állnak rendelkezésünkre, ahol a fentiekén túl egy részletes első interjú is készül, a szociális munka lépéseit a digitális gondozási naplóban rögzítik, és az ügyfelekről 3-6 havonta digitális összefoglaló értékelés születik.

Ugyanakkor ez a fajta másodelemzés sem teremtett lehetőséget mindenre. Az adatgyűjtés során például sok esetet ki kellett zárni, mert nem volt elég információ egyes, a kutatási kérdésünk szempontjából meghatározó területen (pl. gyermekek, a velük való kapcsolat). Bár a dokumentációs rendszert minden intézmény szociális munkatársa használja, nagy eltéréseket találtunk az adatrögzítés minősége tekintetében. Az adatrögzítés szűkszavúságát magyarázhatja a segítő túlterheltsége (nincs idő és energia a részletes leírásra), a dupla adminisztráció (egyes telephelyek a gondozási naplót részletesen külön dokumentumban is vezetik) vagy akár a bizonytalanság (pl. a gyermekekkel való kapcsolattartás témájának kerülése a gyermekvédelmi ellátórendszer és protokollok átfogó ismeretének hiánya miatt). A fentiekén túl fontos szempont

lehet az a segítői dilemma, hogy egy minden szakmai munkatárs számára hozzáférhető digitális adatbázisban az ügyfelekről mit és hogyan osztunk meg másokkal, s ez akaratlanul hogyan befolyásolja az ügyfelek további útját az intézményrendszeren belül.

Másodelemzéses kutatásaink és azok eredményei megmutatják, hogy a digitális adatbázisok használata a korlátok ellenére is sok olyan hasznos információhoz biztosíthatnak hozzáférést, melyek támpontokat nyújthatnak egy szociális intézmény vagy akár egy szektor szakmai irányainak finomításához, a szociális munka minőségének javításához.

Use and dilemmas of a digital database of a social service provider in everyday operation and resulting research

In our presentation we describe the possibilities, limitations and dilemmas of the use of digitalized documentation of social work in research activities. BMSZKI is the homeless service provider of the City of Budapest, offering a range of services to homeless people in more than 20 locations throughout the city. Staff in all services use the same online program for documenting their work. This makes it possible to follow the pathway of individuals through its various services, and allows for the smooth transition between social workers when a user moves from one place to another.

Users of homeless services can participate in an annual national survey (which takes place on February 3rd each year), which is the widest repetitive survey in any field in the social sector in Hungary. BMSZKI also conducts a biannual survey on user satisfaction. Although these offer valuable information on homeless people, as most respondents are men, the experiences of homeless women are not specifically represented. In the rich digital database of BMSZKI, on the other hand, we have encountered valuable information on themes like motherhood, couples and safety that is ideal for secondary analysis, as well as stumbled on stories of multi-generational homeless families.

The Menedék database is used by all of BMSZKI's services according to their various activities, whether outreach, day centres, emergency shelters or temporary accommodation. People applying for a placement in any of the hostels run by BMSZKI have to be interviewed by a central team, and interview data are also recorded in the database. Hostels have the richest documentation of social work, where a detailed first interview is recorded upon first arrival, the steps of social work are kept online as well as the evaluative summaries of progress every 3-6 months.

However, our secondary analysis could not cover everything. We had to exclude many cases where we could not find enough information on topics relevant to our research (for example about separated children and relationships with them). Although all social workers use the same database, the quality of data varies greatly. Data could be brief because of the workload of social workers (not enough time and energy to write down everything in detail), double administration (some services also keep a separate diary of events about users) or insecurity (for example the lack of knowledge on the child protection system could result in avoiding the topic of children in alternative care altogether). Social workers might also be concerned about what and how to share about their users in a database that is accessible by all other services,

and what influence the sharing of information could have on the future of the person in other services.

Our secondary analyses and their results reflect how useful digital databases can prove to be, despite of their limitations, in fine-tuning social services or even a social sector, as well as improving the quality of social work.

Fehér Katalin¹

Honnan hova? A helyi fejlesztések egy évtizede egy volt iparvárosban

¹ *HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete*

Előadásomban egy komplex programmal fejlesztendő, hátrányos helyzetű térségben elhelyezkedő volt iparváros társadalmi integrációt célzó, lakóhelyi szegregációt oldó, lakhatási körülményeket javító és hátrányokat kompenzáló fejlesztési programjait vizsgálom települési szinten, hosszabb időtávon.

Megvizsgálom, hogy milyen típusú és volumenű programok zajlanak jelenleg, és milyen változások történetek a tíz évvel ezelőtti helyzethez képest? Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a helyi fejlesztések irányát milyen társadalmi és fejlesztéspolitikai folyamatok alakították. A kutatás kitér arra, hogy az egyes programok hogyan viszonyulnak a térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek, társadalmi és szimbolikus határok helyi mintázataihoz, azaz mely csoportokat és milyen gyakorlatokkal igyekeznek a fejlesztők elérni. Emellett számba veszem, hogy a különböző megvalósítókkal – önkormányzati, karitatív és civil szervezetek – folyó programok mikor és milyen kapacitásokkal tudtak intézményesülni, milyen kapcsolatokat tartanak fenn más szervezetekkel, és milyen hierarchiákba tagozódva működnek. Kvalitatív kutatásom két hullámban, tíz éves eltéréssel gyűjtött, intézményi és fejlesztési szereplőkkel készült interjúkon alapul.

A helyi fejlesztési tér elemzése a fejlesztésantropológia kritikai irodalmának azon állítására támaszkodik, miszerint a kitűzött fejlesztési célokat és a megvalósítás gyakorlatait a fejlesztési szereplők a lokális és globális társadalmi és hatalmi struktúrák szerint alakítják, melyekbe a programok maguk is illeszkednek. A fejlesztendő társadalmi csoportokat és városi területeket is ezen lokális hierarchiák mentén jelölik ki, a rendelkezésre álló erőforrásokat ennek megfelelően, akár az eredeti célokkal ellentétes eredménnyel használják fel.

Amellett, hogy a helyi fejlesztés irányait a magasabb kormányzási szintek által meghatározott fejlesztés- és szociálpolitika keretei határozzák meg, különösen a fejlesztéspolitikai intézményrendszerbe kevésbé beágyazott civil szereplők esetén a helyi közpolitikai és fejlesztési környezet által kijelölt (kényszer)pályák is meghatározóak. Az elmúlt évtizedben a vizsgált település fejlesztései között a területileg lehatárolt, szegregációt oldó projektekről a területileg heterogén, elsősorban gyermekekkel foglalkozó fejlesztési projektekre toldott a hangsúly. Az egy évtizeddel korábbi időszakban a fejlesztési és intézményi szereplők a fejlesztendő társadalmi csoportok és terek kapcsán erős térbeli-társadalmi és szimbolikus határképzéssel éltek. Egy évtizeddel később ez a narratív kategóriaalkotás vesztett jelentőségéből. Ezen folyamatok összefüggésben állnak a lokális hierarchiák fenyegetettségének, és a normatív csoportképzés jelentőségének csökkenésével, a fejlesztések lokális viszonyokba ágyazódásával és stigmatizált terektől való narratív elkülönítésével.

Where are we going? A decade of local development in a former industrial town

In my presentation I examine development programmes aimed at social integration, desegregation, improving housing conditions and compensating for disadvantage at the municipal level, over a longer period of time. The programmes are implemented in a former industrial town in Hungary, located in an underprivileged region to be developed with a complex programme.

I consider the nature and scope of the current programmes and what changes have occurred in the last decade. I will try to answer the question of what kind of social and developmental processes and policies have influenced the changes in local development. The research also looks at how each programme relates to social and spatial inequalities and applies social and symbolic boundaries: which groups they target and what kind of practices they use? Furthermore, I also enumerate how and when programmes with different institutional backgrounds (local government, faith-based organisations, and civil society) and individual participation were able to be institutionalised. What kind of links do they have with each other, what kind of hierarchies are they embedded in? I will present the results of qualitative research based on interviews with institutional and development actors that were collected in two waves, a decade apart from each other.

The analysis of the local developments draws on the critical perspective of the anthropology of development. As the literature describes, actors shape a development goal and the practice of implementation in relation to the local and global social and power structures in which they are embedded. They designate the urban space and social groups to be developed according to these local hierarchies and they allocate resources according to their objectives, which can have unintended consequences, even reversing the original objectives.

While the course of local development is determined by the development and social policy environment at higher scales of governance, in the case of (civic) actors who are less embedded in the development institutional system, the local public and development policy field can trap them in a predetermined path. In the last decade, the focus has shifted from the spatially delimited desegregation projects to spatially heterogeneous, child-focused development programmes within the town under study. A decade ago, development and institutional actors applied strong spatial, social and symbolic boundaries to those under development. Now, narrative categorization has lost some of its relevance. These processes are consistent with the decline of the threat of local hierarchies and the loss of significance of normative group delineation, the gradual embedding of development programmes in local relations and their narrative separation from stigmatised spaces.

Feischmidt Margit¹ – Neumann Eszter¹ – Zakariás Ildikó¹ – Zentai Violetta² – Zsigmond Csilla¹

A lokalizmust előállító struktúrák és diskurzusok a magyarországi ukrán menekültekkel való szolidaritás tereiben

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet*

² *CEU Department of Sociology and Social Anthropology*

A fokozódó mértékben szelektív, restriktív és biztonságosító migrációs politikák mellett a migránsokkal és menekültekkel való szolidaritást mindinkább civilek részéről lehet tapasztalni, és a jelenség iránt egyre nagyobb a tudományos érdeklődés is. A kutatások egyik kulcskérdése a civil szolidaritás hosszabb távú fenntartásának lehetősége, ami a migrációkutatás lokális fordulatát és a közpolitikai kutatásokban felértékelődő municipalizmust követve a menekültszolidaritásban is a lokalitásra irányítja a figyelmet. Jelen előadásban azt vizsgáljuk, hogy azok az együttműködések és szövetségek, amelyek civil és önkormányzati szereplők között Magyarországon az ukrain menekültek támogatására létrejöttek, hogyan járultak hozzá a lokalizmus felfedezéséhez és felépítéséhez a menekültekkel kapcsolatos gondoskodás és a társadalmi integráció területén. Magyarország négy vidéki településén, illetve mikrorégiójában végeztünk többnapos állomásozó terepmunkát, továbbá 24 interjút készítettünk elsősorban budapesti székhelyű szervezetek és civil kezdeményezések körében. Az előadás végeredményben azt vizsgálja, hogy az állam, a nemzetközi humanitárius szervezetek, az önkormányzatok és a civil szervezetek által határolt szolidaritási mezőben a lokalizmusnak milyen formái, típusai alakulnak ki, és azok milyen mértékben tudnak társadalmi változásokat kiváltani.

Structures and discourses producing localism in spaces of solidarity with displaced Ukrainians in Hungary

The strengthening of nationalist politics and increasingly selective, restrictive, and securitizing migration policies have buttressed scholarly interest in solidarity with migrants and refugees and the possibilities for maintaining solidarity practices in the longer term. One of the dominant research strands has dwelled on the notion of locality as a potent candidate for countering hostile migration policy measures. In the current paper, we examine how collaborations and alliance-building among civic and municipal actors in support of displaced Ukrainians in Hungary contributed to empowering the ‘local’ in solidarity relations. To understand the scope, the alliances, and local implications of solidarity actions in support of displaced Ukrainians, we conducted a series of ethnographic observations in four rural regions of Hungary, and we conducted 24 interviews with the leaders of organizations and civic initiatives, primarily based in Budapest. Previous research revealed that significant civic mobilization played an essential role in the recent years in Hungary which opened up the possibility for new interpretations of politics or for being political otherwise. Concerning the recent moment of crisis this paper argues that localism emerges as an alternative political path to the central state’s xenophobic discourses and the dismantling of democratic institutions.

Forray R. Katalin¹ – Kozma Tamás²

Digitalizáció a cigányság körében: Mezőtúr esete

¹ PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

² Debreceni Egyetem

A koronavírus járvány (2020–2022) az oktatásügyet is felkészületlenül érte. Az országos oktatásirányítás kiadta a jelszót a digitális átállásra az oktatásra anélkül, hogy ezt akár országos, akár regionális/települési, akár intézményi szinten előkészítették volna. Az egyidejű tapasztalatok már akkor jelezték, hogy ez az előkészítetlenség növeli az iskolai egyenlőtlenségeket (pl. Forray & Kozma 2022). Ebben az előadásban egy alföldi mezőváros cigányságának digitális eszköz-ellátottságát és felkészültségét mutatjuk be, utalva az ebből eredő oktatásügyi problémákra.

A mezőváros (Mezőtúr), amelynek cigányságáról a tervezett előadás szól, a Közép-Tisza vidékén fekszik. A környező tiszántúli mezővárosokhoz hasonlóan a rendszerváltozást megsínylette (Pénzes, Tátrai & Pásztor 2022). A magyarcigányok alkotják a városi szegénységet, a városi „cigány politika” tulajdonképpeni célközönségét. Az oláh-cigány csoport önmagát tartja autentikus cigánynak (roma), elhatárolódik a város más cigány csoportjaitól, és elindult a beilleszkedés és a középosztályosodás útján (Kiss 2005; Forray, Kozma & Molnár szerk. 2016; Forray & Varga 2022).

Kutatásunk kérdései:

- a) hogyan mozdult el a cigányság a város terében és az oktatási intézményhálózatban;
- b) mi jellemzi a cigány közösség digitális eszköz-ellátottságát;
- c) hogyan használják eszközeiket a helybeli cigány tanulók;
- d) befolyásolja-e a digitális eszköz-ellátottságot és eszközhasználatot a helyi cigányközösség etnikai megoszlása.

Kutatásunk szemlélete nevelésszociológiai/oktatásantropológiai. Kutatásunk módszere részben strukturált interjúk (9 db), csoportos megbeszélések (3 alkalom), illetve az ún. social listening (melyet helyben élve évek óta folytatunk, figyelemmel kísérve a város közösségi portáljait, illetve közreműködve bennük). Ezeket az anyagokat egységes keretbe foglaltuk. Korábbi dokumentumelemzéseinket (Kiss 2005) nevelésszociológiai/oktatásantropológiai szemlélettel egészítettük ki (Eddy 1985; Tóth 2023). Kutatásunk alkalmazott társadalomkutatás az oktatásügyre és tanulásra, amit „oktatáskutatásnak” is nevezünk (Lannert 2010).

Főbb megállapításaink:

- a) A cigányság részvételét a mezőtúri oktatásban (óvoda, általános iskola) a település térképe mutatja be. Ebből kiderül, hogyan húzódnak beljebb a város központja felé a cigány családok és gyermekeik. A befelé húzódnak feltétele a jobb lakás, családi ház megszerzése, ennek pedig a helyi viszonyok szerint viszonylag magas ára van.
- b) Digitális ellátottságukat elsősorban mobiltelefonok, másodsorban okostelefonok jelentik. Számítógéppel/lappal vagy táblagéppel csupán kevesen rendelkeznek.

- c) Eszközöket főleg kommunikációra használják (Facebook), felkészültségük és magatartásuk kevésbé alkalmas digitális tananyagok feldolgozására.
- d) A helyi cigányság társadalmi és etnikai megoszlása a digitális eszközök iskolai alkalmazását és a továbbtanulásra való felkészülést is érezhetően befolyásolja.

Digitalisation in a Romani community: The case of Mezőtúr

The coronavirus epidemic (2020–2022) has also presented challenges for education. The National Education Administration has called for a digital switchover in education, though the educational system has not yet been prepared. At the time, there were indications that this lack of preparation could lead to school inequalities (e.g. Forray & Kozma 2022). In this presentation, we will share our observations on the digital asset provision and preparedness of a Romani community in a Hungarian town, focusing on the resulting educational challenges.

The town (Mezőtúr) is located in the Central Tisza region. Like other habitats in the region (Tiszántúl), it has been affected by the political changes of 1988/93 (Pénzes, Tátrai & Pásztor 2022). Hungarian Romanies (the Gypsies) are marginalised, and the urban ‘Romani policy’ is designed to address their specific needs. The Vlachy group considers itself to be the authentic Roma, distancing itself from other Romani groups (e.g. Hungarian Gypsies) and embarking on a path of integration (Kiss 2005; Forray, Kozma & Molnár eds 2016; Forray & Varga 2022).

Research questions:

- a) how does the Romani community move within the urban space and the educational institutional network?
- b) how is the digital asset provision for the Romani community?
- c) how do the local Romani students use their devices?
- d) how does the ethnic distribution of the local Romani community influence digital device penetration and use?

Our research tools were partly structured interviews (9), group discussions (3 sessions) and social listening (which we have been doing for years, living locally, monitoring and contributing to the city’s community portals). We have integrated these materials into the research framework (applied social research on education, see eg. Lannert 2010). We have complemented our previous documentary analyses (Kiss 2005) with a sociological/anthropological approach to education (Eddy 1985; Tóth 2023).

The main findings are as follows:

- a) A map of the municipality illustrates the Roma’s participation in education (kindergarten, primary school) in Mezőtúr. It shows how Roma families and their children are drawn towards the centre of the town. The prerequisite for moving inward is better housing and a family house, which is relatively expensive by local standards.
- b) They are digitally equipped primarily with mobile phones and secondarily with smartphones. It would appear that only a few have a computer/laptop or tablet.
- c) They use their devices mainly for communication (Facebook), which may not be suitable for digital learning materials.
- d) The ethnic distribution of the local Romani population significantly impacts students’ use of digital tools in school and their preparation for further education.

Az EU-SILC jövedelemadatainak megbízhatósága Magyarországon

¹ TÁRKI

² ELTE Társadalomtudományi Kar

A jövedelmi indikátorok elsődleges fontosságúak a társadalomkutatói közösség, a politikai döntéshozók, és más érintettek számára a társadalmi egyenlőtlenségek, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség nyomon követésében. Európa-szerte az adatgyűjtés (az Eurostat által koordinált Európai Jövedelmi és Életkörülmény Adatfelvétel – EU-SILC esetében) háztartási felvételeken, adminisztratív nyilvántartásokon, vagy ezek kombinációján alapul. Magyarországon az adatgyűjtés rétegzett mintavétel segítségével történik, melynek egységei a háztartások. A nyers jövedelmi adatokat tisztítják, a hiányzó adatokat imputálják. Az utóbbi időben az imputálási folyamat nemcsak magából az adatbázisból származó információkon, hanem külső forrásokon, például NAV-adatbázisokon is alapul.

Míg a teljes népességre számított jövedelmi szegénységi ráta értékei meglehetősen egyenletes tendenciát mutatnak, az egyszerű bontások és más becslések (mint például a szegénységi rés aránya) meglepően volatilisek a 2018–2020-as időszakban (adatfelvételi évek). Egyszerű szimulációk alkalmazásával arra a következtetésre juthatunk, hogy a szegénységi ráta becslései érzékenyek a szegénységi küszöb értékének kis mértékű változásaira, különösen a 2018–2020 közötti időszakban. A jövedelmi változók (a háztartások összes és ekvivalens jövedelme a 2005–2020-as időszakban) eloszlását vizsgálva, az értékek túlzott koncentrációját találtuk a szegénységi küszöb körül és a fölött. A helyzet súlyosságát tükrözi az is, hogy Magyarország nem került be az UNICEF Innocenti Kutatási Központjának 18. számú jelentésébe, melynek eredményei nagyrészt ezen a szimulációs gyakorlaton alapultak.

Mivel a részletes imputációs módszertan és a kapcsolódó programok külső kutatók számára nem hozzáférhetők, csak találgatni lehet a probléma mögött meghúzódó okokról. A háztartások ekvivalens éves jövedelmének szegénységi küszöb körüli koncentrációjára összpontosító részletesebb elemzések alapján feltételezzük, hogy az imputációs folyamatban bekövetkezett, fent említett változás ebben szerepet játszhatott, de a vizsgálat eredményei azt jelzik, hogy más tényezőket is figyelembe kell venni. Az adatgazda (ebben az esetben a Központi Statisztikai Hivatal) és a kutatói közösség közötti nyílt és bizalmi együttműködés fényt deríthetne e problémák gyökereire, és segíthetne a megoldások keresésében.

The reliability of EU-SILC income data in Hungary

Income-based indicators are of primary importance for the research community, for policy makers, as well as for other stakeholders in monitoring social inequality, poverty and social exclusion. Across Europe, data collection for the most widely used database, the Eurostat coordinated European Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC, is based either on household surveys, administrative registers, or on the combination of these. In Hungary, the source of the national data collection is a stratified sample with households as sampling units. The primary raw income data is cleaned and imputed. Recently, the imputation process is based

not only on information drawn from the database itself, but also on external sources, like tax records.

While trends in the national aggregates of the main income poverty indicator (at-risk-of-poverty rate – AROP) display a fairly smooth trend, simple breakdowns and other estimates (like the at-risk-of-poverty gap) are surprisingly volatile within the period of 2018-2020 (survey years). Carrying out simple simulation exercises, we can conclude that AROP estimates are sensitive to small changes in the value of the poverty threshold, especially in the period between 2018-2020. Examining the distribution of income variables (total household income and equalized household income in the 2005-2020 period), we found excessive clustering around and above the poverty line. The severity of the situation is also reflected in the fact that Hungary was not included in the UNICEF Innocenti report card 18, which was largely based on this simulation exercise.

As the detailed imputation protocol and the related codes are not accessible by external researchers, one can only speculate about the reasons behind these developments. Going more in-depth and focusing on the concentration of equalised yearly household income around the poverty threshold, we hypothesise that the above-mentioned shift in the imputation process might play a role, but the results of the investigation indicate that other factors should also be considered. An open and trustful cooperation between the data owner (The Hungarian Central Statistical Office in this case) and the researcher community could shed light on the roots of these problems and search for remedies.

Gárdos Judit¹

Megismerés a (késő) modern archívumban

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

A digitális társadalomtudományos kutatási archívumok kapcsán nagyon sok gyakorlati tanáccsal szolgál a nemzetközi szakirodalom. Hogyan építsünk olyan archívumokat, amelyek FAIR kutatási adatokat tartalmaznak, azaz könnyen megtalálható, interoperábilis módon tárolt és kellően nyíltan hozzáférhető digitális tartalmakat szolgáltatnak? Ehhez az informatika fejlődése exponenciálisan egyre növekvő technológiai lehetőségeket szolgáltat. Az utóbbi néhány évben a természetes nyelvfeldolgozás és a mesterséges intelligencia képességei plusz löketet adnak a digitális archívumépítéshez és az archivista (modern néven adatgazdász) munka fejlődéséhez.

Az archívumok mindig kusza anyagok valamiféle rendbetételére és megóvására jöttek létre. Előadásom keretében egyfelől a digitális és nem digitális archívumokon alapuló társadalomtudományos kutatások alapvető hasonlóságait és különbségeit járom körbe, az alábbi szempontokból szemlélve: a kutatási források „anyagisága” (a fizikai és a digitális forma különbsége), a digitalizáció mint emberi/gépi hibrid cselekvés és az ezen cselekvés eredményeképp létrejött dolgok ontológiája, a metaadatok mint a kutatást és a kutatási anyagokat leíró szavak összessége és ezeknek a létrejötté kézzileg gondozott, illetve gépileg, automatikus szövegfelismerést vagy akár gépi algoritmusokat használó rendszerek keretében.

A hagyományos archívumokban az egyes dokumentumokat néhány szóval, a műfajukkal, keletkezési helyükkel, és hasonló alapvetőnek gondolt információkkal látták el. Abszurd módon, de úgy tűnik, hogy ezek a korábbi besorolások kevésbé interpretatívak ahhoz képest, amelyeket manapság használnak a gyűjteménygondozás során, és amelyik irányba a félig- és teljesen automatizálódó metaadatolási fejlődés tart. A változó- vagy bekezdésszintű tematikus metaadatolás például egy intenzív kutatómunka eredménye, amelyet szakavatott társadalomtudós adatgazdászok végeznek el.

Miután néhány alapvető különbségre rámutattam az analóg és a digitális archívumok között, röviden végiggondolom ezek alapján, hogy milyen megismerést tesz lehetővé egy analóg archívum, és milyen egy digitális. A haptikus elem kiiktatása vajon megváltoztatja azt, hogy hogyan kutatunk? Az emberi/digitális/hibrid eszközökkel előre feldolgozott anyagok általi megismerési folyamat más, mint amikor tisztán kézzileg kutattunk? Az adatgazdász és az archivista tevékenysége mennyiben különbözik egymástól? A tematikus és szakmai információkkal való minél részletesebb ellátás megváltoztatja a társadalomtudományos adatok újrafelhasználását és interpretációját?

Epistemology in (late) modern archives

There is a wealth of practical advice on digital social science research archives in international literature. How to build archives that contain FAIR research data, i.e. digital content that is easy to find, interoperably stored and sufficiently openly accessible? The development of information technology is providing exponentially increasing technological opportunities to do

this. In the last few years, the capabilities of natural language processing and artificial intelligence have given an extra boost to digital archive building and the development of the work of archivists (contemporarily called data stewards).

Archives have always been created to sort and preserve tangled material. In my presentation, I discuss the basic similarities and differences between social scientific research based on digital and non-digital archives, from the following perspectives: The ‘materiality’ of research resources (the difference between physical and digital form); digitisation as a human/machine hybrid action and the ontology of what is produced as a result of this action; metadata as a set of words describing research and research materials, and their creation in manually or mechanically maintained systems, using automatic text recognition or even machine algorithms.

In traditional archives, each document was labelled with a few words: its genre, where it was created, and similar information thought to be basic. Absurdly, however, these earlier classifications seem to be less interpretive compared to those used today in research collection management and in semi- and fully-automated metadata development. For example, thematic metadata at the variable or paragraph level is the result of intensive research work carried out by skilled social scientists working as data stewards.

Having pointed out some of the basic differences between analogue and digital archives, I will briefly consider the insights that an analogue archive and a digital one can provide. Does the removal of the haptic element change the way we do research? Is the process of cognition through material that is pre-processed by human/digital/hybrid means different from when we conducted research purely by hand? How are the activities of the data stewards and archivist different? Does the more detailed provision of thematic and technical information change the way social science data is reused and interpreted?

Geambaşu Réka^{1,2} – Nagy Beáta³

„Reggeltől estig ülök a gép előtt, ha nem, akkor éppen főzök vagy mosok, és egész nap ez megy” – A digitális eszközök okozta kihívások a kisgyermekes anyák munkájában a COVID-19 első hulláma alatt

¹ Babeş-Bolyai Tudományegyetem

² HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

³ BCE

A COVID-19 járvány során nemcsak a keresőmunka, hanem a gyermekek napközbeni intézményes felügyelete és oktatása is bekerült az otthon keretei közé. Hogy ez megvalósulhatott, abban kitüntetett szerep jutott a digitális technológiák széles körű használatának. Ahogy a nemzetközi adatok azt mutatják, a digitális eszközök alkalmazása már korábban is felgyorsította a rugalmas munkalehetőségek terjedését: ez 2017-ben az európai munkavállalók több mint 60%-át jellemezte (Chung 2022). A digitalizáció elterjedése pedig megnövelte a lehetőséget a produktív és reprodukzív feladatok párhuzamos elvégzésére, növelve az önkiszákmányolás esélyét is. A digitális eszközök használata ugyanis hozzájárul ahhoz, hogy a nők láthatatlan módon több órát töltenek mind fizetett, mind reprodukzív munkával (Carstensen 2020).

Előadásunkban azt vizsgáljuk, hogy milyen hatása volt a digitális megoldásoknak a home office-ban dolgozó kisgyermekes nők munkavégzésére, az otthoni feladatok ellátására és a gyermekeik technológiahasználatának megítélésére. A kérdések megválaszolására 52 interjút készítettünk erdélyi és magyarországi kisgyermekes, 2–14 év közötti gyermeket nevelő anyákkal 2020 májusában.

Eredményeink azt mutatják, hogy sok magyar nő számára paradox módon a COVID-19 járvány teremtette meg az online és digitális munkavégzés lehetőségét. Az interjúalanyok többsége azonban felkészületlen volt a következményekre. A digitális eszközök használata azt eredményezte, hogy a (kereső és gondoskodó) munka extenzívebbé, sokszor határtalanná vált, a munkahelyi rugalmasság a nők esetében aláásta az egyenlőbb munkamegosztás csekély lehetőségeit is.

Mivel a rugalmas munkavégzés egyéni választásnak tűnt, nem segítette annak felismerését sem, hogy itt nem egyéni kudarcról, például rossz időbeosztásról, hanem strukturális okokról kellene beszélni.

Az anyák aktívan aggódtak gyermekük kütyüfüggősége miatt, de a tanuláshoz és a gyermekek lekötéséhez elkerülhetetlen volt, hogy a gyermekeik több, kontrollálhatatlan időt töltsenek online. Ez a helyzet növelte az eszközhasználat felett érzett anyai büntudatot.

‘I’m sitting in front of the computer from morning till night; if not, I’m cooking or doing the laundry, and it goes on all day’ - Mothers’ challenges with digital tools in their work during the first wave of COVID-19

During the COVID-19 pandemic, gainful employment, children's supervision and education during the day were brought into the home. The extensive use of digital technologies was crucial in making this possible. As international data show, digital tools have already accelerated the spread of flexible work options, available for more than 60% of European workers in 2017 (Chung 2022). Moreover, the spread of digitalization has increased the possibility of performing productive and reproductive tasks simultaneously, increasing the possibility of self-exploitation. Indeed, using digital tools makes women invisibly spend more hours on paid and reproductive work (Carstensen 2020).

In our presentation, we will examine the impact of digital solutions on the paid jobs of women with young children working from home, their ability to carry out domestic tasks, and their perceptions of their children's use of technology. To answer these questions, we conducted 52 interviews with mothers with young children aged 2–14 in Transylvania and Hungary in May 2020.

Our findings reveal a paradoxical situation for many Hungarian women. While the COVID-19 pandemic opened the door to online and digital work, most of the interviewees were unprepared for the consequences. Using digital tools led to more extensive, often endless (paid and care) work, and workplace flexibility undermined the limited possibilities for an equal division of labour for women. This underscores the need for a more detailed understanding of the impact of digital technology on women's work and family dynamics.

Because flexible working was seen as an individual choice, it did not help to recognize that it was not individual failures, such as poor time management, but structural causes that should be discussed.

Mothers were actively concerned about their children's addiction to gadgets. However, in order to learn and keep their children occupied, it was inevitable that their children would spend more uncontrolled time online. This situation increased maternal guilt over device use.

Gergely Andrea¹

Civil közösségek és társadalmi tőke a generalizált reciprocitás kontextusában

¹ KRE

Robert D. Putnam 1995-ben megjelent *Bowling Alone* című tanulmánya irányította rá a figyelmet a civil aktivitás háttérbe szorulására az Egyesült Államokban. Putnam empirikus vizsgálatai alapján detektálta egyrészt a hagyományos egyesületi élet erózióját, ugyanakkor óvatosan észlelte az új virtuális kommunikációs technikák által nyújtott lehetőségeket, melyek a korábbi formáktól eltérő közösségi szerveződések tesznek lehetővé. Putnam szerint a lokális civil szervezetek sűrű hálózata döntő jelentőségű a társadalmi tőke – mely magában foglalja a csoportokon belüli viszonyokat, a kapcsolathálót és a mindezeket életben tartó generalizált reciprocitást is – termelődése szempontjából, ezért a közösségi élet újraélesztésének, a civil részvételi hajlandóság növelésének kiemelkedő társadalompolitikai jelentőséget tulajdonít. Putnam a *Bowling Alone* 2020-as kiadásához írt tanulmányában, az utóbbi évtizedek idevágó kutatási eredményeinek áttekintéséből azt a következtetést vonja le, hogy az online és offline hálózatok innovatív keveredése a társadalmi tőke új formáit hozza létre. Paul Resnick (2008) vetette fel, hogy az internet által nyújtott lehetőségek indokolják egy új tőkefajta, a „társadalmi-technikai tőke” fogalmának bevezetését. Az internet számtalan olyan lehetőséget nyújt, mely érdemben és sajátos módon befolyásolja a társadalmi tőke termelődését. A társadalmi-technikai tőke Resnick koncepciójában a társadalmi kapcsolatok, az információ és a kommunikációs technológia kombinációja, a társadalmi tőke egy részhalmaza.

2018–2022 között – részben az Új Nemzeti Kiválóság Program támogatásával – kvalitatív mélyinterjú vizsgálatot végeztem két hullámban a budapesti József Attila lakótelep civil szervezetei, informális csoportjai körében. A kutatás elsődleges célja annak vizsgálata volt, hogy a civil közösségek hogyan tudják facilitálni a különböző típusú reciprok kapcsolatok létrejöttét és ezek stabilitását, és a reciprok viszonyok hogyan tipizálhatók, milyen saját tulajdonságokkal rendelkeznek ebben a kontextusban, s mindebben milyen szerepet játszik az internet és a közösségi média.

A civil szervezetek használják az internet és a közösségi média mindazon funkcióit, melyeket bármely más szervezet is használ. Információt, tudásanyagot gyűjtenek a tevékenységükhöz, beszámolnak eredményeikről, hirdetik eseményeiket, adományokat gyűjtenek saját honlapjukon és a Facebookon. Az internet segítségével kommunikálnak önkénteseikkel, támogatóikkal.

A generalizált reciprocitáson alapuló kapcsolatok új szintjét jelentik a közösségi szívességek, melyek az internet és a közösségi média segítségével olyan módon teszik lehetővé a szívességek kérését a közösségen belül, hogy a kérések a közösség egészéhez szólnak, a kérő fél nem kerül megterhelő személyes lekötöttségi viszonyba másokkal, de kérése rendszerint meghallgatásra talál. Ennek feltétele a szervezet által létrehozott bizalom, a homogén közösség és a közösségimédia-felület mint csatorna megléte. A közösségi szívességek esetében az online és offline működés kiegészíti egymást, társadalmi-technikai tőke jön létre.

Civil communities and social capital in the context of generalised reciprocity

Robert D. Putnam's study 'Bowling Alone,' published in 1995, drew attention to the marginalization of civic activity in the United States. Based on his empirical studies, Putnam detected the erosion of traditional associational life, while at the same time cautiously perceiving the possibilities offered by new virtual communication techniques that enable community organisation in forms other than those previously possible. According to Putnam, the dense network of local NGOs is crucial for the production of social capital, including intra-group relations, networks of contacts and the generalised reciprocity that keeps them alive, and he therefore attaches great socio-political importance to the revitalisation of community life and the increase in civic participation. In his paper for the 2020 edition of 'Bowling Alone,' Putnam, reviewing relevant research from recent decades, concludes that the innovative blending of online and offline networks is creating new forms of social capital. Paul Resnick (2008) argues that the opportunities offered by the Internet justify the introduction of a new concept of capital, 'socio-technical capital.' The Internet offers a wealth of opportunities that have a significant and specific impact on the production of social capital. Socio-technical capital, in Resnick's concept, is a combination of social relations, information and communication technology, which is a subset of social capital.

Between 2018 and 2022, partly with the support of the New National Excellence Programme, I conducted a qualitative in-depth interview study in two waves among civil organisations and informal groups in the József Attila housing estate in Budapest. The primary aim of the research was to investigate how civil communities can facilitate the formation of different types of reciprocal relationships and their stability, how reciprocal relationships can be typified, what specific characteristics they have in this context, and what role the internet and social media play in this.

NGOs use the same functions of the Internet and social media as any other organisation. They collect information and knowledge for their activities, report on their achievements, advertise their events, collect donations on their websites and Facebook. They use the internet to communicate with their volunteers and supporters.

Community favours are a new level of relationship based on generalised reciprocity, using the internet and social media to enable requests for favours to be made within the community in such a way that the requests are addressed to the community as a whole, the requesting party does not enter into a burdensome personal relationship of obligation with others, but their request is usually heard. This is based on the trust established by the organisation, the existence of a homogeneous community and the social media platform as a channel. In case of community favours, online and offline operations complement each other, creating socio-technical capital.

Gergely Orsolya¹ – Székely Kinga Katalin¹

MI tanítja a Z generációt? Mesterséges intelligencia alkalmazása az egyetemi oktatói és hallgatói tevékenységek során

¹ *Sapientia EMTE Csíkszeredai Kar Társadalomtudományi Tanszék*

A mesterséges intelligenciát egyre gyakrabban alkalmazzák az oktatásban, és már jelennek meg olyan kutatások, amelyek tizenévesek vagy egyetemisták körében a ChatGPT-s tapasztalatokra fókuszálnak (Lo 2023). Példátlan sikere ellenére a ChatGPT kétélű fegyvernek bizonyult, amely az akadémiai szférára is hatást gyakorol. Egy ilyen forradalmi platform alkalmazása egyrészt a tudósok és kutatók számára lehet hasznos ötletek generálásában és az írói akadályok leküzdésében (Cotton, Cotton & Shipway 2023), valamint az időigényes és ismétlődő tartalomgyártási feladatok automatizálására szolgáló rendszer is. Vannak azonban kritikák és komoly aggodalmak tudományos használatának célját, módját és etikai vetületeit tekintve. Az AI esszéíró platformok segítik a kutatókat és a diákokat abban, hogy esszét, cikket, kutatásokat és feladatokat hozzanak létre a nevükben, ami komoly aggodalmat kelt. Néhány felsőoktatási intézmény világszerte megtiltotta a ChatGPT-hez vagy más mesterségesintelligencia-eszközökhöz való hozzáférést az egyetemeken, máshol ezt nem veszik túl szigorúan. A technológiai szakértők arra ösztönzik az egyetemeket, hogy ahelyett, hogy teljesen betiltsák őket, képezzék ki az oktatókat, kutatókat és hallgatókat a ChatGPT és az AI-platformok megfelelő használatára.

Rengeteg kérdés merül fel, és kevés a válasz. Használják az egyetemi hallgatók ezeket a platformokat, és ha igen, mire? Mely platformok a legnépszerűbbek? Milyen tapasztalataik vannak a 18 éven felüli egyetemi hallgatóknak? No és az egyetemi oktatóknak-kutatóknak?

Az előadás két online kérdőíves kutatás eredményeinek bemutatására vállalkozik, amely a témának egy empirikus hátteret ad. Az online kérdés során arra kerestük a választ, hogy a Sapientia EMTE hallgatói (N=345) és oktatói (N=175) a ChatGPT tudományos célokra történő használatával kapcsolatosan milyen tapasztalatokkal rendelkeznek. Célunk volt feltárni a chatbot használatának gyakoriságát, céljait, elégedettségi szintjét, a használattal kapcsolatos tapasztalatokat, gyakorlatot, attitűdöket, valamint felderíteni az életkor, a nem és a szak közötti összefüggéseket. Kutatásunk első betekintést enged abba, hogy néhány hónap alatt mennyire terjedt el az eszköz használata, illetve milyen motivációk állnak a használat mögött. Ugyanakkor a kutatás olyan kérdéseket is felvet, hogy milyen új igények, elvárások vannak az egyetemi oktatás terén, milyen előnyöket és hátrányokat észlelnek az egyetemi oktatók az MI használata során.

AI teaching Generation Z? The usage of artificial intelligence platforms among university students and professors

The use of artificial intelligence in education is a gradually growing field, and research focusing on ChatGPT experiences among teenagers or university students is already appearing (Lo 2023). Despite its unprecedented success, ChatGPT has proven to be a double-edged sword, affecting the academic sphere as well. Behind the use of such a revolutionary platform, on the

one hand, it is a system for automating time-consuming and repetitive content production tasks. However, there are criticisms and serious concerns regarding its scientific use's purpose, method, and ethical aspects. AI essay writing platforms help researchers and students to create essays, articles, research, and assignments on their behalf, which is a serious concern. Some higher education institutions around the world have banned access to ChatGPT or other AI tools on campus, while others are less strict. Technology experts are urging universities to train their faculty, researchers, and students on the proper use of ChatGPT and AI platforms instead of banning them altogether.

There are many questions and few answers. Do university students use it, and if so, why? Which platforms are more popular? What are the experiences of university students over the age of 18? And what about university lecturers and researchers?

The lecture undertakes to present the results of two questionnaire surveys, which give the topic an empirical background. During the online survey, we sought the answer to what kind of experience the students and teachers of Sapientia Hungarian University from Transylvania have regarding the use of ChatGPT for academic purposes. Our goal was to explore the frequency, goals, satisfaction levels, experiences, practices, and attitudes of chatbot usage, as well as the correlations between age, gender, and major. Our research gives us a first insight into how widespread its use has become in just a few months. Also, what are the motivations behind the use? At the same time, the research also raises questions such as what new needs and expectations are there in the field of university education, and what advantages and disadvantages university teachers perceive when using AI.

Giczi Johanna¹

Fenntartható fejlődés és digitalizáció

¹ Eurostat

A Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) globális keretet biztosítanak a méltányosabb és fenntarthatóbb jövő eléréséhez. A világ kormányai az ENSZ keretében 2030-ig határozták meg a fenntartható világ eléréséhez szükséges elérendő célokat (2030 Agenda). Az előadás az SDG-k és a digitalizáció metszéspontja mentén vizsgálja, hogy miként járulhat hozzá a technológiai fejlődés, az adatelemzés és a digitális platformok a szegénység és az egyenlőtlenség, az éghajlatváltozás és a környezeti károsodás csökkentéséhez, illetve a nem kizárólag a gazdaság által meghatározott fejlődés (Beyond GDP) koncepciójának fejlesztéséhez. Az előadás első része az EU és az ENSZ SDG indikátorlistáit elemzi, különös figyelmet fordítva a digitalizációval összefüggő célok jelenlétére az SDG-kben, illetve azokra az indikátorokra fókuszálva, amelyek a digitalizáció hatását mérik az SDG-k keretében. Az előadás második részében esettanulmányokkal mutatjuk be, miként járultak hozzá a digitális eszközök az egyes SDG célok eléréséhez, például a telemedicina révén az egészségügyi ellátás javításához (SDG 3: Jó egészség és jólét), az e-tanulási platformok segítségével az oktatás fejlesztéséhez (SDG 4: Minőségi oktatás) vagy a fenntartható városok előmozdításához okos infrastruktúrákkal (SDG 11: Fenntartható városok és közösségek). Az előadás utolsó része a digitalizációval kapcsolatos kihívásokkal és kockázatokkal foglalkozik, beleértve a digitális szakadékot, az adatvédelmi aggályokat és azt a kockázatot, hogy a technológia súlyosbíthatja az egyenlőtlenségeket, amennyiben nem inkluzívan valósul meg.

Az SDG-k és a digitalizáció közötti szinergiák megértésével a kormányok, vállalatok és civil társadalmi szereplők olyan fenntartható megoldások létrehozásának irányába terelhetik a digitális innovációt, amelyek segíthetnek biztosítani, hogy senki ne maradjon le a fenntartható fejlődést szolgáló globális törekvések során.

Sustainable development and digitalisation

The Sustainable Development Goals (SDGs) provide a global framework for achieving a more equitable and sustainable future. World governments, within the UN framework, have set the 2030 Agenda (2030 goals) to achieve a sustainable world by 2030. This presentation will explore how technological advances, data analytics and digital platforms can contribute to reducing poverty and inequality, climate change and environmental degradation, and to advancing the concept of Beyond GDP, through the intersection of the SDGs and digitalisation. The first part of the presentation will analyse the EU and UN SDG indicator lists, with a particular focus on the presence of digitalisation-related targets in the SDGs and on indicators that measure the impact of digitalisation in the context of the SDGs. In the second part of the presentation, case studies will show how digital tools have contributed to the achievement of SDG targets, such as improving healthcare through telemedicine (SDG 3: Good health and well-being), improving education through e-learning platforms (SDG 4: Quality education), or promoting sustainable cities through smart infrastructure (SDG 11: Sustainable cities and communities). The final part of the presentation will address the challenges and risks associated

with digitalisation, including the digital divide, privacy concerns and the risk that technology can exacerbate inequalities if not implemented in an inclusive way.

By understanding the synergies between the SDGs and digitalisation, governments, businesses and civil society actors can drive digital innovation towards creating sustainable solutions that can help ensure that no one is left behind in the global pursuit of sustainable development.

Girasek Edmond¹

E-páciensek Magyarországon – két lakossági felmérés tapasztalatai

¹ *Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet*

Elméleti háttér: A digitális egészségügyi megoldások már jó ideje rendelkezésre állnak, azonban a Covid-19 világjárvány előtt ezek nem kaptak igazán hangsúlyos szerepet az egészségügyi ellátásban. A pandémia azonban erősen katalizálta a digitális egészségügyi technológiák szélesebb körű használatát, amely sok esetben az ellátás folytonosságát jelentette. Fontos felhívni a figyelmet azonban arra, hogy a digitális egészségügy nem elsősorban technológiai, hanem társadalmi változás, éppen ezért szükséges megvizsgálni az érintett szereplők témával kapcsolatos hozzáállását, elvárásait, motivációját, tapasztalatait, jelen előadásban a páciensekre fókuszálunk.

Célkitűzés: Előadásunkban bemutatjuk és összehasonlítjuk a magyar lakosság digitális egészségügyi megoldásokkal kapcsolatos tapasztalatait, ismereteit, attitűdjeit két – a COVID-19 járvány alatt és után készült – országos reprezentatív lakossági és orvosi felmérés adatai alapján.

Módszerek: Az „E-orvosok és e-páciensek Magyarországon: a digitalizáció szerepe és lehetőségei az egészségügyben” (OTKA-FK 134372. számú, NKFIH által támogatott) kutatási program keretén belül két országos reprezentatív kérdőíves felmérést végeztünk a felnőtt magyar lakosság körében (2021 októberében, n=1723, illetve 2024 februárjában n=1100).

Az adatok elemzését az IBM Statistics (SPSS 27) statisztikai adatelemző szoftverrel végeztük. A statisztikai adatfeldolgozás során megoszlásokat, keresztábla-elemzéseket és khi-négyzet-próbákat végeztünk.

Eredmények: Jelen eredményeink azt mutatják, hogy az internethasználó felnőtt lakosság körében kis mértékben emelkedett azok aránya, akik egészségügyi célból is használják az internetet (92%, szemben a 2021-es 87,6%-kal), ugyanakkor a napi gyakoriságú egészségügyi célú internethasználat csökkent (6% versus 13,1%). Megnőtt viszont azoknak az aránya, akik orvoshoz menetel előtt/után az internetet is segítségül hívják az információkeresésben. A weboldalak még mindig a legnépszerűbb információforrásnak számítanak, viszont a többi internetes forrás, mint például a közösségi média, a videómegosztó csatornák vagy az online közösségek felkeresése némileg visszaesett.

Az okoseszközök, szenzorok használata is megnőtt: most már közel a lakosság fele él ezekkel, míg korábban alig több mint egyharmaduk. A közösségi média egészségügyi célokra való használata nemcsak ismertebb lett, hanem valóban többen is használják: 2021-ben a lakosság kevesebb mint ötöde, most viszont több mint két ötöde.

Következtetés: A digitális technológiák ma már az ellátás integráns részét képezik. A COVID-19 járvány lecsengésével átalakult és változott a digitális egészségügyi eszközhasználat, talán kialakulóban vannak ezzel kapcsolatban az új normák, ugyanakkor számos esetben további támogatást, fejlesztést, célzott szakpolitikai beavatkozást igényel a digitális egészségügyi megoldások minden előnyének kiaknázása.

E-patients in Hungary -- experiences of two representative surveys

Background: Although digital health solutions have been available for a long time, they did not have a prominent role in health care before the Covid-19 pandemic. The pandemic strongly catalysed the broader use of digital health technologies. In many cases it was the only way to maintain continuity of care. It is important to draw attention to the fact that digital health care is not primarily a technological but a social change, which is why it is necessary to examine the attitude, expectations, motivation, and experiences of the actors involved. In this presentation the patients are in the focus.

Objective: In our presentation we will present and compare the experiences, knowledge and attitudes of the Hungarian population towards digital health solutions based on data from two national representative population and medical surveys during and after the COVID-19 epidemic.

Methods: Within the framework of the research programme 'E-doctors and e-patients in Hungary: the role and opportunities of digitalisation in health care' (OTKA-FK 134372., funded by the National Research Centre for Health Research and Innovation), two national representative questionnaire surveys were conducted among the adult Hungarian population (in October 2021, n=1723, and in February 2024 n=1100).

Data analysis was performed using IBM Statistics (SPSS 27) statistical data analysis software. Statistical data processing included distributions, cross-tabulation analyses and chi-square tests.

Results: Our present results show that among the adult population who use the internet, there has been a small increase in the proportion of people who also use the internet for health purposes (92% vs 87.6% in 2021), but a decrease in daily internet use for health purposes (6% vs 13.1%). However, there has been an increase in the proportion of people who use the internet before/after going to the doctor to find information. Websites are still the most popular source of information, but other internet sources such as social media, video sharing channels or online communities have declined slightly.

The use of smart devices and sensors has also increased, with nearly half of the population now using them, compared to just over a third before. The use of social media for health purposes has not only become more familiar, but is actually being used by more people: less than a fifth of the population in 2021, compared to more than two fifths now.

Conclusion: Digital technologies are now an integral part of care. The COVID-19 epidemic has transformed and changed the use of digital health tools, and new standards may be emerging, but in many cases further support, development and targeted policy intervention is needed to reap the full benefits of digital health solutions.

Háztartási munkamegosztás családtípusok szerint Magyarországon és Svédországban

¹ PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

² KSH Népszélettudományi Kutatóintézet

Elméleti háttér

A jóléti rezsimekben a társadalompolitika és a kulturális normák hatással lehetnek a családi dinamikára és a háztartási munka elosztására (Daly 2015; Goldscheider et. al 2015: 228; Andrade 2016; Robila 2014). Svédországot gyakran kiemelik progresszív családpolitikája és magas szintű nemi egyenlősége miatt, míg Magyarországon hagyományosabb nemi szerepek uralkodnak. Előadásunk célja a háztartási munkamegosztás mintázatainak feltárása és összehasonlítása Magyarországon és Svédországban a Generations and Gender Survey (GGS) több hullámának adatait felhasználva. A szakirodalmi háttér alapján a következő hipotézisek állíthatók fel: (1) Svédországban egyenlőbben oszlik meg a háztartási munka, mint Magyarországon. (2) A gyermekek születése után mindkét országban egyenlőtlenebbé válik a háztartási munkamegosztás, de Svédországban továbbra is kiegyenlítettebb marad, mint Magyarországon.

Kutatási kérdések

A tanulmány a következő kérdésekre keresi a választ: (1) Milyen mintázatok figyelhetők meg a háztartási munkamegosztásban Magyarországon és Svédországban? (2) Hogyan befolyásolja a gyermekek születése a háztartási munka elosztását e két országban?

Módszertan

A kutatás adatai a Generations and Gender Program (GGP) nemzetközi adatbázisából származnak. Első lépésben az önbevalláson alapuló háztartási munkák megosztásának mértékét klaszterelemzéssel tipologizáljuk a válaszadók körében. Majd demográfiai háttérváltozókat és nemi szereppel kapcsolatos attitűdöket bevonva regressziós elemzéssel megvizsgáljuk, hogy mely egyéni jellemzők határozzák meg, hogy a válaszadó nők és férfiak milyen szinten osztják meg a háztartási munkákat a mindennapokban. Családtipológiaiakat felállítva azt is megnézzük, hogy a megosztás hogyan alakul gyermektelen, kisgyermeket nevelő, illetve nagyobb gyermeket nevelő családok esetében, és mely tényezők különböztetik meg egymástól a két országot.

Eredmények

A klaszterelemzés jelentős különbségeket tár fel a háztartási munkamegosztás terén Magyarország és Svédország között. Svédországban a háztartási feladatokat egyenlőbben osztják meg a partnerek, ami tükrözi az ország erős nemi egyenlőségi politikáit és támogató jóléti intézkedéseit. Magyarországon a munka megosztása hagyományosabb, és a nők számottevően nagyobb részt vállalnak a háztartási munkákból. A gyermekek születése várhatóan mindkét országban növeli a háztartási munkamegosztás egyenlőtlenségét. Azonban a svéd háztartásokban még a gyermekek születése után is viszonylag kiegyensúlyozottabb a

feladatok elosztása a magyar háztartásokhoz képest. Az első eredmények Svédország esetén kirajzoltak külön nők dominálta és férfiak dominálta klasztereket, ami rámutat arra, hogy a nemek szerinti klaszterelemzést más megközelítésből is vizsgálni szükséges. Míg a nők dominálta klaszter legnagyobb mértékben maga végzi a háztartási feladatokat, addig a férfiak dominálta csoportok legnagyobb részt a partnerrel megosztva vállalnak feladatokat a háztartásban.

Következtetések

A tanulmány rámutat a jóléti rezsimek jelentős szerepére a háztartási munkamegosztás alakításában. Eredményeink arra utalnak, hogy a nemi egyenlőséget elősegítő politikai beavatkozásoknak figyelembe kell venniük a tágabb jóléti kontextust és a nemi szerepekkel kapcsolatos kulturális attitűdöket. A szülői szabadság politikai intézkedéseinek bővítése és a közös szülői felelősségvállalás előmozdítása segíthet a háztartási munkamegosztás nemek szerinti különbségeinek mérséklésében, még hagyományosabb környezetben is. Ez a kutatás fontos hozzájárulást nyújt a jóléti rezsimek és a kulturális normák családi dinamikára gyakorolt hatásainak megértéséhez.

Division of household labour by family type in Hungary and Sweden

Theoretical background

In welfare regimes, social policies and cultural norms can influence family dynamics and the division of household labour (Daly 2015; Goldscheider et al. 2015:228; Andrade 2016; Robila 2014). Sweden is often highlighted for its progressive family policies and high levels of gender equality, while Hungary maintains more traditional gender roles. This presentation aims to explore and compare the patterns of household labour division in Hungary and Sweden, using data from several waves of the Generations and Gender Survey (GGS). Based on the literature, the following hypotheses can be formulated: (1) Household labour is more equally divided in Sweden than in Hungary. (2) After the birth of children, the division of labour in the household becomes more unequal in both countries, but remains more balanced in Sweden than in Hungary.

Research questions

The study aims to answer the following questions: (1) What patterns can be observed in the division of household labour in Hungary and Sweden? (2) How does the birth of children affect the distribution of household labour in these two countries?

Methodology

The research data comes from the international database of the Generations and Gender Survey (GGS). First, the extent to which respondents self-report the division of labour in the household is typologised using cluster analysis. Subsequently, a regression analysis is conducted, controlling for demographic background variables and attitudes towards gender roles, to examine which individual characteristics determine the extent to which men and women share household work in everyday life. By creating family typologies, we also examine how the

division of labour varies between childless families, families with young children and families with older children, and which factors distinguish the two countries.

Results

Cluster analysis reveals significant differences in the division of domestic labour between Hungary and Sweden. In Sweden, household tasks are more evenly distributed between partners, reflecting the country's strong gender equality policies and supportive welfare measures. In Hungary, the division of labour is more traditional, with women taking on a much larger share of domestic tasks. The birth of children is expected to increase the inequality of the division of domestic labour in both countries. However, even after the birth of children, Swedish households maintain a relatively more balanced division of labour than Hungarian households. Preliminary results in Sweden indicate different clusters dominated by women and men, suggesting that gender cluster analysis needs further investigation. While the female-dominated cluster tends to do most of the housework independently, the male-dominated groups tend to share tasks more equally with their partners.

Conclusions

The study highlights the important role of welfare regimes in shaping the division of labour in the household. Our findings suggest that policy interventions to promote gender equality must take into account the broader welfare context and cultural attitudes towards gender roles. Expanding parental leave policies and promoting shared parental responsibilities can help reduce gender differences in the division of household labour, even in more traditional settings. This research makes an important contribution to understanding the impact of welfare systems and cultural norms on family dynamics.

Glózer Rita¹

A médiabefogadás digitalizációja a konvergens televízió kontextusában

¹ *PTE BTK Társadalom- és Médiatudományi Intézet Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék*

A tömegmédiá tartalmainak befogadása különféle diszkurzív gyakorlatok keretében történik, ezek a (nagy részt) nyilvános diskurzusok nemcsak a médiakultúrának, de a szélesebb értelemben vett nyilvánosságnak is fontos összetevői. A médiakutatás a hagyományos (paleo)televíziózás kapcsán a befogadói diskurzusokat elsősorban a kritikai kultúrakutatás szemiotikai közelítésmódján keresztül vizsgálta, a nézői jelentéstulajdonítás, értelmezés különféle pozícióit azonosítva (Hall 1973; Ang 1982; Morley 1980). Az 1970–80-as években végzett kutatások részletes argumentációt magukban foglaló szövegstruktúrák (levelek, interjúk stb.) elemzésén keresztül ragadták meg a befogadás kapcsán körvonalazódó értelmezési rendszereket és azok összefüggését társadalmi struktúrákkal.

A média, azon belül a televízió digitalizációjával és a médiakonvergencia kibontakozásával a befogadás gyakorlatainak jelentős átalakulását tapasztaljuk. A nézők már elsősorban a produkciókhoz kapcsolódó közösségimédia-oldalakon folytatják le a befogadással összefüggő diskurzusokat, a médiakörnyezet affordanciáihoz igazodva, erőteljesen redukált formában és a platformosodás átfogóbb trendjébe illeszkedve. Ezt követve a televíziós tartalomgyártás is egyre inkább kiterjed a digitális hálózati felületekre: a streaming platformokra és újabban a közösségi média terére (Csigó 2009). Mindez jól érzékelhetően a befogadói diskurzusok argumentatív jellegének visszaszorulásához és affektív vonásaik erősödéséhez, a befogadói pozíciók fokozódó polarizációjához vezet. Másfelől az online térben nincs érdemi lehetőség a felhasználók társadalmi státuszának, pozíciójának azonosítására, így a befogadás mintázatai és a társadalmi struktúrák közötti összefüggések megállapítása is ellehetetlenül.

Napjainkban a populáris tömegmédiá körül kibontakozó nyilvánosság különösen kitett a digitalizáció és a platformosodás hatásának, hiszen a közösségi oldalak a társadalmi nyilvánosságnak olyan könnyen hozzáférhető szegmensét alkotják, melyek társadalmi státusztól függetlenül kínálnak lehetőséget a megszólalásra (Császi 2011).

A jelenséget a magyar gyártású Való Világ reality show 11. szériájának (RTL Kettő, 2022–23) átfogó vizsgálata alapján, a produkcióhoz kapcsolódó különböző közösségimédia-csatornákon zajló befogadói aktivitások elemzésén keresztül mutatom be. A kutatás kiterjedt a televíziócsatorna hivatalos közösségimédia-fiókjain (Facebook, Instagram, TikTok) a produkció kapcsán, annak időtartama alatt közzétett médiatartalmak, valamint az azokhoz kapcsolódó aktivitások és szöveges hozzászólások elemzésére egyfelől, másfelől rajongói csoportokban (Facebook) és platformokon (Reddit) folyó diskurzusok elemzésére, harmadrészt pedig közösségimédia-influenszereknek mint véleményvezéreknek a tévés produkcióval foglalkozó videós tartalmainak vizsgálatára. Az adatokat nagyrészt a Meta CrowdTangle nevű eszköznek segítségével gyűjtöttem, azok értelmezése során elsősorban a média kulturális tanulmányozásának elméleti bázisára támaszkodom.

Az előadás egyrészt rávilágít a befogadás mediális közegek rétegzettségére és a befogadói diskurzusok fragmentáltságára, másrészt vázolja a befogadás jellemző mintázatait, melyek

alapján általános magyarázatokat fogalmaz meg a médiafogyasztás és -befogadás szerepének és társadalmi jelentőségének átalakulására vonatkozóan.

The digitisation of media reception in the context of convergent television

The reception of mass media content is situated in the context of various discursive practices, and these (largely) public discourses are an important component not only of media culture, but also of the wider public sphere. Media research on traditional (paleo) television has examined the discourses of reception primarily through the semiotic approach of critical cultural studies, identifying different positions of viewer interpretation (Hall 1973; Ang 1982; Morley 1980). Research in the 1970s and 1980s captured the systems of meaning-making that emerged in relation to reception and their relationship to social structures through the analysis of text structures involving detailed argumentation (letters, interviews, etc.).

With the digitalisation of media, including television, and the emergence of media convergence, we are witnessing a significant transformation in the practices of reception. Viewers are now engaging in discourses of reception primarily on social media sites linked to productions, adapting to the affordances of the media environment, in a highly reduced form and in line with the broader trend of platformisation. Following this trend, television content production is also increasingly extended to digital network platforms: streaming platforms and, more recently, social media (Csigó 2009). All this leads to a marked reduction in the argumentative character of the discourses of reception and an increase in their affective features, and to an increasing polarisation of reception positions. On the other hand, in the online space there is no meaningful possibility to identify the social status and position of users, making it impossible to establish the correlations between reception patterns and social structures.

Today, the public sphere around popular mass media is particularly exposed to the effects of digitalisation and platformisation, as social networking sites constitute an easily accessible segment of the social public sphere that offers opportunities for expression regardless of social status (Császi 2011).

I present the phenomenon based on a comprehensive study of the 11th series of the Hungarian reality show *ValóVilág* (RTL Kettő, 2022–23), through the analysis of the social media activity of the audience on different social media channels related to the production. The research included the analysis of media content posted on the television channel's official social media accounts (Facebook, Instagram, TikTok) during the production, as well as the related activities and textual comments, on the one hand, and the discourse in fan groups (Facebook) and platforms (Reddit), on the other hand, and the analysis of video content of social media influencers as opinion leaders on the television production. The data was largely collected using Meta's CrowdTangle tool, and its interpretation draws primarily on the theoretical base of cultural studies.

The presentation highlights the stratification of the media space of reception and the fragmentation of reception discourses, and outlines the typical patterns of reception, providing a basis for general explanations of the changing role and social significance of media consumption and reception.

A szubjektív jóllét összefüggései a Magyarországról Ausztriába irányuló migráció kontextusában

¹ BCE

A szubjektív jóllét (SWB) és a migráció közötti kapcsolat kétirányú kapcsolatként fogható fel. Ebben az előadásban az egyik ilyen irányt, az SWB migrációs potenciálra gyakorolt hatását kíséreljük meg feltárni. Az embereket a migrációra motiváló tényezőket széles körben vizsgálták, elméletek, fogalmi keretek és empirikus megközelítések sokasága született a migráció „megindulásának” és „fennmaradásának” magyarázatára az anyagi életkörülmények mentén, azonban a témával foglalkozó munkák közül kevesebb foglalkozik a migránsok jóllétének szubjektív elemeivel. Míg a kutatások túlnyomórészt a migráció SWB-re gyakorolt hatásaira összpontosítanak, addig a SWB-nek a migrációs szándékokra és döntésekre gyakorolt hatásairól keveset tudunk. A Magyarországról Ausztriába irányuló migrációval összefüggésben a dolgozat azt kívánja feltárni, hogy milyen szerepet játszik az SWB a magyarok migrációs szándékait illetően, és milyen különbségek fedezhetők fel az SWB általános profiljaiban a még Magyarországon élő és a költözést tervező magyarok között. A szubjektív jóllétet, mint többdimenziós fogalmat, kognitív, affektív és eudaimonikus elemein keresztül vizsgáljuk – egy személy életének vagy annak bizonyos aspektusának reflektív értékelése, a személy érzései vagy érzelmi állapotai, valamint az élet értelmének és céljának érzése. Az elemzés figyelembe veszi a jóllét kapcsolati dimenzióját, a társadalmi beágyazottságot is, amely a migrációval összefüggésben fontos szerepet játszott, valamint a társadalmi háttér és a szociális helyzet objektív mérőszámait.

A javasolt feltáró elemzés, amely a kérdés többdimenziós jellegének megragadása érdekében többváltozós megközelítést alkalmaz, a MIGWELL (Well-being and Migration. The Hungary-Austrian Migration Nexus) projekt keretében 2023 decembere és 2024 januárja között Magyarországon végzett felmérési adatokon alapul. A felnőtt lakosság két csoportját hasonlítjuk össze: a migrációs szándékkal rendelkezőket és a migrációs szándékkal nem rendelkezőket.

Subjective well-being in the context of migration from Hungary to Austria

The link between subjective well-being (SWB) and migration can be conceived as a two-way relationship. In this paper we attempt to explore one of these directions, the impact of SWB on migration potential. Factors motivating people to migrate have been explored extensively, and a multitude of theories, conceptual frameworks and empirical approaches have been developed to explain the ‘initiation’ and the ‘perpetuation’ of migration along material life conditions, however, fewer works on the subject address the subjective elements of migrants’ well-being. While research predominantly focuses on the effects of migration on SWB, yet little is known about the effects of SWB on migration intentions and decisions. In the context of migration from Hungary to Austria, the paper proposes to explore what role SWB plays concerning the migration intentions of Hungarians, and what differences in the general profiles of SWB can be detected between Hungarians who still live in Hungary, and those who are planning to move.

Subjective well-being, as a multidimensional concept, is explored through its cognitive, affective and eudaimonic elements – a reflective assessment of a person’s life or some specific aspect of it, a person’s feelings or emotional states, and a sense of meaning and purpose in life. The analysis takes into account the relational dimension of well-being, social embeddedness too, that proved to play an important role in the context of migration, together with objective measures of one’s social background and condition.

The proposed exploratory analysis, using a multivariate approach to grasp the multidimensional character of the question, will be based on survey data, carried out between December 2023 and January 2024 in Hungary within the MIGWELL (Well-being and Migration. The Hungary-Austrian Migration Nexus) project. Two groups of the adult population will be compared: those with migration intention and those without.

Görgőy Rita¹

Önsegítő csoport szerepe a válás/szakítás feldolgozásában – egy mélyinterjú kutatás tapasztalatai

¹ PPKE

Sokszor hallható, olvasható szomorú tény, hogy hazánkban sajnos szinte minden második házasság válással végződik. Ugyanakkor sokkal kevesebbet tudunk egyrészt arról, hogy ki hogyan éli meg a válást/szakítást (milyen válásmegélések vannak), másrészt arról, hogy ki „mit kezd” ezzel a mindenképpen krízisnek tekintendő, megterhelő élethelyzettel. Előadásomban egy lehetséges „feldolgozási út”, egy – váláson, illetve szakításon átesetteket tömörítő – hazai önsegítő csoport mélyinterjúkra alapozott „hatásvizsgálatára” vállalkozom. Úgy gondolom, hogy az elméleti munkákon túl igen nagy szükség van a Magyarországon működő önsegítő csoportok empirikus kutatására általában, és azon belül kvalitatív módszerrel is. 2016 novembere és 2019 májusa között készített 16 életútinterjú mélyinterjú hiteles adalékul szolgálhat e speciális közösségi forma működésének megismeréséhez, elemzéséhez, illetve megértéséhez. Magukat az érintetteket megszólaltatva szeretném bemutatni, hogy hatékonyan bizonyult-e a válás/szakítás utáni továbblépés tekintetében a vizsgált Válás és Újjászületés Önsegítő Csoport, illetve amennyiben igen, mik voltak az önsegítő csoport interjúalanyaink által leginkább hangoztatott erősségei, „hatékonysági tényezői”. Elemzésem során a „klasszikus” tartalomelemzés (Antal 1976; Krippendorff 1995), a Grounded Theory (Corbin és Strauss 2015), valamint a biográfia (Bögre 2018, 2020a; 2020b; 2020c) és a narratív pszichológiai tartalomelemzés (Ricoeur 2001; László, 1998, 2005, 2008; Péley 2002; Görgőy 2015) szempontjaira, elemeire egyaránt támaszkodtam. Nem köteleződtem el kizárólag egyik felsorolt módszer mellett és nem is alkalmaztam „mereven”, teljeskörűen e módszerek lépéseit, szabályait.

The role of a self-help group in coping with divorce/separation – experiences from an in-depth interview study

It is a sad fact that in our country, unfortunately, almost every second marriage ends in divorce. At the same time, we know much less about how people experience divorce/separation (what kind of divorce experiences they have) and what they ‘do’ with this stressful life situation, which is definitely a crisis. In my presentation, I will undertake an ‘impact analysis’ of a possible ‘processing path’, based on in-depth interviews with a domestic self-help group of divorce and separation survivors. I think that beyond theoretical work, there is a great need for empirical research on self-help groups in Hungary in general, and qualitative research in particular. My 16 in-depth interviews with people from November 2016 to May 2019 can serve as a credible contribution to the knowledge, analysis and understanding of the functioning of this specific form of community. By interviewing the people involved, I would like to show whether the Divorce and Re-birth Support Group has been effective in helping people move on after divorce/separation, and if so, what were the strengths and ‘effectiveness factors’ of the support group most often mentioned by our interviewees. In my analysis, I drew on aspects and elements of both ‘classical’ content analysis (Antal 1976; Krippendorff 1995), Grounded Theory

(Corbin and Strauss 2015), as well as biography (Bögre 2018, 2020a; 2020b; 2020c), and narrative psychological content analysis (Ricoeur 2001; László 1998, 2005, 2008; Péley 2002; Görgőy 2015). I did not commit myself exclusively to one of the methods listed, nor did I apply the steps and rules of these methods ‘rigidly’ and in full.

„Egy ilyen öregasszony vicces dolgai”: Idősek a TikTokon

¹ ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola

A közösségi média felületei és az internetes mémek is gyakran hasonló képet festenek az idősekről: technofóbok, akik nem tudnak lépést tartani az internet változó világával. Ennek ellenére az idősebb internetfelhasználók száma folyamatosan növekszik, olyan platformokon is, mint a TikTok, melyet elsősorban a legfiatalabb felhasználókkal azonosítanak. A Tik Tokot és más közösségimédia-felületeket használó idősebb korosztályba tartozók száma várhatóan növekedni fog a következő években, hiszen már a mostani hatvanéves korosztály használja felnőttkora óta az internetet. Az idősebb korosztályok online jelenléte pedig hozzájárul az internetes diskurzusok alakításához is, amiért fontos már most elkezdni az ezzel kapcsolatos kutatásokat.

Előadásunkban azt szeretnénk bemutatni, hogy a hatvan év felettek milyen módon használják a Tik Tokot, hogyan reflektálnak saját korukra és az öregedésre a tartalomkészítés során. Kutatásunk Ng és Indran 2022-es cikke által inspirálva tárja fel a magyarországi öregedéssel kapcsolatos diskurzust, arra keresve a választ, hogy az idősek hogyan módosítják, reprodukálják az idős kor társadalmilag felépített jelentéseit, vagy éppen hogyan lázadnak ellene. A nemzetközi eredményeket taglaló cikk alapul szolgál a szűkebb magyar Tik Tok-közösség specialitásainak bemutatására is. Ng és Indran kutatásától eltérően mi a rövid videók kvalitatív elemzése mellett döntöttünk, kutatásunk eredményei tehát nem reprezentatívak, de mélyreható elemzésül szolgálnak.

A Tik Tok videókat Fazeli és munkatársainak (2023) vizuális-verbális videóelemzési módszerével vizsgáltuk. Ezzel nem csak a videók diskurzustartalmát és az öregedéshez kötődő narratívákat tudtuk megismerni, hanem arra is ráláttunk, hogy a videókat milyen módokon használják. Ezekből következtethetünk arra is, hogy kit szánnak elsődlegesen közönségüknek: a videószerkesztés, a videó minősége utalt az „influenszerkedésre”, azonban a telefonos, videóbeszélgetésre hasonlító felvételek sem feltételezik egyértelműen a sokkal személyesebb közönséget. A Tik Tokkerek idősödésről alkotott diskurzusai változatosak, és nem lehet olyan „granfluencereket” kiemelni, mint akik a nemzetközi szinten megfigyelhetők. Ennek egyik oka talán az lehet, hogy a magyar nyelvű közönség sokkal alacsonyabb számban van jelen a Tik Tokon, és ezzel összefüggésben még nem jelentek meg a kifejezetten nagyszülőségükre építő influenszerek nagy számban. Sok influenszer pedig nem csak az öregedéssel kapcsolatban oszt meg tartalmat, elsődleges tartalomkészítési céljuk tehát nem köthető szorosán az idősödés kérdéséhez. A tartalomkészítők között olyanok is vannak, akiknek céljairól csak feltételezéseink születtek, explicit módon nem határozták meg azt, hogy miért használják a Tik Tokot, és miért töltenek fel videókat, illetve gyakran képmontázsokat. A tartalomkészítők közötti különbséget azonban nemcsak az influenszer státusba sorolás vagy nemsorolás jellemzi, hatalmas különbségek vannak a vélt és kimondott társadalmi és osztálypozíciókban is. Ezek az eltérések pedig igazolják azt a szociológiai állásfoglalást, mely szerint nem létezik egységes idős kép.

‘Funny things from such an old woman’: Older adults on TikTok

Social media platforms and Internet memes often portray older adults in the same manner: technophobes who do not know how to keep up with the ever-changing world of the Internet. Despite this, the number of older Internet users is continuously growing even on platforms like TikTok which is often associated with the youngest Internet users. The number of older adults using TikTok and other social media platforms is expected to increase in the coming years, as the current age group of sixty has been using the Internet since adulthood. The online presence of older age groups also contributes to the construction of online discourses, which is why it is important to start related research now.

In our presentation, we demonstrate how people over the age of sixty use TikTok and how they reflect on their own age and ageing when creating content. Inspired by Ng and Indran’s 2022 article, our research explores the discourse on ageing in Hungary, looking for an answer to how the elderly negotiate, resist, or reproduce the socially constructed meanings of old age. The article discussing the international results also serves as a basis for presenting the specialties of the smaller Hungarian TikTok community. Unlike the research of Ng and Indran, we decided to analyse the short videos qualitatively, so the results of our research are not representative, however they serve as an in-depth analysis.

TikTok videos were analysed using the Visual-Verbal Video Analysis Method by Fazeli et al. (2023). In this way, we were not only able to understand the ageing discourses and the narratives of the videos, but also the ways in which the videos were utilised. This way, the primarily intended audience can also be inferred: the editing and the quality of the video hinted at ‘being an influencer,’ however, the recordings that look like telephone or video conversations do not clearly assume a much more personal audience either. TikTokers’ discourses on ageing vary, and it is not possible to identify ‘granfluencers’ who are observed on the international scene. One of the reasons for this may be that the Hungarian-speaking audience is present on TikTok in a much lower number, and in this context, there have not yet been a large number of influencers who build their ‘online fame’ on being grandparents. Many influencers do not only share content related to ageing, therefore, their primary goal of creating content cannot be linked to the construction of ageing discourse. Among the content creators, there are also those whose aims in creating content can only be assumed, as they have not explicitly defined why they use TikTok and why they upload videos or often photo montages. However, the difference between content creators is not only characterized by whether they can be classified as influencers or not – there are huge differences in their perceived and stated social and class positions as well. These differences justify the sociological position that there is no homogeneous image of older adults.

Gubari, Abdul Samih¹

Cultural barriers to mobility: The migration challenges for Kurdish girls in Iraq

¹ *ELTE Faculty of Social Sciences*

Gender influences aspirations, decisions, and abilities to migrate, different motivations and opportunities for men and women lead to varied migration patterns. There are distinct differences in migration intentions and behaviours based on gender roles and responsibilities (De Jong 2000). Gender ideologies shape whether men and women migrate, the conditions under which they migrate, traditional gender norms can discourage female migration or limit it to certain types of movements, such as marriage migration, especially in developing countries (Bond 2022). Research has shown that female migration may have a good impact on women's empowerment. It allows them to break out from patriarchal societies, build their own social networks, and secure their rights in the nations they settle in (Schewel 2018). While numerous studies examine the experiences of women migrants and the impact of migrating women on gender roles and power dynamics between men and women, there is a lack of research that specifically highlights how the entire migration process for women in origin countries is influenced by cultural norms. This research delves into the complex relationship between gender and migration in Iraq's Kurdistan area, with a particular emphasis on the perspectives of young girls on migration. Using a combination of literature review and qualitative interviews with 20 girls from diverse socioeconomic backgrounds residing in the Kurdistan region of Iraq (KRI), this study seeks to offer a thorough examination of the ways in which gender norms impact the migration goals of young girls in this area. This study argues that cultural conventions and gender roles substantially impede the migration of these females, despite their strong desire to move. In this study, we look at how cultural and social elements including conventional gender roles for women in Kurdish society, as well as family expectations and societal pressures, play a part in this phenomenon. Examining these limitations, the research draws attention to the intricate dynamics that influence movement patterns and the choices made by young Kurdish women. The contribution of this study is twofold: firstly, it provides a more detailed perspective on women's migration intentions and dynamics, addressing the male-dominated nature of the field for various reasons; secondly, it fills the gap in migration studies where women, especially from the perspective of origin countries, are often underrepresented.

Gyorgyovich Miklós^{1,2}

Beszélhetünk-e még keresztény kultúráról? – A keresztény kultúra megnyilvánulásai a gondolkodásban

¹ Századvég Konzorcium

² KRE

A keresztény kultúra társadalmi érzékelése kevésbé kutatott társadalomtudományi téma, főleg az empirikus megközelítés limitációja okán, hiszen a mindennapi döntéseinket meghatározó értékek keresztény gyökerei általában nincsenek a kérdőívvel elérhető, hétköznapi ember gondolatainak homlokterében. Vizsgálatunk tárgya alatt tehát nem a könnyebben számszerűsíthető vallási gyakorlatok intenzitását vagy az emberek vallásosságára vonatkozó önjellemzését és egyéb attitűdjeit értjük, hanem a kereszténységből fakadó értékeket, normákat és életszemléletet, amely más szakírók feltételezése szerint is áthatja a judeo-keresztény hagyományra épülő társadalmak mindennapjait. Bár az utóbbi évtizedek tendenciái egy lassú, de általánosítható elfordulásra utalnak az intézményes egyházaktól, mégis feltételeztük, hogy a keresztény kultúra továbbra is jelentős hatást gyakorol társadalmunk számos területére. Kutatásunk két különböző hullámban, egy év eltéréssel valósult meg. Az első felvételi kör kvantitatív felmérését 2023 júniusában, 1000 fő megkérdezésével végezte a Századvég Konzorcium. Ezt további 6 fókuszcsoporthoz egészítette ki (3-3 magát vallásosnak és deklaráltan vallástalannak tartókat tömörítő csoporttal). Első körös eredményeink részint rámutatnak a keresztény kultúra máig megfigyelhető beágyazódására: a kutatásban résztvevő válaszadók adott kérdések esetén jelentősen eltérő hozzáállással ugyan, de többnyire érzékelik a keresztény kultúra hatásait a mindennapok során, még a vallásgyakorlás és adott egyházak esetén a tagság csökkenése ellenére is. A keresztény értékek, normák és ünnepek más-más megközelítésben, de továbbra is szerepet játszanak a kulturális identitásban, olykor az egyén vallásosságától egészen függetlenül is. Ugyanakkor figyelemre méltónak hat a fiatalok körében tapasztalható markáns közömbösség is, ami felveti a keresztény generációk közti értékátörökítés és -megőrzés kérdését. 2023-as adatfelvételünk tudatosan a válaszadók legkonkrétabb, legkézelfoghatóbb tapasztalataira fókuszált, míg a kereszténység gondolkodásmódra gyakorolt hatására csak következtetni lehetett mindezekből. A kutatás második szakaszában ezért burkoltabb, a kereszténységnek a gondolkodásmódra és erkölcsi döntéshozatalra gyakorolt hatását mélyebben vizsgáló kérdésekkel dolgoztunk, elkerülve a kereszténységre történő közvetlen utalást. Antropológiai, etikai és társadalmi dimenziókra összpontosító attitűdkérdéseinkkel a keresztény morális tanítás különböző aspektusainak hatását, jelenlétét kívánjuk feltárni. Kutatásunk második körének adatfelvétele jelen absztrakt megírásakor is folyamatban van, így annak végső megállapításait jelen sorokban még nem tudjuk felvázolni.

Can we still talk about Christian culture? – How does Christian culture manifest itself in thought?

The social perception of Christian culture is a relatively under-researched topic in social science, largely due to the limitations of empirical approaches. This is because the Christian roots of the values that determine our everyday choices are not typically at the forefront of the

minds of the ordinary person who can be reached by questionnaires. The focus of our study is not on the intensity of religious practices, which can be more easily quantified, or on people's self-perceptions and other attitudes towards religiosity. Instead, we are interested in the values, norms and attitudes to life that stem from Christianity and which, as other authors have suggested, permeate the everyday life of societies based on the Judeo-Christian tradition. Although recent decades have seen a gradual decline in institutional churches, it has been assumed that Christian culture continues to exert a significant influence on many aspects of society. Our research was conducted in two separate waves, one year apart. The first round of quantitative surveys was carried out by the Századvég Consortium in June 2023, interviewing 1,000 people. This was complemented by six focus groups (three groups of religiously affiliated individuals and three groups of those who do not affiliate with any religion). Our initial findings indicate that Christian culture remains deeply embedded in contemporary society. Despite significant differences in attitudes towards specific questions, respondents perceive the impact of Christian culture in their daily lives, despite a decline in religious practice and membership of specific churches. Christian values, norms and celebrations continue to play a role in cultural identity, in different contexts, but sometimes quite independently of individual religiosity. At the same time, the marked indifference among young people is noteworthy, raising the question of the transmission and preservation of Christian values between generations. Our 2023 survey deliberately focused on the most immediate and tangible experiences of respondents, while the impact of Christianity on their mindset could only be deduced from all this. In the second phase of the research, therefore, we will employ more implicit questions that explore the impact of Christianity on mindsets and moral decision-making in greater depth, avoiding direct reference to Christianity. With our attitudinal questions focusing on anthropological, ethical and social dimensions, our aim is to explore the impact and presence of different aspects of Christian moral teaching. The data collection for the second phase of our research is still in progress at the time of writing this abstract, so the final findings cannot yet be outlined in detail.

Gyórrffy Zsuzsa¹

D.E.M.O projekt: digitális egészség, avagy paradigmaváltás az egészség-szociológiában

¹ *Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet*

Bevezetés: A 21. századi egészségügyben a digitalizáció megkerülhetetlen. A krónikus betegek számának és a várható élettartamnak a növekedése, az egészségügyi költségek emelkedése és a világszerte tapasztalható szakemberhiány óriási kihívások elé állítja az egészségügyi rendszereket. E változásokat erőteljesen katalizálja a digitális egészségügy megjelenése, amely nem csupán technológiai átalakulást hoz, hanem alapjaiban változtatja meg az orvos-beteg viszonyt és a gyógyítás folyamatának körülményeit. A COVID-19 pandémia megmutatta azt is, hogy a digitalizáció az ellátórendszer minden szintjén kulcsfontosságú.

Módszer: Kutatócsoportunk (Digitális Egészségügyi Megoldások az Orvoslásban D.E.M.O projekt) 2020 óta végez vizsgálatokat digitális egészséggel kapcsolatos kérdésekben, elsősorban a tudás, a mindennapi használat, a lehetőségek és az akadályok feltérképezése terén. Két reprezentatív lakossági felmérésünk (2021 és 2024 n=1500 és n=1100), valamint orvosok körében végzett felmérésünk (n=1570), orvostanhallgató kutatásunk (n= 560) és a Máltai Szeretetszolgálattal folytatott felméréseink (n=98, n=662, n=75) az „új típusú” páciensek és gyógyítók képét rajzolja fel.

Eredmények: Kutatási eredményeink szintézise azt mutatja, hogy a COVID-19 pandémia után a páciensek körében erőteljesen megnövekedett az igény a digitális egészséggel kapcsolatos megoldások iránt és ez az igény tovább nőtt 2024-ben, amikor már az AI alapú digitális megoldások iránti igények is mérhetővé váltak. A digitális átalakulásban nagyon fontos referenciapontot jelentenek az orvosok: a lakosság jelentős része szívesen venné, ha kezelőorvosa ajánlana neki hiteles weboldalakat, megbízható applikációkat, 80 százalék azok aránya, akik szeretnék, ha e-mailben is kommunikálhatnának, képeket oszthatnának meg. Az orvosi és orvostanhallgatói oldalon is egyértelmű nyitottság tapasztalható a digitális megoldások irányába: az ellátói oldal válaszaiból kirajzolódik, hogy a digitális egészségügyi technológiák elterjedéséhez megfelelő képzések és protokollok kidolgozására, az infrastruktúra fejlesztésére, valamint adott esetben ösztönzők kidolgozására és alkalmazására van szükség. Több kutatásunk középpontjában a „digitális egészségparadoxon” kérdése állt, számos elemzésünkben igyekeztünk a digitális inklúziót vizsgálni, elsősorban sérülékeny társadalmi csoportok esetében (65 éven felüliek, fogyatékosággal élők, hajléktalansággal élők), hiszen a digitális egészségügyi megoldások használata ezen csoportok esetében különösen fontos lehet az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés növelésében. Úgy találtuk, hogy a „technológiai esélyegyenlőség” megteremtésében kulcsszerepű a társas és közösségi támogatás, valamint kiemelt jelentőségű a bizalom.

Következtetések: Kutatásaink szintézise azt mutatja, hogy mind a páciensi, mind pedig a gyógyítói szerepben markáns változások figyelhetők meg. Megjelennek a „mindencsatornás páciensek”, akik minden online és offline lehetőséget igyekeznek kihasználni egészségmenedzsmentjükben, és azok a gyógyítók, akik úgy vélik, hogy a digitális

egészségügyi megoldások sikere a páciensek mind aktívabb bevonódásától függ. A „részvételen alapuló” orvoslást tehát a digitalizáció erőteljesen katalizálja, az orvos-beteg viszony mindinkább partnerivé válik. A partneri viszony azonban reciprocitást feltételez: a betegekkel szemben is elvárásá teszi az egészségtudatosságot, az egészséggel kapcsolatos széles körű ismeretek birtoklását, a felelősségvállalást, valamint az együttműködést.

D.E.M.O project: digital health as a paradigm shift in the sociology of health

Introduction: Digitalisation is inevitable in 21st century healthcare. A growing number of people living with chronic disease, increasing life expectancy, rising healthcare costs and a worldwide shortage of healthcare professionals are creating huge challenges for healthcare systems everywhere. These changes are strongly catalysed by the rise of digital health. Digital health not only provides a technological transformation, but also fundamentally changes the doctor-patient relationship and the healthcare environment. The COVID-19 pandemic has demonstrated that digitalisation is the key at all levels of the healthcare system.

Method: Our research team (Digital Health Solutions in Medicine D.E.M.O project) has been conducting research on questions of digital health since 2020. Our enquiries are focusing on knowledge, everyday use, possibilities, and barriers. Our two representative population surveys (2021 and 2024, n=1,500 and n=1,100) as well as our survey of doctors (n=1,570), our medical student survey (n= 560) and our surveys with Hungarian Charity Service of the Order of Malta (Budapest, Hungary, n=98, n=662, n=75 respectively) present a picture of the ‘new type’ of patients and physicians.

Results: Our research synthesis suggests that after the COVID-19 pandemic, patient demand for digital health solutions increased sharply and this demand continued to grow in 2024. The demand for AI-based digital solutions was also measured in 2024. Physicians are a very important point of reference in the digital transformation: many people would like their doctor to recommend trustworthy websites and apps, and 80% would like to be able to communicate and share pictures via email with their health care providers. There is also a clear openness to digital solutions on the side of doctors and medical students: responses from health care providers show that the uptake of digital health technologies requires the development of appropriate training and protocols, the development of infrastructure and, where appropriate, the development and use of incentives. Several of our studies have focused on the ‘digital health paradox,’ and have sought to explore digital inclusion, particularly for vulnerable groups (we identified 3 subpopulations for further analysis: respondents 65 years and older, people living with long-term activity-limiting conditions and people experiencing homelessness), as the use of digital health solutions can be particularly important in increasing access to healthcare for these groups. We have found that peer and community support is key to creating ‘techquity’ and trust is a key factor.

Conclusions: Digital transformation in the health sector is not a simple matter of technical change, but requires adaptive changes in attitudes and skills, too. There are significant shifts in both the role of the patient and the role of the physician, with the emergence of ‘omnichannel’ patients who seek to take advantage of all online and offline opportunities in their health management, and physicians who believe that the success of digital health solutions depends

on the increasingly active involvement of patients. Digitalisation is therefore a powerful catalyst for ‘participatory’ medicine, with the doctor-patient relationship becoming more of a partnership. However, partnership also implies reciprocity: patients are expected to be health-conscious, to have a broad knowledge of health, to take responsibility and to cooperate.

„Jöjjön a pénz, költsük el időben, és akkor mindenki elégedett.” Az uniós területfejlesztési támogatások útja a magyar intézményrendszerben

¹ BCE

A külföldi segélyek hatékonyságának kérdését a politikai gazdaságtan és a gazdaságszociológia szakirodalma széles körben tárgyalja, jellemzően egyetértve abban, hogy a kedvezményezett országok intézményi minősége kulcsfontosságú tényező e tekintetben. A szakirodalom egyik ága szerint a kedvezményezett országok gyenge intézményi minősége aláássa a segélyek hatékonyságát. Az ok-okozati mechanizmusok a következők: az alacsony intézményi minőség általában (i) a bürokrácia lecsökkent kapacitásával jár együtt, ami negatívan befolyásolja a segélyek befogadására vonatkozó képességet, és (ii) a nagyobb hajlam a haszonszerzésre közvetlenül befolyásolja a segélyhatékonyságot. Ebben a tanulmányban erre az összefüggésre összpontosítunk az EU magyarországi kohéziós politikájával összefüggésben.

A magyar önkormányzatoknak az Európai Unió által biztosított forrásokhoz való hozzáféréseinek és felhasználásának módszereit vizsgáljuk egy önkormányzatoknál készített interjúk adatfelvétel révén. A megkeresett önkormányzatok kiválasztása során a lehető legnagyobb heterogenitás elérésére törekedtünk, így a deviáns eseteken alapuló mintavételezés és a maximális variáció elveit követve 12 önkormányzatnál interjúztunk, továbbá megyei önkormányzatok tagjaival, az Európai Bizottságnál dolgozó tisztségviselőkkel, vállalkozókkal és a regionális fejlesztésre szakosodott szakértőkkel folytattunk beszélgetéseket.

Az interjúk vizsgálat fő eredménye szerint a megyék, illetve egyes esetekben a választási körzetek között jelentős eltérések mutatkoznak a forráselosztás megszervezésében. Az ország egyes részein a helyi országgyűlési képviselő mindenható az európai és a kormányzati támogatások elosztásában, más megyékben viszont a megyei önkormányzatok – amelyek a Fidesz kormányzása alatt nagyrészt elvesztették korábbi hatásköreiket – továbbra is beleszólnak a források elosztásába és a helyi fejlesztési tervekbe. Ez leginkább a területfejlesztési szakma magas színvonalának és egyben nagy megbecsülésének köszönhető, sok esetben a képviselők és a megyei önkormányzatok még mindig fontosnak tartják ennek az értékes szaktudásnak a megőrzését. Egy másik fontos tanulság, amelyet az interjúkból megtudtunk, hogy a képviselők és a megyei önkormányzati vezetők személyes preferenciáik alapján biztosíthatnak bizonyos forrásokat az önkormányzatok projektjeinek finanszírozására, és ez a támogatási pillér párhuzamosan működhet a támogatások hivatalos, formális módjával.

Mindezek arra is rávilágítanak, hogy a helyi önkormányzatoknak nincs aktív és részvételi szerepük a források elosztásáról szóló döntések meghozatalában. Ez nem szabálytalanság, hiszen az elosztás a kormány felelőssége és hatásköre, így kormányzati szinten kell eldönteni, hogy a regionális célok, például a turisztikai attrakciók létrehozása milyen előírásoknak megfelelően valósuljanak meg. Az önkormányzatoknak együtt kell élniük a központosított elosztással, a felülről lefelé irányuló döntésekkel és a képviselő által néha biztosított ad hoc lehetőségekkel, ami megkérdőjelezhető eredményekhez vezethet. Ráadásul az uniós forrásokhoz való hozzáférés esélye sem egyenlő az önkormányzatok között: a kisebb, korlátozott adminisztratív kapacitással rendelkező települések csak nagyobb áldozatok árán juthatnak ezekhez.

‘Let the money come in, let’s spend it on time, and then everyone is happy.’ The path of EU regional development funding in the Hungarian institutional system

The question of foreign aid effectiveness is extensively discussed in the political economy and economic sociology literature. According to this vast literature, determining the drivers of aid effectiveness requires special attention be paid to institutional quality in recipient countries. One strand of the foreign aid literature argues that poor institutional quality in recipient countries undermines aid effectiveness. The causal mechanisms here are: low institutional quality generally implies (i) reduced bureaucratic capacity, which negatively affects the absorption of aid, and (ii) a higher propensity for rent seeking that directly affects aid effectiveness. In this paper, we focus on this relationship in the context of EU Cohesion Policy in Hungary.

We investigate the methods by which Hungarian local governments can access and use the funds provided by the European Union in terms of an interview study conducted with mayors. During the selection of the approached local governments, we follow the principles of deviant case sampling and maximum variation in order to ensure the heterogeneity of viewpoints. We recorded interviews at 12 municipalities and conducted additional discussions with further stakeholders: members of the county self-governments, bureaucrats at the European Commission, entrepreneurs and experts specialized in regional development

The key finding of the interview study is the significant variation between counties or in some cases, electoral constituencies in the ways how the distribution of the funds is organized. In certain parts of the country the local MP has omnipotence in the spread of the European and the national funds, but in some other counties the county governments – which have largely lost their former competencies during the Fidesz-era – still have a say in the fund-allocation and in the local development plans. This is mostly due to the fact that the profession of regional development was high-quality and also highly respected, so in many cases the MPs and the county local governments still find it important to preserve this valuable expertise. Another important lesson we learned from the interviews is that MPs and leaders of county local governments may provide some funds for supporting the projects of municipalities based on their personal preferences, and this pillar of funding may operate in parallel with the official, formal distribution of funds.

The aforementioned tendencies shed light on further crucial conclusions: the local governments do not have an active and participatory role in making or influencing a decision about the distribution of the funds. This is not an irregularity, as the allocation of funds is the responsibility and power of the government, so it had to be decided at the government level how to achieve regional goals, e.g., the creation of tourist attractions according to the regulations. The local governments have to cope with the centralized distribution with top-down decisions and the ad-hoc opportunities sometimes provided by the MP, which might lead to questionable outcomes. Furthermore, the chances of accessing the EU-funds are not equal among municipalities: smaller settlements with limited administrative capacities may access them only at the cost of greater sacrifices.

Havasi Ágnes^{1,2} – Bertók Csilla^{1,2} – Győri Miklós² – MASZK Kutatócsoport

Autista emberek társadalmi részvételének támogatása asszisztív-educációs technológiával – A DATA-rendszer

¹ ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

² MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport

A DATA (Digitális autonómia-támogatás az autizmus spektrumon) rendszer közvetlenül autista gyermekek és felnőttek minél nagyobb fokú önállóságát, közvetve pedig a környezet: családtagok, szakemberek és a tágabb társadalmi szereplők támogatását célzó, IKT-alapú fejlesztés.

A DATA-rendszert evidenciaalapú, komprehenzív, autizmusspecifikus pszichoeducációs módszertanokra építve terveztük és fejlesztettük, a vizuális támogatásra fókuszálva. A rendszer számos funkciójával és eszközével bő teret enged az egyénre szabottnak, így széles körben alkalmazható az autizmus spektrumán, életkortól és képességprofiltól viszonylag függetlenül.

Az autista emberek támogatása, társadalmi részvétele és az inklúzió, nemcsak saját vagy „családi ügy”, hanem össztársadalmi kihívás a 21. században. Az IKT-eszközök és különösen a mobiltechnológia, valamint az internethasználat mindennapossá válása, kihívásai mellett lehetőségeket is hordoznak a társadalmi inklúzió számára. E kétfókuszú kihívásra igyekszik reagálni a rendszer, amely asszisztív technológia mellett educációs funkciót is ellát.

Előadásunkban bemutatjuk a DATA-rendszert és arra keressük a választ, hogy miként segítheti az autista emberek társadalmi részvételét és támogathatja a szélesebb társadalmi szereplők elérésével az inklúziót.

A Digitális Autonómia-Támogatás az Autizmus spektrumon (DATA) rendszert és szolgáltatásokat úgy terveztük, hogy közvetlenül támogassák az autista emberek mindennapi életvezetési készségeit és autonómiáját. A rendszer fő komponensei a mobilalkalmazás, amelyet autista személyek számára terveztünk, hogy támogassa és növelje részvételüket, valamint az applikációval szinkronizáló weblapú, egyénre szabott támogató-oktató tartalmak létrehozására és tudásformálásra szolgáló Tervezőfelület. A DATA körül számos további módszertani-technológiai szolgáltatás épült ki, amely segítheti a társadalmi részvétel növekedését és a társadalmi szereplők oldaláról az autizmus tudás és tudatosság erősödését. Előadásunkban bemutatjuk a rendszer fejlesztése mögötti szakirodalmi és módszertani kutatási háttérrel, a kutatás-fejlesztési folyamatot, a DATA fő funkcióit és használatát, a kapcsolódó módszertanokat és szolgáltatásokat, valamint néhány gyakorlati példát.

A DATA-rendszer és szolgáltatásai működnek, de igénybevétele még elmarad a társadalmi részvételt eredményesen támogató optimális szinttől. Ennek háttérében részben az állhat, hogy a szereplők még nem ismerik a DATA-rendszert és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásokat, ezt az akadályt kívánjuk csökkenteni a rendszer szélesebb szakmai körben való bemutatásával.

Supporting social participation of people with autism through assistive-education technology – The DATA system

The DATA (Digital Autonomy Support on the Autism Spectrum) system is an ICT-based development directly aimed at supporting children and adults with autism to achieve a higher level of autonomy and, indirectly, to support the environment: family members, professionals and wider society.

The DATA system was designed and developed based on evidence-based, comprehensive, autism-specific psychoeducational methodologies, with a focus on visual support. The system's many features and tools allow for a wide range of individualisation, making it widely effective across the autism spectrum, relatively independent of age and ability profile.

Support, social participation and inclusion of people with autism is not just a personal or a 'family' issue, but a societal challenge in the 21st century. ICT tools, and in particular mobile technology and the ubiquity of internet use, present challenges as well as opportunities for social inclusion. The system aims to respond to this two-fold challenge by providing both assistive technology and an educational function.

In our presentation we will introduce the DATA system and present how it can help people with autism to participate in society and support inclusion by reaching out to the wider society.

The Digital Autonomy Support on the Autism Spectrum (DATA) system and services are designed to directly support the daily living skills and autonomy of people with autism. The main components of the system are a mobile App, designed for people with autism to support and enhance their participation, and a web-based Content Management System that synchronizes with the app to create personalized supportive-learning content and knowledge. A number of additional methodological-technological services have been built around DATA that can help increase social participation and enhance autism knowledge and awareness on the part of social actors. In this presentation we will present the literature and methodological research background behind the development of the system, the research and development process, the main functions and uses of DATA, the related methodologies and services, and some practical examples.

The DATA system and its services are up and running, but their take-up is still below the optimal level to effectively support social participation. Part of the reason for this may be that stakeholders are not yet familiar with the DATA system and its services, and we aim to reduce this barrier by introducing the system to a wider professional audience.

Havrancsik Dániel¹

Cselekvés, kommunikáció, mediatició – avagy hogyan lehetséges társadalmi rend?

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Intézet Társadalomelmélet Tanszék*

A digitális médiumok és infokommunikációs eszközök hétköznapjainkban megnyilvánuló mind meghatározóbb jelenléte joggal kelt felfokozott izgalmat a szociológiában. Ugyancsak joggal merül fel az a kérdés, hogy mennyit segíthet a mediatició folyamatának megvilágításában e diszciplína a maga hagyományos gondolati eszköztárára támaszkodva, mely részben olyan európai klasszikusok eredményeiből táplálkozik, akik nem ismerték fel a már korukban is érvényesülő mediatició tendencia, és általában véve a kommunikáció mint társadalmi szervezőelv jelentőségét.

Nem osztom a szociológiai megközelítésmód idejétmúltságáról szóló álláspontot. A szociológia nincs „lemaradva” a mediatició kutatásában, amint ez ambiciózus és sikeres kezdeményezésekből látható. A szociológiai szemléletmódot véleményem szerint nem megreformálni, hanem regenerálni szükséges. Az önképét torzító bizonytalanság állapotában leledző, irányát vesztett szociológiát nem más tudományágak szempontjainak sietős átvételével, vagy a vélt inter- és transzdiszciplínáris elvárásoknak való megfeleléssel, és végképp nem a specializáció túlhajtásával, hanem hangsúlyosan szociológiai újraorientálással lehet felfrissíteni. A mediatició problematikájával való foglalatosság véleményem szerint nem csak arra teremt lehetőséget, hogy a szociológia bizonyítsa a jelenkor megismerésében való rátermettségét, hanem arra is, hogy egységes diszciplínaként rendezze sorait.

A szociológia a társadalmi rend, vagyis az emberi együttélés tételezett véletlenszerű rendezetlenségével szemben tartósan fennálló, a változás tendenciáinak részben ellenálló, részben azokat meghatározó alakzatok és mintázatok (struktúrák, intézmények, viszonyok, szervezőelvek) tudománya. A társadalmi rend tudományaként értelmezett szociológia konceptuális talapzatán rétegződnek egymásra az elmúlt bő évszázad teoretikus eredményei; ebben az öntőformában szervesülnek egygyé a legkülönfélébb empirikus kutatások termékei. Úgy vélem, hogy a társadalmi rend leírására és magyarázatára való közös törekvés, vagyis a korábbi szociológia önképét meghatározó szemlélet, hagyomány és identitás felvállalása adhatja irányt az egyre inkább szakterületekre bomló, és ezáltal régebbi ismeretkincsével és friss eredményeivel rosszul gazdálkodó szociológiának.

A klasszikus hagyatékot áttekintve világosan látható a szociológiai gondolkodás kettős alaptendenciája, melyet a társadalmi formációk általános és szisztematikus vizsgálata, valamint a társadalmi változás – elsősorban: modernizáció – kérdéseinek rendszerint összefonódó, de analitikusan elkülöníthető tényezői rajzolnak ki. A kordiagnosztikai orientációjú szociológia elmúlt évtizedekbeli sikereit nem lekicsinyelve úgy vélem, hogy a modernizációs tendenciák iránti érdeklődés napjainkra túlzott súlyra tett szert az analitikus-szisztematikus megközelítés kárára. Ahhoz, hogy a mediatició jelenségkörét vizsgálva kielégítő mélységű és időtálló belátásokra tegyünk szert, megítélésem szerint arra van szükség, hogy azt a társadalmi rend problematikájára való tekintettel felvázolt analitikus keretben taglaljuk.

Mindehhez elsőként a cselekvés, a kommunikáció és a mediatizáció viszonyát kell tisztázni. Javaslatom szerint a mediatizáció problémáját az újabb típusú kommunikációs viszonyokénál tágasabb keretben érdemes vizsgálni, ahol a közvetítés (mediáció) más dimenziói is tematizálhatók. Ennek kiindulópontjaként szolgálhat Niklas Luhmann nyelvi, terjesztő és szimbolikusan általánosított kommunikációs médiumokat taglaló elmélete. Szükségesnek tartom ezt kiegészíteni a (kommunikáció pólusával szembeállított) cselekvési pólus mediációs viszonyainak figyelembevételével.

Mindezek a kérdések talán túlon túl absztraktnak, és a megszokott értelemben vett mediatizációs problematikától túlzottan távolinak tűnnek. A mediatizálódás várhatóan hosszasan folytatódó tendenciája mindazonáltal bőséges időt biztosít a különböző elméleti és empirikus kezdeményezések megmértésére. Van idő a hosszútávú célok megfogalmazására. Rövidlátásra vallana, ha ezt pusztán a mediatizáció – feltehetőleg végpontját sosem elérő, ezért végérvényes magyarázatok megfogalmazására lehetőséget nem biztosító – jelenségének feltérképezésében jelölnék meg. A szociológia mint diszciplína fejlődése maga is cél, és nem öncél, hanem közérdek. A legkülönbözőbb társadalmi jelenségek vizsgálatára számos tudományág áll rendelkezésre – a társadalmi rend átfogó tudományából viszont csak egy van.

Action, communication and mediatization: How is social order possible?

The increasing presence of digital media and infocommunications in our everyday lives is rightly a source of heightened excitement in sociology. It is also legitimate to ask how much this discipline can help to shed light on the process of mediatisation by drawing on its traditional tools of thought, which are partly based on the achievements of European classics that did not recognise the importance of the mediatisation trend that was already prevalent in their time and of communication as a social organising principle in general.

I do not share the view that the sociological approach is outdated. Sociology is not „lagging behind” in the research on mediatisation, as can be seen from ambitious and successful initiatives. In my view, the sociological approach needs to be regenerated, not reformed. Sociology, which is in a state of uncertainty that distorts its self-image and has lost its direction, cannot be refreshed by hastily adopting the viewpoints of other disciplines, or by conforming to supposed inter/transdisciplinary expectations, and certainly not by over-specialising, but by reorienting itself emphatically towards sociology. Addressing the problem of mediatisation, in my view, creates an opportunity not only for sociology to demonstrate its competence in understanding the present, but also to organise itself as a unified discipline.

Sociology is the science of social order, that is to say, of the forms and patterns (structures, institutions, relations, principles of organisation) that persist in the face of the supposed random disorder of human coexistence, and which are partly resistant to, and partly determine, the tendencies of change. Sociology, understood as the science of social order, is the conceptual foundation on which the theoretical results of the last century or more are layered; it is in this mould that the products of the most diverse empirical research are integrated. I believe that a common endeavour to describe and explain the social order, i.e. to take up the approach, tradition and identity that defined sociology's self-image in the past, could give direction to a

sociology that is increasingly fragmenting into specialisations and thus mismanaging its older knowledge and fresh results.

A review of the classical legacy clearly reveals a dual underlying tendency in sociological thought, which is marked by the general and systematic study of social formations and by the usually intertwined but analytically separable factors of social change, especially modernisation. Without belittling the successes of sociology with a diagnostic orientation in recent decades, I believe that interest in modernisation tendencies has nowadays become over-emphasised to the detriment of the analytical-systematic approach. In my view, in order to gain insights into the phenomenon of mediatisation with sufficient depth and permanence, it is necessary to address it within the analytical framework outlined in relation to the problem of the social order.

To do this, we must first clarify the relationship between action, communication and mediatisation. I suggest that the problem of mediation should be considered in a broader framework than the newer types of communication relations, where other dimensions of mediation can be thematised. Niklas Luhmann's theory of linguistic, distributive and symbolically generalised communication media can serve as a starting point. I consider it necessary to supplement this with a consideration of the mediational relations of the action pole (as opposed to the communication pole).

All these questions may seem too abstract and too far removed from the mediation problem in the usual sense. Nevertheless, the expected prolonged trend towards mediatisation provides ample time to measure the various theoretical and empirical initiatives. There is time to formulate long-term objectives. It would be short-sighted to do so merely by mapping the phenomenon of mediatisation, which presumably never reaches its end point and therefore offers no possibility of definitive explanations. The development of sociology as a discipline is an end itself, and not an end in itself, but a public interest. There are many disciplines available for the study of a wide variety of social phenomena, but only one discipline that is a comprehensive science of social order.

Herke Boglárka¹ – Vicsek Lilla²

Társadalompolitikai megoldások a technológiai munkanélküliség mérséklésére: attitűdök és érvelési logikák

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet*

² *BCE*

Szakértők egy csoportja szerint a mesterséges intelligencia és a robotizáció jelentősen átalakítja majd a munkaerőpiacot, hosszú távon akár megnövekedett munkanélküliséget eredményezve (Ford 2015; Frey & Osborne 2013; Pulkka 2017). A technológiai munkanélküliség enyhítésében kulcsfontosságú szerepet tölthetnek be a társadalompolitikai intézkedések, melyek kialakításakor a döntéshozók számára fontos információt szolgáltat azok társadalmi elfogadottsága is. Korábbi kutatások (Busemeyer & Tober 2022; Ivanov et al. 2020) ugyanakkor csak kvantitatívan vizsgálták a különböző megoldások megítélését, így kevésbé tudható, hogy milyen okok húzódnak meg azok elfogadása vagy elutasítása mögött, valamint hogy egymáshoz képest hogyan értékelik őket a válaszadók.

Az előadásban öt társadalompolitikai intézkedéssel (rövidebb munkahét, garantált minimumjövedelem, részvételi jövedelem, feltétel nélküli alapjövedelem, mesterséges intelligenciát használó vállalkozások megadóztatása) kapcsolatos véleményeket mutatunk be 30 magyar szövegíró és újságíró körében végzett interjúk kutatásunk alapján. Jelen kutatás a K142207 számú, „Az MI-várakozások szociológiája: víziók a mesterséges intelligencia társadalmi és munkaerőpiaci szerepéről” elnevezésű OTKA-projekt részeként kifejezetten erre a két csoportra fókuszált, mert e szektorokat erősen érinti a generatív AI terjedése (Rivas & Zhao 2023). Az interjú során arra kértük az alanyokat, hogy egy hipotetikus 2040-es munkaerőpiaci szituációt képzeljenek maguk elé, ahol a technológiai munkanélküliség magas, és erre vonatkozóan mondják el, hogy mely megoldásokat pártolnának és miért, valamint milyen sorrendet állítanának fel a lehetőségek között. Mindezek alapján 6 ideáltipikus érvelési logikát különítettünk el, melyek jól illusztrálják az egyes megoldásokkal kapcsolatos főbb érveket és ellenérveket is.

1) Munka-magánélet egyensúlya: Az interjúalanyok olyan megoldásokat pártoltak, melyeket a jelenlegi munkaerőpiacon is előnyösnek tartanának. A rövidebb munkahetet a jobb munka-magánélet egyensúly és a mentális egészség szempontjából támogatták, míg a részvételi jövedelmet elsősorban azért tartották jó megoldásnak, mert az jutalmazná a jelenben alulfizetett gondoskodó munkát és az önkéntességet.

2) Társadalmi hozzájárulás: Az ebben a logikában gondolkodók ugyan elfogadták, hogy a munkaerőpiac átalakul, de kikötötték, hogy az embereknek valamilyen módon – nem kifejezetten fizetett munkával – hozzá kell járulniuk a társadalom működéséhez. Az így vélekedők a részvételi jövedelmet sorolták az élre, hiszen az a fizetett munka mellett a gondoskodást, az önkénteskedést, a(z) tanulást/átképzést is társadalmilag hasznos tevékenységnek ismeri el.

3) Fizetett munka fontossága: Az ilyen érvelést alkalmazó interjúalanyok csak részben fogadták el, hogy az automatizáció magas szintű munkanélküliséget okoz a jövőben, és ragaszkodtak

ahhoz, hogy a fizetett munka az emberi élet része maradjon. Olyan megoldásokat részesítettek előnyben (rövidebb munkahét és a vállalatok megadóztatása), amelyek ezt legalább részben lehetővé teszik.

4) Szolidaritás: Az interjúalanyok elfogadták a munkaerőpiac jelentős átalakulását és olyan megoldásokat támogattak, amelyek segítik azokat, akik az átalakulás következtében munka nélkül maradtak vagy rászorulnak az állam segítségére. Így a feltétel nélküli alapjövédelmet, a garantált minimumjövédelmet vagy a részvételi jövédelmet találták jó megoldásnak.

5) Igazságosság: Az interjúalanyok elsősorban a három jövédeltípusra összpontosítottak, és azokat az alapján rangsorolták, hogy mennyire tartják igazságosnak azok kialakítását. A vélemények eltértek a tekintetben, hogy a három közül melyik tekinthető a legigazságosabbnak.

6) Gazdasági fejlődés: Ez az érvelés leginkább azzal foglalkozott, hogy mi hasznos a gazdaság és az ország fejlődése szempontjából. E logika esetében jellemző volt, hogy az alanyok támogatták a rövidebb munkahetet, a vállalatok megadóztatásának ötletét viszont elvetették.

Social policy solutions for mitigating technological unemployment: attitudes and reasoning logics

Some experts argue that automation involving artificial intelligence and robotization will fundamentally reshape the labour market, potentially resulting in increased unemployment in the long term (Ford 2015; Frey & Osborne 2013; Pulkka 2017). Social policy solutions could play a crucial role in alleviating technological unemployment, and their societal acceptance provides valuable information to decision-makers when designing such measures. However, previous research (Busemeyer & Tober 2022; Ivanov et al. 2020) has predominantly examined the evaluation of various solutions quantitatively, leaving unclear the underlying reasons for their acceptance or rejection, as well as how respondents compare them to each other.

The presentation will investigate opinions on five social policy measures (shorter workweek, guaranteed minimum income, participation income, universal basic income, taxation of AI-using companies) based on interviews conducted with 30 Hungarian copywriters and journalists. This study, part of the ‘Sociology of AI expectations: visions about the roles of AI in society and in the labour market’ NKFIH (K142207) project specifically focused on these two groups because they are heavily impacted by the spread of generative AI (Rivas & Zhao 2023). During the interviews, participants were asked to imagine a hypothetical labour market situation in 2040 with high technological unemployment and to express their preferences for various solutions, as well as to rank them in order of preference. Based on these responses, six ideal-typical argumentation logics were identified, which illustrate the main arguments for and against each solution.

1. Work-life balance: Participants favoured solutions that they considered beneficial also in the current labour market. They supported the shorter workweek for better work-life balance and mental health, while they viewed participation income as a good solution because it rewards currently underpaid care work and volunteering.

2. Social contribution: Those who thought in this logic accepted that the labour market is changing, but insisted that people should contribute to society in some way – not necessarily through paid work. They ranked participation income at the top, as it recognizes caring, volunteering, and learning/retraining as socially valuable activities alongside paid work.
3. Importance of paid work: Participants employing this argumentation partially accepted the idea that automation will cause high unemployment in the future but insisted that paid work should remain part of human life. They favoured solutions (shorter workweek and taxation of companies) that allow for this to some extent.
4. Solidarity: Participants accepted the significant transformation of the labour market and supported solutions that help those who become unemployed due to the transformation or who need state assistance. Therefore, they found universal basic income, guaranteed minimum income, or participation income to be good solutions.
5. Fairness: Participants mainly focused on the three types of benefits and ranked them based on their perceived fairness. Opinions differed on which of the three could be considered the fairest.
6. Economic development: This argumentation primarily addressed what is useful for the economy and the country's development. In this logic, participants supported the shorter workweek but rejected the idea of taxation of AI-using companies.

Hesti, Miranda¹

Do international students need to be socially integrated in higher education?

¹ *University of Debrecen*

The globalization of higher education in the country resulted in a rise in the mobility of international students who arrived to pursue studies worldwide. These international students originate from many countries, encompassing a range of socioeconomic backgrounds. A group deems an individual integrated when its members find them appealing enough to willingly associate with and fully embrace them as part of their collective (Blau 1960). These conditions applied to international students who came from western and non-western countries. In some cases, non-Western pupils exhibit notably lower levels of academic integration in all areas, except for academic adjustment. Non-Western students have lower scores in social, personal, and emotional adjustment, indicating that the process of transitioning to the Western lifestyle at university poses greater challenges for them. Non-Western students demonstrate notably lower scores in social integration, indicating that the social support system offered by family and friends for non-Western students is more demanding compared to their peers (Rienties et al. 2012). However, we are questioning: What factors play important roles in helping overseas students in higher education gain from social integration? What impact does social integration have on academic performance? The study aimed to address the questions by examining the importance of integration for international students. We will conduct qualitative research and a literature review to investigate this subject. We anticipate that the study result will demonstrate the necessity of social integration for international students. We expect the findings to highlight the advantages of social integration for overseas students in their academic environment and examine its impact on their academic achievement, regardless of whether they integrate or disintegrate. The wellbeing of international students during their study abroad experience holds greater significance. This study aims to provide practical assistance to international students and, at the same time, contribute to the theoretical advancement of cross-cultural understanding within the diverse academic community.

Horváth Anna¹

Lehet-e mindenki „egyenlő” a nyílt tudományos törekvések szempontjából? Tapasztalatok és dilemmák két HUN-REN kutatóhálózati felmérés eredményei összehasonlításában

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Kutatási Dokumentációs Központ*

Az utóbbi években egyre elterjedtebbek a nyílt tudományos mozgalom különféle törekvései, iránymutatásai. Mind finanszírozói, mind kiadói oldalról növekszik az igény a kutatások és a belőlük készülő publikációk állításait bizonyító kutatási adathalmaz hozzáférhetővé tételének, hosszú távú megőrzésének biztosítására. A kutatók és kutatótámogató szakemberek egyre növekvő elvárásokkal találkoznak a kutatási adataik gondosan tervezett és dokumentált gyűjtését, archiválását és publikálását illetően.

A nemzetközi kutatótársadalom körében egyetértés figyelhető meg a tudományos kommunikáció mindennemű (pl. anyagi, technikai) széleskörű hozzáférhetőségének fontosságát illetően, mely álláspontot még hangsúlyosabbá tettek a Covid-19 világjárvány és a klímaváltozás szorító problémái. Ugyanakkor a nyílt tudományos gyakorlatok és iránymutatások, direktívák új kihívásokat is szülnek: mind az Open Access publikálás bizonyos formái, mind sok neves folyóirat cikkeihez való hozzáférés magas költségekkel jár, amit rengeteg kutató és kutatóhely nem engedhet meg magának. Kihívást jelentenek továbbá a hazai kutatótársadalom gyakorlatai, motivációi, és dilemmái – másképpen fogalmazva: a jelenlegi publikációk és kutatási adatok kezelésével kapcsolatos kultúra. Mindezek mellett több tudományterületen, ahol a szenzitív/személyes adatok gyűjtése a kutatások gerincét képezik, köztük a társadalomtudományos adatok esetében is alapvető tudományos, tudományetikai és tudománykommunikációval kapcsolatos kérdéseket vet fel, hogy figyelembe véve a nyílt tudomány előírásait, és megfelelni igyekezve azoknak, érzékeny és/vagy személyes adatok esetében mi a legmegfelelőbb megoldás a kutatási adatok közzétételét illetően.

2022 tavaszán az eddigi legnagyobb szociológiai felmérést végeztük el (55 interjúalany, illetve 129 kérdőíves válaszadó részvételével) a hazai kutatók körében, melynek középpontjában kutatásiadat-kezelési gyakorlataik, igényeik és nehézségeik voltak. A részletes felmérés a HUN-REN ARP projekt keretében valósult meg, melynek küldetése egy kutatóhálózati szintű komplex adatrepozitóriumi infrastruktúra kialakítása és üzemeltetése (a komplex szolgáltatáscsomagot 2024 márciusában nyitottuk meg a nagyközönségnek). A projekt a SZTAKI, a WIGNER FK, és a TK KDK együttműködése révén valósul meg. Az ARP Adatrepozitórium felhasználói tesztelése és az előzetes igényfelmérésben kirajzolódott használati esetek rendszerbe történő beépítése megtörtént.

2024 nyarán egy újabb, ismétlő vizsgálatra kerül sor, az általános felhasználói elégedettség mérésére, illetve az ARP Adatrepozitórium felhasználói igényeknek megfelelő további finomhangolására irányultan. A kutatókat a második, fókuszcsoportos felmérés keretében részben a 2 évvel ezelőtti, részben pedig új témakörökben kérdezzük (pl. adat-újrafelhasználási gyakorlatok és tapasztalatok). Az előadás az Open Science törekvései és a tudományetikai

dilemmák találkozásában megfigyelhető jelenlegi helyzetek és hátterük bemutatását követően rátér a két említett felmérés eredményeinek bemutatására.

Open Science – can it be for everyone? The results of two comparative researcher surveys in the biggest research network in Hungary

In recent years Open Science initiatives, practices and regulations have been gaining momentum. Funding bodies and publishers have been increasing their expectations regarding making research publications and data accessible. Researchers are faced with an ever-growing demand to collect, archive and publish their research data through a carefully planned and documented process.

There seems to be a general understanding and agreement within the scientific community concerning the importance of free and accessible scientific communication, which has been recently highlighted by the Covid-19 pandemic and the pressing matter of the climate crisis. However, Open Science practices and regulations come with their own set of challenges: unfortunately, both Open Access publishing and accessing publications from many reputed journals come at a high cost that many researchers and research institutions cannot afford. Another type of challenge lies within the existing practices, motivations, and doubts of researchers – in other words, the current culture surrounding the publication of research papers and data management (incl. making them accessible). Furthermore, within certain disciplines, such as the social sciences, where sensitive and/or personal data are collected and analysed on a regular basis, adhering to the principles and policies of Open Science while protecting sensitive data raises fundamental issues regarding not only scientific practice, but also scientific ethics and science communication.

In 2022, the biggest survey (51 interviews; 129 questionnaire respondents) to date was conducted on researchers' data management practices, needs, and difficulties in Hungary within the framework of a large project aiming to build and maintain a multidisciplinary data repository for the 18 institutions of the Hungarian Research Network (HUN-REN). The project was realised by the cooperation of three HUN-REN institutions: the Institute for Computer Science and Control, the Wigner Research Centre for Physics, and the Centre for Social Sciences, and is in its third year. The repository was opened to the public in March 2024, after having been tested by selected researchers.

We are conducting a follow-up survey to look at overall satisfaction as well as further needs for development to better tailor repository services to researchers' needs. Using focus group methodology, we will be concentrating on (1) researchers' data management practices, experiences and issues; (2) experiences in data repository use; and (3) experiences and thoughts on data reuse (be that (a) their own or other researcher's data; and (b) either through a data repository or different means). After an introduction on current themes regarding the feasibility of Open Science objectives as they encounter issues of science ethics, the presentation will go over our findings during the two surveys mentioned above.

Horváth Michelle¹ – Ungvári Borbála¹

A társadalmi osztályok digitális viselkedésmintái. Egy innovatív, donáción alapuló digitális adatgyűjtés első eredményei

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Kutatásunk a különböző társadalmi osztályok digitális viselkedésben megnyilvánuló különbségeit elemzi, kérdőívvel és Facebookról egyszerre gyűjtött innovatív adatokon.

A digitális tér tükrözi a társadalmi egyenlőtlenségeket, és újfajta egyenlőtlenségeket teremt. Korábbi kutatások azt mutatják, hogy a különböző társadalmi csoportok eltérően használják a digitális tereket. Tanulmányunk a különböző társadalmi pozíciókban lévő egyének Facebook-aktivitását vizsgálja. Feltételezzük, hogy a társadalmi osztályok között jelentős különbségek vannak a közösségimédia-használatban, amelyek a kapcsolathálók, az érdeklődési körök és a reakciók különbségeiből erednek.

Elemzésünk előnye, hogy a Facebook-aktivitást nem önbevallásos alapon, hanem a viselkedés közvetlen megfigyelésével térképezzük fel, amellyel párhuzamosan a felhasználók társadalmi pozíciójáról is rendelkezünk adatokkal. Az elemzett minta elemszáma 758 fő, amely nem, életkor és földrajzi régió szempontjából reprezentatív a magyar internetfelhasználó populációra nézve.

A társadalmi rétegződésben elfoglalt pozíciót a társadalmi osztály koncepciójával mértük, amelyet az Európai Társadalmi-gazdasági Osztályozás (ESeC) aggregált változata operacionalizál. Az osztályokat először társadalmi-demográfiai változókkal és különböző érdeklődési kategóriákkal írtuk le. Ezt követően, XGBoost modelleket használva, a viselkedési adatokból származó 32 digitális mutatót használunk fel annak vizsgálatára, hogy a digitális viselkedés milyen módon függ össze az osztálypozíciókkal. Ezek a modellek feltárják az egyik osztály esetén lényeges, de más osztályok számára nem fontos dimenziókat, és információt nyújtanak a kapcsolatok irányáról is.

Az osztályok demográfiai összetételéről a következőket mondhatjuk el: Az értelmiségiek aránya a budapestiek körében a legnagyobb. A falusiak körében a szakmunkások, betanított- és segédmunkások találhatók meg nagyobb arányban. Az alapfokú végzettségűek között többségben vannak a szakmunkások, betanított, illetve segédmunkások, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők döntő része értelmiségi foglalkozású.

A digitális viselkedésből képzett érdeklődési kategóriák alapján a felsőszintű vezetők és értelmiségiek átlagon felüli érdeklődést mutatnak az utazás, a tudomány és a művészet iránt, hasonlóan az alsóbb szintű vezetők és értelmiségiek osztályához, amelynek tagjai a sütés, főzés és a szépségápolás iránt is érdeklődést mutatnak. A köztes foglalkozásúak érdeklődése inkább a zene, a filmek és az amerikai sportok irányába húz. A szakmunkások az autók, férfi sportok, technológia és média iránt érdeklődnek, míg a betanított és segédmunkások inkább a sütés, főzés és szépségápolás iránt.

Az osztályozásban a facebookos barátok tevékenységeinek lájkolása növeli mind a legmagasabb, mind a legalacsonyabb osztályba tartozás valószínűségét. Nem minden mutató

követi azonban ugyanazt a tendenciát mindkét osztályban. Az átlagos hálózatsűrűség negatív kapcsolatot mutat a felsőszintű vezetők és értelmiségiek osztályába való tartozással, és pozitív kapcsolatot a betanított és segédmunkások csoportjával. Emellett megállapítható, hogy a digitális indikátorok az egyes osztályok viselkedésében eltérő fontossággal bírnak. Azok, akik gyakrabban kedvelik a kommenteket és használják a „wow” reakciót, de kevesebb érdeklődést mutatnak az élő videók kedvelése iránt, nagyobb valószínűséggel tartoznak a felsőszintű vezetők és értelmiségiek közé. Ez a csoport továbbá kevesebb meghívást kap online hirdetett eseményekre. A betanított és segédmunkások viselkedéséből az körvonalazódik, hogy ők kevesebb embert jelölnek be barátként, viszont gyakrabban csatlakoznak csoportokhoz, mint más társadalmi osztályok tagjai. Eredményeink jelentős különbségeket mutatnak az egyes osztályok digitális aktivitásában. Összességében elmondható, hogy a legfelső osztály szűkebb kapcsolati hálózattal és változatosabb Facebook-használattal rendelkezik, míg a szakképzetlen munkások nagyobb hálózattal, de kevésbé kifinomult tevékenységekkel jellemezhetők.

Digital behavioural patterns of social classes. First results of an innovative donation based digital data collection

Our paper investigates the influence of social positions on individuals’ digital behaviour, specifically analysing differences in Facebook behaviour among various social classes.

Digital space reflects and creates social inequalities. Research on digital inequalities suggests different social groups use digital spaces differently. Our study examines how people in different social positions use Facebook, expecting to find significant differences due to varying networks, personal interests, and reactions.

Our database’s unique advantage is mapping Facebook activity by directly observing behaviour and having data on social positions without relying on self-reported information. A total of 758 respondents completed an online questionnaire and donated their stored digital information, providing a representative sample of Hungarian internet users in terms of gender, age, and region.

Social stratification position is measured using an aggregated version of the European Socio-economic Classification (ESeC). First, classes are described by socio-demographic variables (from survey data) and interest categories. Second, using XGBoost models, we analyse 32 digital indicators (from behavioural data) to predict class positions. These models reveal distinct dimensions important for one class but not others and provide information on the direction of these effects.

The demographic composition of the classes is as follows: the proportion of the higher-level service class is highest among residents in Budapest. Among the rural population, skilled and unskilled workers are more prevalent. Primary education is common among skilled and unskilled workers, while tertiary education is prominent among the higher- and lower-level service class.

Based on digital behavioural interest categories, the higher-level service class shows above-average interest in travel, science, and art, similar to the lower-level service class, which also

shows interest in baking, cooking, and beauty. The intermediate class is interested in music, films, and sports related to the US. Skilled workers favour cars, men's sports, tech, video games, and media, while unskilled show more interest in baking, cooking, and beauty-related topics.

In classification, reacting more frequently to friends' activities with 'like' increases the likelihood of belonging to both the highest and lowest classes. However, indicators do not follow the same trend in both classes. The average network size shows a negative relationship with the higher-level service class and a positive one with unskilled workers.

Digital indicators vary in importance for each class's prediction. For the higher-level service class, those liking comments and using the 'wow' reaction more frequently but showing less interest in liking live videos are more likely to belong to this class. Additionally, they receive fewer event invitations. For unskilled workers, those sending fewer friend requests and joining groups more frequently are more likely to belong to this group. Overall, network-related indicators are more significant for unskilled workers, while reaction-related indicators matter more in the higher class.

These findings show substantial differences in digital activity across classes. The upper class has a narrower contact list but more diverse Facebook usage, whereas unskilled workers have a larger network and are more active overall, but with less sophisticated activities.

Horzsa Gergely¹

Egy magyarországi nagyvárosi energiaközösség lehetőségének lokális diszkurzív kontextusa és konfliktusai

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Az energiaátmenet, a fenntartható energiaforrásokra és energiahasználatra való áttérés különösen Európában látszik több szempontból is égető kérdésnek; ami azonban túlmutat a technológiai megoldások problémakörén. Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság egyik elemét képezheti az energiaközösségek energiademokráciára alapozott koncepciója, amely a környezeti fenntarthatóság mellett a közösségi ellenállóképességhez is hozzájárulnak. Az energiaátmenet emiatt az energiaforrások felhasználásának, az energiatermelésnek, -kereskedelemnek, -felhasználásnak a lokalitásba való áthelyeződését („társadalmisítását”) is jelenti, ami helyi szintű problémák megoldását is igényli.

Jelen előadásban egy magyarországi nagyváros városrészének esettanulmányára alapozva bemutatom, hogy milyen diszkurzív kontextusba ágyazódik a lokális energiaközösség kialakulásának kérdésköre a lokális szinten a diskurzust strukturáló társadalmi ágensek részéről. Az előadás így szorosan kapcsolódik a zöld energiaforrások használatának társadalmi konfliktusait tárgyaló nemzetközi szakirodalomhoz (szélerőművek, naperőművek elleni megmozdulások; a mezőgazdasági átalakításokból fakadó konfliktusok, elosztási problémák), de ugyanígy kapcsolódik a lokális közösségek és a helyi demokráciák kialakulásának szakirodalmához is.

Az előadásban bemutatott elemzés empirikus alapjait a HUN-REN TK OTKA projektje szolgáltatja („Fenntartható fogyasztási mintázatok, viselkedési stratégiák és tudáshasználat a magyar társadalomban. A fenntartható élelmiszer- és energiafogyasztás társadalomtudományi elemzése”). A kutatási projekten belül többek között interjúk készültek a fenntartható energiafogyasztás kérdéskörében különböző vidéki és városi lokalitásokban. Az előadásom alapjául szolgáló elemzés egy nagyvárosi városrész helyi társadalmában készített 12 db félig strukturált interjú, valamint további 4 szakértői interjú alapján törekszik a kutatási kérdés megválaszolására. Az átlagosan 1-1,5 órás interjúk hanganyagai szó szerinti átirással történtek rögzítésre; az elemzés során az interjúrészleteket szisztematikus módszerrel, szoftveres segítséggel címkéztem és kódoltam.

A fenntarthatóság érdekeit képviselőik a konzervatív-progresszív tengelyen számos esetben az előbbi oldalon találják magukat. A vizsgált diskurzusból azonban a zöld álláspont a környezetvédelemmel találja szemben magát – nevezetesen a magas építészeti értéket képviselő városnegyed épített környezetét védőkkel szemben. A hőszigetelés lehetőségével, a hőszivattyúk és napelemek-kollektorok telepítésével esztétikai-örökségvédelmi okok, utóbbiak telepítésével a városnegyed parkosítottága (magas fák) is szemben állnak. Ebben a kontextusban csak kerülőutak létezhetnek, amelyeket a tanulmány bemutat. A vita a gyakorlatban ugyanakkor nagyrészt irrelevánsként kerül megfogalmazásra a zöld célok elérését tekintve. A narratívák leglátványosabb kontextusában ott lebeg a hazai energiaelosztó műszaki rendszerek alulfejlettsége és alkalmatlansága a lokális energiahálózatok kialakítására, továbbá ott lebeg a műszaki beruházások költségessége és az energiadecentralizációban erősen

ellenérdekelt hazai kormányzat, amelyek folyamányaként Magyarországon nincs energiaközösség, és kialakításukra jelenleg nem is látszik semmilyen lehetőség.

Local discursive context and conflicts of a possible Hungarian metropolitan energy community

Energy transition, as the switching to sustainable energy sources and energy use arises in Europe as a pressing issue. This, however, goes beyond the problem of technological solutions. One element of a low-carbon economy may be the concept of energy communities based on energy democracy, which contributes not only to environmental sustainability but also to societal resilience. As a result, energy transition also means the relocation of the use of energy sources, energy production, trade and use to the locality, which requires solving of related problems at the local level.

In this lecture, based on a case study of a part of a big city in Hungary, I analyse the discursive context of the issue of local energy community formation, from the point of view of agents within the discourse. The presentation is thus closely linked to the international literature on social conflicts in the use of green energy sources (wind farms, movements against solar power plants; conflicts arising from agricultural transformations, distribution problems), but it is also linked to the literature on the formation of local communities and local democracies.

The empirical ground of the study is provided by the OTKA project of HUN-REN TK (Entitled ‘Sustainable consumption patterns, behavioural strategies and the use of knowledge in Hungarian society. Social science analysis of sustainable food and energy consumption’). Within the research project, among many elements, interviews were conducted on the issue of sustainable energy production and consumption in various rural and urban localities. The analysis underlying my presentation seeks to answer the research question based on 12 semi-structured interviews conducted in the local society of a metropolitan district, as well as 4 additional expert interviews. The audio materials of the average 1-1.5 hour interviews were recorded and literally transcribed; during the analysis, I labelled and coded the interview details using a systematic method by employing software assistance.

In many cases, representatives of sustainability find themselves on the right side of the progressive-conservative axis. However, in the discourse under study, the ‘green’ stand in contrast with environmental protection, i.e those protecting the built environment with high architectural value. The possibility of thermal insulation, the installation of heat pumps and solar panels are also opposed for aesthetic-legacy reasons, and the installation of the latter is also in conflict with the landscaping of the quarter (high trees). In this context, sustainable energy production can only be achieved with great limitations or alternative solutions in the grey zone – which the study presents. Nevertheless, in practice, the debate is largely irrelevant to the achievement of the green goals. In the broadest context of the narratives, there lies the concept of underdevelopment and inadequacy of the Hungarian energy distribution systems to establish local energy networks, as well as the cost of technical investments. This is coupled with the policy of the Hungarian government, which is strongly opposed to energy decentralization, resulting in no energy communities in Hungary.

A Gyerekesély program Ferge Zsuzsa örökségének tükrében

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

² BCE

A gyermekekbe való beruházás köztudottan a legmagasabb hozamú humántőke-befektetés (Carneiro & Heckman 2003). Számos kutatás igazolta, hogy a szegénység, a nélkülözés és a kirekesztettség önmagában is jelentősen csökkenti a gyerekek jóllétét, továbbtanulási esélyeit és hosszabb távon az életkilátásait (Duncan, Brooks & Gunn 1997). Emellett az intézményes ellátás területi egyenlőtlenségei is hozzájárulnak az életesélyek különbségeinek fennmaradásához.

A gyermekszegénység csökkentésére és a szegénység újratermelődésének megakadályozására tett hazai kísérletek közül eddig a legátfogóbb a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program (GYEP) volt, amelyet a kétezres évek közepén szakértők egy csoportja dolgozott ki Ferge Zsuzsa vezetésével. Az első lépésként kidolgozott „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia 25 évre szólóan jelölte ki azokat a legfontosabb területeket, ahol beavatkozások szükségesek a gyerekek helyzetének javítása érdekében. A 2010-es kormányváltás azonban alapvető változást hozott a program megvalósításában és tágabban a gyermekszegénység ügyének kezelésében. A korábbi komplex gyermekszegénység elleni program szétesett, egyes elemei kikerültek a programból, mások elsikkadtak a különböző szaktárcák közötti koordináció hiányában, az eredeti program más elemei pedig projektesített formában kerültek megvalósításra (Ferge 2014). Projektek révén működött többek között a 2010–2023 között megvalósult Gyerekesély program is, amely a minőségi szolgáltatások területi egyenlőtlenségeinek csökkentésére fókuszált. Az előadás Ferge Zsuzsa öröksége előtt tisztelegve azt mutatja be, hogy a Gyerekesély programban mi maradt meg Fergéék eredeti elképzeléseiből, és hogyan jelentek meg a 2010-es konzervatív politikai fordulat után, a munkaalapú társadalom ideológiája mentén jelentősen átalakuló szociálpolitika prioritásai és beavatkozási eszközei (lásd ezekről Ferge 2017; Szikra 2014; Gábos & Tóth 2017).

Módszertan: dokumentumelemzés („Legyen jobb a gyermekeknek! Nemzeti Stratégia, Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program – Rövid Program, a Gyerekesély program egymást követő pályázati felhívásainak összehasonlító elemzése), interjúk a helyi gyerekesély programok szakmai megvalósítóival.

Eredmények: Az eredeti program szellemisége leginkább a helyi intézmények közötti javuló együttműködésben, a koragyermekkor jelentőségének elismerésében, valamint abban ismerhető fel, hogy a helyi szolgáltatási rendszer szemléletében erősödött a gyermekközpontú, támogató jelleg. Emellett azonban jól nyomon követhetők azok a változások, amelyek mögött részben a „workfare”-modell érvényesítésének szándékát, részben a programért felelős szaktárca szervezeti identitáskeresését feltételezhetjük (a programnak az eredeti elképzeléshez képest erősebb – és egyre erősödő – top-down jellege; a program komplexitásának csökkenése, a gyermekjólét többdimenziós megközelítésének háttérbe szorulása; a tematikus fókusz szűkülése, a programcélok alárendelése a közoktatás eredményessége növelésének és tágabban a foglalkoztathatóság javításának). A leginkább szembevetendő eltérés az eredeti elképzeléshez képest az, hogy miközben a program egyre inkább a romák „felzárkóztatására” fókuszált, addig az

empowermentcélok, a szegregáció csökkentését, a helyi társadalom érzékenyítését, a romákkal, szegényekkel szembeni előítéletek csökkentését szolgáló intézkedések teljesen hiányoztak. Az eredeti programhoz képest kimaradt a gyermekjogok erősítése és helyi érvényesülésének támogatása is.

The Child Opportunity Program in the light of Zsuzsa Ferge's legacy

Investing in children is widely recognized as the highest-returning investment in human capital (Carneiro & Heckman 2003). Numerous studies have shown that poverty, deprivation, and exclusion significantly reduce children's well-being, educational opportunities, and long-term life prospects (Duncan, Brooks & Gunn 1997). Furthermore, disparities in institutional support across regions also contribute to persistent inequalities in life chances.

Among efforts in Hungary to reduce child poverty and prevent the intergenerational transmission of poverty, the most comprehensive has been the National Program Against Child Poverty (GYEP), developed by a group of experts led by Zsuzsa Ferge in the mid-2000s. As a first step, the 'Let it Be Better for Children!' National Strategy outlined priority areas over a 25-year period where interventions were necessary to improve children's conditions. However, the 2010 change in government brought fundamental changes to the program's implementation and, more broadly, to the approach to addressing child poverty. The previous comprehensive program against child poverty was dismantled, with some elements removed, others neglected due to a lack of interdepartmental coordination, and yet others implemented as individual projects. Among these was the Child Opportunity Program, implemented from 2010 to 2023, which focused on reducing regional inequalities in access to quality services. This presentation honours Zsuzsa Ferge's legacy by exploring what remains of the original vision within the Child Opportunity Program and how, following the 2010 conservative political shift, the priorities and interventions of social policy have evolved under the ideology of a 'workfare society' (see Ferge 2017; Szikra 2014; Gábos & Tóth 2017).

Methodology: Document analysis (including the 'Let it Be Better for Children!' National Strategy, the National Program Against Child Poverty – Brief Program, and comparative analysis of the successive calls for proposals for the Child Opportunity Program) and interviews with local implementers of Child Opportunity Programs.

Results: The spirit of the original program is most evident in improved cooperation between local institutions, recognition of the importance of early childhood, and a child-centred, supportive approach within local service systems. However, significant changes are also visible, partly reflecting the desire to apply a 'workfare' model, and partly due to an identity-seeking process within the responsible ministry. Changes include a stronger top-down approach compared to the original vision, a reduction in program complexity, and a shift away from the multidimensional approach to child well-being. There has also been a narrowing of thematic focus, with program goals increasingly subordinated to the improvement of public education outcomes and, more broadly, employability. The most striking divergence from the original vision is that, while the program increasingly focused on the 'integration' of the Roma population, empowerment goals and measures to reduce segregation, raise local social awareness, and reduce prejudice against Roma and impoverished populations were entirely absent. Compared to the original program, efforts to strengthen children's rights and support their local implementation were also omitted.

Algoritmikus menedzsment a hagyományos munkahelyeken: a magas és alacsony munkavállalói részvételen alapuló munkaszervezési gyakorlatok példája

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológia Intézet*

² *Deutsche Telekom Hungary*

Az algoritmikus menedzsment (AM) az utóbbi években a munkaszociológiai kutatások egyik legfontosabb témája lett. A megjelent tanulmányok túlnyomó többsége a platformmunkavégzés kontextusában vizsgálja az AM társadalmi és gazdasági hatásait. Pedig az AM-eszközök a hagyományos munkahelyeken is terjednek, ahol potenciálisan sokkal több munkavállalót érinthetnek. Tanulmányunkban három fontosabb kutatási kérdést vizsgálunk: (1) milyen hatása van az AM használatának a magas és alacsony tudásintenzitású tradicionális munkahelyek munkafolyamataira, (2) hogyan hat az AM a munkavállalói autonómiára, kontrollra, tudásfelhasználási és -fejlesztési gyakorlataira és munkavállalói részvételre, illetve (3) milyen intézmények és stakeholderek befolyásolják az AM-rendszerek bevezetését és használatát. Ezeket a kérdéseket a magyar munkaügyi kapcsolatok kontextusában vizsgáljuk, amelyet az alacsony szakszervezeti szervezettség, valamint a vállalati (decentralizált) és koordinálatlan kollektív alkuk rendszere jellemzi. A cikk két vállalati esettanulmány tapasztalatainak összegzésén és összehasonlításán alapul. Az első esettanulmányt egy magas hozzáadott értéket előállító üzleti szolgáltató szektorban működő, közepes méretű vállalkozásnál készítettük, a másikat egy szerződéses logisztikai szolgáltatásokat nyújtó, jellemzően raktári dolgozókat foglalkoztató, nagy multinacionális vállalat magyarországi leányvállalatánál.

Jóllehet az AM-rendszereket a szakirodalom többsége a munkavállalói autonómia és kontroll csökkentésének eszközeként értelmezi, tapasztalataink szerint a képlet ennél jóval összetettebb: habár az AM bevezetése mindkét esetben a menedzsment kezdeményezésére történt, a munkavállalók autonómiája egyik esetben sem csökkent, sőt az üzleti szolgáltatásokat nyújtó cég esetében még nőtt is. A logisztikai szektorban működő vállalat esetében az AM bevezetése jelentősen javította a munkateljesítmény és keresetek kapcsolatának átláthatóságát, csökkentette a teljesítményelszámolás adminisztrációs terheit a raktári dolgozók körében. Mindamellet interjúalanyaink mindkét vállalat esetében megerősítették azt, hogy az AM bevezetése rendkívüli körülményt igényel, mert ha a munkavállalói érdekek egyoldalúan vagy nagy mértékben sérülnek, az olyan ellenállást válthat ki belőlük, ami sokkal nehezkesebbé teszi ezen rendszerek hatékony működtetését. További kölcsönösen pozitív hatás volt mindkét esetben az átláthatóság növekedése, aminek egyik legfontosabb aspektusa a teljesítmények ellenőrizhetősége, a bérek kiszámíthatósága. Ugyanakkor a két eset jelentős eltéréseket is mutat mind az AM bevezetését, mind annak hatásait tekintve. Az üzleti szolgáltatásokat nyújtó cég munkatársainak nem csak egyéni és csoportszintű autonómiája nőtt, de munkafeladataik is gazdagodtak a vevőkkel folytatott tárgyalási szereppel, míg a logisztikai vállalat raktári dolgozói rutinfeladatainak szerkezete változatlan maradt. A vállalati példák arra is felhívják a figyelmet, hogy az AM bevezetésének elemzésekor érdemes túllépni a munkaügyi kapcsolatok szereplőinek hagyományos hármás (állam, munkáltatói és munkavállalói érdekképviseltek) körén és számolni szükséges új aktorok megjelenésével. A logisztikai cég esetében meghatározó

szereplő volt a globális vállalat belső, szervezetfejlesztéssel foglalkozó részlege, amely az AM bevezetését megtervezte és ellenőrizte. Mindkét cég esetében fontos külső szereplőnek bizonyultak a vevők, akiknek meghatározó szerepük van mind az AM-rendszerek bevezetésében, mind annak hatásainak alakításában a korábban jelzett különbségekkel.

Algorithmic management and the labour process in traditional workplaces: the case of high versus low involvement working practices

Algorithmic management (AM) has become one of the most important research topics in the sociology of work in recent years. The vast majority of published studies examine the social and economic effects of AM in the context of platform work. However, AM tools are also spreading in traditional workplaces, potentially affecting more workers. In our study, we examine three main research questions: (1) how does AI impact the labour process in the case of high versus low-skilled jobs; (2) what impact does AI have on labour agency; and (3) how the collective voice around AM is formed, including non-traditional labour relations actors, and how it affects the implementation and functioning of AM. These questions are examined in the context of the Hungarian industrial relations system, which is characterised by low trade union organisation and a system of corporate (decentralised) and uncoordinated collective bargaining.

The article is based on a synthesis and comparison of the experiences of two case studies, the first at a medium-sized company in the high-value-added business services sector, and the second at a Hungarian subsidiary of a large multinational company providing contract logistics services, typically employing warehouse workers. Although most of the literature interprets AM systems as a means of reducing employee autonomy and control, our experience shows that the formula is much more complex. Although in both cases the introduction of AM was initiated by management, in neither case was employee autonomy reduced, and in the case of the business services company, it was even increased. In the case of the company operating in the logistics sector, the introduction of AM has significantly improved the transparency of the relationship between performance and earnings, reducing the administrative burden of performance accounting among warehouse workers. However, our interviewees in both companies confirmed that the introduction of AM requires extreme caution, because, if employees' interests are unilaterally or heavily compromised, it can trigger resistance from them that makes it much more difficult to run these systems effectively.

A further mutually positive effect in both cases was the increase in transparency, one of the most important aspects of which is the controllability of performance and the predictability of wages. However, the two cases also show significant differences in terms of both the introduction of AM and its effects. Not only did the employees of the business services company have increased individual and group autonomy, but their work tasks and the data analysis tasks required to perform them were enriched by a negotiation role with customers, while the structure of the routine tasks of the warehouse workers in the logistics company remained unchanged. The company examples also point out that when analysing the introduction of AM, it is worth going beyond the traditional triangle of labour relations actors (state, employer and employee representatives) and taking into account the emergence of new actors. In the case of the logistics company, a key actor was the internal organisational

development department of the global company, which planned and monitored the introduction of AM. In the case of both firms, customers were found to be an important external actor, playing a decisive role both in the implementation of AM systems and in shaping their impact, with the differences indicated earlier.

Janky Béla^{1,2}

A szociológia perspektívái az új kultúraelméletek és új médiatechnológiák korában

¹ *BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék*

² *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatóközpont*

Az előadás a kulturális evolúció és a kognitív tudomány egyes új elméleteinek bemutatására vállalkozik. Elsősorban Joseph Henrich, Cecilia Heyes, Michael Muthukrishna és Manvir Singh munkásságára koncentrálok (építve a Robert Boyd és Pete Richerson által megalapozott kultúramodellezési szemléletre). De röviden kitérek Lisa Feldman-Barett konstruktivista pszichológiájának egyes tanulságaira, továbbá David Graeber és David Wengrow egyes társadalomelméleti állításaira is.

A prezentáció során röviden ismertetem a kumulatív kultúrára, a gén-kultúra koevolúcióra és a kognitív eszközökre vonatkozó új modellek legfontosabb eredményeit. Bemutatom továbbá a modellek és a kapcsolódó, elsősorban kulturális antropológiai kutatások néhány fontos eredményét is, különös tekintettel a társadalmi egyenlőtlenségek kialakulására, kultúra és technológia kapcsolatára és az új technológiák kulturális hatásaira – külön kitérve arra, hogy milyen hipotéziseket fogalmazhatunk meg a szóban forgó modellek alapján az új kultúrák közvetítési technológiák (különös tekintettel a mesterséges intelligencia alapú technológiákra) lehetséges társadalomalakító szerepére vonatkozóan.

Az előadás fő tézise, hogy a fenti, biológiai szemléletmódot követő, de a biológiai evolúciót maga alá gyűrő társadalmi konstrukciók működését tételező kultúramodellek egy új, általános társadalomelmélet körvonalait rajzolják meg. Ez az új társadalomelmélet intenzíven támaszkodik a kulturális antropológia, továbbá a pszichológia és kognitív tudomány egyes klasszikus és kortárs eredményeire, de nincs érdemi kapcsolódása az elmúlt évtizedek szociológiaelméleti diskurzusához.

Az előadásban – a rendelkezésre álló időkeret határai között – megvizsgálom a szociológia és a formálódó új társadalomelmélet között lehetséges kapcsolódási pontokat. Megnézem, hogy mit tanulhat a kortárs szociológiaelmélet az új kulturális modellektől. Ehhez kapcsolódóan kifejtem, hogy álláspontom szerint hol van szükség a diszciplínánk fejlődését gátló tézisek és tabuk felülvizsgálatára. Ugyanakkor azt is megvizsgálom, hogy melyek lehetnek azok a szociológiaelméleti irányzatok és eredmények, amelyek érdemben hozzájárulhatnak az alakuló új társadalomelmélet kidolgozásához.

A fentiek kapcsán elsősorban arra fogok koncentrálni, hogy rámutassak arra, hogyan értheti félre a szociológiai diskurzus a biológiai szemléletmódot követő új kulturális modellek öröklésre, valamint egyén és közösség viszonyára vonatkozó következtetéseit, és ez hogyan akadályozza a termékeny interdiszciplináris párbeszéd kialakulását.

Perspectives for sociology in the age of new cultural theories and new media technologies

The presentation will explore some new theories of cultural evolution and cognitive science. I will concentrate primarily on the work of Joseph Henrich, Cecilia Heyes, Michael Muthukrishna and Manvir Singh (building on the cultural modeling approach of Robert Boyd and Pete Richerson). I will also briefly touch on some of the lessons of Lisa Feldman-B Barrett's constructivist psychology and on some of the social theoretic claims of David Graeber and David Wengrow.

In the course of the presentation, I will briefly outline the main findings of new models of cumulative culture, gene-culture coevolution and cognitive tools. I will also present some important results of these models and related research, mainly in cultural anthropology, with a special focus on the emergence of social inequalities, the relationship between culture and technology, and the cultural impact of new technologies – with a particular emphasis on hypotheses that can be formulated on the basis of these models regarding the potential role of new culture-mediating technologies (especially AI-based technologies) in shaping society.

The main thesis of the lecture is that the above models of culture, which follow a biological approach but assume the functioning of social constructs that subordinate biological evolution, outline the contours of a new, general social theory. This new social theory draws heavily on some classical and contemporary findings in cultural anthropology, psychology and cognitive science, but has no substantive links with the sociological theoretical discourse of recent decades.

In this presentation, I will explore, within the limits of the time available, the possible links between sociology and the emerging new social theory. I will look at what contemporary sociological theory can learn from the new cultural models. In this context, I will explain where I see a need to review the theses and taboos that have hindered the development of our discipline. At the same time, I will also examine which sociological theories and findings could make a substantive contribution to the development of an emerging new social theory.

In the above context, I will concentrate on pointing out how sociological discourse can misunderstand the implications of new cultural models of inheritance and the relationship between the individual and the community that follow biological perspectives, and how this can hinder the development of productive interdisciplinary dialogue.

Jelinek Csaba¹

Az önkormányzati bérlakásszektor válsága

¹ *Periféria Kutatóközpont*

Mind a globális, mind a magyarországi lakhatási válság kontextusában gyakran felmerül az állam és az önkormányzatok lehetséges szerepe a lakhatási rendszer stabilizálásában és igazságosabbá tételében. A szabályozói beavatkozásokon túl az állami szereplők leggyakoribb beavatkozási eszköze a köztulajdonban lévő lakásállomány megfelelő kezelése és bővítése. Ebben az előadásban azt fogom vizsgálni, hogy Magyarországon jelenleg milyen folyamatok zajlanak az önkormányzati bérlakásszektorban, és vajon ezek milyen társadalmi hatással járnak. Az előadás a KSH 2016–2023 közötti időszakra vonatkozó, az önkormányzati lakásgazdálkodással kapcsolatos adatait elemzi a fővárosi önkormányzat, a budapesti kerületek és a megyei jogú városok vonatkozásában. Az elemzés során bemutatom az önkormányzati lakásállomány csökkenése mögötti tendenciákat, az önkormányzati lakásszektor bevételi és kiadási oldalát, az önkormányzati lakások változó komfortfokozatát, az önkormányzati bérlakások elosztásának főbb módjait (és ezek változását), valamint az önkormányzati lakókat érintő kilakoltatásokat. Az előadás három főbb empirikus megállapítást tesz. Egyrészt az önkormányzati lakásállomány folyamatosan csökken, az önkormányzati lakáskiutalások száma (a bérlakásállomány „forgási sebessége”) alacsony, ami a szektor lehetséges társadalmi hatásának a csökkenését vetíti előre. Másrészt, meglepő módon, az önkormányzatok többsége pénzt von ki az amúgy is zsugorodó szektorból, és a lakásértékesítésekből befolyó bevételeit nem a lakásszektor stabilizálására vagy bővítésére költi. Ez a tendencia rámutat, hogy a szektor zsugorodása mögött nem csak pénzügyi, hanem lakáspolitikai kérdések is meghúzódnak. Harmadrészt, bár az önkormányzati lakók kiszolgáltatottsága egyes mutatók szerint csökken (azaz a szektor rezidualizációja bizonyos szempontból mérséklődik), összességében az önkormányzati bérlakások minősége a legtöbb mutató alapján elmarad az országos átlagtól. Ez a tény rávilágít az önkormányzati bérlakásszektor speciális szerepére a szegmentálódó magyar lakáspiacon. Az empirikus adatok bemutatása után az előadásban kitérek a lehetséges előremutató közpolitikai beavatkozásokra, valamint bemutatom az adatbázis alapján készült, interaktív adatvizualizációkat tartalmazó online felületet.”

The crisis of the public housing sector

In the context of both the global and the Hungarian housing crisis, the potential role of the state and local governments in stabilising and making the housing system fairer is often raised. In addition to regulatory interventions, the most common means of intervention by public actors is the appropriate management and expansion of the public housing stock. In this presentation, I will examine the current developments in the local governmental rental housing sector in Hungary and their social impact. The presentation will analyse the data of the Hungarian Central Statistical Office for the period 2016-2023 on local governmental housing management for the municipality of Budapest, the Budapest districts and the county-seat cities. The analysis will present the trends behind the decline in the local governmental housing stock, the income and expenditure side of the local governmental housing sector, the changing comfort level of local governmental housing, the main ways of allocating local governmental housing (and their

changes), and evictions affecting tenants. The presentation will highlight three main empirical findings. First, the stock of local governmental housing is in steady decline, and the number of newly allocated local governmental housing (the ‘turnover rate’ of the rental housing stock) is low, which suggests a decline in the potential social impact of the sector. On the other hand, surprisingly, the majority of municipalities are withdrawing money from an already shrinking sector and are not spending the revenues from privatization to stabilise or expand their housing sectors. This trend shows that not only financial but also housing policy issues are behind the shrinkage of the sector. Thirdly, although the vulnerability of municipal tenants is decreasing according to some indicators (i.e. the sector’s residualisation is in some respects declining), the overall quality of municipal rental housing is below the national average by most indicators. This highlights the special role of the municipal rental sector in the segmented Hungarian housing market. After presenting the empirical data, I will discuss possible progressive public policy interventions and present an online platform with interactive data visualisations based on the database.

AI alapú interakciós eszközök hatása az orvos-beteg kapcsolatra

¹ Debreceni Egyetem

Az orvos-beteg kapcsolat integratív szegmense a társas támogatásnak, melynek jelentős terápiás hatása van. Napjainkban az orvos-beteg interakcióban alapvető változások formálódnak, melyeket elsősorban a digitalizáció jelentősen felerősít. A mesterséges intelligencia (artificial intelligence: AI) alapú interakciós eszközök, mint például a virtuális avatárok (virtual avatar: VA, az emberek vagy más karakterek számítógéppel generált grafikus ábrázolásai, amelyeket általában egy ember irányít) és a virtuális ügynökök (virtual agent: VAG, AI-n alapuló számítógépes rendszerek, amelyek célja az emberi beszélgetések szimulálása és a felhasználókkal való konstans interakció) funkcionálása újabb, eddig ismeretlen módon befolyásolhatja az orvos-beteg kommunikációs mintákat. Konferencia-előadásunk célja prezentálni egy egészségpszichológiai metaanalízis keretében, hogy az AI alapú interakciós eszközök (VA és VAG) hogyan befolyásolják az orvos-beteg interakciót. Kutatásunk során 58 tudományos cikket dolgoztunk fel PRISMA-módszerrel. Mivel beavatkozást nem igénylő felmérést végeztünk, kutatásunk szakhatósági vagy etikai engedélyt nem igényelt. Összesen 51 darab (87,9%) empirikus vizsgálat alkalmazott kvantitatív módszert. Érdekes, hogy a legtöbb, 21 darab (36,2%) felmérés Kínából származik, a többi az USA-ból, valamint a nyugat-európai régiókból. A kutatási eredmények szerint az AI rendszerint hatékonyan alkalmazható a háziorvos-beteg relációban, még az idősebb korosztály is relatíve gyorsan megtanulta alkalmazni a VA-t és a VAG-t. Továbbá, a krónikus betegek (elsősorban a cukorbetegség és a magas vérnyomásban szenvedők) napi diagnózisainak rögzítésében és az adatok orvoshoz továbbításában voltak igazán eredményesek az AI alapú interakciós eszközök. Azonban, az AI alapú kommunikációs eszközöket kellő körültekintéssel és folyamatos orvosi monitorozással lehet alkalmazni a pszichiátriai és mentális betegséggel szenvedők körében. Ugyanakkor két tanulmány hangsúlyozza, hogy bizonyos nonverbális jelzések (a betegek testbeszéde és arckifejezése) relevánsak a kommunikáció során, ám ezek hiányoznak a virtuális találkozásból. Tanulmányok rámutatnak azokra a hiányosságokra is, amelyek az empátia és a bizalom tekintetében jelentkezhetnek, ami az orvos-beteg kapcsolat két lényeges komponense. Több felmérés hangsúlyozza a gép (például egy virtuális egészségügyi asszisztens) és az ember által mutatott empátia közötti különbséget. Ez lényeges, mert az élettapasztalatok és érzelmek közös megosztását fontosnak tartják a betegek az interperszonális kapcsolatok alakítása során. Bár a VAG képes szimulálni az „empatikus aggodalmat, amely „hihetetlenül interaktív és emberszerű”, a tanulmányok mégis kétségbe vonják, hogy valaha is képesek lesznek ugyanolyan szintű empátiát mutatni, mint egy professzionális egészségügyi szakember. Ha a VA vagy VAG nem tud kialakítani adekvát, bizalmas légkört, előfordulhat, hogy a beteg nem osztja meg a klinikusok számára szükséges személyes információkat a pontos diagnózis felállításához és a megfelelő terápiás lehetőségek javaslatához. A bizalom tehát a sikeres egészségügyi ellátás kulcsfontosságú meghatározója. Napjainkban az egészségügyi ellátórendszerben az AI alapú kommunikációs eszközök alapjaiban változtathatják meg az orvos-beteg interakciót, melynek jövőbeli hatásait további szociológiai vizsgálatokkal szükséges elemezni.

Impact of AI-based interaction tools on the doctor-patient relationship

The doctor-patient relationship is an integrative segment of peer support, which has a significant therapeutic impact. Nowadays, the doctor-patient interaction is undergoing fundamental changes, which are being significantly amplified by digitalisation. The functionalisation of artificial intelligence (AI)-based interaction tools such as virtual avatars (VAs, computer-generated graphical representations of humans or other characters, usually controlled by a human) and virtual agents (VAGs, AI-based computer systems designed to simulate human conversations and constant interaction with users) may influence doctor-patient communication patterns in new and hitherto unknown ways. The aim of our conference presentation is to present a health sociology meta-analysis of how AI-based interaction tools (VA and VAG) influence doctor-patient interaction. In our research, 58 scientific articles were processed using PRISMA. As we conducted a non-interventional survey, our research did not require any regulatory or ethical approval. A total of 51 (87.9%) empirical studies used quantitative methods. It is interesting to note that the majority of the surveys, 21 (36.2%), originated from China, the rest from the USA and Western European regions. The research results show that AI is usually effective in GP-patient relations, with even older age groups learning to use VA and VAG relatively quickly. Furthermore, AI-based interaction tools were particularly effective in recording daily diagnoses of chronic patients (mainly diabetics and hypertensive patients) and in transmitting data to the physician. However, AI-based communication tools can be used with due caution and continuous medical monitoring among patients with psychiatric and mental illness. At the same time, two studies emphasise that certain non-verbal cues (patients' body language and facial expressions) are relevant in communication, but are missing in virtual encounters. Studies also point to gaps in empathy and trust, two essential components of the doctor-patient relationship. Several studies emphasise the difference between empathy shown by a machine (e.g. a virtual health assistant) and empathy shown by a human. This is important because the sharing of life experiences and emotions is considered important by patients when forming interpersonal relationships. Although VAGs can simulate 'empathic concern that is incredibly interactive and human-like', studies still doubt that they will ever be able to show the same level of empathy as a professional healthcare professional. If the VA or VAG fails to establish an adequate, confidential atmosphere, the patient may not share the personal information necessary for clinicians to make an accurate diagnosis and suggest appropriate treatment options. Trust is therefore a key determinant of successful healthcare. In today's healthcare system, AI-based communication tools could fundamentally change the doctor-patient interaction, the future impact of which needs to be analysed through further sociological studies.

Juhász-Dóra Katalin¹

Fénylő sötétség – a luxus barlangszállások paradoxona

¹ *BGE*

A barlangok már az ősemberek számára is meghatározó jelentőséggel bírtak, hiszen a kőkorszakban biztonságos menedékként, védelmet nyújtó otthonként szolgáltak. A barlangok többségének alkotóelemét a karbonátos kőzetek képezik, gyakran kapcsolódnak vízforrásokhoz. Napjainkban egyes barlangokat vagy részeit lakásként vagy akár luxusszállodaként is hasznosítják. A barlang típusú szálláshelyek elsődleges célja a természetközeli élmény biztosítása a biztonság, kényelem és a luxusszolgáltatások élvezete mellett. Elterjedésük egyik meghatározó oka az emlékezetes vendégélmény biztosítása, a „kint” és „bent” érzet egyidejűleg történő ambivalens percepciója. A természet és a luxus szolgáltatáskörnyezet észlelése különleges atmoszférát biztosít a sötét barlangszállások esetében. A kutatás a nemzetközi barlangszállások attribútumainak azonosítása alapján a luxus dimenzióira világít rá a hazai barlangszállások kínálatában.

Glowing darkness – paradox of luxury cave hotels

Caves were of crucial importance to prehistoric humans, serving as a safe haven and shelter during the Stone Age. Most caves are made up of carbonate rocks, often associated with water sources. Nowadays, some caves or parts of caves are used as dwellings or even luxury hotels. The primary purpose of cave accommodation is to provide a close-to-nature experience while offering safety, comfort and luxury services. A key reason for their proliferation is to provide a memorable guest experience, with an ambivalent perception of being ‘outside’ and ‘inside’ at the same time. The perception of nature and the luxury service environment provides a special atmosphere for dark cave hotels. By identifying the attributes of international cave hotels, this research sheds light on the dimensions of luxury in the offerings of domestic cave hotels.

Kabai Gergely¹

A Felzárkózó Települések eredményessége a fejlesztéspolitika elmúlt 20 évében

¹ *Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, FETE Monitoring és Értékelés Csoport*

A Felzárkózó Települések Program a hazai szakpolitika legambiciózusabb vállalkozása a Magyarország leghátrányosabb helyzetű 300 településének életének megváltoztatására. Az előadás azt a kérdést kívánja körüljárni, hogy a jellemzően uniós finanszírozású hazai fejlesztéspolitika elmúlt 20 évében a programban érintett települések milyen eredményeket tudtak elérni, és a szakpolitikai intézményrendszer hiányosságai mennyiben járultak hozzá a területi különbségek elmélyüléséhez. Az előadás kiemelten vizsgálja a szociális integrációt és felzárkóztatást szolgáló fejlesztéseket is.

Az előadás a klasszikus területpolitika és regionális fejlesztéspolitika elméletéhez csatlakozva a kiegyensúlyozott területi fejlődés célrendszeréhez kapcsolódik. A módszertani eszköztár ennek viszonyában elsősorban a fejlesztéspolitikai adatbázisok elsődleges összehasonlító adatelemzésén alapul.

A téma feldolgozása során bemutatásra kerül az is, hogy az érintett 300 település között is jelentős különbségek mutathatók ki. A kihelyezett források rendkívül koncentráltan érkeztek, így egyes helyszínek a fejlesztéspolitika hatékony haszonélvezői voltak, míg egy jelentős kör gyakorlatilag semmilyen formában nem részesült az elmúlt két évtizedek kohéziót szolgáló törekvéseiből.

A vizsgálat legfőbb megállapítása az volt, hogy az uniós csatlakozást követő 20 év három fejlesztéspolitikai ciklusa során az érintett települések túlnyomó többsége a forrásszerzésben rendkívül gyengén szerepelt. A kihelyezett mintegy 265 milliárd Ft nagyobb része az érintett települések 1/6-án hasznosult. A forrásszerzésben élen járó települések jellemző mintázatot mutatnak, vagy beruházóképes helyi gazdasággal rendelkeznek, vagy pedig forrásközpontként tudnak funkcionálni. A leghatékonyabb települések még számos, a program által érintett vármegye átlagánál is jobban teljesítettek az egy főre eső források megszerzésében.

Az elmúlt két évtizedben az érintett 300 településre kevesebb mint 50 milliárd Ft szociális integrációt szolgáló uniós forrás érkezett, amelynek nagyobb része a 2014–2020-as ciklusra esett. A deszegregációs célú források esetében fokozottan jelentkeznek a belső egyenlőtlenségek. A települések 10%-ára jutott az összes forrás 42%-a. Egy átlagos FETE-településen élő lakosra az elmúlt 20 évben 167 ezer Ft támogatás jutott. A FETE-települések 1/6-án (52 községben) az egy főre eső támogatás a 300 település átlagának 1/3-át sem éri el, azaz nem haladja meg az 52 ezer Ft-ot. Ezekre a településekre kevesebb mint 1,5 milliárd Ft érkezett az elmúlt két évtizedben.

A FETE települések 37%-án (112 helyszínen) az uniós fejlesztéspolitika időszakában egyáltalán nem találunk szociális, felzárkóztató célú projektet.

A kérdés vizsgálata nem csak a szakpolitika eddigi folyamatainak megértéshez és a jövőbeni tervezéshez visz közelebb, hanem a leszakadással járó társadalmi folyamatok jobb megismerését is tágabb kontextusba helyezi.

The effectiveness of FETE settlements in the past 20 years of the development policy

The FETE Program (development program for disadvantaged settlements) is the most ambitious domestic policy aimed at changing the lives of Hungary's 300 most disadvantaged settlements. The presentation aims to explore what results the affected localities were able to achieve in the last 20 years of the domestic development policy, typically funded by the EU, and to what extent the shortcomings of the political institutional system contributed to the deepening of regional differences. The presentation also focuses on developments for social integration.

The lecture is linked to the theory of classical territorial policy and regional development policy and to the objective system of balanced territorial development. In this regard, the methodological toolkit is primarily based on the primary comparative data analysis of development policy databases.

Significant differences can be shown between the 300 involved settlements. The allocated resources were extremely concentrated, so that some locations effectively benefited from the development policy, while a significant number of others did not benefit in any form from the cohesion efforts of the past two decades.

The main finding of the investigation was that during the three development policy cycles of the 20 years following the accession to the EU, the vast majority of the affected settlements performed extremely poorly in obtaining funds. The greater part of the approximately HUF 265 billion allocated funds was used in 1/6 of the affected settlements. The settlements at the forefront of fundraising show a typical pattern, either they have an investment-capable local economy or they can function as a resource centre.

In the past two decades, the involved 300 settlements received less than HUF 50 billion in EU funds for social integration, the greater part of which was allocated during the 2014–2020 program. For funds allocated for the purpose of desegregation, internal inequalities appear more frequently. 42% of all resources went to 10% of the settlements. In the last 20 years, an average resident living in a FETE settlement received HUF 167,000 in support. In 1/6 of the FETE settlements (in 52 villages), the subsidy per capita did even reach 1/3 of the average of the 300 settlements, i.e. it did not exceed HUF 52 thousand. These settlements received less than HUF 1.5 billion in the last two decades. In 37% of the FETE settlements (112 locations) during the period of the EU development policy, we found no social integration projects at all.

Examining this issue not only brings us closer to understanding policy processes up to now and future planning, but also provides a better understanding of the social processes associated with secession into a broader context.

Katics Eszter¹

A nemzetfelfogás és a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök összefüggései néhány európai országban

¹ *PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola*

Elméleti háttér

A korábbi kutatások szerint a nemzeti közösségek vélt vagy valós hasonlóságokon, közös identitáson alapulnak. E közös identitás összehasonlítás útján jön létre, és a csoportok másokkal szemben határozzák meg magukat. Ennek megfelelően a nemzetségi is lehatárolásra kerül bizonyos ismérvek mentén. Smith a nemzeti identitás polgári-területi és etnikai-kulturális aspektusát különíti el, amelyek a gyakorlatban együttesen fordulnak elő (Smith 1991). Van, aki tulajdonított nemzetségről beszél, amely nem vagy nehezen befolyásolható (Esses et al. 2005; Ha & Jang 2015; Weinreich 2009; Komisarof & Leong 2020: 3). Az identitás kialakulásában az egyéni választás is szerepet játszhat (Bornman 2013; Ditlmann et al. 2011; Reijerse et al. 2013; Ha & Jang 2015; Esses et al. 2005; Weinreich 2009; Komisarof & Leong 2020). A bevándorlókkal kapcsolatos nézetek is – többek között – a nemzetre, nemzetségre vonatkozó elképzelések keretében képződnek. Bizonyos szerzők szerint az országok zárt vagy nyitott nemzetfelfogással jellemezhetők (Csepeli & Örkény 2017).

Kutatási kérdés

Kutatásom négy ország példáján veszi szemügyre, hogy az egyes országok állampolgárai milyen kritériumok alapján tekintenek valakit a saját nemzetükhöz tartozóknak. Továbbá arra a kérdésre is próbál választ kapni, hogy vajon ezek az általuk szükségesnek tartott kritériumok befolyással bírnak-e, illetve milyen módon bírnak befolyással a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdjeikre.

Módszertan

A kutatásom alapjául a European Values Study (EVS) adatai szolgáltak. A 2008-as és a 2017-es adatfelvétel adatbázisát használom. A felmérések reprezentatív mintán alapulnak, és az egyes országok 18 év feletti felnőtt állampolgárait kérdezték meg. Az országok kiválasztásához klaszterelemzést alkalmazok. A kutatási kérdések megválaszolására keresztábra-elemzést és varianciaanalízist végzek.

Eredmények

A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök alapján klaszterelemzéssel Németország, Portugália, Litvánia és Magyarország került kiválasztásra. A korábbi kutatásokat megerősítik az eredmények, amelyek szerint az etnikai szempontoknak Kelet-Európában nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint nyugaton. A többszörös nemzeti identitás, valamint a vélemények polarizáltsága jellemző a vizsgált országokban. Az is látható azonban, hogy a társadalmaknak egy valamivel kisebb, de mégis számottevő része számára nem számítanak fontosnak, vagy egyáltalán nem fontosak egyes kritériumok. Valamennyi ország esetében van több olyan kritérium, amelynek megítélése befolyással van az általános attitűdre. Minél fontosabbnak

tartják e kritériumokat, annál kedvezőtlenebbül vélekednek a bevándorlókról. Portugáliában a vizsgált aspektusokat mind jellemzően fontosnak tartják, azonban a négy állam közül Portugáliában a legkevésbé negatív a bevándorlókhoz való viszonyulás.

The concepts of the nation and their relationship with attitudes towards immigrants in a few European countries

Theoretical background

According to previous research, national communities are based on perceived or real similarities, and a common identity. This identity is formed through comparisons, and groups define themselves against others. Accordingly, national membership is defined along certain criteria. Smith distinguishes between the civic-territorial and ethno-cultural aspects of national identity, which in practice occur together (Smith 1991). Certain authors speak of ascribed national identities, which are difficult, if possible at all, to influence (Esses et al. 2005; Ha & Jang 2015; Weinreich 2009; Komisarof & Leong 2020: 3). However, personal choice also may play a role in identity formation (Bornman 2013; Ditlmann et al. 2011; Reijerse et al. 2013; Ha & Jang 2015; Esses et al. 2005; Weinreich 2009; Komisarof & Leong 2020: 3). Views on immigrants are construed in the context of ideas about nationhood and nationality. According to certain authors, states can be characterized by closed or open concepts of nationhood (Csepeli & Örkény 2017).

Research questions

Using the example of four countries, my research examines the criteria by which the citizens of each country consider someone to belong to their own nation. It also aims to address the question, whether and how these criteria influence their attitudes towards immigrants.

Methods

My research uses the representative data of European Values Study (EVS) collected in 2008 and 2017. The sample consists of the adult citizens over 18 years of age. Cluster analysis is applied to select countries. Cross-tabulation and variance analysis is conducted to answer the research questions.

Results

Germany, Portugal, Lithuania and Hungary were selected with cluster analysis based on the attitudes of their citizens towards immigrants. Prior research is confirmed by the results, which show that ethnic aspects are considered to be more significant in Eastern Europe than in Western Europe. The examined countries are characterized by multiple identities, and polarized views. However, it can also be seen that a slightly smaller but still significant part of the populations do not consider certain criteria to be important or not important at all. In all of the countries, there are several criteria that matter in shaping general attitudes towards immigrants. The more important these criteria are perceived to be, the more unfavourable the perception of immigrants. In Portugal, all the aspects examined are typically considered important, but Portugal has the least negative attitudes towards immigrants of the four countries.

Kelemen Katalin¹

„Csak” az volt a kérdés, honnan és hogyan lesznek páciensek

A „hólabdától” az internetig. A páciensek rekrutációjának változása egy hazai magánpraxis esetében a kilencvenes évektől napjainkig

¹ *ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Közgazdaságtan és Statisztika Tanszék*

„Az én szakmámban elcsúszott a rendszerváltás jó pár évvel. 1993-ban alig volt magánrendelő, 1995 végén, mikor felmondtam az állami állásomat, senki nem volt teljesen maszek, csak néhány fogorvos”¹ – meséli Tibor, a 67 éves fül-orr-gégész, esettanulmányunk főszereplője.²

Tibor 1957-ben született, a 80-as évek elején volt pályakezdő fiatal, majd a rendszerváltás után az elsők között önállósodott, több, mint 30 éve folytat magánpraxist.

Előadásomban nemcsak azt szeretném bemutatni, hogy hogyan alakult át a páciensek rekrutációja és összetétele Tibor magánpraxisának esetében az elmúlt harminc évben, hanem azt is, hogy a digitalizáció fejlődésén, terjedésén kívül a szűkebb tágabb környezet mely elemeinek változása katalizálta ezt az átalakulást és határozta meg a lehetőségek terét.

A magánpraxis indulásakor az volt az alapkérdés, hogy honnan és hogyan lesznek páciensek. A „hólabda” a (korábbi) főállásától, a kórházból indult. Első páciensei jórészt a rendszerváltás utáni Magyarországon munkát vállaló diplomaták, külföldi cégek magyarországi leányvállalatainak képviselőiből és családtagjaikból álltak, köszönhetően Tibor kulturális és szociális tőkéjének (nyelvtudásának és kollégáival való kapcsolatának), illetve a gazdasági intézményi átalakulás, a liberalizáció folyamatának. A praxisról szájról szájra terjedő információt idővel a biztosítók és nagykövetségek segítségével kialakított intézményesült betegút váltotta föl.

A hazai állami egészségügy intézményeinek alulfinanszírozottsága, az elmaradt reformok időközben egyre nagyobb teret, piacot nyújtottak hazai magánegészségügyi szolgáltatók létrehozásához. A kétezres évek második felétől egyre inkább felgyorsult a komplex ellátást nyújtó magánintézmények kínálatának növekedése. Így Tibornak jóval nagyobb versennyel, a külföldi pácienseinek fogyásával, a forgalma csökkenésével kellett szembenéznie. Nyitnia kellett az állami egészségügyi szolgáltatások romlása okán növekvő hazai kereslet felé, amellyel korábban gyakorlatilag nem volt kapcsolata. A bejártatott, intézményesült csatornákon csak a külföldi páciensekhez kapcsolódott. Ezt felismerve kezdett intenzív marketing tevékenységbe. Honlapot készített, elsősorban internetes felületeken promotálni kezdte a tevékenységét. Ez működött.

Jegyzetek:

¹ Az egyéb forrás megjelölése nélküli idézetek a Tiborral készített interjúból származnak.

² Tibor történetének elemzése része annak az MTA BTK Lendület „Momentum” Munkaformák Kutatócsoport keretében folyó kutatásnak, amelyben mikrotörténetek segítségével azt keressük, hogy a rendszerváltó generáció (Kolosi, Tóth & Keller 2008) vállalkozó tagjai a szűkebb tágabb környezetük által meghatározott kényszerek és lehetőségek terében hogyan boldogultak a Kádár-korszak utolsó évtizedében, majd ezekkel a tapasztalatokkal a birtokukban a rendszerváltás után. Olyanok életútját kutatjuk, akik – az elitre jellemző tipikus móddal szemben – nem vettek részt a tőketulajdonosi jogosítványok újraelosztásában.

It was ‘just’ a question of where and how to get patients

From the ‘snowball’ to the internet. Changes in patient recruitment in a domestic private practice from the 1990s to the present

‘In 1993 there were hardly any private practices, and at the end of 1995, when I quit my state job, there were no complete ‘maszek’ practices, just a few dentists,’¹ – says Tibor, a 67-year-old ENT specialist, the main subject of our case study.²

Born in 1957, Tibor was a young professional in the early 1980s, then one of the first to set up his own practice after the change of regime, and has been in private practice for more than 30 years.

In my presentation, I would like to show not only how the recruitment and composition of patients in Tibor’s private practice has changed over the past thirty years, but also which elements of the wider environment, apart from the development and spread of digitalisation, have catalysed this transformation and defined the space of opportunities.

At the start of private practice, the fundamental question was also where and how to get patients.

The ‘snowball’ started from its (former) main job, the hospital. His first patients were mostly diplomats working in Hungary after the fall of communism, representatives of Hungarian subsidiaries of foreign companies and their family members, thanks to Tibor’s cultural and social capital (his language skills and his contacts with colleagues) and the process of economic institutional transformation and liberalisation. Over time, word of mouth about the practice was replaced by an institutionalised patient pathway, with the help of insurance companies and embassies.

Meanwhile, the underfunding of domestic public health care institutions and the lack of reforms have provided a growing space and market for the creation of domestic private health care providers. The second half of the 2000s saw an acceleration in the growth of the supply of private complex health care. As a result, Tibor faced much greater competition, a decline in the number of foreign patients and a fall in turnover. He had to open up to the growing domestic demand for health services, with which he had no previous contact. He was only connected to foreign patients through established, institutionalised channels. Recognising this, he began intensive marketing activities. He set up a website and began to promote his activities mainly on the Internet. It worked.

Notes:

¹ Quotes without acknowledging other sources, are from the interview with Tibor.

² The analysis of Tibor’s story is part of the ongoing research of the MTA-BTK Lendület ‘Momentum’ Working Forms Research Group, in which we are using micro-histories to find out how the entrepreneurial members of the regime-changing generation (Kolosi, Tóth & Keller 2008) managed in the space of constraints and opportunities defined by their narrower wider environment in the last decade of the Kádár era, and then with these experiences in their possession after the regime change. We explore the lives of people who, in contrast to the typical elite mode, did not participate in the redistribution of capital ownership.

Kenéz Anikó¹

Igaz, hogy jó az ember? – A közösségi identitás és a szolidaritás kapcsolata

¹ ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Társadalomtudományi Tanszék

Rutger Bregman (2020) a címben feltett kérdésre egyértelmű igennel felel. Az emberi természetet vizsgálva arra a következtetésre jut, hogy nem jutottunk volna ilyen magas civilizációs szintre, ha nem az együttműködés és az egymásba vetett kölcsönös bizalom jellemzi a kapcsolatainkat. Szerinte az igazi szupererőnk – amely kiemelt minket az állatok közül – az, hogy belénk van kódolva, hogy kapcsolódjunk a körülöttünk élőkhöz. (Bregman 2020)

Hogy a mai magyar társadalomban mégsem az az alapérzésünk, hogy kapcsolatainkat az egymás iránt érzett felelősségvállalás hatja át, az Sik Domonkos (2023) szerint azért lehetséges, mert a magyar társadalomban az autonómia és a szolidaritás mint alapértékek a 20. századi történelmünk során nem tudtak gyökeret verni.

Ha a tolerancia és a szolidaritás hiányát társadalmi patológiaként fogjuk fel, akkor joggal merül fel az a kérdés, hogy miként lehetne egy olyan „immunrendszer” kifejleszteni, amely nem engedi a kirekesztő attitűdök és a társadalmi közöny terjedését. Felmerülhet, hogy a társadalmi normáink és az általánosan elfogadott alapértékeink védhetnek ezekkel szemben, (lásd azokat a makrotársadalmi szintű vizsgálatokat, amelyekben az európai társadalmak értékrendszerét hasonlítják össze, például Csepeli & Prazsák 2011). De az egyén szintje felől is megközelíthetjük ezt a kérdést, és feltételezhetjük, hogy az individuumok a szocializációjuk és mindennapjaik során (lásd a rituális sűrűség elméletét, Fuchs & Case 1997) alakítanak olyan referenciakeretet (Cohen-Emerique, idézi Udvarhelyi 2007), amelyek nem hagyják, hogy a kirekesztő gondolkodásmód és a felelősségvállalás hiánya eluralkodjon attitűdjeikben.

A harmadik szint, amely felől megközelíthetjük ezt a problémát, a kettő között helyezkedik el: életünk során számos közösséghez tartozhatunk, amelyek referenciacsoporthoz tartozhatnak. Jelen kutatás egy olyan közösséget vizsgál (egy zenekar közönségét), amelynek tagjai az offline térben és az online térben is kijelölhetnek ilyen igazodási pontokat.

Az online közösséget a digitális narratív identitás keretében (Lehmann 2020) értelmezem. E szerint a közösségi oldalak bejegyzései csak látszólag elszigeteltek egymástól, valójában sorozatuk létrehozza az individuum, esetünkben a közösség narratíváját. A narratíva létrehozása során az entitás megteremtése (a konstrukció) és annak megjelenítése (a reprezentáció) egy időben történik (Lehmann 2020). A közösség részévé válni lényegében úgy lehet, ha az egyén elismeri ezt a narratív identitást, amely aktussal egyúttal újra és újra legitimálja a közösséget mint entitást.

Kutatásom során arra a kérdésre keresem a választ, hogy az online közösség (Facebook) idővonalán megjelenő, értékeket preferáló – például társadalmi felelősségvállalásra buzdító – bejegyzések vajon hatnak-e a közösség tagjainak értékválasztásaira, tehát a digitális narratív identitás képes-e számukra a mindennapi döntéseiknél referenciakeretként szolgálni.

Is it true that the man is good? – Community identity and solidarity

Rutger Bregman (2020) answers the question in the title with a resounding yes. He concludes that we would not have reached such a high level of civilisation if it were not for the cooperation and mutual trust that characterise our relationships. According to him, our real superpower – the one that sets us apart from the animals – is that we are hardwired to connect with those around us (Bregman 2020).

According to Domonkos Sik (2023), the reason why in today's Hungarian society we do not have the basic feeling that our relationships are based on mutual responsibility is that the basic values of autonomy and solidarity have not taken root in Hungarian society during the 20th century.

If the lack of tolerance and solidarity is perceived as a social pathology, the question rightly arises of how to develop an 'immune system' that does not allow the spread of exclusionary attitudes and social indifference. It may be asked whether our social norms and generally accepted core values can protect us against them (see macro-level studies comparing the value systems of European societies e.g. Csepeli & Prazsák 2011). But we can also approach this issue from the individual level and assume that individuals develop a frame of reference (Cohen-Emerique, cited in Udvarhelyi 2007) during their socialisation and everyday life (ritual density theory, Fuchs & Case 1997) that does not allow exclusionary thinking and lack of responsibility to dominate their attitudes.

The third level at which we can approach this problem is in between: throughout our lives we may belong to a number of communities that can act as reference groups. The present research is looking at a community (the audience of a band) who can be such reference points in both offline and online spaces.

I interpret the online community within the framework of digital narrative identity (Lehmann 2020). According to this view, posts on social networking sites are only seemingly isolated from each other; in fact, their series create the narrative of the individual, in our case the community. In the process of creating a narrative, the creation of an entity (the construction) and its representation occur simultaneously (Lehmann 2020). To become part of a community is essentially to acknowledge this narrative identity, an act that simultaneously legitimates the community as an entity.

My fundamental question is whether the value-preferring posts on the timeline of the online community (Facebook) – for example, those encouraging social responsibility – have an impact on the value choices of community members, i.e. whether the digital narrative identity can serve as a frame of reference.

Kerényi Szabina¹

Közelség vagy közösség? Az önfenntartás mint közösségformáló erő

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet*

Az utóbbi években Magyarországon is egyre több városban terjedtek el egyfelől az úgynevezett bevásárlóközösségek, vagy más néven kosárközösségek, amelyeknek célja összekötni a fogyasztót a termelővel, másfelől pedig a közösségi kertek, amelyek olyan városi terekben is kínálnak lehetőséget önálló élelmiszertermelésre, ahol ez másképp nem volna lehetséges. Ezek az önszerveződő kezdeményezések jellemzően azzal a küldetéssel jönnek létre, hogy rövidítsék az élelmiszerláncot, és hogy a fogyasztók minél szélesebb csoportjai a lehető legkevesebb közvetítéssel juthassanak jó minőségű élelmiszerhez (Bakos & Khademi-Vidra 2019). Az élelmiszerrel kapcsolatos közösségi kezdeményezések felfutásának van egy másik vetülete is: a piactól minél jobban függetlenedő, önálló, sőt önellátó közösségek szervezése helyi szinteken. A minőségi élelmiszerhez való hozzájutás kezdeményezései eredetileg egyben azzal a céllal is jöttek létre, hogy csökkentsék a társadalmi egyenlőtlenségeket közösségi szinten (Jermé & Wakefield 2013).

Az élelmiszer-közösségek irodalmában gyakran szerepelnek ideológiai motivációk a résztvevők körében, mint például az ökotudatosság, vagy akár rendszerkritikus szemlélet is (Doyle 2022). A magyarországi élelmiszer-közösségek kezdeményezései jellemzően a környezetvédelmi mozgalmakhoz kapcsolódó helyi, grassroots típusú megmozdulások, amelyeknél a tudás, illetve a gyakorlati ismeretek is a környezetvédelmi mozgalom különböző szervezeteitől származnak. Ugyanakkor az élelmiszer-mozgalmak egyik gyakorlati célja bekapcsolni és mozgósítani olyan csoportokat, amelyek forrás- és tőkeszegények, a távlati célok között pedig jellemzően a fenntarthatóság gyakorlatainak kialakítása, illetve az élelmiszer-önellátás szerepel.

A jelen kutatás alapja egy széleskörű, országos kutatás, amely a fenntartható fogyasztási mintákat vizsgálja különböző szintereken (fővárostól a kisvároson át zsákfalvakig, illetve középosztályi közösségektől a mélyszegénységben élőkig). Az előadás középpontjában a főváros egy kerületében történő, élelmiszeralapú közösségi kezdeményezések állnak, amelyek a kevésbé tehető társadalmi csoportok tagjait kívánják bevonni. A kutatás fő kérdése, hogy hogyan kapcsolódnak ezek a megmozdulások az alulról szerveződő mozgalmakhoz, mennyire sikerül ezeknek a civil kezdeményezéseknek valós társadalmi közösséget teremteni, illetve hogy mennyire tudják betölteni a társadalmi küldetésüket, és milyen szerepet játszik a szerveződésben a közösség ereje. Mivel a kezdeményezések az élelmiszer- önfenntartás ígérését hordozzák magukban, az előadás arra is reflektálni szeretne, hogy miként viszonyulnak ezek a közösségek az önfenntartás kérdéséhez.

Closeness or community? Self-maintenance as a community organizing force

In recent years in Hungary, more and more cities have seen the proliferation of so-called shopping communities, also known as ‘basket communities,’ which aim to connect consumers with producers, and community gardens, which offer the opportunity to grow food independently in urban spaces where this would not otherwise be possible. These self-

organising initiatives are typically created with the mission to shorten the food chain and to ensure that as wide a group of consumers as possible can access good quality food with as little intermediation as possible (Bakos & Khademi-Vidra 2019). There is another dimension to the rise of food-related community initiatives: the organisation of autonomous, even self-sufficient communities at local level, which are as independent as possible from the market. Quality food access initiatives were originally also created with the aim of reducing social inequalities at the community level (Jermé & Wakefield 2013).

The literature on food communities often includes ideological motivations among the participants, such as eco-consciousness or even a critical view of the system (Doyle 2022). The initiatives of food communities in Hungary are typically local, grassroots-type movements linked to environmental movements, where knowledge and practical skills are also provided by different organisations of the environmental movement. At the same time, one of the practical aims of food movements is to involve and mobilise groups that are resource and capital poor, and the longer-term goals typically include the development of sustainability practices and food self-sufficiency.

The present research is based on a large-scale, national survey of sustainable consumption patterns in different settings (from the capital to small towns to shantytowns, and from middle-class communities to those living in deep poverty). The focus of the presentation is on food-based community initiatives in a district of the capital that aim to engage members of less affluent social groups. The main research questions are how these initiatives relate to grassroots movements, to what extent these civic initiatives succeed in creating a real social community, and to what extent they are able to fulfil their social mission and the role of community power in their organisation. As the initiatives carry the promise of food self-sufficiency, the presentation will also reflect on how these communities relate to the issue of self-sufficiency.

Keszi Roland¹

Felforgató technológiák és a munkaerőpiaci pozíciók változása – A világ helyzete a mesterséges intelligencia és a munkapiac tekintetében

¹ *ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar*

A dolgozat módszertani megközelítését és elméleti pozícióját tekintve a közgazdaságtan és a szociológia határterületén helyezkedik el. Kutatásunkban világgazdasági makroadatokat másodelemzése és empirikus szociológiai, közgazdaságtani és üzleti kutatások tapasztalatai alapján keresünk válaszokat kérdéseinkre. Adataink egy részét webscraping adatfelvételi eszközök alkalmazásával kaptuk, Python és R osztálykönyvtárak felhasználásával, adattudományi módszertannal elemeztünk különböző hozzáférésű forrásokból származó nagy adathalmazokat (USA jegybank-Federal Reserve, Bureau of Labour Statistics, International Labour Organisation, World Bank).

Ebből a szempontból tekintve, általánosabb szociológiai konzekvenciákat kísérünk meg feltérképezni, melyek egyedi társadalmi nagycsoportokra (pl. a fogyatékossgal élő személyekre) is alkalmazhatók. Célunk annak megvizsgálása, hogy milyen kihívásokra kell számítani a szemünk láttára kibontakozó, új gazdasági ökoszisztémában, amelynek egyik legfőbb mozgatórugója a mesterségesintelligencia-alkalmazások exponenciális sebességű elterjedése és azoknak a termelési, szolgáltatási láncokba való beépülése.

AZ ILOSTAT adatai alapján 1 milliárd ember él fogyatékossgal a világon, ami a világ népességének 15%-át teszi ki, s ennek a populációnak a legnagyobb része munkaképes korú. Kiemelt jelentőségű tehát annak megvizsgálása és folyamatos monitorozása, hogy a munkaerőpiacon zajló permanens változások milyen hatásokkal járnak vagy járhatnak bizonyos alpopulációk munka világában elfoglalt pozícióira.

A mesterséges intelligencia munkaerőpiaci hatásaival kapcsolatos jelenlegi közgazdasági és szociológiai munkák egy része a világ globális GDP-jében bekövetkező növekedést jelzi előre, s erre alapozva globális keresletnövekedést prognosztizál a munkaerőpiacon is (lásd pl. Autor 2022; GoldmanSachs Research 2023). Más kutatók arra hívják fel a figyelmet, hogy bizonyos szektorokban a munkaerőpiaci kínálat csökkenése tapasztalható. A munkaerőpiaci kereslet-kínálat alakulása munkaszociológiai oldalról is tesztelhető, melynek elméleti kereteivel jó ideje foglalkozik a gazdaság-, szervezet- és munkaszociológiai, illetve munkagazdaságtani szakirodalom.

Összességében két fő elméleti megközelítés terjedt el. Az egyik a szakmai alapú megközelítések (pl. Frey-Osborne 2013), a másik a feladatalapú megközelítések fontosságát hangsúlyozza (pl. Arntz et al. 2016). Az előbbi elméleti irányzat az egyes foglalkozásokhoz társít automatizálási valószínűségeket, a második az egyes szakmákban, foglalkozásokban, szakmacsoportokban jelentkező részfeladatok automatizálási valószínűségeit hangsúlyozza.

Ebbe a munkagazdaságtani elméleti keretrendszerbe, valamint a populáris és társadalomtudományos köztudatba robbant be az OpenAI (ChatGPT) és a nagy nyelvi modellek meglepő teljesítménye, amit a versenytársak számos saját modellje, platformja, technológiai megoldása követett (Google Gemini, Microsoft Copilot, Meta Llama, Amazon Bedrock Titan,

IBM WatsonX stb.). Ennek a típusú áttörésnek a lehetősége jó ideje benne volt már a számítástudományi, és nyelvtudományi köztudatban, az OpenAI modelljének berobbanásával azonnali és fokozott üzleti, munkaerőpiaci konzekvenciákat is teremtett.

A mesterségesintelligencia-alkalmazások exponenciális fejlődésének, azon belül a mély neurális hálózatokra épülő tudományos áttöréseknek (Hinton et al.) köszönhetően a világ munkaerőpiacain is változások tapasztalhatók. A közgazdaságtudományi alapokra épülő modern szervezet-, gazdaság- és munkaszociológia megközelítéseknek egyelőre nincs gyökeresen új fogalmi bázisuk, hanem a kereslet-kínálat egyensúlyára támaszkodó modellekre épülnek. Erre az elméleti keretrendszerre alapozva kísérrel meg szociológiai áttekintést adni a dolgozat.

A jelenlegi munkaerőpiacon zajló változások tanulmányozása a közgazdaságtudományi és szociológiai szemlélet párhuzamos érvényesítését kiemelten követeli, így visszavezeti a szociológiát a weberi gyökereknél meghatározottak irányába: a gazdaság és társadalom párhuzamos szemléletéhez.

Néhány fontosabb, valamint kidolgozás alatt álló eredmény. Világszintű összehasonlító longitudinális összefüggések feltérképezése a következő területeken:

- A mesterséges intelligencia által leginkább érintett üzleti szektorok
- A mesterséges intelligencia által veszélyeztetett csoportok mérete és összetételének azonosítása
- A munkáltatók által preferált készségek, képességek azonosítása
- Fogyatékoság és munkapiaci helyzet, várható élettartam
- Fogyatékoság időtartama és a várható élettartam
- A munkanélküli személyek fogyatékosági státusza

Disruptive technologies and changing labour market positions – The state of the world in artificial intelligence and the labour market

In terms of its methodological approach and theoretical position, the presentation is situated at the interface between economics and sociology. In our research, we seek answers based on secondary analyses of global macroeconomic data and empirical research in sociology, economics and business. In our research, we use web-scraping data mining tools, Python and R class libraries, and data science methodologies to analyse large datasets from different sources (US Central Bank-Federal Reserve, Bureau of Labour Statistics, International Labour Organisation, World Bank).

From this point of view, we will try to map out more general sociological consequences that can be applied to specific large social groups (e.g. people with disabilities). Our aim is to examine the challenges of the new ecosystem that is unfolding before our eyes. One of the main drivers of these challenges is the exponential growth of artificial intelligence applications and their integration into production and service chains.

According to ILOSTAT, 1 billion people in the world live with a disability, representing 15% of the world's population, and most of this population is of working age. It is therefore of

particular importance to examine and continuously monitor the impact of permanent changes in the labour market on the position of certain sub-populations in the world of work.

Some of the current economic and sociological work on the impact of AI on the labour market predicts an increase in global GDP and, based on this, a global increase in demand for labour (see e.g. Autor 2022; Goldman Sachs Research 2023). Other researchers point to a reduction in labour supply in certain sectors. Labour market supply and demand can also be tested from a labour sociological perspective, the theoretical framework of which has been addressed for some time in the literature on economic sociology, sociology of work and labour economics.

Overall, there are two main theoretical approaches. One emphasises the importance of occupation-based approaches (e.g. Frey-Osborne 2013), and the other is the task-based approaches (e.g. Arntz et al. 2016). The former theoretical orientation associates automation probabilities to individual occupations, while the latter emphasises automation probabilities of subtasks within individual occupations and occupational groups.

It is within this theoretical framework of labour economics that the surprising performance of OpenAI (ChatGPT) and large language models has burst into the popular and social science consciousness. This was followed by several proprietary models, platforms and technological solutions from competitors (Google Gemini, Microsoft Copilot, Meta Llama, Amazon Bedrock Titan, IBM WatsonX etc.). The possibility of this type of breakthrough had been in the computer science and computational linguistic public domain for some time, The bursting of the OpenAI model created immediate and enhanced business and labour market implications.

Due to the exponential development of artificial intelligence applications, including scientific breakthroughs based on deep neural networks (Hinton et al.), changes are also taking place in the world labour markets. Modern approaches to the sociology of work do not yet have a radically new conceptual base. They are based on models focusing on supply-demand equilibrium. Based on this theoretical framework, the paper attempts to provide a sociological overview.

The study of the changes taking place in the current labour market calls for the parallel application of economic and sociological perspectives, thus leading sociology back to its Weberian roots: the parallel approach of economy and society.

Some major results and results under development. Exploring comparative longitudinal correlations at global level in the following areas:

- Business sectors most affected by AI
- Identifying the size and composition of groups at risk from AI
- Identifying the skills and capabilities preferred by employers
- Disability and labour market situation, life expectancy
- Disability duration and life expectancy
- Disability status of unemployed persons

Kheng, Meyly¹

Pre-service teacher education in Cambodia and Hungary: What new developments have occurred over the past decade?

¹ *University of Debrecen*

In the swiftly changing educational environment, the training of pre-service teachers has garnered considerable focus, leading to widespread research and reforms around the world. This systematic review compiles empirical research and theoretical developments in pre-service teacher education in Cambodia and Hungary from 2014 to 2024. This presentation thoroughly examines peer-reviewed journal articles, dissertations, and conference papers, aiming to spotlight the key trends, challenges, and innovations in this crucial field. The key findings indicate a move towards competency-based frameworks, focusing on the cultivation of 21st-century skills and reflective teaching practices. Moreover, there is a rise in the incorporation of technology-enhanced learning environments, demonstrating the increasing significance of equipping teachers for digital classroom settings. This presentation also underscores ongoing challenges, such as disparities in the quality of training, inadequate practical experience, and the necessity for stronger support systems for novice teachers. Novel methods like immersive simulations and collaborative partnerships between universities and schools arise as promising tactics to narrow the gap between theory and practice. Moreover, the review recognizes a persistent requirement for longitudinal studies to evaluate the enduring effects of pre-service education reforms on teaching effectiveness and student outcomes. This thorough compilation provides valuable insights for policymakers, educators, and researchers committed to enhancing the efficacy of pre-service teacher education. Through pinpointing crucial trends and deficiencies, our goal is to steer future research and evidence-based recommendations in teacher training programs, not only within the two countries but also globally.

Király Gábor¹

Fenntartható élelmiszerértéklánc-kutatás a gyakorlat elméletének alkalmazásával: a gazda-molnár-pék hálózat esete

¹ *Agrárközgazdasági Intézet Kft.*

Évről-évre egyre több olyan élelmiszer-kezdemenyezés indul útjára, amely a környezeti, társadalmi, kulturális és gazdasági fenntarthatóság gyakorlati megvalósulása szerint határozza meg működését. Bár az élelmiszertermelés, -elosztás és -fogyasztás ezen alternatív módszereire gyakran tekintünk úgy, mint az élelmiszerrendszerek fenntarthatósági átmenetének előfutárai, mégis kevés ismeret áll rendelkezésünkre ezeknek az értéklánc-kezdemenyezéseknek működési folyamatairól. A fenntartható élelmiszerrel összefüggő kezdeményezések alapos és átfogó elemzésének újszerű megközelítése az, ha az értékláncfókuszú kutatásokat a „gyakorlat elméletével” integráljuk. A gyakorlatalapú megközelítés ígéretes új lehetőséget kínál azáltal, hogy az értéklánc szereplőinek perspektíváján keresztül vizsgálja meg a fenntarthatóság jelentőségét és gyakorlati megvalósulását az értéklánc egészére nézve.

Kutatásunk a hazai gazda-molnár-pék hálózatot vizsgálta és azonosította egy olyan informálisan és horizontálisan szerveződő érték-közösségként, amelyet a természetes kovászos pékáruk előállítását meghatározó kritériumok kereteznek. Munkánk empirikus adatfelvétele elsősorban kvalitatív interjúkra, másodsorban pedig etnográf módszerekre támaszkodott, úgymint résztvevő megfigyelés a gazda-molnár-pék rendezvényeken és üzemplátogatásokon. A konvencionális értéklánc kutatásokkal szemben, a mi kutatásunk a fogyasztókat is bevonta az empirikus munkába, így lehetőségünk volt valóban a termelőtől, a fogyasztóig követni az élelmiszer útját.

Az értéklánc „köttöanyagát” azok a követelmények jelentik, amelyek a pékek termelési filozófiájából, elsősorban az alapanyagra vonatkozó elvárásaiból indulnak ki, és amelyeket az „upstream” szereplők (gazdák, molnárok és gazdamolnárok) tevékenységük során tudatosan vagy tudattalanul teljesítenek, összhangban a saját morális meggyőződésükkel. Azonban az értéklánc legvégére érve már az egészséges étrendhez és a hedonisztikus élményekhez kapcsolható fogyasztói igények tartják mozgásban a végterméket, a kovászos kenyeret. A kutatás bemutatja azt, hogyan „gyakorolja a fenntarthatóságot” ez a lazán kötődő érték-közösség a kovászos technológia fenntartásához szükséges meggyőzések, eszközök, eljárások és nem utolsósorban az értékláncszereplők közötti kapcsolatokon keresztül. Eredményeink rámutatnak arra is, hogy milyen akadályok nehezítik a kezdeményezés továbblépését, valamint ezen akadályok leküzdésének lehetőségeit.

Sustainable food value chain research using practice theory: the case of the farmer-miller-baker network

Every year, an increasing number of food initiatives are established that define their operations in terms of the practical implementation of environmental, social, cultural, and economic sustainability. Although these alternative methods of producing, distributing, and consuming food are commonly regarded as frontrunners of the shift towards sustainable food systems, there

is limited understanding of the operational procedures of these communities, networks, or value chains and their actual impact on sustainability and scalability. A novel approach to conducting thorough and extensive analyses of these sustainable initiatives is to integrate value chain-focused research with a systemic and practice-based approach. Applying the ‘theory of practice’ in value chain studies offers a promising new perspective by internally investigating what matters and means sustainability for supply chain actors.

Our research studied the farmer-miller-baker network and identified it as a value community that is informally and horizontally organised and defined by a set of criteria that govern the production of natural sourdough bakery products. The data collection for our study primarily involved qualitative interviews and secondarily utilised ethnographic methods, including participant observation at farmer-miller-baker events and farm visits. In contrast to conventional value chain studies, our research engaged consumers in the empirical study, enabling us to closely trace the entire journey of food, ‘from farms to forks.’

The ‘mortar’ of this value chain refers to the criteria that arise from the bakers’ production philosophy. These criteria are primarily related to their expectations regarding the origin of the raw materials used in the baking process. The upstream actors, such as farmers, millers, and farmer-millers, fulfil these criteria either consciously or unconsciously in their activities, in accordance with their own moral beliefs. However, by the very end of the value chain, it is the consumers’ demands, either linked to a healthy diet or a hedonistic eating experience, that keep the final product, sourdough bread, in motion. Our research findings demonstrate how this loosely connected community practices sustainability through their shared beliefs, tools, practices and, most importantly, the relationships among the actors of the value chain. All these elements are crucial for the sustainability of sourdough technology. Our work also addressed the challenges hindering the scaling up of this initiative and identified potential solutions.

Kiss Julianna¹

A társadalmi vállalkozásokat vizsgáló kutatások Magyarországon – egy szisztematikus szakirodalmi áttekintés eredményei

¹ *BCE Operáció és Döntés Intézet Döntéstudományi Tanszék*

A társadalmi és gazdasági, értékesítési célokkal és tevékenységekkel is rendelkező kezdeményezéseket leíró társadalmi vállalkozás (social enterprise) fogalma Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban az 1980-as években jelent meg. Magyarországon az 1990-es évek második felében kezdték el használni a kifejezést, elsősorban nemzetközi fejlesztő szervezetek tevékenységei hatására. A fogalom sokáig azonban szélesebb körben nem terjedt el, ehelyett a civil társadalom, nonprofit szektor és szociális gazdaság fogalmai képezték inkább a szakmai érdeklődés tárgyát. A társadalmi vállalkozások ismertsége és támogatottsága a 2010-es években kezdett növekedni elsősorban az Európai Unió prioritásai és az ehhez kapcsolódó támogatási források miatt. Ebben az időszakban állami – uniós társfinanszírozású – pályázati kiírások jelentek meg kifejezetten a társadalmi vállalkozások számára, továbbá új magán fejlesztő szervezetek indítottak szakmai és pénzügyi támogatást nyújtó programokat, valamint a szektor érdekképviseletét célzó hálózatok és szövetségek is alakultak. A téma iránti tudományos érdeklődés szintén megnövekedett, az elmúlt években számos kutatás született a társadalmi vállalkozások általános helyzetéről, vagy egyes kapcsolódó kérdésekről.

A terület szakirodalmának átfogó áttekintése, összefoglalása azonban eddig nem történt meg. Jelen kutatás e hiányt pótolva a társadalmi vállalkozások magyarországi helyzetéhez kapcsolódó szakirodalom szisztematikus áttekintését (systematic literature review) valósította meg, amely az adott témával kapcsolatos összes, a kutatási kérdések szempontjából releváns publikáció vizsgálatát, szintetizálását és kritikai értékelését biztosító módszer. A kutatás során összesen 200 publikáció került elemzésre, amelyek 190 szerzőhöz köthetők, és amelyek közül a legtöbb írás 2017 és 2022 között született. A publikációk döntően kis mintás, szakértőkkel vagy társadalmi vállalkozókkal készített interjúkon vagy esettanulmányokon alapuló kvalitatív kutatások voltak, emellett néhány nagyobb elemszámú kérdőíves kutatás többnyire a társadalmi vállalkozások általános helyzetéről adott átfogó képet.

A kutatás eredményei szerint a publikációk nagy része általánosságban elemezte a társadalmi vállalkozás fogalmának lehetséges értelmezéseit, valamint a szektor magyarországi helyzetének és alapvető jellemzőinek alakulását. A szervezetek egyes működési tényezőit, mint például a pénzügyi és humán erőforrások, partnerségek, kapcsolatok vagy a társadalmi hatás és érték, szintén több kutatás tárgyalta. Továbbá egyes célcsoportokat, tevékenységi területeket vagy régiókat célzó társadalmi vállalkozások is gyakrabban szerepeltek témaként, mint például a vidéki, periférikus területeken megjelenő kezdeményezések vagy a megváltozott munkaképességű személyek munkavállalását elősegítő úgynevezett munkaintegrációs társadalmi vállalkozások. Ugyanakkor a szervezetek működésével, irányításával, döntéshozatali folyamataival, vagy a részvételt elősegítő mechanizmusokkal kevesebb kutatás foglalkozott, valamint a munkavállalók és egyéb érintettek véleményének, tapasztalatainak feltárása is ritkábban valósult meg. Szintén kevésbé jelent meg az egyes ökoszisztémabeli szereplők és kezdeményezések alapos és kritikus vizsgálata. Továbbá a szervezetek különböző

célcsoportokkal és tevékenységi területeken (pl. egészségügy, oktatás, kultúra, sport) betöltött szerepe szintén ritkábban kutatott terület maradt.

Research examining social enterprises in Hungary – results of a systematic literature review

The concept of social enterprise, which describes initiatives combining social and economic, sales related goals and activities, appeared in Western Europe and the United States in the 1980s. In Hungary, the term began to be used in the second half of the 1990s, primarily as a result of the activities of international development organizations. However, the concept did not become widespread for a long time. Instead, the notions of civil society, non-profit sector and social economy were the subject of professional interest. The recognition and support of social enterprises began to increase in the 2010s, mainly due to the priorities of the European Union and the related funding sources. In this period, public – EU co-financed – calls for applications appeared specifically for social enterprises, new private development organizations launched programs providing professional and financial support, and networks and associations aimed at representing the interests of the sector were also formed. Scientific interest in the topic has also increased. In recent years, much research has been published on the general situation of social enterprises or on some related issues.

However, a comprehensive review and summary of the literature of the field has not yet been carried out. In order to fill this gap, the present research carried out a systematic literature review related to the situation of social enterprises in Hungary. A total of 200 publications written by 190 authors were analysed during the research, most of which were published between 2017 and 2022. The publications were mostly qualitative research based on small samples, interviews with experts or social entrepreneurs or case studies, and some questionnaire-based research with a larger number of items mostly gave a comprehensive picture of the general situation of social enterprises.

According to the results of the research, most of the publications analysed in general the possible interpretations of the concept of social enterprise, as well as the evolution of the situation and basic characteristics of the sector in Hungary. Some operational factors of organizations, such as financial and human resources, partnerships, relationships or social impact and value, have also been discussed in several publications. In addition, social enterprises aimed at certain target groups, fields of activity or regions were also more often mentioned as a topic, such as initiatives appearing in rural, peripheral areas or so-called work integration social enterprises that promote the employment of people with altered work abilities. At the same time, less research has dealt with the operation, management, decision-making processes of organizations, or the mechanisms promoting participation, and the exploration of the opinions and experiences of employees and other stakeholders has also been realized less often. There has also been less thorough and critical examination of individual ecosystem actors and initiatives. Furthermore, the role played by organizations concerning different target groups and fields of activity (e.g. health care, education, culture, sports) has also remained a less frequently researched area.

Kitzinger Dávid¹

Digitális fogyasztási adatok használata a kultúrakutatásban

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola*

Tervezett előadásomban doktori disszertációm kutatásának módszertani, forráskezelési kérdéseit kívánom bemutatni. Előadásom a kulturális fogyasztáskutatás, az ízlés és a társadalmi státusz kapcsolatát vizsgáló elméletek továbbfejlesztésére tesz kísérletet a digitális zeneterjesztési szolgáltatásokból származó valós fogyasztási adatok és a hagyományos survey adatfelvétel eredményeinek ötvözésével. Két hullámban országos reprezentatív mintán vizsgáltam a zenehallgatás eszközeinek, az ízlésnek és a társadalmi státusznak az összefüggéseit, majd az eredményeket felhasználva elemeztem és interpretáltam a YouTube magyar zenei repertoárjának egyéves forgalmát. A kulturális lábnyom alapján megbecsültem a magyar diaszpóra méretét különböző országokban. Ezt követően megkísértem a közösségeket alapvető értékklaszterekhez kötni a hallgatott zenei repertoár koncentráltasága alapján. Végül kísérletet tettem arra, hogy a magyar repertoárt hallgató közönségeket a hallgatott zenék alapján megszemélyesítsem és meghatározzam az egyes országok diaszpórája közötti státuszkülönbségeket.

Az utóbbi húsz évben, a digitális technológiáknak köszönhetően, alapvetően megváltozott a zeneterjesztés, ami nyomot hagyott a zenehallgatás, a zene használatának módján és volumenén. A digitalizáció másik fontos vonása, hogy korábban elképzelhetetlen mennyiségű adat vált elérhetővé az egyéni választásokról. Ezek az adatok a tudományos megismerés számára – több szinten is – nehezen hozzáférhetők. Egyfelől, a piaci versenyben termelt adatok hozzáférését korlátozza az üzleti titok. Másfelől, a társadalomtudósok is vonakodnak az anonim, kontrollálatlan, és számukra strukturálatlan adatok használatától. A kereskedelmi adatok elemzésében rejlő lehetőségek kiaknázásához ismerni kell az adatokat generáló digitális szolgáltatások működését, adatmodelljét, üzleti modelljét és nem utolsósorban azt, hogy maguk a zenei szolgáltatók milyen fogalmak mentén konceptualizálják a zenét, mint árucikket, a zenehallgatást, mint szolgáltatást, és hogy milyen funkcióit azonosítják a zenehallgatásnak, amelyekre a szolgáltatásaikat építik.

A nehézségek miatt az ízléskutatás fókusza a kvalitatív módszerek, az etnográfiai, muzikológiai módszerek felé fordultak. Az üzleti célú kutatás ugyan adatokban bővelkedik, és a nagy adatállományok elemzésében komoly módszertani innovációkat dolgoz ki, de viszonylagos elszigeteltségben működik, és híján van a jó kérdésfeltevéshez szükséges elméleti megalapozottságnak. A két terület közötti párbeszéd ösztönzése mindkét terület számára nagy előnyökkel járhat.

A választásokat rögzítő big data gazdagsága olyan erőforrás, amelyről ha lemond a társadalomtudomány, akkor még tovább nyílik az olló a piac és az akadémiai szektor ismeretei között. A módszertani innováció alig szivárog át a tudományos szektorba. Előadásomban bemutatom az utat, hogy hogyan lehetséges az anonim fogyasztói adatok elemzését és interpretációját a társadalomtudományi módszertani keretekbe illeszteni, és az eredményeket a teoretikus hagyománnyal párbeszédben interpretálni.

Using digital consumption data in cultural sociology

In my planned presentation, I intend to present the methodological and resource management issues of my doctoral dissertation research. My study attempts to further develop theories on the relationship between cultural consumption, taste and social status by combining real consumption data from digital music distribution services with the results of traditional survey data collection. I investigated the relationship between music listening devices, taste and social status in two waves of nationally representative surveys, and used the results to analyse and interpret the one-year traffic of YouTube's Hungarian music repertoire. Based on the cultural footprint, I estimated the size of the Hungarian diaspora in different countries. I then attempted to link communities to basic value clusters based on the concentration of music repertoire listened to. Finally, I attempted to personify the audiences listening to Hungarian repertoire based on the music they listen to, and to identify differences in status between diasporas in each country.

In the last twenty years, thanks to digital transformation, the distribution of music has changed fundamentally, leaving its mark on the way and volume of music listening and music consumption. Another important feature of digitisation is that previously unimaginable amounts of data on individual choices have become available. This data is difficult to access for scientific research at many levels. On the one hand, access to data produced in a competitive market is limited by commercial confidentiality. On the other hand, social scientists are reluctant to use anonymous, uncontrolled and, for them, unstructured data. To exploit the potential of commercial data analysis, it is necessary to know the functioning of the digital services that generate the data, their data model, their business model and, not least, the concepts that music service providers themselves conceptualise music as a commodity, music listening as a service, and the functions of music listening on which they build their services.

These difficulties have led to a shift in the focus of taste research towards qualitative methods, ethnographic and musicological methods. While commercial research is rich in data and is developing major methodological innovations in the analysis of large data sets, it operates in relative isolation and lacks the theoretical grounding needed to ask proper questions. Encouraging dialogue between the two fields could be of great benefit to both.

The richness of big data that captures consumer choices is a resource that, if foregone by the social sciences, will open the gap even wider between the knowledge of the market and the academic sector. In my presentation, I will demonstrate how to integrate the analysis and interpretation of anonymous consumer data into the methodological framework of social science and interpret the results in dialogue with the theoretic tradition.

Kmetty Zoltán¹ – Stefkovics Ádám¹

Ugyanazt mérjük? A survey alapú Facebook-használat pontosságának összehasonlítása digitális viselkedési adatokkal a politikai, valamint az egészséggel kapcsolatos viselkedés mérésében

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Az online médiában való viselkedést elsősorban survey kutatásokkal mérték. Mivel a digitális adatok egyre inkább elérhetővé váltak a kutatók számára, lehetővé vált, hogy a survey válaszokat szembeállítsák a tényleges viselkedési adatokkal. Egyre több tanulmány jut arra az eredményre, hogy a survey-ek gyakran pontatlanok, azaz az emberek hajlamosak túl- vagy alábecsülni bizonyos témákban az aktivitásukat. A pontatlanság eredhet a felmérés iránti érdeklődés hiányából, a kérdés érzékenységből, a kérdéses viselkedés általános gyakoriságából, a kitöltés eszközéből és különböző egyéni jellemzőkből is. A survey válaszok és a digitális térben keletkező adatok összehasonlítása segíthet megérteni, hogy a survey válaszok milyen mértékben torzíthatnak, és lehetőséget adhat arra is, hogy a szisztematikus torzításokat korigáljuk.

Előadásunkban Facebookról gyűjtött adatokat használunk a survey alapú Facebook-használat pontosságának értékelésére, amit kiegészítettünk egy survey kísérlettel is. Kutatásunkat (<https://osf.io/kyhp5/>) előregisztráltuk. A kutatásunk felépítése hasonló volt, mint Guess et al. (2019) kutatása, ugyanazokkal a kérdésekkel mértük a Facebookon végzett különböző tevékenységek (posztolás, megosztás, reagálás, kommentelés) gyakoriságát különböző témákban (általánosságban, politikáról, valamint egészségről és egészségmegőrző magatartásról). Az adatainkat egy online access panelen gyűjtöttük Magyarországon 2023 elején. A kutatás során arra kértük a válaszadókat, hogy osszák meg velünk a Facebook-adataikat. 753 válaszadó osztotta meg a közösségimédia-adatait. A résztvevők egy 40 perces kérdőívet is kitöltöttek. A kérdőívet kiegészítettük egy survey kísérlet komponensével. A surveyek módszertani szakirodalma kimutatta, hogy egy konkrét kérdésre adott válasz befolyásolhatja azt, ahogyan a válaszadók egy későbbi általános kérdésre válaszolnak. A válaszadókat véletlenszerűen két csoportba soroltuk. Az A csoport olyan sorrendben kapta a kérdéseket, hogy először a közösségimédia-aktivitásuk gyakoriságát (pl. posztolás) kérdeztük meg az általános témájú aktivitásuk kapcsán, majd ezt követték a specifikus témákra vonatkozó kérdések, szemben a B csoporttal, akik ugyanezeket a kérdéseket olyan sorrendben kapták, hogy a specifikus kérdések megelőzték az általános kérdést. Feltételeztük, hogy az egyes tevékenységek általános önbevallásos gyakorisága magasabb lesz az általános-specifikus állapotban (H1), az egyes tevékenységek specifikus önbevallásos gyakorisága magasabb lesz a specifikus-általános sorrendben (H2), és az általános és specifikus tevékenységek közötti korrelációk erősebbek lesznek a specifikus-általános sorrendben.

A kutatásunk első eredményei közepesen erős korrelációt mutattak a Facebook-viselkedés és a survey eredményei között. Az eredmények alátámasztották várakozásainkat; erősebb korreláció volt a digitális és a survey adatok között, amikor a specifikustól az általános kijelentés felé haladtunk. A részletesebb elemzések azt mutatták, hogy a politikai érdeklődés befolyásolja, hogy van-e különbség a különböző kérdéssorrendekből kapott eredmények között. Amikor a specifikusról az általánosra tértünk át, nem volt különbség a politikai tartalmak megosztásában a különböző politikai érdeklődésűek között; ezzel szemben, amikor az általánosról a specifikusabb

kérdésekre tértünk át, a nagyobb érdeklődésűek nagyobb Facebook-politikai aktivitásról számoltak be.

Do we measure the same? Contrasting the accuracy of self-reported Facebook use with digital behavioural data in measuring politics, and health related behaviour

Surveys have been the primary tool for measuring online media behaviour. Nevertheless, as digital traces have become increasingly available for researchers to contrast survey responses with actual behavioural data, a growing line of studies have highlighted that self-reports of surveys are often inaccurate, i.e. people tend to over- or underreport specific actions. Inaccuracy may originate from the lack of motivation or interest in the survey, the sensitivity-, the general frequency of the behaviour in question, the device of completion, and various individual characteristics. Contrasting self-reported responses with ‘ground truth’ (e.g., tracking data) can help us understand the extent to which survey responses are flawed and support correcting systematic biases.

In this paper, we use individual Facebook data to assess the accuracy of self-reported Facebook use and evaluate two specific question order variations in an online survey experiment. We pre-registered our study (<https://osf.io/kyhp5/>) to replicate and extend the study of Guess et al. (2019). We use the same questions to measure the frequency of different activities on Facebook (posting, sharing, reacting, commenting) on different topics (in general, about politics, and health and health-preventive behaviours). The survey data were collected in Hungary from a non-probability-based access panel in early 2023. After completing the survey, we asked respondents to donate their social media data via data download packages (DDPs). 753 respondent donated their social media data and filled out the survey. We added a survey experiment component to the questionnaire. The survey methodological literature showed that providing an answer to a specific question can impact the way respondents answer a subsequent general question. We randomly assigned respondents to two groups. Group A received questions in an order such that the frequency of social media activity (e.g. posting) was first asked about their activity in general topics followed by questions on specific topics in contrast to Group B who received the same questions in an order such that the specific questions preceded the general question. We hypothesized that the general self-reported frequency of each activity would be higher in the general-specific condition (H1), the specific self-reported frequency of each activity would be higher in the specific-general condition (H2), and correlations between the general and specific activities would be stronger in the specific-general condition.

The study’s first results showed a medium-strong correlation between Facebook behaviour and self-reporting survey data. The results supported our expectations; there was a stronger correlation between digital and survey data when moving from specificity to a general statement. More detailed analyses showed that political interest influences whether there is a difference between the results obtained from different question orders. When moving from specific to general, there was no difference in political content sharing between those with different political interests; in contrast, when moving from general to more specific questions, those with higher interests reported higher Facebook political activity.

Kocsis Péter Csaba¹ – Németh Nándor²

Integrációs programok – lokális függőségek?

¹ *DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar*

² *Magyar Máltai Szeretetszolgálat*

A magyar kistélepülések erőforráshiánya a rendszerváltás óta eltelt időszakban egyre jobban érzékelhető jelenség, aminek hátterében – többek között – az önkormányzatok saját erejének hiánya, a kötelező közszolgáltatások ellátásának anomáliái, az önkormányzatiság szabályozásának változásai, a településfejlesztés korlátai egyaránt megjelennek (Szalai 2006). A lokális közösségek életének alakulása, s kiemelten a hátrányos helyzetű népesség élethelyzetének javítása azonban alapvető kérdés, amelyet a hazai- és európai uniós források egyaránt támogatnak. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat szerepvállalása ebben a társadalmi integráció folyamatában egyre kiterjedtebb. A Felzárkózó Települések Programban részt vevő települések közül 2023-ban az MMSZ felkérésére hat településen történt a program eddigi tapasztalatait összegző kutatás. A felmérések az ország négy megyéjének néhány településén valósultak meg, ezek Jász-Nagykun-Szolnok megye (Tiszabő, Tiszabura), Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (Nyírpilis, Magy), Borsod-Abaúj-Zemplén megye (Tiszakarád) és Nógrád megye (Rimóc) települései.

A társadalmi integrációt/felzárkózást segítő programok esetében kiemelt kérdés, hogy a programot megvalósító szervezetek kapacitásai a programok lezárása után hogyan alakulnak, az érintett közösségek (és főkedvezményezett önkormányzatok) a fenntarthatósági szempontoknak meg tudnak-e felelni, a közösségépítési folyamat külső intézményi partner nélkül megtarthatók maradnak vagy a fejlesztések eredményei továbbúlnak (Kocsis 2021, 2022).

Az esettanulmányok elsősorban a vizsgált települések jellemzőit, a MMSZ által elindított tevékenységek aktuális állapotának felmérését, a helyi programok megvalósulását és az ott jelentkező esetleges problémák beazonosítását célozták. Ennek során azonban alapvető kérdés volt, hogy a települések vezetése, az ellátást biztosító intézmények (szociális ágazat, köznevelési intézmények stb.) milyen kapcsolódási pontokat találtak a FETE-programmal, a „célcsoporti” átfedés okán, melyek azok a területek, ahol együttműködések alakultak ki, és ennek kapcsán milyen jellemzőket figyelhetünk meg.

A kutatási beszámoló másodelemzése során arra a kérdésre keressük a választ, hogy az érintett önkormányzatok esetében a külső, közösségfejlesztési folyamatot elindító és megvalósító szereplő esetében az önkormányzatok a helyi közösségek fejlesztésével kapcsolatban milyen víziókat fogalmazznak meg, a külső szereplő jelenléte, erőforrásai miként épülnek be/beépülnek-e egyáltalán a helyi településfejlesztési elképzelésekbe, vagy kialakul egy intézményi függés, amely elsősorban az erőforrásokhoz való hozzáférés lehetőségét jelenti, de emellett a fejlesztéssel érintett marginalizálódott csoportok lokális közösségbe történő társadalmi integrációja elmarad, mely folyamat eredményeként a lokális közösségben is a párhuzamos társadalom kialakulásáról beszélhetünk.

Integration programs – local dependencies?

The lack of resources in Hungarian small settlements is an increasingly noticeable phenomenon in the period since the transition, the background includes, among others, the lack of own resources of local governments, anomalies in the provision of mandatory public services, changes in the regulation of local governments, and the limitations of settlement development (Szalai, 2006). However, the development of the life of local communities, and especially the improvement of the living situation of the disadvantaged population, is a fundamental issue, which is supported by both domestic and European Union sources. The involvement of the Hungarian Maltese Charity in this process of social integration is becoming more and more extensive. In 2023, at the request of the MMSZ, research summarizing the experience of the program was carried out in six of the settlements participating in the FETE Program (Emerging Settlements Program). The data collections were carried out in settlements of four counties: Jász-Nagykun-Szolnok county (Tiszabő, Tiszabura); settlements of Szabolcs-Szatmár-Bereg county (Nyírpilis, Magy), Borsod-Abaúj-Zemplén county (Tiszakarád) and Nógrád county (Rimóc).

In the case of programs that help social integration/catch-up, a key question is how the capacities of the organizations that implement the program will develop after the program ends, whether the affected communities (and the main beneficiary municipalities) can meet the sustainability criteria, and whether the community-building process can be maintained without an external institutional partner, or whether the results of the developments will diminish (Kocsis 2021, 2022).

The case studies were primarily aimed at depicting the characteristics of the investigated settlements, the assessment of the current status of the activities initiated by the MMSZ, the implementation of local programs and the identification of possible problems therein. In doing so, however, a fundamental question was what kind of connection points did the management of the settlements, the institutions providing care (social sector, public education institutions, etc.) find with the FETE program, due to the “target group” overlap, and what were the areas where collaborations were formed, and what characteristics could we observe in this regard.

During the secondary analysis of the research reports, we were looking for answers to questions regarding the visions of affected local governments, where external actors initiated and implemented community development processes. We wanted to understand what visions the local governments formulated in relation to the development of local communities, and how the presence and resources of the external actor were incorporated/if incorporated into the local settlement development ideas at all, or whether an institutional dependency was emerging, which primarily means the possibility of access to resources, but also implies that the social integration of the marginalized groups affected by the development into the local community is lacking. We concluded that as a result of this process we can speak of the formation of a ‘parallel society’ at the level of the local community as well.

Affinitás és affordancia – Közösségi média, konspirációs elmélet és a post-truth kultúra felemelkedése

¹ Századvég Alapítvány

² BME

³ PPKE

⁴ PTE Alkalmazott Ontológia Kutatócsoport

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy az „elektív affinitás” Max Weber-i fogalmát az affordancia koncepciójával összekötve vizsgáljam meg a közösségi média által létrehozott sajátos ökológiai fülkék hatását a post-truth kultúra és a konspirációs elméletek terjedésére. Céloom, hogy rávilágítsak a digitális környezet és a társadalmi-episztemikus folyamatok közötti komplex kölcsönhatásokra.

Elemzésem kiindulópontját az a felismerés jelenti, hogy a digitális környezet nem pusztán semleges közvetítő közeg, hanem aktívan alakítja a felhasználók percepcióját és interakcióit. Az affordancia Gibson által bevezetett fogalma éppen arra világít rá, hogy a környezet bizonyos cselekvésekre ösztönzi vagy korlátozza az ágenseket. Ezen elméleti megfontolásokra támaszkodva amellet érvelek, hogy a közösségi média olyan ökológiai fülkét hoz létre, amelyek kedveznek a post-truth attitűdök és a konspirációs gondolkodás elterjedésének. Ezek a digitális platformok sajátos affordanciákkal rendelkeznek, amelyek a felhasználói viselkedést a polarizáció, a megerősítési torzítás és a szenzációhajhászás irányába terelik.

Az elektív affinitás weberi koncepcióját termékenyen alkalmazhatónak tartom e folyamat megragadására, hiszen arra mutat rá, hogy bizonyos eszmék, életvitelek és intézményi formák között belső rokonság áll fenn, ami elősegíti az egymásra találásukat. Állításom szerint a közösségi média olyan kommunikációs környezetet teremt, amely felszámolja a privilegizált elbeszélői pozíciókat, és a vélemények heterogenitásának teret engedve aláássa a tényeken alapuló konszenzus lehetőségét. Ebben a kontextusban a posztmodern szkepszis által is előkészített post-truth gondolkodásmód elektív affinitást mutat a konspirációs világmagyarázatokkal, amelyek az intézményesített tudásformák iránti bizalmatlanságból táplálkoznak. A közösségi média affordanciái és a post-truth attitűdök közötti elektív affinitás megteremt a konspirációs elméletek virágzásának feltételeit.

Előadásomban arra a következtetésre jutok, hogy a digitális nyilvánosság szerkezetváltozása olyan kihívás elé állítja a társadalomtudományokat, amely szükségessé teszi a hagyományos fogalmi keretek újragondolását. Úgy vélem, hogy az elektív affinitás és az affordancia koncepciójának összekapcsolása hasznos heurisztikai eszközt kínálhat az online kommunikáció dinamikájának megértéséhez és a post-truth kultúra térnyerésének magyarázatához. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy feltárjuk a digitális platformok dizájnját és a társadalmi-episztemikus folyamatok közötti mélyebb összefüggéseket, és jobban megértsük a post-truth jelenségének komplexitását.

Elective affinity and affordance – Social media, conspiracy theory and the rise of post-truth culture

In my presentation, I attempt to examine the impact of the specific ecological niches created by social media on the spread of post-truth culture and conspiracy theories, by linking Max Weber's concept of 'elective affinity' with the notion of affordance. My aim is to shed light on the complex interplay between digital environments and social-epistemic processes.

The starting point of my analysis is the recognition that the digital environment is not merely a neutral medium, but that it actively shapes the perceptions and interactions of users. The concept of affordance, introduced by Gibson, highlights that the environment encourages or constrains agents to certain actions. Building on these theoretical considerations, I argue that social media creates ecological niches that favour the spread of post-truth attitudes and conspiratorial thinking. These digital platforms have specific affordances that steer user behaviour towards polarization, confirmation bias, and sensationalism.

I find Weber's concept of elective affinity to be fruitfully applicable in capturing this process, as it points out that there is an inner kinship between certain ideas, lifestyles, and institutional forms, which facilitates their convergence. I claim that social media creates a communication environment that eliminates privileged narrative positions and, by giving space to the heterogeneity of opinions, undermines the possibility of a fact-based consensus. In this context, the post-truth mentality, also prepared by postmodern scepticism, shows an elective affinity with conspiratorial worldviews that feed on distrust towards institutionalized forms of knowledge. The elective affinity between the affordances of social media and post-truth attitudes creates the conditions for the flourishing of conspiracy theories.

In my presentation, I conclude that the structural change of the digital public sphere poses a challenge to the social sciences, which necessitates the reconsideration of traditional conceptual frameworks. I believe that connecting the concepts of elective affinity and affordance may offer a useful heuristic tool for understanding the dynamics of online communication and explaining the rise of post-truth culture. This approach allows us to uncover the deeper connections between the design of digital platforms and social-epistemic processes, and to better understand the complexity of the post-truth phenomenon.

Koltai Luca¹

A társadalmi célú vállalkozásokat támogató intézkedések értékelése

¹ *HÉTFA Kutatóintézet*

A HÉTFA Kutatóintézet és partnerei által 2020–2021-ben készített értékelés célja a társadalmi célú vállalkozásokat támogató intézkedések hatásainak értékelése volt. Ezen belül, kitekintettünk a 2007–2013-as programozási időszak európai uniós támogatási forrásokból megvalósult intézkedéseire, azok eredményeire és hatásaira, valamint vizsgáltuk a 2014–2020-as időszak pénzügyi előrehaladását és (rész)eredményeit. Az értékelést vegyes módszertannal végeztük, melynek része volt dokumentumelemzés, adatelemzés, online kérdőíves felmérés, projektmegvalósítói interjúk és szakértői interjúk. Az adatelemzés során a támogatási adatbázis (FAIR/EMIR/ESZA kérdőív) adatait és a szervezetek mérleg- és beszámolóadatait, valamint egyéb jellemzőinek adatait felhasználva és összekapcsolva hoztunk létre egy adatbázist. Az értékelési kérdések egy részének megválaszolásához addicionális információval szolgált egy online kérdőív is, amelyet 2020 június-júliusa között vettünk fel.

A 2007–2013-as időszakban kizárólag szociális szövetkezetek kaphattak támogatást, így a támogatás hozzájárult a szociális szövetkezeti forma megerősödéséhez és elterjedéséhez. Az ebben az időszakban támogatott szervezetek esetében lehetőségünk volt a támogatás hosszútávú hatásainak vizsgálatára is. Megvizsgáltuk a munkaerőpiaci hatás tartósságát, emellett a támogatott szervezetek több éves mérlegadatai alapján túlélésanalízist végeztünk, és vizsgáltuk, hogy milyen hatások figyelhetők meg a támogatott szervezetek gazdasági jellemzőiben hosszú távon. A projektek erőteljesen foglalkoztatási fókuszúak voltak, így a támogatottak leginkább a foglalkoztatási, munkaerőpiaci hatás tartósságát hangsúlyozták a pályázati forrás eredményei közül. Ezzel együtt a projektmegvalósító szervezetek jelentős részének nem volt célja, hogy a résztvevőket a nyílt munkaerőpiac felé terelje. Emellett fontos eredményként értékelték a támogatottak a vállalkozásindítást és a szervezet működésének stabilizálódását, valamint azt, hogy növelni tudták a tevékenységük társadalmi szemléletformáló hatását. A támogatott szervezetek túlélésanalízise alapján megállapítottuk, hogy a támogatott szervezetek nagyobb arányban működnek formai szempontból, mint a nem támogatottak, de kisebb a ténylegesen aktív szervezetek aránya körükben. Vagyis sok támogatott szervezet a fenntartási időszak miatt nem szüntette meg a szervezetet, de a működése csak formális volt. A támogatottak propensity score alapú hatásvizsgálata alapján elmondható, hogy ugyan a támogatás nem vezetett szignifikáns foglalkoztatottság-bővüléshez, ugyanakkor a működő szociális szövetkezetek egyéb mutatóiban, az árbevételben, eszközállományban és kötelezettségekben szignifikáns növekedést mutathatunk ki.

A 2014–2020-as időszakban a pályázók köre jelentősen kiszélesedett és az új vállalkozások elindulásának ösztönzése helyett a hangsúly a meglévő társadalmi célú vállalkozások fenntarthatóságának megerősítésére és versenyképességének növelésére került át. Ebben az időszakban vizsgálatunk a projektek megvalósítására és a rövid távú eredmények vizsgálatára fókuszált. Vizsgáltuk a projektek előrehaladását, a bevont célcsoportokat, az elért eredményeket és munkaerőpiaci integrációs hatást. Az előminősítési rendszer és a társadalmi

vállalkozások megfelelőségi vizsgálatának eljárásrendje hozzájárult a társadalmi vállalkozások definíciójának hazai szakpolitikai formálódásához.

A projektmegvalósító szervezetek számára túlnyomórészt nagyon fontos, meghatározó jelentőségűek voltak a vizsgált támogatások. Ezek segítségével olyan beruházásigényes fejlesztéseket tudtak megvalósítani, amelyeket önerőből aligha tudtak volna. A pályázatnak köszönhetően a szervezetek lendületet kaptak a tevékenységük kiterjesztéséhez is. A foglalkoztatási hatások továbbra is hangsúlyosak, de hosszú távú fenntarthatóságuk kérdéses. A támogatott társadalmi vállalkozások számára továbbra is nagy nehézséget okoz, hogy talpon maradjanak a piaci versenyben, miközben sok esetben vállalkozói készségeikben jelentős hiányosságok vannak.

Evaluation of measures supporting social enterprises in Hungary

The evaluation conducted by the HÉTFA Research Institute and its partners in 2020-2021 aimed to assess the impact of measures designed to support social entrepreneurship. In this context, we examined the measures implemented with EU funding in the 2007-2013 programming period, their results and impacts, and the financial progress and (sub-)results of the 2014-2020 period. The evaluation was conducted using a mixed methodology, which included document analysis, data analysis, an online survey, interviews with project implementers, and expert interviews. The data analysis utilised and combined data from the grant database (FAIR/EMIR/ESF questionnaire), the organisations' balance sheet and reporting data, and other characteristics to create a database. To address some of the evaluation questions, supplementary data was also provided by an online questionnaire that was completed between June and July 2020.

During the period 2007-2013, only social cooperatives were eligible for support, thus contributing to the strengthening and expansion of the social cooperative form. The period since the grant allowed the examination of long-term impacts. The durability of the impact on the labour market was examined, and a survival analysis was carried out based on the multi-year balance sheet data of the beneficiary organisations. The projects were employment-focused, and thus the sustainability of the employment and labour market impact was the most emphasised outcome of the grant. However, most of the project implementing organisations did not intend to support participants' transition into the open labour market. Furthermore, the establishment of business activities and the stabilisation of the organisation's operations, as well as the capacity to enhance the social impact of their activities, were regarded as crucial outcomes by the beneficiaries. According to the survival analysis of the beneficiary organizations, the survival rate of these organizations is higher than those who are not beneficiaries. A larger share of beneficiary organizations is active in a formal sense than of the non-beneficiaries, but there are fewer actually active organizations among them. The propensity score-based impact analysis indicates that, although the subsidy did not result in a significant increase in employment, it did lead to a significant increase in other indicators of the operating social cooperatives, namely turnover, assets and liabilities.

In the 2014-2020 period, the range of applicants expanded significantly, and the focus shifted from encouraging new start-ups to strengthening the sustainability and competitiveness of

existing social enterprises. Regarding this period, our analysis concentrated on project implementation and short-term results. We examined the progress of the projects, the target groups involved, the results achieved, and the impact on labour market integration. The pre-qualification system and the social enterprise compliance assessment procedure have contributed to the shaping of the definition of social enterprise in national policy. For the project implementing organisations, the support was of great importance and decisive significance. The grants have enabled them to carry out investment-intensive improvements that they could hardly have done on their own. The employment effects remain strong, but their long-term sustainability is still questionable. The social enterprises that have received support continue to encounter significant challenges in competing in the market, while there are often notable deficiencies in their entrepreneurial skills.

Kopcsó Krisztina¹

A digitális médiahasználat és a könyvolvasás közvetítő szerepe az anyai iskolai végzettség és a kora gyermekkori nyelvi készségek között

¹ *KSH Népeségtudományi Kutatóintézet*

A gyermekek nyelvi készségei 3-4 éves korukra, több ország reprezentatív adatai alapján, szocioökonómiai háttér szerinti eltéréseket mutatnak (Volodina et al. 2023). A nyelvi fejlődés kora gyermekkori különbségeihez a korábbi kutatások alapján mind a digitális médiafogyasztás időtartama (Dynia et al. 2021; Qu et al. 2023), mind a könyvolvasás gyakorisága (Mol et al. 2008; Farrant & Zubrick 2013) hozzájárulhat. Azt ugyanakkor még nem vizsgálták, hogy ez a két tényező mennyiben magyarázhatja a nyelvi fejlődés társadalmi különbségeit. A jelen vizsgálat célja az anyai iskolai végzettség kora gyermekkori nyelvi fejlődésre kifejtett hatásának, valamint annak vizsgálata, hogy ezt mennyiben közvetíti a gyermek napi képernyőideje és a szülőkkel történő könyvolvasás gyakorisága. Az elemzés tárgya a Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat harmadik és ötödik hullámának reprezentatív adatai (n=2577). A vizsgálatban a gyermekek fejlődéséről és a szülői viselkedésről az anyák számoltak be, a kommunikációs készségek esetén az Ages and Stages Questionnaire-3 szűrőteszt megválaszolásával. A kutatási kérdések vizsgálata kétváltozós (varianciaanalízis, Pearson-féle khi-négyzet teszt) és többváltozós (logisztikus regresszió, Hayes-féle PROCESS Macro) elemzésekkel történt. A szülők az adatfelvételt megelőző héten átlagosan 6,2 napon (SD=1,7) olvastak a másfél éves gyermeknek vagy nézegettek vele könyveket. A gyermekek átlagos napi képernyőideje pedig 81,4 perc volt (SD = 99,4). A magasabb iskolai végzettségű anyák gyermekei kétváltozós elemzések eredményei alapján szignifikánsan rövidebb időt töltöttek képernyő előtt és gyakrabban olvastak könyveket a szüleikkel, mint az alacsonyabb végzettségű anyák gyermekei. A kommunikációs készségek fejlődése másfél éves korban nem függött össze az anyai iskolai végzettséggel. A gyermekek hároméves korára ugyanakkor különbséget figyelhetünk meg a fejlődési késés előfordulásában az alacsony (14,8%), a közepes (13,8%) és a magas (7,4%) iskolai végzettségű anyák gyermekei között. A nyelvfejlődési elmaradás esélye hároméves korban logisztikus regressziós modellekben vizsgálva szintén magasabb volt az alacsony (OR=2,27, 95% CI: 1,49; 3,46) és a közepes (OR=1,88, 95% CI: 1,28; 2,75) végzettségű anyák gyermekeinél, a háztartás jövedelmére, az anyák partnerkapcsolati helyzetére, a gyermek nemére és pontos életkorára és a másfél éves korban azonosított nyelvfejlődési elmaradásra kontrollálva. Az anyai iskolai végzettség hároméves kori nyelvfejlődésre kifejtett hatását a másfél éves korban megfigyelt napi képernyőidő és könyvolvasási gyakoriság részlegesen mediálták. Az eredmények alapján a nyelvi fejlődés társadalmi különbségeihez tehát számottevően hozzájárulnak a gyermekkel történő könyvolvasásban és a gyermek képernyőidejében megfigyelhető társadalmi különbségek.

The mediating role of digital media use and book reading between mothers' educational attainment and young children's language skills

Children's language skills at the age of 3-4, based on representative data from several countries, show differences according to socioeconomic background (Volodina et al. 2023). Previous

studies have shown the effects of both media consumption (Dyenia et al. 2021; Qu et al. 2023) and book reading frequency (Mol et al. 2008; Farrant & Zubrick 2013) on early language development. However, it has not yet been investigated whether the social gap in language development is mediated by these behaviours. Therefore, the aim of this study was to investigate the impact of maternal educational attainment on children's early language skills, and the mediating role of daily screen time and the frequency of reading books with parents. The sample comprised 2.577 children from the third and fifth waves of the population-based study Cohort '18 Growing Up in Hungary. Mothers provided data on parenting behaviour and child development. Children's communication skills were measured by the Ages and Stages Questionnaire-3 screening tool. The research questions were examined using bivariate (analysis of variance, Pearson's chi-squared test) and multivariate (logistic regression, PROCESS Macro by Hayes) analyses. On average, parents read or looked at books with their 18-month-old child on 6.2 days (SD=1.7) in the week before the survey. The average daily screen time for children was 81.4 minutes (SD = 99.4). Bivariate analyses showed that children of mothers with higher educational attainment spent significantly less time in front of a screen and read books with their parents more often than children of mothers with lower educational attainment. The proportion of children with a language delay at 18 months was the same for different levels of maternal education. It was, however, higher for low (14.8%) and medium (13.8%), compared to high (7.4%) maternal educational attainment at 36 months. The odds of having a language delay at 36 months were also higher with low (OR=2.27, 95% CI: 1.49; 3.46) and medium (OR=1.88, 95% CI: 1.28; 2.75) educational attainment in a logistic regression model, adjusted for household's income, maternal marital status, sex and age of the child, and a language delay of the child at 18 months of age. The total effect of maternal educational attainment on language development at 36 months was partially mediated by daily screen time and book reading frequency at 18 months. In conclusion, social differences in book reading frequency and screen time contribute to the social gap in language skills.

Kovács Eszter¹ – Zsigmond Csilla¹

A transznacionalizmus és az integráció néhány jellemzője kivándorolt magyarok körében

¹ *TK Kisebbségkutató Intézet*

Előadásunkban egy online kérdőív eredményei alapján a kivándorolt magyarok körében szeretnénk megnézni – a kérdőív nyújtotta lehetőségekhez mérten – a migráns személyek transznacionális kötődéseinek és befogadó országbeli integrációjának szociokulturális vonatkozásait, illetve a transznacionalizmus és az integráció mátrixában vizsgálni a visszaköltözési terveket.

A transznacionalizmus paradigmájának kilencvenes években való megjelenése eredményeként mára bevettnek számít az a megközelítés, hogy a migráns egyének befogadó országbeli integrációja egyidejűleg létezhet a származási országhoz való kötődések fenntartásával. A migráció fluid és rugalmas értelmezése lehetővé teszi annak belátását, hogy a migráns személyek olyan társadalmi mezőket teremtenek, amelyekben egyszerre van jelen a származási és befogadó országuk, valamint képesek határokon átnyúló társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági kapcsolatokat fenntartani.

Az integráció és transznacionalizmus között fennálló kapcsolat vizsgálatához – Carling és Pettersen (2014) megközelítése alapján – létrehoztunk egy integráció-transznacionalizmus mátrixot, és ebben az értelmezési keretben vizsgáltuk a hazatérési szándékot. Eredményeink alapján az integráció és a transznacionalizmus „semlegesíti” egymást, az erős integráció és az erős transznacionalizmus, illetve a gyenge integráció és a gyenge transznacionalizmus hasonló arányú visszaköltözési tervezést mutat, míg az erősen integráltak és gyengén transznacionálisak körében a legalacsonyabb, a gyengén integráltak és erősen transznacionálisak körében pedig a legmagasabb előfordulású a visszaköltözés gondolata. A logisztikus regressziós modellünk pedig azt jelezte, hogy a transznacionalizmus növeli, az integráció csökkenti a visszaköltözés tervezését.

Characteristics of transnationalism and integration among Hungarian emigrants

Our paper aims to describe some characteristics of integration and transnationalism by using the example of Hungarian emigrants. The complexity of the relationship between integration and transnationalism has been discussed in several studies before. In our analysis, we created a transnationalism-integration matrix following Carling and Pettersen (2014), and interpreted return migration plans within this matrix. We found that integration and transnationalism ‘neutralise’ each other: strong integration and strong transnationalism, just like weak integration and weak transnationalism, show similar rates of return migration planning. At the same time, strong integration and weak transnationalism show the lowest, while weak integration and strong transnationalism show the highest probability of return migration plans.

Diéta: a cukorbetegséggel élők mindennapjai a 2020-as évek Magyarorszá- gán

¹ *Népességtudományi Kutatóintézet*

² *ELTE Társadalomtudományi Kar*

³ *Semmelweis Egyetem*

A diabetes a 2000-es évekre népbetegséggé vált Magyarországon: a háziorvosi regiszterekben nyilvántartott betegek száma napjainkra meghaladja az 1 milliót. A cukorbetegség mai tudásunk szerint nem gyógyítható, viszont „menedzselhető”. E menedzsment három fő pillére a gyógyszeres kezelés, az étkezés és a testmozgás.

Kutatásunk a diabetes halálozás (meglehetősen nagy) területi egyenlőtlenségeinek magyarázatát célozta. Vizsgálatunk kvantitatív orientációjú ágában arra jutottunk, hogy az ételmiszerhez való hozzájutás akadályainak jelentős szerepe van a cukorbetegség sikeres, illetve sikertelen menedzselésében, amelyet végső soron a halálozás mértékével azonosítottunk.

Kutatásunk kvalitatív részében 68 cukorbetegséggel élővel készítettünk interjút, amely betegségük és a betegség menedzsmentjének történetét ölelte fel. Az interjúk az ország 10 különböző járásában készültek. A járások elsősorban az orvosi ellátás ismert mutatói alapján lettek kiválogatva, reprezentálva a különböző ellátási lehetőséggel rendelkező járásokat. A járásokon belül megpróbáltunk különböző típusú településeken élőket megszólaltatni.

Ebben az előadásban azonban nem az ellátásra, hanem az étkezésre, a betegség menedzsmentjében kulcsfontosságú diétára vonatkozó eredményeinket mutatjuk be. Ebbe a célzott elemzésbe 26 interjút vontunk be. Az elemzést a tematikus analízis flexibilis, de jól definiált módszerével végeztük el. Az elemzés eredményei egyrészt azok a témák, amelyek köré a cukorbetegséggel élők mindennapjaiban az étkezéssel kapcsolatos problémák rendeződnek, másrészt ezeknek a témáknak az egymáshoz való kapcsolódása. A témák azonosítását elsőként a három szerző külön végezte el, majd megvitatás után egységesítette.

Absztraktunk benyújtásának pillanatában a témák azonosítása és az interjúk kódolása már megtörtént, a tematikus térkép azonban a következő hónapban készül majd csak el.

Az általunk azonosított témák, azaz azok a tényezők, amelyek a diabéteszrel élők mindennapjait alakítják, a következők voltak: információk, tudások; szakmai segítség, támogatás (vagy annak hiánya); interperszonális segítség; támogatás (vagy annak hiánya); intézmények (pl. önkormányzat) támogatása (illetve annak hiánya); hagyományok, szokások; munkával, időbeosztással kapcsolatos konfliktusok; napirend, időbeosztás, rendszer; ko-morbiditással kapcsolatos problémák; az egyes élelmiszerek hozzáférhetősége, más környezeti tényezők; anyagi szűkösség, ételmiszerhiány; női szerepek, ellátási feladatok; kontrollképesség; egyéni felelősségvállalás; minták; lemondás; büntudat; identitás.

A különböző problémamezők kapcsolódása több ponton is különösen kritikus élethelyzeteket mutat be. A teljesség igénye nélkül felvázolunk néhány ilyen élethelyzetet. A nemi szerepekhez kapcsolódóan interjúink alapján például a diabétesz menedzsmentje aránytalanul nagy terheket

ró a nőkre. A (betegekről való) gondoskodás általában feminizált kötelezettsége mellett a cukorbeteg családtagokról való gondoskodás, a speciális étrend lehetőségének kialakítása az esetek többségében akkor is a nőkre hárul a családokban, ha ők maguk nem cukorbetegek, ha pedig ők maguk betegek, akkor a családtagjaik nem diétás étkezését is nekik kell biztosítaniuk.

A legnagyobb feszültség ezekhez a kötelezettségekhez akkor társul, ha a család egyébként is szegénységben él. A cukorbetegek számára megfelelő – jellemzően drágább – élelmiszerek beszerzése egyszerűen lehetetlen, a betegnek megfelelő élelmiszerre költendő esetleges kiadás a család többi tagjainak alapvető élelmiszerköltségével versenyez, amiből jellemzően a gyerekek ételmezési kiadásai kerülnek ki győztesen. A szélsőséges szegénységben élők cukorbetegségének prognózisa feltehetően ezért is igen rossz, a közgyógyellátás által biztosított, általában megfelelő gyógyszerellátás mellett sem számíthatnak hosszú túlélésre.

Diet: everyday life for people with diabetes in Hungary in the 2020s

By the 2000s, diabetes had become a widespread disease in Hungary: the number of patients registered now exceeds 1 million. Diabetes cannot be cured, but it can be ‘managed’. The three main pillars of this management are medication, diet and exercise.

Our research aimed to explain the (rather large) spatial disparities in diabetes mortality. In the quantitatively oriented arm of our study, we found that barriers to food access play a significant role in the success of the management of diabetes, demonstrated by mortality rates.

In the qualitative part of our research, we interviewed 68 people with diabetes, covering the history of their disease and disease management. The interviews were conducted in 10 different districts across the country. The districts were selected by the quality of care provided. Within the districts, we tried to reach people living in smaller and larger settlements.

In this presentation, however, we will present our findings on diet, rather than care. We have included 26 interviews in this targeted analysis, which was conducted using the flexible but well-defined method of thematic analysis. The results of this analysis are the themes around which the problems related to eating in the daily lives of people with diabetes are organised and the interrelationship of these themes. The themes were first identified separately by the three authors and then consolidated after discussion.

At the moment of submitting our abstract, the identification of the themes and the coding of the interviews had already been done, but the thematic map will be completed next month.

The themes we identified, i.e. the factors that shape the daily lives of people living with diabetes, were: Information, knowledge; Professional help, support (or lack of it); Interpersonal help; support (or lack of it); Support (or lack of it) from institutions (e.g. local government); Traditions, habits; Conflicts related to work, time management; Agenda, time management, regime; Co-morbidity; Availability of certain foods; Financial scarcity, food shortages; Women's roles, caring responsibilities; Control; Individual responsibility; Patterns; Resignation; Guilt; Identity.

The connections of the different problem fields illustrate particularly critical life situations. We will outline some of these situations without claiming to be exhaustive. In relation to gender

roles, our interviews suggest that the management of diabetes places a disproportionate burden on women. In addition to the usually feminised duty of care (for the sick) and the care of family members with diabetes, the provision of special diets fall in most cases to women even if they are not themselves diabetic.

The greatest strain is added to these obligations when the family is living in poverty. It is simply impossible to buy suitable food for diabetics, which is typically more expensive, and any expenditure on food suitable for the diabetic patient is competing with the basic food costs of the rest of the family, with children typically winning out in food costs. Diabetics in these families cannot expect to survive long even with a generally adequate supply of medicines provided by the public assistance scheme.

Kovácsné Hegedűs Dóra¹ – Albert Fruzsina² – Sztárayné Kézdy Éva³

Az online egészségügyi információkereső magatartás feltérképezése a tejfehérje allergiás gyermeket nevelő családokban

¹ *Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalomtudományok doktori program*

² *Semmelweis Egyetem*

³ *KRE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar*

Az ételallergiák egyre növekvő tendenciát mutatnak világszerte, főként a csecsemőket és kisgyermeket érintő tejfehérje-allergia, amely komoly egészségügyi és gazdasági kihívást jelent mind az egészségügyi szektor, mind a családok számára. Az allergiás gyermeket nevelő szülők speciális kihívásokkal szembesülnek a mindennapokban, ami hatással van a családi dinamikára, a szülő-gyermek kapcsolatra és családot körülvevő társadalmi környezetre. Az érintett családokban erős az információigény és az információkeresési szándék, ami összefüggésbe hozható az intenzív szülői magatartással is. Az online egészségügyi információ keresése az emberek számára ma már az egyik leggyakoribb módszer arra, hogy növeljék egészségműveltségüket, tájékozottabbá váljanak, monitorozzák saját egészségüket és döntéseket hozzanak.

A kutatás fő kérdése, hogy milyen online egészségügyi információkeresési szokások és mintázatok jellemzik azokat a magyar szülőket és gondozókat, akik tejfehérje allergiás gyermeket nevelnek? Kutatásunkban emellett arra is keressük a válaszokat, hogy a magyar nyelvű közösségimédia-platformokon milyen reprezentációk jelennek meg az ételallergiákkal kapcsolatban és a Google keresőmotorjában milyen témához kapcsolódó kereséseket végeznek a magyar emberek. A kutatási kérdések megválaszolásához többféle adatgyűjtést és módszertant alkalmazunk. Elsőként a Google Ads segítségével 2020 januárjától 2023 decemberéig tartó 4 éves periódusban a „tejallergia”, „tejfehérje allergia” és „tehéntejfehérje allergia” keresőkifejezésekhez kapcsolódó további gyakori keresőkifejezéseket gyűjtöttük és elemeztük, az eddigi eredmények alapján 6 típusú keresési mintázatot azonosítottunk. A további tervezett kutatások között szerepel a magyar közösségi média platformokon az ételallergiákhoz kapcsolódó rövid videók és a hozzájuk tartozó további adatok, mint pl. hozzászólások, kedvelések, megosztások elemzése. A kutatás további fázisában a tejfehérje allergiában érintett gyermekek szüleinek online egészségügyi információkeresési szokásait térképezzük fel fókuszcsoporthoz vizsgálatot, a kutatás főként a „proxy”, azaz helyettesítő keresés típusára fókuszál majd. Prezentációnkban bemutatjuk a kutatás elméleti keretét, emellett kitérünk az empirikus részek felépítésére és a már meglévő eredményekre.

A kutatások lehetőséget adhatnak az érintett családoknak az offline és online egészségműveltség fejlesztésére, a hatékonyabb betegségkezelésre és táplálékallergiákkal kapcsolatos tévhitek azonosítására. Az egészségügyi szakembereknek lehetőséget adhat a célzottabb orvos-beteg kommunikációra, edukációra és a szülők – online – információs igényeinek szélesebb körű megértésére.

Exploring online health information seeking behaviour among families with children with milk protein allergy.

Food allergies are on the rise worldwide, especially milk protein allergies affecting infants and young children, which pose a serious health and economic challenge for both the health sector and families. Parents raising a child with allergies face specific challenges in their daily lives, which affect family dynamics, parent-child relationships and the social environment surrounding the family. Affected families have a strong need and desire to seek information, which may be associated with intensive parenting. Searching for health information online is now one of the most common ways for people to increase their health literacy, become better informed, monitor their own health and make decisions.

The main question of this research is: what are the online health information seeking habits and patterns of Hungarian parents and caregivers of children with milk protein allergy? In our research, we also seek answers to the question of what representations of food allergies appear on Hungarian social media platforms and what kind of related searches are made by Hungarians in the Google search engine. In order to answer the research questions, we use a variety of data collection and methods. First, we collected and analysed additional common search terms related to the search terms ‘milk allergy,’ ‘milk protein allergy’ and ‘cow’s milk protein allergy’ using Google Ads over a 4-year period from January 2020 to December 2023, and identified 6 types of search patterns based on the results so far. Further planned research includes the analysis of short videos related to food allergies on Hungarian social media platforms and related additional data such as likes, comments, shares, etc. In a further phase of the research, the online health information seeking habits of parents of children with milk protein allergies will be explored through a focus group study, focusing mainly on the type of ‘proxy’ search. In our presentation, we will present the theoretical framework of the research and describe the design of the empirical parts and the existing results.

The research could provide an opportunity for families to improve offline and online health literacy, better disease management and identify misconceptions about food allergies. It could also provide health professionals with the opportunity for more targeted doctor-patient communication, education and a broader understanding of parents’ information needs – online.

Kozma Tamás¹

Társadalmi tervezés vagy társadalmi innováció?

¹ *Debreceni Egyetem*

Előző kutatásunkban azt vizsgáltuk, mitől válik tartóssá egy innováció (Márkus, Boros & Kozma szerk. 2022). Azt találtuk, hogy az innovációk tartóssága a partnerségben rejlik. Ha azok, akik alulról kezdeményeznek, együtt tudnak működni a kormányzattal (helyi, regionális vagy országos) és partnerséget tudnak kialakítani vele, akkor az innováció jó eséllyel eléri a célját. Fordítva is igaz. A kormányzati döntések akkor érik el a céljukat, ha megnyerik hozzá a civileket, akikre irányulnak. Civil (lakossági, közösségi) támogatás nélkül a kormányzati elhatározások társadalmi feszültséget okoznak, és ez mindaddig folytatódik, amíg vagy a kormányzat, vagy a lakosság fel nem adja.

Minden kormányzat rá van szorulva a civilekre; civilek nélkül – az ő tartós ellenállásuk esetén – lehetetlen kormányozni (diktálni, parancsolni persze lehet). A kormányzatoknak sokszorosán szükségük van a civilekre. A civilek a kormányzatok és a lakosság közötti együttműködést biztosítják; közvetíthetik a kormányzati akaratot azoknak, akikre vonatkozik. Egyben korrigálhatják is a kormányzó elit döntéseit azzal, hogy nem értenek egyet velük, és alternatívát fogalmazhatnak meg. A helyi vagy regionális civil mozgalmak szembesítik a politikai elitet a helyi/regionális valósággal, olyan problémákkal, amelyeket helyben kell és csak helyben lehet megoldani. Sőt, a civil szerveződések segítenek a kormányzati diplomáciában is azzal, hogy – a hivatalos kormányzati álláspontok megfogalmazása mellett – a kormányzat rejtett szándékait képviselhetik.

Civilek és kormányzatok effajta együttműködését (partnerség) nevezzük társadalmi részvételnek a döntéshozatalban. Ennek nagy irodalma van (pl. Fagence 1977; Berner, Amos & Morse 2011; Huang & Feeney 2016; Kiss 2012). A különböző részvételi, együttműködési és partnerségi formák mögött történeti tapasztalatok állnak. Az angol-amerikai irodalomból jobbra a magukra maradó civilek küzdelmeit ismerhetjük meg (Ostrom például amellett érvel, hogy a köztulajdon civil fölhasználása gazdaságilag is versenyképes a kisajátított – privát – gazdaságokkal, vö. Ostrom 2012). Az európai civil mozgalmak sikerének kulcsa inkább a civilek és kormányzatok partnersége. Az európai társadalmak ugyanis történetileg nem alulról szerveződtek – bevándorló közösségekből –, hanem felülről, az uralkodói földtulajdonok felől, hierarchikusan. A kormányzatok hagyományosan erősebbek, a „civilek” (a lakosság, az alattvalók) pedig hagyományosan gyöngébbek voltak. Ez különösen igaznak bizonyult Kelet-Európában, amelynek politikatörténetében az erők egyensúlytalanságát jól lehet tanulmányozni.

Az erőegyensúly keresése olyan politikai ideológiával párosul, amely szerint mindnyájan szereplői vagyunk a közéletnek (a politikának), és ezt a helyzetet föl kell ismernünk. Be kell lépünk a politika küzdőterére – mert ha nem, a helyünket elfoglalja másik partner, kisajátítva ezzel a politikát. Meg kell tanulnunk, hogy érdekeinket nem képviseli helyettünk más; magunkért csak mi maguk léphetünk fel. Ez a politikai szocializáció „tananyaga”, amelyet a vonatkozó szakirodalom bőven leír (pl. Csákó & Bajomi 2018).

Előadásunkban a társadalmi részvétel politikatörténetének két mozzanatát mutatjuk be Magyarországon. Az egyik mozzanat az ún. „társadalmi tervezés” a rendszerváltozás előttről; a másik mozzanat pedig a „társadalmi innováció”, amely a rendszerváltozás első szakaszában (kb. 1989–93) bontakozott ki. Tanulságul összehasonlítjuk a társadalmi részvételt a tervezésben és az innovációkban, keresve különbségeiket és hasonlóságukat (Kozma 2022; Boros et al eds 2021; Márkus et al eds 2019).

Social engineering or social innovation?

Our previous research has underscored the pivotal role of partnership in the sustainability of social innovation. When grassroots initiators collaborate with the government, be it at the local, regional, or national level, the innovation stands a better chance of achieving its objectives. This symbiotic relationship is a key factor in the success of social innovation (Márkus, Boros & Kozma eds 2022).

The role of civilians in government is multifaceted. They serve as a crucial link between the government and communities, effectively communicating the government’s intentions to those who may be impacted. Their ability to offer constructive criticism of government decisions and propose alternative approaches tailored to local or regional conditions is invaluable. Local or regional civil movements provide a unique perspective on community challenges, drawing attention to issues that necessitate a local or regional solution. Civil organizations also contribute to government diplomacy, representing both the government’s hidden intentions and its official positions.

Public participation in decision-making has a great literature (e.g. Fagence 1977; Berner, Amos & Morse 2011; Huang & Feeney 2016; Kiss 2012). Historical experience provides insights into the different forms of participation. The English-speaking literature provides more examples of civic struggles (Ostrom, for example, argues that the civilian use of ‘the commons’ is economically competitive with private economies, cf. Ostrom 2012). The European civic movements reflect instead the partnership between civilians and their governments. European governments have traditionally been stronger, and ‘civilians’ (the population, the subjects) have traditionally been weaker. It has particularly been true in Eastern Europe, where the imbalance of power in the region’s political history is well studied.

We will focus on two moments in Hungary’s history of social participation in politics. One is the so-called ‘social planning’ before the political turn of 1988/90; the other is the ‘social innovation’ that unfolded in the first phase of the transition (circa 1989–93). As a lesson, we compare social participation in planning and innovation, looking for their differences and similarities (Kozma 2022; Boros et al eds 2021; Márkus et al eds 2019).

Kőszeghy Lea¹

Az energiaátállás esélyei és ennek korlátai hátrányos helyzetű vidéki területeken

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Az energiafelhasználás átalakítása kulcsfontosságú a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak elkerülésében. Az ezt célzó energiaátmenet emiatt kiemelt céllá vált a globális, és EU-s politikai, szakpolitikai programokban. Az elmúlt években elkezdődött az ehhez szükséges szakpolitikai intézkedések és támogatási rendszerek kialakítása. Mindeközben az energiaforrások, energiahasználat és energiaárak kérdése geopolitikai szempontból is a középpontba került.

Az energiafelhasználáshoz kapcsolódó problémák, az energiaátmenettel kapcsolatos anyagi erőforrások, az ezzel kapcsolatos tudatosság, tudás és attitűdök, az energiaáremelkedéssel kapcsolatos reziliencia és adaptációs stratégiák ugyanakkor jellegzetes társadalmi és térbeli eltéréseket mutatnak. Ezzel összefüggésben a releváns szakpolitikai intézkedések és támogatási rendszerek hatása is eltérő lehet. Az alacsony státuszú, energiaszegénységben élő háztartások – és azok a területek, ahol ilyen háztartások koncentrálnak – szisztematikusan hátrányba kerülhetnek az energiaátmenet során, erre a felismerésre reflektál az igazságos átmenettel kapcsolatos erősödő diskurzus (Newell-Mulvaney 2013; Bouzarovski et. al. 2021).

Az előadás egy 2023 februárjában-márciusában – az energiaárszabályozás 2022. augusztusi átalakítását követő első fűtési szezon utolsó heteiben – felvett, országosan reprezentatív survey, hátrányos helyzetű térségekben készült félig strukturált lakossági interjúk, és szakértői interjúk alapján elemzi a hátrányos helyzetű vidéki területeken élő háztartások lakhatással is összefüggő energiahasználatának sajátosságait, az energia-áremelkedéssel kapcsolatos háztartási stratégiákat, és az energiaátállás esélyeit, az energiaigazságosság elméleti keretét használva (Jenkins et. al. 2016).

A kutatás legfontosabb eredményei közé tartozik, hogy a háztartás státuszától függetlenül a megfizethetőség az energiahasználat legfontosabb szempontja, a fenntarthatósági szempontok a fiatalabbaknál, és magasabb státuszúaknál bizonyultak valamelyest fontosabbnak. A vizsgált hátrányos helyzetű településeken a mindennapi megélhetési, egészségügyi problémák mellett a fenntarthatóság absztrakt problémának tűnik, még ha kézzelfogható hatásai is vannak. A rezsiárak emelkedése 2022 augusztusát követően éppen az erőforrásokkal rosszabbul ellátott háztartások számára hozott jelentősebb adaptációs kényszert, akik számára ugyanakkor erőforrások híján az energiahatékonyságot célzó, illetve megújuló energiaforrásokra való átállást célzó beruházások helyett leginkább a viselkedéses adaptáció eszköze volt elérhető, ideértve egyebek mellett a földgázhasználat egy részének vagy egészének szilárd tüzelőanyaggal való kiváltását, a fogyasztáskorlátozást, és a kiadást nem igénylő tüzelőanyagok használatát. A szilárd tüzelőanyagok használata mindemellett egyfajta rezilienciát is eredményez az érintett háztartások számára.

Az energiafogyasztásnak, illetve az energiafogyasztás átalakításának – nemcsak a mélyszegénységben élőket érintő – meghatározó sajátossága, hogy erősen beágyazott egy sor

olyan kontextuális, és strukturális tényezőbe – például erősen függ az épített környezettől, az elérhető technológiától és infrastruktúrától –, amelyek megváltoztatása rendkívül idő- és erőforrásigényes. A vizsgált területeken a kontextuális, strukturális problémák súlyossága és a változtatásra fordítható erőforrások hiánya, illetve korlátossága korlátozza a fenntarthatóbb energiahasználat irányába való elmozdulás esélyeit.

Kiemelendő eredmény továbbá, hogy a hátrányos helyzetű térségekben a fenntarthatóbb energiahasználatot korlátozó tényezők közé tartozik, hogy a nyilvános diskurzusban használt fogalmak sok esetben nem érthetők az alacsony státuszú háztartásokban élők számára, esetleg a kommunikátor értelmezésétől eltérő jelentéstartalommal értelmeződnek. Ekképpen az érintett háztartások lényegében kizáródnak a fenntarthatósággal kapcsolatos nyilvános diskurzusból. Ez jelentősen korlátozza a számukra hozzáférhető, fenntarthatósággal kapcsolatos tudást, és önmagában is – nem-anyagi – erőforráshiánynak tekinthető.

Az előadáshoz felhasznált empirikus anyag két NKFIH-kutatás keretében készült: NKFIH 138020 Fenntartható fogyasztási mintázatok, viselkedési stratégiák és tudáshasználat a magyar társadalomban. A fenntartható étel- és energiafogyasztás társadalomtudományi elemzése (kutatásvezető: Csurgó Bernadett), és NKFIH 146987 Az energiaátmenet térbeli-társadalmi egyenlőtlenségei (kutatásvezető: Kőszeghy Lea).

Chances for, and limitations to energy transition in disadvantaged rural areas

Transition of energy use to decrease greenhouse gas (GHG) emission is a key factor in handling the impacts of climate change endangering life on Earth. Therefore, energy transition became a primary issue in global and European Union (EU) political, and policy agendas. In the past years the development of policy measures and subsidy systems to support energy transition began and is ongoing. Meanwhile, the issue of energy sources, energy use and energy prices has become a key geopolitical issue.

Problems concerning energy use, as well as financial resources, consciousness, knowledge and attitudes related to energy use show distinct social and spatial patterns. This leads to social and spatial disparities in the impacts of policy measures and subsidy systems aimed at supporting energy transition as well. This is reflected in the strengthening just transition discourse, which, originating in trade union activism, by now expanded not only to cover those whose livelihoods are affected by the energy transition but also low status, energy poor households (Newell-Mulvaney 2013; Bouzarovski et. al. 2021)

The presentation will analyse the energy use, strategies concerning energy price increase, and the feasibility of energy transition in households residing in disadvantaged rural areas, applying the energy justice framework (Jenkins et. al. 2016). It will be based on a representative survey conducted in February-March 2023, semi-structured interviews with residents in disadvantaged rural areas, as well as expert interviews.

Key results include that affordability is the primary aspect of energy use considered by households in all social strata, while sustainability is a relatively more important aspect for

young and higher educated households. In case of households in disadvantaged rural areas, everyday cost of living and health problems overshadow sustainability as a problem, the latter being seen as more abstract, even if its impacts are present. The rise in utility costs following August 2022 resulted in greater adaptation needs for resource poor households. However, for such households, lack of resources rendered energy efficiency and renewable energy investments unfeasible, leaving mostly behaviour change as an option (e.g. change to/increased solid fuel use, consumption limitation, use of no-cost fuel). Meanwhile, the use of solid fuel might also increase resiliency of affected households.

Energy use and energy transition are strongly embedded in a series of contextual and structural factors, the change of which is very time and resource demanding (e.g. built environment, available technology and infrastructure). In disadvantaged rural areas, the seriousness of contextual and structural problems, together with the lack of resources to promote change, puts significant limitations on the chances of energy transition.

An additional key result is that in disadvantaged rural areas, households are often excluded from public discourse concerning sustainability, as they might not be able to interpret the concepts used, or interpret them differently from the communicators' intent. This is a serious limitation for affected households to acquire knowledge concerning sustainability and can be considered a – non-material – resource shortage in itself.

The empirical material used in the presentation was collected in two National Research, Development and Innovation Office (NKFIH)-funded research projects: NKFIH 138020 Sustainable consumption patterns, behaviour strategies and knowledge use in the Hungarian society. Analysis of sustainable food and energy consumption (lead researcher: Bernadett Csurgó), and NKFIH 146987 Socio-spatial inequalities of energy transition (lead researcher: Lea Kőszeghy).

Kutrovácz Kitti¹ – Horváth Ágoston^{1,2}

A digitálismédia-használat mintázatai és összefüggései a szubjektív jólléttel két határmenti járásban

¹ *HUN-REN-Corvinus Társadalomepidemiológiai Kutatócsoport*

² *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola*

Előadásunk három különböző digitális tevékenység – tévézés, közösségimédia-használat és információs internetezés – társadalmi mintázatait, és a szubjektív jólléttel való összefüggését vizsgálja két határmenti felnőtt kismintában, Baranya és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A hátrányos helyzetű települések lakosságának vizsgálata lehetővé teszi a digitális kirekesztés dimenzióinak alaposabb elemzését. A technológiák gyors és széleskörű terjedésével pedig a tudományos diskurzusban és a közbeszédben is egyre fontosabb kérdéssé vált, hogyan befolyásolja a digitális eszközök intenzív használata a jóllétünket. Vizsgálatunkban erre a kérdésre is fókuszálunk, melyet eddig többnyire gyerek- és fiatal felnőtt mintákon vizsgáltak, jellemzően pszichológiai megközelítéssel.

Vizsgálatunk egy 2020-ban és 2021-ben, Baranya és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egy-egy járásában készített kismintás kérdőíves kutatás (Siklósi járás: n=386; Záhonyi járás: n=287) adatain alapul. Elemzésünkben hierarchikus ANOVA-modelleket alkalmazunk.

Első hipotézisünkben azt feltételezzük, hogy a digitális tevékenységek eltérő módon függenek össze a társadalmi-gazdasági státussal: a főként szórakozási célú digitális tevékenységek (tévézés és közösségimédia-használat) az alacsony (H1.a), míg az információszerzési célú tevékenységek (internetezés) a magasabb státuszúak körében gyakoribbak (H1.b).

A vizsgált tevékenységek jóllétre vonatkozó hatása tekintetében várakozásainkat az alábbi fogalmi keretben helyeztük el. Azok a digitális tevékenységek, amelyeknek célja az információszerzés és tanulás, alacsony kockázattal és magas lehetőséggel járnak, ezáltal magasabb jóllét kapcsolódhat hozzájuk. Ezzel szemben korábbi vizsgálatok azt igazolták, hogy a közösségi média, a szórakozási, médiafogyasztási célú tevékenységek magas kockázatúak: nagyobb valószínűséggel járnak együtt depressziós tünetekkel, alacsony önértékeléssel és online zaklatással.

Ezek szerint vizsgálatunkban a TV nézést, a passzív médiafogyasztás klasszikus és leggyakoribb formáját, magas kockázatúként határozzuk meg. A közösségimédia-használat formái eltérőek lehetnek az aktivitás és passzivitás szempontjából, elemzésünkben korábbi empirikus eredmények alapján magas kockázatúnak tekintjük. Az információkeresési célú internetezés aktív használatot feltételez, ugyanakkor alacsony kockázattal és nagy lehetőséggel jár együtt. Ezek alapján második hipotézisünk: H2. A digitális tevékenységek eltérő módon függenek össze a szubjektív jólléttel.

a. A passzív és magas kockázattal járó digitális tevékenységek (tévézés, közösségimédia-használat) negatív összefüggésben van a szubjektív jólléttel.

b. Az aktív és alacsony kockázattal és nagy lehetőségekkel járó digitális tevékenység (információkeresési célú internetezés) pozitív összefüggésben van a szubjektív jólléttel.

Az eredmények azt mutatják, hogy digitális egyenlőtlenségeket más-más társadalmi dimenziók határoznak meg. A tévézés és az információs internetezés esetében elsősorban a státusz szerinti egyenlőtlenségek, a közösségimédia-használatban pedig a generációs különbségek mutatkoznak meg.

Az eredményeink a digitális médiahasználat és a szubjektív jóllét gyenge kapcsolatáról számolnak be. A jóllét szempontjából a tévézésnek nincsen hatása, míg a kockázatosnak tartott közösségimédia-használat és az információs internetezés is alapvetően inkább kedvezőnek bizonyult az étellel való elégedettség szempontjából. Az eltérő tevékenységek azonban a különböző társadalmi csoportokban változatos hatásokkal járnak együtt. A Siklói és Záhonyi járás felnőtt lakossága körében tehát alapvetően a strukturális tényezők meghatározóak a jóllét alakulásának szempontjából. A digitális médiahasználat hatásai elsősorban az egyenlőtlenségi dimenziók mentén jelennek meg.

Patterns of digital media use and their correlations with subjective wellbeing in two border districts

Our study examines the social patterns of three digital activities (TV viewing, social media use, and internet use for information seeking) and their correlation with subjective well-being in adult samples from Baranya and Szabolcs-Szatmár-Bereg counties. The investigation of populations in disadvantaged settlements allowed for a thorough analysis of the dimensions of digital exclusion. Furthermore, with the rapid and widespread adoption of technologies, the question of how the intensive use of digital devices affects our well-being has become increasingly important in scientific and public discourse. Our study focuses on this question, which has mostly been explored in studies investigating children and youth, typically using a psychological approach.

Our research is based on data from a small-scale survey conducted in one district each of Baranya and Szabolcs-Szatmár-Bereg counties in 2020 and 2021 (Siklói district: n=386; Záhonyi district: n=287). Hierarchical ANOVA models were applied.

We propose that the digital activities for entertainment (TV viewing and using social media) are more typical in the low status group (H1.a), while the digital activities for information seeking (using the internet) are more typical in the high status group (H1.b).

The digital activities for information seeking and learning have low risks and high opportunities, so they can correlate with higher well-being. In contrast, social media and media consumption mainly for entertainment are high risk and often correlate with symptoms of depression and low self-esteem and online bullying.

We define TV viewing as high risk. This is the most prevalent form of the classic passive media consumption. Based on previous empirical research, we also define the use of social media as high risk. Internet use for information seeking is associated with active use, and is also low risk, but high opportunity.

Thus, the digital activities correlate differently with the subjective well-being (H2).

- a. The passive, high-risk activities (TV viewing, using social media) correlate negatively with it.
- b. The low-risk, high-opportunity activities (using the Internet, whose purpose is mainly information seeking) correlate positively with it.

The results suggest that different social dimensions determine digital inequalities. Regarding TV viewing and internet use for information seeking, status inequalities are dominant, while generational differences appear in the use of social media.

Our findings show a weak relationship between digital media use and subjective well-being. TV viewing has no impact on well-being, while social media use might be risky, and internet use for information seeking is generally found to be more favourable regarding life satisfaction. However, the effects of different activities vary across diverse social groups. Therefore, structural factors are more relevant for enhancing well-being among the adult population of the districts of Siklós and Záhony. The impacts of digital media use primarily appear along the dimensions of inequality.

László Tamás^{1,2}

A magyarországi médiahasználat különféle mintázatai a koronavírus-járvány előtt és után

¹ Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

² ELTE

Az elmúlt évtizedek médiatechnológiai változásai, robbanásszerű fejlődése nyomán azt tapasztalhatjuk, hogy a hagyományos tömegmédiák mellett egyszerre van jelen az internet köré szerveződő multimédia világa is. A sokféle médiumtípus és a rendkívül heterogén médiatartalmak kavalkádjában különféle használati módok azonosíthatók, melyek társadalmi csoportonként eltérő mintázatokat mutatnak. Az információs társadalom teoretikusai között megkerülhetetlen név Manuel Castells, aki még az internetes közösségi média megjelenése előtt fogalmazta meg médiaszakadékokkal, társadalmi törésvonalakkal kapcsolatos gondolatait. A spanyol szociológus az egyenlőtlenségek elmélyülését prognosztizálta – eltérő médiahasználatuk, az egyéni és csoportos interaktivitás fajtája és mértéke alapján két réteget, az úgynevezett „interacting” és az „interacted” csoport megjelenését, egymástól való fokozatos eltávolodását vetítette előre. Korábbi, 2019-ben felvett adatokra támaszkodó elemzéseim alapján a magyar társadalom médiahasználatának jellemzőit vizsgálva megállapítható, hogy az empirikus eredmények többnyire alátámasztják a Castells által az ezredforduló előtt megfogalmazott elméleti csoportosítás létjogosultságát – legalábbis az idősoros vizsgálatot nem igénylő, keresztmetszeti módon vizsgálható elemek vonatkozásában. A magyarországi adatokon, klaszteranalízis révén létrehozott két nagy tömböt médiahasználati jellegzetességeik nyomán a multimédiarendszer „(ki)használóinak” és „fogyasztóinak” neveztem el. Előbbiek jellemzően mindennapi életmódjukat gazdagító, céljaikat támogató eszközként használják ki az újmédia világa által adott széles körű lehetőségeket, utóbbiakra viszont mindez kevésbé igaz, lévén sokkal inkább a hagyományos tömegmédia fogyasztóiként viszonyulnak a megsokszorozódott lehetőségekhez.

A Magyarországon 2020 és 2021 között érdemben jelenlévő, az emberek tömegeinek mindennapjait, életmódját átalakító koronavírus-járvány (és a hozzá kapcsolódó korlátozó intézkedések) a médiahasználat vonatkozásában is jelentős átalakulásokat hozott, felgyorsítva egyébként is zajló digitalizációs folyamatokat. Elterjedtebbé vált az internethasználat és az IKT-eszközök jelenléte a háztartásokban, de nőtt a médiahasználatlal töltött idő is. A válaszadók a korábbiaknál pozitívabbnak látják az internet személyes kapcsolatokra gyakorolt hatását, ugyanakkor az is látható, hogy az egyre inkább digitalizálódó médiahasználati gyakorlatok – a médiaműveltség és a közéleti nyilvánosság felől tekintve – kockázatokat hordoznak. A Századvég által 2023-ban készített, a legfontosabb szociodemográfiai ismérvek mentén országosan reprezentatív kérdőíves kutatás alapján elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy miként és mennyiben változott meg a magyar társadalom médiahasználat a koronavírus-járványt megelőző (2019-es) és a járványhelyzet lecsengését követő, 2023-as helyzetképek alapján. A főbb trendek bemutatásán túl azt is megvizsgálom, hogy a Castells-féle, „interacted” és „interacting” nevekkkel jellemezhető hazai médiahasználati/társadalmi csoportok között az elmúlt évek változásai nyomán mennyiben nőttek és/vagy csökkentek a törésvonalak. A felmérés az elméleti szakirodalomra alapozva

számos módszertani-kérdezéstechnikai újítást is tartalmazott. Az idősoros összehasonlításra használt kérdéssor összeállításakor nagyban építettem Manuel Castells mellett Pierre Bourdieu (tőketípusokra vonatkozó) és Aczél Petra (médiahasználat, médiaműveltséggel kapcsolatos) megközelítéseire.

Az előadásban végső soron mellett is érvelek, hogy a közönség széttöredezése túlmutat a fogyasztói magatartás differenciált – marketingszemponatok szerint szegmentálható – mintázatain, és társadalmi problémaként értelmezhető újra. A közösségek – legyenek azok helyiek, nemzetiék vagy globálisak – szempontjából kulcskérdés, hogy a kultúra közvetítésének terepeként szolgáló eszközök, technológiák, csatornák mennyiben válnak, válhatnak ténylegesen is a kulturális transferek médiumaivá.

Before and after the coronavirus pandemic: different patterns of media use in Hungary

In the wake of the explosive changes in media technology in recent decades, we are witnessing the simultaneous presence of the multimedia world organised around the Internet alongside traditional mass media. In the cavalcade of different types of media and highly heterogeneous media content, different modes of use can be identified, with different patterns of use for different social groups. Among the theorists of the information society, the name of Manuel Castells is inescapable, who formulated his ideas on media- and social gaps before the emergence of social media. The Spanish sociologist predicted a deepening of inequalities – based on their different media use, the type and degree of individual and group interactivity, he foresaw the emergence of two clusters, the so-called ‘interacting’ and ‘interacted’ groups, gradually moving away from each other. Based on my earlier analyses of the characteristics of media use in Hungarian society, which were based on data collected in 2019, the empirical results mostly support the theoretical grouping formulated by Castells before the turn of the millennium. The ‘interacting’ group tend to use the wide range of opportunities offered by the world of new media as a means of enriching their daily lives and supporting their goals. The other, ‘interacted’ group, as consumers of traditional mass media largely, do not use the multiplied opportunities.

The coronavirus pandemic that was present in Hungary in 2020–2021 and which changed the everyday life and lifestyle of masses of people also brought significant changes in terms of media use, accelerating the digitalisation processes that were already underway. Internet use and the presence of ICT devices in the households became more widespread, and the time spent on media also increased. Respondents perceive the impact of the internet on personal relationships as more positive than before, but there are also risks associated with increasingly digital media consumption practices in relation to media literacy and the public sphere. Based on the nationally representative questionnaire survey conducted by Századvég in 2023, I am primarily looking for answers to the question of how and to what extent the media use of Hungarian society has changed based on the situation before the outbreak of the coronavirus (2019) and after the end of the pandemic in 2023. In addition to presenting the main trends, I will also examine the extent to which the gaps between domestic media use/social groups,

which can be described as 'interacting' and 'interacted' as described by Castells, have increased and/or decreased as a result of the changes in recent years.

Finally, I will also argue that audience fragmentation goes beyond differentiated patterns of consumer behaviour and can be reinterpreted as a social problem. From the point of view of communities, whether local, national or global, the key question is the extent to which the tools, technologies and channels that serve as a platform for the transmission of culture become, and indeed can become, the medium of cultural transfer.

Az infokommunikációs eszközök jelentősége a családi gondozói helyzetben

¹ *Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet*

² *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

A családi gondozói helyzet a társadalom egyre szélesebb rétegét érinti: a társadalom idősödésével növekszik azoknak a száma, akik idős beteg hozzátartozójuk ápolását végzik. Ez a tevékenység számos kihívást jelent, például nagyfokú érzelmi és fizikai megterheléssel jár, megnehezíti az idő- és erőforrások elosztását, akadályozhatja a gondozók kapcsolatai fenntartását, súlyos esetben társadalmi elszigetelődéshez vezethet (Mendes et al. 2019).

Az infokommunikációs technológiák (IKT) fejlődése új lehetőségeket kínál ezen problémák enyhítésére. A mobiltelefonok, az internet és az okoseszközök alapvetően formálhatják át a családi gondozás folyamatát. Egyrészt, lehetővé teszik a gondozók számára, hogy jobban kapcsolatban maradjanak a külvilággal, csökkentve ezzel az elszigeteltség érzetét (Hoel et al. 2020). Másrészt, ezek az eszközök segíthetnek abban is, hogy a gondozók hatékonyabban menedzseljék saját idejüket, például online időpontfoglalással, e-egészségügyi szolgáltatások igénybevételével vagy akár digitális emlékeztetők használatával (Zhai et al. 2023).

Harmadrészt, az infokommunikációs eszközök kritikus szerepet játszanak a munka és a magánélet összehangolásában, különösen a digitális korban, ahol a munkahelyi elvárások és a személyes kötelezettségek gyakran összemosódnak. Ezek az eszközök lehetővé teszik a rugalmas munkavégzést, a könnyebb kommunikációt és együttműködést. A munka és a magánélet jobb összehangolása hozzájárulhat a családi gondozók helyzetének javításához (Adisa et al. 2017). Az infokommunikáció alkalmazása mindemellett számos lehetőséget rejt a gondozási feladatok könnyebb ellátásában is.

Az előadás egy 2022-ben végzett kérdőíves felmérés (n=1760) eredményeire támaszkodik. A felmérés célja a magyarországi családi idősgondozók megterheltségének, a COVID-19 járvány gondozási helyzetre való hatásának és a munkahelyi terhek és munkavállalás kapcsolatának vizsgálata volt.

Előadásunkban az infokommunikációs eszközök használatának jelentőségét vizsgáljuk a családi gondozók életében. Egyfelől az infokommunikációs eszközök gondozásban való felhasználása, másfelől a munka és magánélet összehangolása tekintetében. A felmérés részeredményeit ismertetve bemutatjuk a családi idősgondozók esetén a gondozási feladat, a magánélet és a munkavállalás összehangolásával kapcsolatos nehézségeket, lehetőségeket.

The role of information and communication technologies in family caregiving situations

Family caregiving situations are increasingly affecting wider segments of society: as populations age, the number of people caring for elderly, ill relatives continues to grow. This activity presents numerous challenges, such as significant emotional and physical strain and complicates the distribution of time and resources. This may hinder caregivers' ability to

maintain relationships, and in severe cases, can lead to social isolation (Mendes et al. 2019). The advancement of information and communication technologies (ICT) offers new possibilities to alleviate these issues.

Mobile phones, the internet, and smart devices can fundamentally transform the family caregiving process. Firstly, they enable caregivers to stay better connected with the outside world, thereby reducing feelings of isolation (Hoel et al. 2020). Secondly, these tools help caregivers manage their time more efficiently through online scheduling, utilization of e-health services, or using digital reminders (Zhai et al. 2023).

Thirdly, information and communication tools play a critical role in harmonizing work and private life, especially in the digital era where workplace demands and personal responsibilities often overlap. These tools facilitate flexible working, easier communication, and collaboration. Better coordination of work and private life can significantly improve the situation of family caregivers (Adisa et al. 2017). Moreover, the application of information and communication technologies offers numerous opportunities to ease the caregiving tasks.

This presentation is based on the results of a survey conducted in 2022 (n=1,760), which aimed to examine the burden on family caregivers of the elderly in Hungary, the impact of the COVID-19 pandemic on caregiving situations, and the relationship between workplace burdens and employment.

Our presentation will explore the significance of the use of information and communication tools in the lives of family caregivers, both in terms of their use in caregiving and in coordinating work and private life. By presenting partial results of the survey, we will discuss the difficulties and opportunities related to the coordination of caregiving tasks, private life, and employment among family caregivers of the elderly.

Lendák-Kabók Karolina¹

Identitás és hovatartozás: Szerb-magyar vegyes családból származó fiatal felnőttek Szerbiában

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar*

A tanulmány a szerbiai szerb-magyar vegyes házasságokból származó középiskolások tapasztalatait vizsgálja az identitáselméleten keresztül. A tanulmány két fókuszcsoporthoz beszélgetésen alapul, amelyek a kultúra, a barátságok, a nyelv, a vallás, a himnuszok, valamint a származási államukhoz és a rokonállamukhoz való kötődésük szempontjaira összpontosítottak. Az eredmények azt mutatják, hogy a résztvevőknek kihívást jelentett a szerbekkel való kapcsolatépítés, ami abból fakadt, hogy csak korlátozottan értették sajátos kisebbségi világukat. Ha azonban egyszer kialakultak, ezek a barátságok megbízhatóbbnak bizonyultak, mint a magyar társaikhoz fűződő barátságok. A nyelv kritikus elemként jelent meg a tapasztalataikban, főként magyarul beszélnek a barátaikkal, ami szokatlanul bizonyult a környezetükben. Miközben mély tiszteletet mutattak az ortodox vallás iránt, megküzdöttek a szerb szüleik által rájuk erőltetett nyomással, hogy a vallási eseményeken szerbül beszéljenek. Amikor a résztvevők Magyarországra látogattak, a magyar társaiktól való idegenkedés érzését tapasztalták, nehezen tudtak kapcsolódni a kultúrájukhoz, amit gyakran súlyosbított az elfogadás hiánya. Ez a kutatás értékes betekintést nyújt a középiskolát végzettek kulturális identitással kapcsolatos bonyolult tapasztalataiba az identitáselméletre támaszkodva, és rávilágít a szerb és magyar örökségük összeegyeztetésével kapcsolatos kihívásokra, miközben megtalálják helyüket Szerbiában és Magyarországon.

Navigating identity and belonging: Young adults from mixed Serb-Hungarian marriages in Serbia

The paper examines the experiences of high school graduates from mixed Serb-Hungarian marriages in Serbia through the lens of identity theory. The study is based on two focus groups discussions, which focused on aspects of culture, friendships, language, religion, anthems, and their connection to their state of origin and their kin-state. Findings reveal intricate dynamics at play. Participants faced challenges in forming relationships with Serbs, stemming from a limited understanding of their unique minority world. However, once established, these friendships proved more dependable than those with Hungarian peers, who often shied away from addressing issues. Language emerged as a critical element in their experiences, with participants expressing discomfort when corrected for speaking Serbian in public. While they exhibited deep respect for the Orthodox religion, they grappled with the pressure to speak Serbian during religious events imposed by their Serbian parents. When visiting Hungary, participants experienced a sense of alienation from their Hungarian counterparts, struggling to relate to their culture, often exacerbated by a lack of acceptance. This research offers valuable insights into the intricate experiences of high school graduates navigating cultural identity, drawing upon identity theory, and highlights the challenges they face in reconciling their Serbian and Hungarian heritages while finding their place in Serbia and Hungary.

Menich Dóra¹

Szülők szerepe a gyerekek digitális biztonságában, különös tekintettel a cyberbullying kezelésében betöltött szerepükre

¹ ELTE

A digitalizációhoz kapcsolódó technológiák fejlődése, a digitális eszközhasználat terjedése, valamint az online jelenlét idejének növekedése jelentős hatást gyakorol az egész társadalomra, így a családok életére is. A szülők generációja és a gyerekek generációja eltérő digitális eszközhasználati szokásokkal rendelkezik, és máshogyan tekint az online jelenletre is. A gyerekek már beleszülettek a digitális korba és a közösségi oldalak világába, míg az X és Y generációs szülők még a mobiltelefonok, okostelefonok terjedése előtt voltak gyerekek, az internet és a közösségi oldalak világával kamaszként vagy fiatal felnőttként ismerkedtek meg, ebből adódóan teljesen máshogyan töltötték szabadidejüket, mint gyerekeik. Az ifjúságkutatás eredményeiből tudható, hogy 2000 és 2016 között folyamatosan nőtt az internethasználók és az okostelefonhasználók aránya. 2000-ben a fiatalok 8%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel, 2008-ban már 70%-uk, 2016-ban pedig 85%-uk. (Tóth 2016) Az eszközhasználat mellett a képernyő előtt töltött idő is jelentősen nőtt: 2014-ben a közösségi média használatával töltött idő 1 óra 44 perc volt, 2020-ban már 2 óra 24 perc (We are Social 2020).

A kutatás fő kérdései, hogy milyen eltérések tapasztalhatók az egyes generációk eszközhasználatában, az ehhez való viszonyulásban; milyen lehetőségek állnak a szülők rendelkezésére a gyerekek digitális biztonságának megőrzése érdekében. A vizsgálat tárgyát képezi továbbá, hogy milyen szerepük és feladatuk van a szülőknek a cyberbullying visszaszorításában, kezelésében, és milyen programok érhetők el számukra, melyek segíteni tudják őket ezen feladatokban, helyzetekben.

A szülőknek szóló online világgal, jelenléttel és cyberbullyinggal kapcsolatos programok elemzését programelemzés módszerével vizsgáltam. Az elemzés során a programok tartalmi elemeit, magvalósulási körülményeit, strukturális felépítését, valamint jellemzőit vizsgáltam. Az elemzés során a programok online elérhető anyagaira, ismertetőire támaszkodtam.

A cyberbullyingra fókuszáló programok esetében elmondható, hogy ezen programok jellemzően több célcsoport bevonásával valósulnak meg. Azaz nem kizárólag egy, az online zaklatásban érintett célcsoportra (tanulók, tanárok, szülők) fókuszálnak, hanem több érintett csoport bevonásával valósulnak meg. Látható, hogy a zaklatásmegelőző programok nagy hangsúlyt fektetnek a szülők szerepének megismertetésére és a szülők edukálására is. A szülőknek szóló képzések célja lehet az információátadás, ez esetben vagy egyszeri alkalommal megvalósuló programról van szó, vagy online elérhető ismeretterjesztő anyagokról. Célként azonosítható továbbá a szülők zaklatási helyzetben betöltött szerepének ismertetése és a lehetséges kezelési módok bemutatása, valamint az átfogó programok esetében a prevencióban betöltött szerepükre való felkészítés.

The role of parents in children's safety, with a special focus on their role in dealing with cyberbullying

The development of technologies linked to digitalisation, the growth in the use of digital devices and the increase in the amount of time spent online are having a significant impact on society, including the lives of families. The generation of parents and the generation of children have different digital device usage habits and different attitudes towards online presence. Children have already been born into the digital age and the world of social networking sites, while Generation X and Y parents were children before the advent of mobile phones and smartphones. They were introduced to the internet and social media as adolescents or young adults, and therefore spend their free time in a completely different way than their children. The results of the youth survey show that between 2000 and 2016, the proportion of internet and smartphone users increased steadily: in 2000, 8% of young people had access to the internet, in 2008 it was 70% and in 2016 85% (Tóth 2016). In addition to device use, time spent in front of a screen has also increased significantly, from 1 hour and 44 minutes in 2014 to 2 hours and 24 minutes in 2020 (We are Social 2020).

The main questions of the research are: what are the differences in device use and attitudes between generations; what options are available to parents to keep their children digitally safe. The study also looks at the role and responsibilities of parents in reducing and managing cyberbullying and what programmes are available to help them in these tasks and situations.

Programmes for parents on the online world, online presence and cyberbullying were analysed using a programme analysis method. In the analysis, I examined the content, the conditions of implementation, the structural design and the characteristics of the programmes. The analysis was based on the materials and descriptions of the programmes available online.

In the case of programmes focusing on cyberbullying, it can be said that these programmes typically involve several target groups. In other words, they do not focus exclusively on one target group (pupils, teachers, parents) affected by cyberbullying, but involve several groups. It can be seen that anti-bullying programmes also place a strong emphasis on understanding the role of parents and educating them. Training for parents may be aimed at transferring information, either as a one-off programme or through online awareness-raising materials. The aim may also be to explain the role of parents in bullying situations and how to deal with them, and in the case of comprehensive programmes, they aim to prepare them for their role in prevention.

Menyhárt Balázs¹

Digitális szociális munka és gamifikáció

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociális Munka MA*

A 20. században Durkheim kollektivista, empirikus eszközöket előnyben részesítő szemléletével ellentétben állt Gabriel Tarde individualista megközelítése. Habár a szociológia diskurzusát sokáig Durkheim nézete uralta, napjainkban egyre inkább Tarde szemlélete az irányadó, főleg a digitális tér vizsgálata szempontjából (Desseffwy 2019). A digitális módszertanhoz való viszonyunkat is megvilágítva, egy 2000-es években készült kutatást mutatok be előadásomban, ahol fiatal szerhasználóknak készült online szolgáltatásokat vizsgáltak a Delphi-módszerrel, EMCDDA-kritériumok alapján. Ezután előadásomban betekintést szeretnék nyújtani egy újabb kutatásba, melyben a ClassCraft nevű forprofit oktatási programot említik, ami további gondolatébresztőként szolgálhat a gamifikáció szerepeire az edukációban. A Classcraft egy innovatív Kanadai forprofit program diákoknak, melyben a tanárok játékos kihívásokat készíthetnek diákjaiknak, akik virtuális karakterüket fejlesztve járhatják be a játékteret a tanév során.

Ezen a ponton újra visszautalok az elmélethez, amit Tarde korábban megjósolt, hiszen ezekkel az eszközökkel lehetővé válik a szolgáltatásokat a felhasználók igényeire szabni. Kiválóan alkalmazható a program adatbázisa adatbányászati módszerek használatával összefüggés-vizsgálatok elkészítésére, játékos stratégiák feltérképezésére, illetve döntési helyzetek vizsgálatára (Kovács & Várallyai 2018).

A forprofit szektor – kritikusai szerint – tovább mélyíti a társadalmi egyenlőtlenségeket, s ennek elszenvedői jobbra az amúgy is veszélyeztetett csoportok, viszont a marketing, informatika, médiatudomány stb. eszközeivel forráscsökkentett szociális alapú szolgáltatásokat lehet létrehozni; egyetlen akadálya ennek, amit korábban említettem, hogy a szakma számára jelenleg ez a tudáshalmaz nagyrészt elérhetetlen, a szociális munka kultúrájának maximum szubkulturális szinten része.

A digitális edukáció és gamifikáció a világban széles körben kutatott, ezekben a témákban Magyarországon viszont ritka a publikáció, mérés és ezek jól működő gyakorlati manifesztációi. Ahhoz, hogy hatékony online szolgáltatásokat tudjunk létrehozni, figyelembe kell venni a forprofit szektor eszközeit, jelen esetben az online marketing szabályszerűségeit, melyek több metszéspontot mutatnak a szociális munka intézményesült fogalmaival. A kockázatitőke-társaságok és az egyéb befektetők az alapján ítélik meg egy webhely közönségét, hogy annak tagjai milyen gyakorisággal térnek vissza (Kotler 2003). E körülmény a szociális munka intézményei hatékonyságának is releváns mérőszáma. A marketing a közösségépítés elveivel korrelál, tekintve, hogy a cégek egyik bevett módszere a profit növelésére a vevők között kialakított közösségek létrehozása, amire jó példa az Apple marketingje (Kotler 2003).

A Z generáció internet és okoseszközök okozta kihívásai, mint például a nomofóbia, FOMO, FOBO stb. is tovább mélyítik a problémát, melyre az oktatás vagy a szolgáltatások sem reagálnak érdemben. Megváltozik a figyelem mértéke, a fókusz és a súlypontok átrendeződnek a fiatalok esetében, s ez új kihívásokat, komplex módszereket, megoldásokat kíván, melyre jó iránymutató lehet a finn „életen át tanulás programja” (Murtonen et. al. 2020). Céloom továbbá

a közös gondolkodás, párbeszéd elindítása, kapcsolódás a többi szakemberhez, kutatóhoz, akik nyitottak és érdeklődőek a téma iránt.

Digital social work and gamification

In the 20th century, Gabriel Tarde's individualistic approach stood in contrast to Durkheim's collectivist, empirical perspective. Although Durkheim's views dominated sociological discourse for a long time, Tarde's approach is becoming increasingly influential today, particularly in the examination of the digital realm (Desseffwy 2019). Illuminating our relationship with digital methodologies, I will present a study from the 2000s that examined online services for young substance users using the Delphi method, based on EMCDDA criteria. Following this, I will provide insights into a more recent study that mentions the ClassCraft for-profit educational program, which can further provoke thoughts on the roles of gamification in education. ClassCraft is an innovative Canadian for-profit program for students where teachers can create gamified challenges for their students, who can develop their virtual characters as they progress through the game during the school year.

At this point, I will refer back to the theory Tarde predicted earlier, as these tools allow services to be tailored to user needs. The program's database can be excellently utilized for correlation analyses using data mining methods, mapping out gamified strategies, and examining decision-making situations (Kovács & Várallyai 2018).

Critics argue that the for-profit sector further deepens social inequalities, with the victims being predominantly already vulnerable groups. However, using tools from marketing, informatics, media studies, etc., resource-reduced, socially-based services can be created. The only barrier, as I mentioned earlier, is that this body of knowledge is currently largely inaccessible to the profession, being at best a subcultural part of the social work culture.

Digital education and gamification are widely researched worldwide, but publications, measurements, and well-functioning practical manifestations in these topics are rare in Hungary. To create effective online services, we must consider the tools of the for-profit sector, in this case, the rules of online marketing, which show multiple intersections with the institutionalized concepts of social work. Venture capital companies and other investors judge a website's audience based on the frequency of their return visits (Kotler 2003). This circumstance is also a relevant measure of the effectiveness of social work institutions. Marketing correlates with the principles of community building, considering that one of the companies' established methods for increasing profit is creating communities among their customers, as exemplified by Apple's marketing (Kotler 2003).

The challenges posed by the internet and smart devices to Generation Z, such as nomophobia, FOMO, FOBO, etc., further deepen the problem, to which education or services do not respond adequately. The extent of attention, focus, and priorities shift among young people, posing new challenges that require complex methods and solutions. The Finnish 'Lifelong Learning Program' could provide a good guideline for this (Murtonen et. al. 2020). Furthermore, my goal is to initiate joint thinking, dialogue, and connection with other professionals and researchers who are open and interested in the topic.

Mester Tibor¹

Lokális társadalom, nyilvánosság és politika városi kontextusban. Esettanulmány a vidéki újságírásról

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet
Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék*

Az ebben az irányban tett korábbi erőfeszítések ellenére a helyi társadalmak nyilvánossága kiesik a társadalomtudományi kutatások érdeklődésének középpontjából. Ennek egyik oka, hogy a nyilvánosságról korábban kidolgozott elméletek elsősorban nemzetállami kontextusban tárgyalják a médiarendszerek, a politikai szereplők és a civil társadalom közötti kapcsolatokat. Az elmúlt évtizedekben különösen kevés olyan elemzés született, amely helyi kontextusokban vizsgálta a nyilvánosság szerkezetét alapvetően befolyásoló technológiai változások következményeit. Jelen tanulmány ezt a vakfoltot kívánja megvilágítani azzal, hogy a helyi nyilvánosság egyik központi szereplőjének, a helyi hírekről és eseményekről tudósító, valamint az események értelmezési kereteit megteremtő helyi újságírónak a szerepére összpontosít. Az elemzés a helyi újságírás három különböző szerepfelfogását mutatja be interjúk alapján.

Local society, public sphere and politics: A case study on local journalism

Despite previous efforts in this direction, the public sphere of local societies is not a focus of social science research. One reason for this is that theories of the public sphere that have been developed in the past have mainly discussed the relations between media systems, political actors and civil society in the context of nation-states. In particular, there has been little analysis in recent decades of the consequences of technological change in local contexts that have fundamentally influenced the structure of the public sphere. The present study aims to shed light on this blind spot by focusing on the role of the local journalist, a central actor in the local public sphere, who reports on local news and events and provides the framework for interpreting them. The analysis presents three different perceptions of the role of local journalism based on interviews.

Mikó Fruzsina¹

A kamaszok technológiahasználatának szülői monitorozása – dilemmák és kétségek

¹ *BCE*

A digitális eszközök, az online tér és jelenlét korunk alapvető részévé vált, amely egyszerre kínál számos előnyt és lehetőséget, de kihívásokat és veszélyeket is tartogat. A technológiahasználatban, az online térben rejlő lehetőségek és veszélyek kérdése különösen érzékeny a gyerekek szempontjából. A jövő munkavállalóinak egészen más digitális kompetenciákra lesz szükségük, mint az őket megelőző generációknak, hiszen minden ágazat rohamosan halad a digitális átállás felé. A jövő generációinak magabiztosan és egyben biztonságosan kell mozogniuk a digitális világban. Ez felveti a kérdést, hogy a gyerekek online tevékenységeit hogyan tudják szüleik menedzselni, ellenőrizni és/vagy felügyelni úgy, hogy biztonságuk biztosított legyen, ugyanakkor ne legyenek elzárva a lehetőségektől és előnyöktől. Az előadás az ökológiai szintek megközelítéséből vizsgálja a gyerekek technológiahasználatának szülői monitorozását, mint szülői gyakorlatot, illetve az ezzel kapcsolatos szülői percepciókat. A monitorozás fogalma szerint a szülők technológiai vagy nem technológiai eszközökkel figyelik/követik, mit csinálnak a gyermekeik online (Modecki et al. 2022). A kutatás 12–16 éves gyermekek szüleivel folytatott fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések segítségével arra keresi a választ, hogy mik a szülők fő dilemmái a gyermekek technológiahasználatának monitorozása kapcsán, és a dilemmák feloldásához milyen szempontokat vesznek figyelembe. A kutatás hangsúlyt helyez a szülők és a gyerekek egyéni jellegzetességeire, valamint a kontextuális tényezőkre (mint pl. a szülő munkája kapcsán szerzett digitális jártassága). Az eredmények azt mutatják, hogy az ökológiai perspektíva (Belsky 1984) alkalmazható a technológiahasználathoz kapcsolódó szülői gyakorlatok, mint a monitorozás vizsgálatára – ami még új a területen. Továbbá a kutatás felhívja a figyelmet arra, hogy a szülői gyakorlatok megkerülhetetlen részévé váltak a technológiahasználattal kapcsolatos szülői gyakorlatok, irányelvek.

Parental monitoring of teenagers' technology use – dilemmas and doubts

Digital devices and the online space and presence are inevitable terrains of our time, simultaneously offering many advantages and opportunities and holding challenges and dangers. The question of opportunities and dangers in the online space is particularly sensitive from the children's point of view. Future generations and future employees will need significantly different digital competencies than the present employees because all sectors are moving rapidly towards the digital transition. The future generations must move confidently and securely in the digital world. This raises the question of how children's online activities can be managed, controlled, and/or monitored by their parents, so that their safety is assured, but at the same time, they are not cut off from opportunities and benefits. From a sociological approach, the presentation examines the parental monitoring of children's use of technology as a parental practice, as well as parental perceptions related to it. Monitoring refers to parents learning what adolescents do online using nontechnological or technological means (Modecki

et al. 2022). With the help of focus group interviews with parents of 12-16-year-old children, the research looks for answers to the main dilemmas of parents regarding the monitoring of their children's use of technology and what aspects are considered to resolve the dilemmas. The research emphasizes the individual characteristics of the parents, the individual characteristics of the children, and the contextual factors (such as the digital skills acquired in connection with the parent's work). The results show that the socio-ecological perspective can be applied to study parental practices connected to technology use, like parental monitoring, which is still new in the field. Furthermore, the research draws attention to the fact that parental practices and guidelines related to the use of technology have become an unavoidable part of parenthood.

Mogos, Andreea¹ – Meza, Radu¹

Framing and agenda setting of foreign affairs in Czech, Polish and Romanian Sputnik News (2017-2022) – An analysis of headlines

¹ *Babeş-Bolyai University*

The Sputnik News network of websites has been the subject of scholarly attention since its 2014 launch, in the context of the beginning of the Russia-Ukraine conflict. In January 2022, Sputnik News websites were blocked by EU countries, thus acknowledging the network's potential influence. Some researchers claim that Sputnik news follows the model of Soviet propaganda, while others claim its discursive patterns point towards new communication strategies. There is scarce literature on Eastern European Sputnik editions and no comparative approaches to date. This research article aims to fill that gap by employing mixed methods to study a large dataset (N=118,198) of Sputnik News headlines from the foreign news sections of three language editions – Czech, Polish and Romanian, from January 2017 to January 2022. The main findings indicate a conflict oriented, war journalism approach mostly focusing on USA-Russia and individual actors Donald Trump and Vladimir Putin. Furthermore, the coverage leans towards fear as the dominant affective framing and the most frequently represented organization, NATO, is framed as a failing alliance, as actively pursuing the consolidation of power, or even as an aggressor.

Monteiro, Bruno¹

A diszkrimináció és a kirekesztés elleni küzdelem a digitális rendszerekben a fogyatékoság emberi jogi modelljével

¹ *Validity Foundation – Mental Disability Advocacy Center*

A mesterséges intelligencia konkrét módszereinek – beleértve a gépi tanulást is – fejlesztése, etikája és jogi szabályozása a döntéshozatali folyamatok informálására szolgáló eszközökben heves viták tárgyát képezi olyan különböző területeken, mint az egészségügy, a foglalkoztatás, a szociális juttatások és az oktatás. Különösen azért, mert több tanulmány és jelentés is született, amelyek kimutatták, hogy a különböző kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok, köztük a fogyatékkal élők, negatív előítéletekkel szembesültek a végrehajtás során, többek között az igazságszolgáltatásban. A negatív előítéletek kezelése és a méltányosság biztosítása a mesterséges intelligencia eszközeinek fejlesztése és alkalmazása során kihívást jelent, mivel azok olyan rendszerekbe integrálódnak, amelyek saját történelmi, strukturális és normatív negatív előítéletekkel rendelkező adathalmazokon alapulnak (lásd pl. ENSZ fogyatékosággal élő személyek jogainak különmegbízottja 2021). Ahogy Mitchel (2023) érvel, az elfogultságok kezelése érdekében a fejlesztést és a tervezést egy jogokon alapuló keretrendszerre kell építeni. Olyanra, amely megfogalmazza, hogy milyenek kellene lennie a világnak, és milyen értékeket kellene beágyazni a rendszerbe.

Ebben az előadásban kifejtjük, hogy a fogyatékoságnak az ENSZ fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezménye (UNCRPD) által továbbfejlesztett, emberi jogokon alapuló modellje hogyan nyújthat kritikus keretet a méltányosságnak a büntető igazságszolgáltatási rendszeren belüli, a befogadó egyenlőség fogalmára támaszkodó meghatározásához, amely beágyazható a digitalizációs és mesterséges intelligenciaeszközök fejlesztésébe a megkülönböztetés megelőzése érdekében. Valójában, ahogy Newman-Griffis és munkatársai (2022) jelzik, a fogyatékoság különböző (orvosi, szociális, kapcsolati) modelljei eltérő döntésekhez és gyakorlatokhoz vezetnek a mesterséges intelligenciával kapcsolatos analitika és hozzáférhetőség fejlesztése és alkalmazása során. Megmutatjuk, hogy a fogyatékoság emberi jogi modellje, ha kiegészül a fogyatékoság társadalmi modelljével, lehetővé teszi a digitális és mesterséges intelligencia fejlesztők számára, hogy iránymutatást kapjanak arra vonatkozóan, hogy a mesterségesintelligencia-rendszereknek milyen legitim célokat és hatóköröket kell követniük az igazságszolgáltatási rendszerben, milyen tervezési elemeket, gyűjtött és feldolgozott adatokat kell alkalmazniuk, és hogyan kell meghatározni a méltányosságot az algoritmikus tervezésben.

Ez az előadás az EU által társfinanszírozott CHAT for Victims – Changing the Accessibility of Tools for Victims (101056702) projekt keretében végzett társadalmi-jogi kutatáson alapul. Esettanulmányként az áldozatsegítéshez való hozzáférést biztosító digitális élő chatrendszer fejlesztését használja, és a fogyatékkal élő személyekkel, kommunikációs, támogatási és igazságügyi szakemberekkel készített félig strukturált interjúk eredményeit integrálja. A kifejtett értékelések azonban kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Bizottság véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé.

Tackling discrimination and exclusion in digital systems with human rights model of disability

The development, ethics and legal regulation of concrete methods of artificial intelligence, including machine learning, in tools to inform decision-making processes are the topic of much-heated debate in diverse areas such as healthcare, employment, social benefits, and education. Especially because there have been several studies and reports that have shown that different groups in vulnerable situations, including persons with disabilities, have faced negative bias in their implementation, including in the justice system. Addressing negative bias and ensuring fairness in the development and use of AI tools is challenging since they are integrated into systems based on data sets with their own historical, structural and normative negative bias (See for e.g. UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability 2021). As Mitchel (2023) argues, to address bias, the development and design have to be built on a rights-based framework. One that articulates how the world should be and what values should be embedded into the system.

In this presentation, we explain how the human rights-based model of disability advanced by the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disability (UNCRPD) can provide a critical framework for a definition of fairness within the criminal justice system drawing on the concept of inclusive equality, which can be embedded in the development of digitalization and AI tools to prevent discrimination. Indeed, as Newman-Griffis et al. (2022) indicate, different models of disability (medical, social, relational) will lead to different decisions and practices in the development and use of AI-related analytics and accessibility. We will show that the human rights model of disability when complemented with the social model of disability, will enable digital and AI developers to obtain guidance on the legitimate aims and scope that AI systems should pursue within the justice system, what should be their design elements, and which data should be collected and processed, and the definition of fairness in algorithmic design.

This presentation is based on socio-legal research conducted within the scope of the EU co-funded project CHAT for Victims – Changing the Accessibility of Tools for Victims (101056702). It uses the development of a digital live chat system to access victim support as a case study and integrates findings of semi-structured interviews conducted with persons with disabilities, communication, support and justice professionals. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Mrva Marianna¹ – Szabó Tímea

Összeesküvés-elméletek a Visegrádi Négyek országaiban

¹ *Szlovák Tudományos Akadémia Szociológia Intézete*

Az utóbbi években jelentősen megnőtt az összeesküvés-elméletek társadalmi jelensége iránti érdeklődés mind a társadalomtudósok, mind a laikus közönség körében. Ezen elméletek társadalomra gyakorolt hatásai számos kutatás tárgyát képezik, melyek rámutatnak arra, hogy az összeesküvés-elméletek negatívan befolyásolhatják a demokratikus intézmények működését, a társadalmi kohéziót, sőt az állambiztonságot vagy a közegészségügyet is. Ezt az elmúlt időszakban mi sem bizonyította jobban, mint az, hogy a koronavírus-járvánnyal és a megfékezésére kifejlesztett oltással kapcsolatos összeesküvés-elméletek elterjedése hátráltatta a pandémia megfékezésére hozott intézkedéseket.

Az összeesküvés-elméletek megjelenése egy-egy járvány, természeti katasztrófa vagy egyéb krízis kapcsán nem új jelenség, a digitalizáció és a közösségi média megjelenése azonban sokak szerint jelentősen hozzájárul ezek terjedésének mértékéhez.

Térségünk pedig ebben a tekintetben különösen fogékonyak bizonyul: ahogy arra számos nemzetközi összehasonlító kutatás rámutatott, a Visegrádi Négyek országaiban az európai átlagnál magasabb azok aránya, akik hisznek valamely összeesküvés-elméletben. Az okok feltárására azonban eddig nem irányultak átfogó kutatások.

Mi teszi fogékonyá a Visegrádi Négyek országainak lakosságát az összeesküvés-elméletekre? Ugyanazok az elméletek terjedtek el az egész térségben, vagy vannak helyi specifikumok? Milyen szerepet játszik ebben a közösségi média? Előadásunkban ezekre a kérdésekre keressük a választ a Szlovák Tudományos Akadémia Szociológia Intézete által 2023 őszén megvalósított reprezentatív kutatás adataira támaszkodva.

Összehasonlító kutatásunk egyik legfontosabb megállapítása az, hogy a különböző típusú összeesküvés-elméletek hívei a V4-es országokban nem azonosak. Habár a vizsgált országok mindegyikében inkább a konzervativizmus, mint a liberalizmus elveit valló válaszadók hajlamosak az összeesküvés-elméletekre, Szlovákiában és Csehországban ez a jelenség a magukat baloldalinak, Magyarországon és különösen Lengyelországban viszont inkább a magukat jobboldalinak vallók körében figyelhető meg.

Ez a különbség összefügg az összeesküvés-elméleteket vallók társadalmi háttérének különbözőségeivel: míg Szlovákiában és Csehországban az összeesküvés-elméletek leginkább azokra jellemzők, akik saját bevallásuk szerint anyagi nehézségekkel küzdenek, addig Magyarországon ez az összefüggés csak részben áll fenn, Lengyelországban pedig egyáltalán nem. A közösségi média hatása tekintetében is különbségek figyelhetőek meg az országok között: azok, akiknek fő információforrása a közösségi média, Szlovákiában nagyobb valószínűséggel hisznek az összeesküvés-elméletekben, a többi országban azonban ez az összefüggés nem igazolódott be.

A kutatás fő megállapítása, hogy a V4-es országok mindegyikére jellemző, hogy a politikai preferenciák különösen fontos szerepet játszanak az összeesküvésekre való hajlam

tekintetében. Ez a tényező még a társadalmi háttérnél vagy az iskolai végzettségnél is nagyobb hatással van az összeesküvés-elméletek terjedésére a társadalomban.

Az előadásunk nem csak azok számára szolgálhat relevanciával, akik az összeesküvés-elméleteket kutatják, hanem a társadalmi egyenlőtlenségeket, politikai ideológiákat, demokratikus és antidemokratikus folyamatokat, illetve a közösségi médiát vizsgáló kutatók számára is.

Conspiracy theories in the Visegrad Four countries

In recent years, there has been a significant increase in interest in conspiracy theories as a social phenomenon, both among social scientists and the lay public. The impact of these theories on society has been the subject of much research that has shown that conspiracy theories can have a negative impact on the functioning of democratic institutions, social cohesion, and even on state security or public health. Nothing has demonstrated this more recently than the fact that the spread of conspiracy theories about the coronavirus epidemic and the vaccine developed to contain it has hampered measures to contain the pandemic.

The emergence of conspiracy theories in the context of an epidemic, natural disaster or other crisis is not a new phenomenon, but the advent of digitalization and social media is seen by many as a major contributor to the extent of their spread.

Our region is particularly susceptible in this respect. As several international comparative studies have shown, the proportion of people in the Visegrad Four who believe in a conspiracy theory is higher than the European average. However, no comprehensive research has yet been carried out to investigate the reasons for this.

What makes the populations of the Visegrad Four countries susceptible to conspiracy theories? Are the same theories spread throughout the region or are there local specifics? What role does social media play in this? In our presentation, we will seek answers to these questions, drawing on data from a representative survey conducted by the Institute of Sociology of the Slovak Academy of Sciences in autumn 2023.

One of the main findings of our comparative research is that the adherents of different types of conspiracy theories are not the same in the V4 countries. Although in all of the countries surveyed, respondents who profess conservatism rather than liberalism tend to be conspiracy theorists, this phenomenon is more pronounced among those who identify themselves as left-wing in Slovakia and the Czech Republic, and more so among those who identify themselves as right-wing in Hungary, and especially Poland.

This difference is related to differences in the social background of conspiracy theorists: while in Slovakia and the Czech Republic conspiracy theories are most common among those who admit to being in financial difficulty, this is only partially the case in Hungary and not at all in Poland. There are also differences between countries in terms of the impact of social media: those whose main source of information is social media are more likely to believe in conspiracy theories in Slovakia, but this correlation is not confirmed in the other countries.

The main finding of the research is that political preferences play a particularly important role in the propensity to believe in conspiracy theories in all V4 countries. This factor has an even greater influence on the spread of conspiracy theories in society than social background or education.

Our presentation may be of relevance not only to those who research conspiracy theories, but also to researchers studying social inequalities, political ideologies, democratic and anti-democratic processes, and social media.

Nagy Terézia¹ – Mislai Péter¹ – Herczeg Viktória²

Hogyan készítjük fel a jövő szakembereit a digitális szociális munkára?

¹ SZTE Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar

² Gyulai Kistérség Egységes Szociális és Gyermekjóléti Intézménye

Egyre gyakrabban érzékeljük, van dolgunk a digitális térben: a társadalom és vele együtt a társadalmi problémák is felköltöztek a virtuális világba, a sajátos szabályok, lehetőségek, megértés és együttműködés terébe. Sokszor tapasztaljuk azt is, hogy a szociális munkások (is) használni kényszerülnek a digitális teret, hogy elérjék klienseiket, célcsoportjaikat, a szükséges forrásokat, továbbá a segítői munka folyamatát nyomon követhessék és a kollégákat be tudják vonni a szakterületek speciális adminisztrációs rendszerein keresztül. A felismerést desktop kutatás követte: mit tudunk a társadalom normáiról a digitális térben, hogyan működött a COVID-19 idején a digitális elérés, mit tanult a szakma, milyen területeken kell fejlődnie. Arra is kitértünk, hogy milyen perspektívákat látnak a kommunikáció- és társadalomtudomány kutatói a metatér fejlődésében, mi az, ami tudható és mi az, ami várható a digitalizálódó társadalom és a virtuális térbeli társadalmi folyamatok irányáról.

Arra a következtetésre jutottunk, hogy kell és szükséges a digitális térben jelen lenni: ott, ahol a társadalom tagjai az idejük jelentős részét töltik, ahol a cyberbullyingtól a sextingig sok minden történik, ami új kihívások elé állítja a segítő szakmákat. Ennek kapcsán szeretnénk előadásunkban bemutatni, hogy melyek azok a területek, ahol a digitális szociális konzultáns szakembereket képezni kell és szeretnénk: Egyrészt milyen tudást és fejlődési lehetőségeket tudunk meghatározni a felismerésen és megértésen túl a szociális munka módszertanának, beavatkozási szintjeinek és a szociális munkás szerepeinek beillesztésére az online térbe és az ottani munka hatásfokának növelésére. A klienscsoportok szükségleteinek felmérése és a meglévő források aktiválása, illetve megteremtése, a segítői munka megszervezése az online térben válhat aktuálisabbá, mely áthidalhatja a térbeli és időbeli akadályokat az együttes és átfogó intervenció szükségessége esetén is. Megadhatja a szélesebb körű, gyorsabb, naprakészebb segítségnyújtás lehetőségét a krízisintervención, esetmenedzsmenten keresztül az empowerment megjelenéséig az esetmunkában, a segítő-kliens szintjén. Továbbá új lehetőségeket nyit a csoportok, a közösségek számára nyújtott adekvát segítségben és a prevencióban.

Valamint abba az irányba is elindulunk, hogy bemutassuk azt, hogy a digitális tér lehetőségeit hogyan tudják a segítők a valós térben hasznukra fordítani, kezdve a fintech megoldásoktól az adatalapú döntésekig, elérve ezzel az online-offline egyensúly megtartását, aminek pozitív hatása a segítő-kliens kapcsolatban is megmutatkozhat, megteremtve egy hatékonyabb együttműködés alapjait. Mindehhez a meglévő segítői skillek fejlesztése, online térben való adaptálása nélkülözhetetlen.

How do we prepare future professionals for digital social work?

We increasingly place ourselves within the digital space: society and its associated social problems have moved into the virtual world, a space of unique rules, opportunities,

understanding, and cooperation. Social workers often need to utilize the digital space to reach their clients, target groups, and necessary resources, as well as to track the helping process and involve colleagues through specialized administrative systems. This realization led to a desk research study: what do we know about the functioning of society in the digital space, how has digital access functioned during COVID-19, what has the profession learned, and in which areas does it need to improve? We also explored the perspectives of communication and social science researchers on the development of the metaverse, what is known, and what can be expected regarding the direction of a digitalized society and social processes in the virtual space.

We concluded that it is essential and necessary to be present in the digital space: where society's members spend a significant part of their time, where many activities occur, from cyberbullying to sexting, posing new challenges to the helping professions. In our presentation, we aim to showcase the areas where digital social consultants need and should be trained: First, what knowledge and development opportunities can we identify beyond recognition and understanding to integrate social work methodologies, intervention levels, and social worker roles into the online space and enhance the effectiveness of work there. Assessing the needs of client groups and activating the existing resources or creating them, organizing the social work in the online space can become more relevant, bridging spatial and temporal obstacles even when comprehensive intervention is needed. This can offer broader, faster, and more up-to-date assistance opportunities, from crisis intervention and case management to the emergence of empowerment in casework at the helper-client level. Furthermore, it opens new possibilities for providing appropriate assistance and prevention for groups and communities.

Additionally, we aim to demonstrate how helpers can transfer digital space opportunities to the real world, from fintech solutions to data-driven decisions, achieving an online-offline balance that can positively impact the helper-client relationship, laying the foundation for more effective collaboration. Developing and adapting existing helping skills to the online space is indispensable for this.

Németh Ádám^{1,2,3} – Sümeghy Dávid¹

A migráció és a szubjektív jóllét kapcsolata – egy elméleti modell és egy empirikus példa az Ausztriában élő magyarokkal

¹ *Institute for Urban and Regional Research Austrian Academy of Sciences*

² *The Challenge of Urban Futures Research Platform University of Vienna*

³ *HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete*

Egyre több társadalomkutató véli úgy, hogy a szubjektív jóllétet a migrációkutatás egyik kulcsfogalmának kell tekinteni, hiszen a magasabb szintű életelégedettség és boldogság elérése egyfajta univerzális emberi törekvés. Ebből a szempontból maga a migráció – vagy éppen a maradás – tekinthető akár a szubjektív jóllét növelését célzó stratégiai döntésnek is. Előadásunk egy rövid áttekintést nyújt a jóllét és a migráció elméletéről. Bemutatunk továbbá egy kutatási modellt is, amely alkalmas lehet arra, hogy a két koncepció közötti kétirányú kapcsolatot vizsgáljuk: egyrészt a szubjektív jóllét hatását a migrációs szándéokra, másrészt a migráció hatását a szubjektív jóllétre. Előadásunk a MIGWELL nevű FWF-NKFIH kutatási projekt elméleti hátterét mutatja be, ami azonban más empirikus vizsgálatok során is alkalmazható lehet.

Az előadás második felében egy empirikus példával is szemléltetjük a migráció és a szubjektív jóllét kapcsolatát az Ausztriában élő magyarok példáján. Az eddigi magyar kutatások döntő többsége a korreláció leírását nem haladja meg, jelen prezentáció azonban a társadalomtudományokban is egyre népszerűbbé és fontosabbá váló kauzális logikát követve ok-okozati következtetéseket is le tud vonni. A kutatás adatait egy Ausztriában hólabdamódszerrel végzett kérdőíves felmérés és kettő magyarországi (egy reprezentatív, egy pedig kiegészítő minta az elvándorlási szándékkal rendelkezőkre) lekérdezés szolgáltatta. Az ok-okozati vizsgálatot „nearest neighbour propensity score” eljárást használó modellezés segítségével végeztük. Eredményünk alapján amennyiben az egyén migrációs szándékkal rendelkezik, akkor a migráció megvalósulása 0,53 javulást generál az étellel való elégedettségében. A teljes magyar mintához viszonyítva azonban nem jelenthető ki, hogy az elvándorlás növelné a szubjektív jóllétet. A migráció következtében bekövetkezett szubjektív jóllétben megmutatkozó változást retrospektív kérdésekkel is elemeztük. Ezek alapján általánosságban növekedett az elégedettség a migráció után, ám ez a növekedés heterogén.

The relationship between migration and subjective well-being – a conceptual model and an empirical example of Hungarians living in Austria

There are a growing number of social scientists who believe that subjective well-being should be a key concept in migration studies because reaching a higher level of life satisfaction and happiness is a universal human desire. From this point of view, migration itself – or even the choice of staying – can be regarded as a strategic decision to increase subjective well-being. This paper provides a brief overview of the relevant theoretical frameworks of well-being and migration. We present a research design as well, which aims to capture the two-way relationship between the two concepts: the impact of subjective well-being on migration intentions and the effect of migration on subjective well-being. This paper reflects on the conceptual background

of the FWF-NKFIH research project, called MIGWELL. However, the proposed theoretical framework could be successfully applied in other empirical studies as well.

In the second part the presentation will also provide an empirical example of the relationship between migration and subjective well-being in the case of Hungarians living in Austria. The vast majority of Hungarian research to date does not go beyond a description of the correlation, but this presentation can draw a cause-and-effect conclusion following the causal logic that is becoming increasingly popular and important in the social sciences. The data for the research were provided by a questionnaire survey conducted in Austria using the snowball method and two Hungarian surveys (one representative and one complementary sample of those intending to emigrate). The causal analysis was carried out using nearest neighbour propensity score modelling. Our results show that if an individual has the intention to migrate, the realisation of migration generates a 0.53 improvement in life satisfaction. Compared to the Hungarian sample as a whole, however, migration is not found to increase subjective well-being. Changes in subjective well-being as a result of migration were also analysed using retrospective questions. These show a general increase in satisfaction after migration, but this increase is heterogeneous.

Németh Renáta¹ – Tátrai Annamária¹ – Simon Dávid¹ – Szabó Miklós¹

A ChatGPT belépett az előadóterembe, avagy RAG-rendszerrel bővített nagy nyelvi modellek tanulástámogató szerepben – egy pilot projekt tapasztalatai az ELTE TáTK-n

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar*

A mesterséges intelligencia fontos szerepe az oktatásban is előrejelezhető, de kérdés, hogy hogyan alakítja át a tanítási és tanulási gyakorlatokat. Előadásunkban egy olyan, a ChatGPT-hez hasonló tutorral kapcsolatos tapasztalatainkat összegezzük, amelynél a nagy nyelvi modell (large language model, llm) visszakereséssel kiegészített generálással (retrieval-augmented generation, RAG) volt bővítve. Technikailag a RAG-rendszerek célja, hogy csökkentsék az LLM-ek hallucinációját és expliciten összekapcsolják a referenciákat a generált válaszokkal. Oktatásmódszertani szempontból potenciális előnyük, hogy személyre szabott oktatást biztosítanak, interaktív módon, vonzó tanulási élményt nyújtva.

Kutatásunkban a tutort az ELTE Társadalomtudományi Karán, a Survey Statisztika és Adatanalitika MSc felvételi konzultációs sorozatán vezettük be egy pilotprojekt keretében. A felvételi irodalmakra épülő, kereshető, lekérdezhető tudástárat nyújtott a diákok számára, ahol a diákokat a felvételi tételek, mint tanulási célok irányították. Célunk az volt, hogy ellenőrzött környezetben megvalósuló digitális eszközhasználat elemzésén és a hallgatók/oktatók visszajelzésén keresztül ismerjük meg a felhasználók viselkedését, hogy megtudjuk, mennyire támogatja az alkalmazás a diákokat, hogyan lehet a tutort minél hatékonyabban használni, s milyen számunkra sem ismert előnyeit/korlátait fedezik fel ők maguk. Fókuszcsoport és online survey segítségével gyűjtöttük a diákok tapasztalatait, ami jól kiegészítette a diák-tutor beszélgetések korpuszát.

Eredményeink szerint a tutor tartalmaz válaszokat adott, a diákok és oktatók kedvező tapasztalatokról számoltak be. Kiderült, hogy a diákok többsége kellő óvatossággal nyúl a „vad” ChatGPT-hez, ismerik a hallucináció jelenségét, ezért a tutort is többször ellenőrizték, de jó tapasztalataik voltak. Eltérő tanulási stratégiákat alkalmaztak, így a tutort is többféle stratégia támogatására használták: időmegtakarítási eszközként, a nagy anyag szisztematikus rendszerezésére, nem lineáris feldolgozás esetén korábban átugrott definíciók, fogalmak tisztázására.

Bár projektünk volumene nem volt nagy, és az általunk tesztelt alkalmazás is kezdeti prototípus, azt gondoljuk, hogy a megoldás úttörő lépést jelenthet a mesterséges intelligenciával támogatott oktatórendszerek felé, amelyek demokratizálhatják a személyre szabott oktatáshoz való hozzáférést, és lehetőséget adnak arra, hogy újragondoljuk az oktatás jelenlegi paradigmáit.

ChatGPT entered the lecture hall, or RAG-enhanced large language models in a learning support role – experiences of a pilot project at ELTE TáTK

The important role of artificial intelligence in education is predictable, but the question is how it transforms teaching and learning practices. We present our experiences with a ChatGPT-like

tutor, where the large language model (llm) was developed with retrieval-augmented generation (RAG). Technically, RAG aims to reduce the hallucination of LLMs and link references to generated responses. It has the potential advantage of providing personalized instruction in an interactive way through an engaging learning experience.

We introduced the tutor in a pilot project at the Faculty of Social Sciences, ELTE, during the admission consultation of the MSc in Survey Statistics and Data Analytics. The tutor provided a searchable, retrievable knowledge base based on admission literature, where entrance examination questions served as learning objectives. We aimed to understand user behaviour in a controlled environment, to find out how well the app supports students, how to use the tutor as effectively as possible, and what unknown benefits/limitations the students themselves would discover. A focus group and an online survey were used to collect student experiences, which complemented the corpus of student-tutor conversations.

Our results showed that the tutor provided meaningful responses, and that students and teachers reported positive experiences. It turned out that most of the students were careful enough when using the ‘wild’ ChatGPT, they were familiar with the phenomenon of hallucination, and therefore checked the tutor several times, but had a good experience. The tutor was used to support several strategies: as a time-saving tool, to systematically organize large material, to clarify previously skipped concepts in case of non-linear processing.

Although our project’s scale was not large and we tested an initial prototype, we believe that the solution could be a pioneering step towards AI-enhanced tutoring systems that could democratize access to personalized education and provide an opportunity to rethink current educational paradigms.

Németh Szilvia¹ – Tímár Borbála²

Tizenévesek médiahasználati és online kockázati profiljai – a szülői viselkedéstípusok tükrében

¹ *T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt.*

² *MOME*

A digitálismédia-műveltség módszertana azon az előfeltevésen alapul, hogy a felhasználói tudatosság fejlesztése védelmet nyújthat a digitális technológia „ártalmaival” szemben; ez a megközelítés a mai médiakörnyezetben azonban nem bizonyul elégségesnek. A médiaműveltség elsősorban a médiaüzenetek eléréséhez, elemzéséhez, értékeléséhez és létrehozásához szükséges készségek fejlesztésére összpontosított. Nem fókuszált kellőképpen a tényleges technológiai médium hatásaira, valamint arra, hogy az hogyan tágítja avagy szűkíti az üzenetek kontextusát, illetve magukat a médiahasználókat (Lewis 2021). A mobilkapcsolatok tömeges elterjedésével, az állandó elérhetőséggel, az információ túlterheltséggel és a változó társadalmi kapcsolatokkal való szembenézés (Gui et al. 2017) új megközelítéseket és megküzdési stratégiákat igényel.

Az egyéni kockázati kitétségek és a lehetséges beavatkozások azonosítása érdekében, több lépésben, kifejlesztésre került egy „digitális gyermekvédelmi eszköz”, azaz egy olyan, validált mérőeszköz, amelynek segítségével kirajzolhatók a válaszadók digitálismédia-használati profiljai, az online kockázati kitétségeikre és digitális jóllétükre vonatkozó adatok figyelembevételével. Közvetlen előzményül a 2021-ben megvalósult gyermekvédelmi szakellátásban élők digitális személyiségprofilozása című akciókutatás szolgált (Jakab et al 2022). A 2022–23-ban zajlott, második kipróbálás pedig e korábbi kismintás vizsgálat mérőeszközeinek továbbfejlesztésével, az eredményeknek egy nagyobb, heterogén mintán való tesztelését, a lekérdezési módszer, illetve a pilotkutatás során kialakult médiahasználati profilok megbízhatóságának ellenőrzését célozta.

Egy mintegy 300 fős, 12–14 éves tanulókból álló mintán végzett vizsgálat egyértelműen megerősítette, hogy a kifejlesztett diagnosztikai mérőeszköz nagyobb mintán is működőképes, valid eredményeket ad, illetve az általa gyűjtött adatok mentén alkalmas válaszadói csoportok, ún. profilok létrehozására, amelyek ismeretében meghatározhatók célcsoport-specifikus beavatkozási pontok, megoldási javaslatok. A diagnosztikai eszköz öt fő blokkból áll, amelyek létező skálákon alapulnak (Alkis et al. 2019; Demetrovics et al. 2004; Eysenck & Matolcsi, 1984; Papp et al. 2013; Sallay et al. 2014; Van der Kaap-Deeder et al. 2020).

A személyiség- és a digitális elégedettségi klaszterek egymásra vetítésével, valamint bizonyos háttérváltozók figyelembevételével összesen 20 válaszadói digitális profil körvonalazható. Noha a szakirodalom, az online kockázatok közül leginkább a képernyő előtt töltött időt, mint a mentális és fizikai egészséget negatívan befolyásoló tényezőt emeli ki (ld. például Walsh és mtsai 2018), kutatásunk rávilágít, hogy a tartalmi és kontextuális tényezők (Livingstone 2018) és a szülői mediáció szerepe (Coyne et al. 2017) is nagy fontossággal bír. Megközelítésünk újdonsága, hogy a diagnosztikai mérőeszköz személyiségteszt-blokkokat és a digitális jóllét felmérését szolgáló kérdéscsoportokat is tartalmaz. Többek között kitér a problémás közösségimédia-használat (Andreassen et al, 2012), a közösségimédia-szorongás (Alkis Y. et

al 2016) és a külső megjelenés média által közvetített szociokulturális standardjainak (Papp et al 2013) vizsgálatára is.

A kirajzolódó profilok segítségével lehetőség nyílik felhasználói csoportokon (pl. osztályközösségen) belüli dinamikák feltárására is. Ez azért különösen fontos, mert egyes negatív online jelenségek, mint például a trollkodás vagy az online zaklatás, a játékszavar, a közösségi média túlhasználata vagy a közösségimédia-szorongás, nem kezelhetők az érintett családok, osztályközösségek, az iskola, illetve az adott helyi közösség bevonása nélkül.

A jelen előadás célja, hogy bemutassa a diagnosztikai eszközt, valamint ismertesse az adatgyűjtés és a validálási folyamat során kirajzolódó 20 egyedi profilt. Az előadás tárgyalni kívánja a lehetséges egyéni és mikroközösségekre szabott beavatkozási javaslatokat is, a kutatás által feltárt három, egymástól eltérő szülői online viselkedéstípus figyelembevételével.

Media use and online risk profiles of teenagers – in the light of parental behaviour

However, the methodology of digital media literacy is based on the premise that developing user awareness can protect against the ‘harms’ of digital technology; this approach is insufficient in today’s media environment. Media literacy has focused primarily on developing the skills to access, analyse, evaluate and create media messages. It has not sufficiently focused on the impact of the actual technological medium and how it expands or narrows the context of messages and the media users themselves (Lewis 2021). Facing the mass proliferation of mobile connections, constant availability, information overload and changing social relations (Gui et al. 2017) requires new approaches and coping strategies.

To identify individual risk exposures and possible interventions, a ‘digital child protection tool,’ i.e. a validated measurement instrument to draw out respondents’ digital media use profiles, taking into account data on their online risk exposure and digital well-being, has been developed in several steps. As a direct precursor, the action research study ‘Digital personality profiling of people living in child protection specialised care’ was carried out in 2021 (Jakab et al. 2022).

The second trial, which took place in 2022-23, aimed to develop further the measurement tools of this earlier small sample study, test the results on a larger, heterogeneous sample, and verify the reliability of the survey method and the media consumption profiles developed during the pilot research.

A study conducted on a sample of about 300 pupils aged 12-14 confirmed that the developed diagnostic measurement tool can provide valid results on a larger sample and that the data collected by the tool are suitable for creating respondent groups, so-called profiles, which can be used to identify target group-specific intervention points and proposals for solutions. The diagnostic tool consists of five main blocks based on existing scales (Alkis et al. 2019; Demetrovics et al. 2004; Eysenck & Matolcsi 1984; Papp et al. 2013; Sallay et al. 2014; Van der Kaap-Deeder et al. 2020).

By overlaying the personality and digital satisfaction clusters, and taking into account certain background variables, a total of 20 digital profiles of respondents can be outlined. Although the

literature, on online risks, mostly highlights screen time as a negative factor affecting mental and physical health (see for example Walsh et al. 2018), our research highlights the importance of content and contextual factors (Livingstone 2018) and the role of parental mediation (Coyne et al. 2017). The novelty of our approach is that the diagnostic instrument includes personality test blocks and a set of questions to assess digital well-being. Among other things, it also addresses problematic social media use (Andreassen et al. 2012), social media anxiety (Alkis Y. et al. 2016), and sociocultural standards of media-mediated external appearance (Papp et al. 2013).

This presentation introduces the diagnostic tool and describes the 20 unique profiles that emerged during the data collection and validation process. The presentation will also discuss possible intervention proposals tailored to individual and micro-communities, taking into account the three distinct types of online parenting behaviours identified by the research.

Neumann Eszter¹

Átalakuló oktatási piacok a helyi egyházi döntéshozók szemszögéből

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

A 2010 után kialakított szabályozási környezet az egyházakat és egyházi szervezeteket az iskolarendszereik bővítésére invitálja. Kutatásomban három magyarországi kisvárosban vizsgáltam a helyi és regionális egyházi vezetők narratíváit a kibővült közéleti, intézményfenntartói szerepükről és a helyi oktatási piacok átalakulásáról.

Noha az egyháziasítási folyamat a közoktatás privatizációjának egy sajátos formája, a kormányzati szereplők a közoktatás kiszervezését az „állam és egyház szövetségeként” keretezik, és az egyházi iskolákra a nemzeti nevelés kiemelt terepeként tekintenek. Ez a közpolitikai diskurzus a 2010 előtti kormányzattal szemben fogalmazta meg magát. A kétezres évek oktatáspolitikája szerintük az iskolarendszer piacosítását helyezte előtérbe, míg a 2010 utáni kormányzat ezzel a megközelítéssel szemben a köznevelést „közös felelősségként” értelmezi (Neumann 2023).

Az interjúk kutatásom eredményei azt mutatják, hogy ez a különbségtétel a helyi diskurzusokban is megjelenik. A helyi állam és az intézmények vezetői az egyháziasítást az iskolapiaci hatások, a fogyasztó választások és a szegregáció felerősödésével kötik össze, míg az egyházi intézményrendszer szereplői visszautasítják azt, hogy egy piaci verseny szereplői volnának, és azt hangsúlyozzák, hogy az egyházi intézmények szakmai színvonala, morális integritása vonzó a hasonló értékrendű családok számára. Ebben a narratívában az iskolák morális integritása és kisebb mérete „biztonságot és stabilitást” (Hemmings & Roberts 2017), valamint kevesebb iskolai konfliktust garantál (Butler & Hamnett 2012) az állami iskolákhoz képest. Ugyanakkor az egyházi iskolák kinyitják a kapukat az egyházhoz kevésbé kötődő családok számára is. Ezt az egyházi hozzáállást Grace (2015) kulturális imperializmusnak nevezi. Az egyházi iskolák azt hangsúlyozzák, hogy a vallást nem lehet erőszakosan terjeszteni, az iskola feladata csupán az, hogy a vallást lehetőségként felkínálja a családok számára. Ilyenformán az egyházi iskolák vallásértelemzése szituatív és stratégiai: „nyitottságot” és „együttműködést” várnak el a családoktól és a tanároktól, miközben azt is hangsúlyozzák, hogy „nyitottak” bárki számára, aki elfogadja az iskola vallásos orientációját és hajlandó részt venni a vallásos közösségi alkalmakon.

Az állam egyházbarát hozzáállása olyan finanszírozási környezetet alakított ki, amelyben az egyházi iskolák a jól felszerelt, minőségi oktatás szinonimájává váltak a kisvárosi középosztály szemében. Míg a világi oktatási szereplők elbeszélésében az egyházi iskolák szegregációs hatása áll a központi helyen, az egyházi szereplők token roma tanulóit történetekkel igazolják az elitizálódási folyamatokat, a marginalizált, roma közösségek többségét pedig, amelyek tagjai szerintük nem felelnek meg a felvételi elvárásoknak, önmaguk szegregálásáért teszik felelőssé.

A kutatást három olyan kisvárosban végeztem, ahol a helyi iskolarendszer számottevően átalakult a 2011 óta megvalósuló egyházi iskola- és óvodaátvételek nyomán. A mintavételt földrajzi, szocioökonómiai, etnikai és vallásossági szempontból rétegeztem.

Restructuring local school markets from the perspective of local denominational decision makers

Post-2010 education policies have invited faith-based organizations and churches to expand their school networks. Based on three town-level case studies, the presentation explores the discursive strategies of local and regional church elites regarding their new public roles and the restructuring of local education markets. While the churchification of education is a form of privatization (Fodor 2022), the government discourse frames church-state relations as a ‘strategic alliance’ and presents faith schools as a primary scene for socializing good Hungarians. Rejecting market discourses, national education policy-makers contend that schooling should be a ‘shared responsibility’ and denounce former socialist-liberal governments for approaching education as a market and commodity (Neumann 2023). The study found that while the representatives of the local state and its secular institutions describe the churchification process as the amplification of market forces, consumer choice, and school segregation locally, denominational actors distance themselves from the competition discourse, and instead, argue that high professionalism and moral integrity offers a niche that attracts families following similar values. Furthermore, they argue, that the moral integrity and smaller school size offer a family feel (Hemmings & Roberts 2017), ‘safety and stability,’ and ensure better student behaviour (Butler & Hamnett 2012) compared to secular schools. At the same time, the strategy of cultural imperialism (Grace 2015), opening up faith schools to the wider public, results in an evangelization approach that does not aim to impose religion onto anyone but instead offers it as an opportunity to explore. Thus, religion is treated situationally and strategically: religious stakeholders expect ‘openness’ and ‘cooperation’ from the families and the teachers, while they also emphasize being ‘open’ to anyone who is willing to endorse religious school practices.

Furthermore, in the context of the church-friendly state politics and funding, faith schools have become synonymous with well-resourced, high-quality education in the eyes of the local elites. While secular stakeholders often point out the segregation effects of the expanding faith school system, faith school stakeholders defend their almost all-white schools by pointing to token Roma students and blame disadvantaged families for self-segregation and for failing to comply with school entrance expectations.

The empirical material was collected in three small towns (of 12-14000) where local school markets have been significantly restructured over the last 14 years, and several former municipal-run, secular educational institutions were transferred to church maintenance. The towns represent a geographic and socio-economic variety (including the presence of Roma minority) and were sampled to characterize different levels of religiosity.

Szociodráma mint társadalomtudományi kutatási módszer

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

² BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék

³ ELTE Társadalomtudományi Kar Közgazdaságtudományi Tanszék

Sok társadalomtudós jut el a tradicionális kutatási módszertanok peremterületeire, és még azokon is túlra, miközben az a vágy hajtja, hogy minél jobban megismerje és megértse a társadalom, az emberi közösségek működését. Az egyik ilyen peremterület a dramatikus módszereké. Előadásunkban a szociodráma kínálta lehetőségeket szeretnénk megvizsgálni – reményeink szerint a hallgatóságunkkal közösen. Munkánk háttérét egy 2023-ban indult nemzetközi kutatói együttműködés jelenti, melyben Európa különböző országaiból származó, különféle dramatikus módszereket kutatási helyzetekben, adatgyűjtésre, tudásgenerálásra használó társadalomtudósokkal fogtunk össze, hogy megvizsgáljuk ennek az általunk művelt és szeretett módszertannak a lehetőségeit az akadémiai világ szemszögéből. Előadásunk szándékaink szerint inkább kérdésfelvető és párbeszédre hívó mintsem végleges válaszokat lefektető, de eddigi elméleti felismeréseink és gyakorlatban szerzett tapasztalataink megosztására épül.

A szociodráma, vagy a Magyarországon jobban ismert „testvére”, a pszichodráma módszerét Jacob L. Moreno romániai születésű amerikai pszichiáter dolgozta ki. Mindkét módszer lényege, hogy a folyamatokban résztvevők „eljátsszák” az őket érdeklő eseményeket, helyzeteket, behelyezkedve különböző releváns szerepekbe és pozíciókba, ezekből interakcióba lépve egymással, miközben gyakran szerepet, illetve pozíciót cserélnek egymással. Anélkül, hogy ezzel kapcsolatban részletesebb módszertani fejtegetésbe bocsátkoznánk: a pszichodráma és a szociodráma közötti egyik leglényegesebb különbség, hogy míg a pszichodráma középpontjában az egyén, az ő problémái, személyiségfejlődése áll, addig a szociodráma perspektívája társadalmi – feltárni, megérteni társadalmi folyamatokat, és felfedezni a változtatást lehetőségét rejtő momentumokat. Moreno a módszerére úgy tekintett, mint a társadalom kutatásának végső és legjobb eszközére, de az végül – különféle tudománytörténeti és -politikai okokból – nem a társadalomtudomány, hanem a pszichológia területén futott be igazi karriert. Mi, akik társadalomtudományi „sapkánk” mellett gyakorló dramatiszták is vagyunk, azonban mind tapasztaljuk a módszernek azt az elemi erejét a tudásgenerálásban, amit feltehetőleg Moreno maga is érzékelt.

Előadásunkban a szociodrárával mint kutatási módszerrel kapcsolatos episztemológiai, etikai, az érvényességet és a megbízhatóságot érintő alapvető kérdéseket járjuk körbe. Egyrészt arra keressük a választ, elfogadható lehet-e ez az eszköz legitim kutatási módszertannak az akadémiai társadalomtudomány számára, módszeresen megvizsgálva, mik is azok a kritériumok, melyek mentén ez megítélhető. Másrészt arra, miben tud többet adni a dráma a többi, kisebb vagy nagyobb mértékben tradicionális kutatási módszerhez képest, amiért érdemes ezeket a kérdéseket egyáltalán feltenni.

Sociodrama as a social science research method

Many social scientists reach the fringes of traditional research methodologies, and even beyond them, driven by the desire to get to know and understand the functioning of society and human communities as much as possible. One such fringe area is that of dramatic methods. In our presentation, we would like to examine the possibilities offered by sociodrama – hopefully in interaction with our audience. The background of our work is an international research collaboration that started in 2023, in which we teamed up with social scientists from different countries of Europe who use various dramatic methods in research situations, for data collection and knowledge generation. The goal of our research group is to examine the possibilities of this methodology we all practice and love, from the perspective of the academic world. According to our intentions, our presentation raises questions and calls for dialogue rather than laying down definitive answers but is based on the sharing of our theoretical insights and practical experiences so far.

The method of sociodrama, or its ‘sibling’ psychodrama which is better known in Hungary, was developed by Jacob L. Moreno, an American psychiatrist born in Romania. The essence of both methods is that the participants ‘enact’ the events and situations of their interest, taking up various relevant roles and positions, interacting with each other from these, while often switching roles or positions with each other. Without going into a more detailed methodological explanation in this regard: one of the most essential differences between psychodrama and sociodrama is that, while psychodrama focuses on the individual, their problems and personality development, sociodrama's perspective is social – to explore and understand social processes and to discover the possibility of change. Moreno considered his method as the ultimate and best tool for social research, but in the end, for various reasons in the history and politics of science, it made a real career not in the field of social science, but in psychology. However, we, drama practitioners as well as social researchers, all experience the elemental power of the method in generating knowledge, which presumably Moreno himself perceived.

In our presentation, we will cover the epistemological, ethical, validity and reliability issues related to sociodrama as a research method. On the one hand, we are looking for an answer to whether this tool can be accepted as a legitimate research methodology for academic social science, by systematically examining the criteria by which it can be judged. On the other hand, we cover the question of what drama can offer, compared to other, more or less traditional research methods – in other words, why it is worth asking these questions at all.

Ügyvédi pro bono tevékenység, mint a harc eszköze

¹ SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Egészségpszichológia tanszék

² SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

Magyarországon a társadalmi egyenlőtlenség számos jelével egyre gyakrabban találkozhatunk, a civil jótékonyosság is egyre nélkülözhetetlenebbé válik. A fennálló társadalmi problémákra és a hirtelen kialakult krízishelyzetekre az ügyvédi hivatás rétege is reagál. A COVID-19 által okozott egészségügyi vészhelyzetben például több ügyvédi kamara vezetett nyilvános listát arról, hogy mely ügyvédekhez fordulhatnak azok, akik a pandémia miatt szorulnak jogi segítségre, de a 2015-ös menekültválság és az ukrán-orosz konfliktus miatt hozzánk érkezők is számos ügyvédet sarkalltak segítségnyújtásra.

Hazánkban sem a pro bono ügyek vállalása nem kötelező a végzett ügyvédek számára, sem a jogklinikai munka a diákok számára. Mégis az látható, hogy nem csak a krízishelyzetekben vállalnak ilyen ügyeket az ügyvédi szakma tagjai (bár akkor kétségtelenül többen), és a joghallgatók száma is gyarapszik a jogklinikai programokban, annak ellenére is, hogy kevés egyetemen hozzáférhetőek ezek a fajta kurzusok. Felmerül hát a kérdés, hogy milyen motivációk húzódnak meg a civil aktivitás hátterében? Hogyan látják azok az ügyvédi hivatásréteget, akik társadalmi felelősségvállalásukat fontosnak tartják? Értékeikre mennyire hat a választott pálya „örökölt” presztízse? Találkozhatunk olyan helyzetekkel, mikor a civil aktivitás ezen formája politikai tekintetben is értékválasztásnak tekinthető? Hogyan látják a jogi pro bono munka végzésének lehetőségét és annak kereteit az országban? Prezentációmban ezeknek a kérdéseknek a megválaszolására törekszem három empirikus adatfelvétel eredményei alapján, amit 1. az első éves joghallgatók körében, 2. a jogklinikai munkát végző joghallgatók körében, 3. a Magyar Ügyvédi Kamara tagságának a körében végeztem; legutolsó esetben kvalitatív és kvantitatív eszközökkel egyaránt.

A diákok nagy része úgy látja, hogy az ügyvédnek mindenképpen rendelkeznie kell magas szintű empátiával és segítenie kell a rászorulóknak, a jogklinikai munkában mégis elsősorban a szakmai tapasztalat megszerzéséért vesznek részt. Az ügyvédek motivációjára a kevert motivációs struktúra jellemző, de sokan közülük olyan ügyeket vállalnak leginkább ellenszolgáltatás nélkül, amelyekben nemcsak egy embernek tudnak segíteni, hanem azt remélik, hogy az ügy eredménye társadalmi változást is elérhet. Még akkor is, ha ehhez esetenként az állammal szemben kell állást foglalniuk.

Lawyer's pro bono acts, as a tool to fight

In Hungary, many signs of social inequality are becoming more and more common, and as a consequence, civil charity and volunteering are becoming increasingly indispensable. Alongside others, the lawyers also react to existing social problems and sudden crisis situations. For example, period of the pandemic time (COVID-19), several bar associations kept a public list of lawyers who do pro bono to people in need. In 2015 in time of the refugee crisis, the lawyers have been acting pro bono, for people in need, and in the Ukrainian-Russian conflict also many lawyers started getting involved in pro bono work.

In our country, pro bono work isn't mandatory for lawyers and legal clinic isn't compulsory work for students. It can be seen that it is not only in times of crisis that such cases are undertaken; and the number of law students in the law clinic work is growing too, despite the fact that few universities have in their schedule this type of program. So the question arises: what are the motivations behind civic activism? How do those in the legal profession who see their social responsibility see their own legal profession? Are there situations where this form of civic activity can be seen as a political value choice? What effect does the inherited prestige of their chosen job have on their values? How do they perceive the possibility and framework for legal pro bono work in their country? In my presentation, I will attempt to answer these questions based on the results of three empirical data surveys conducted among (1) first-year law students, (2) law students doing legal clinic work, and (3) members of the Hungarian Bar Association.

Most of the students believe that a lawyer must have a high level of empathy and help those in need, yet they participate in legal clinic work primarily to gain professional experience. The motivation of lawyers is characterized by a mixed motivational structure; but many of them take on cases, mostly for free, where they can not only help one person but hope that the outcome of the case can make a difference to society. Even if this sometimes means that they need to take a stand against the state.

Papadopoulosz Dóra¹

Versengő érdekek a digitalizálódó közoktatásban

¹ *ELTE Szociológia Doktori Iskola*

Elméleti háttér

A globális technológiai változások nyomán világszinten és Magyarországon is erősödő ütemben zajlik a közoktatás digitalizációja. Az 1980-as évek óta többek között számítógépekkel, interaktív okostáblákkal, robotokkal, digitalizált tananyagokkal, különböző szoftverekkel bővült a tanítás során alkalmazott digitális eszközök tárháza. Erre a folyamatra hazánkban is jelentősen ráerősített a COVID-járvány idején, 2020 tavaszán bevezetett távoktatás, amely a közoktatás digitális felkészültségére irányította a fókuszot, új, még erősebb löketet adva a digitalizációnak. Ez a folyamat abban a gyakran kimondatlan gondolati keretben valósul meg, amelyben a digitális eszközök egyrészt az oktatás problémáinak megoldásaként, a minőségi oktatás előfeltételeként, másrészt elkerülhetetlen változásként tűnnek fel.

Vizsgálódásom abban a latouri (1991) szemléletben történik, amely szerint a technológia és a társadalom kapcsolata nem determinisztikus, hanem egymást kölcsönösen alakító viszony. A technológia pedig nem értéksemleges, hanem felerősít, és magában hordoz különböző értékeket, amelyek leggyakrabban a hatékonyság, a sebesség, a pontosan számosítható adatok értékességének üzenetében jelenik meg. Ilyen értelemben az iskolák digitalizációja önmagában nem jó vagy rossz, és a közösségeinken, a használat módján múlik, hogy hozzájárul-e az oktatás minőségének javításához.

A téma ismert kutatója, Neil Selwyn (2012) hívja fel arra a figyelmet, hogy az oktatáskutatásban is olyan megközelítésre van szükség, amely kontextusában vizsgálja az oktatás digitalizációját, figyelembe véve a kulturális, politikai, gazdasági és szervezeti kontextust, valamint azt a tényt, hogy egy technológiai innováció jelentése és használata soha nem egyedül a feltaláló által alakított, hanem közös társadalmi konstrukció.

Kutatási kérdések

A tervezett előadásban a következő kérdésekre keresem a választ: Milyen érdekek mentén alakul a közoktatás digitalizációja? Milyen típusú hatásokkal kell számolnunk, amikor a tantermekbe és iskolákba digitális eszközöket költöztetünk? Mennyiben erősít rá a digitalizáció a fennálló hatalmi struktúrákra és egyenlőtlenségekre, vagy mennyiben alakítja azokat?

Módszertan

A kutatáshoz kvalitatív adatgyűjtési módszereket használok, kiegészítve dokumentumok, valamint nagymintás adatok elemzésével. Támaszkodom pedagógusokkal készített interjúkra és általános iskolákban végzett résztvevő megfigyelésre, valamint azokra az állami stratégiákra, amelyek a közoktatás és a digitalizáció kapcsolatát hivatottak alakítani, így a Digitális Oktatási Stratégiára (2016), a Nemzeti alaptanterv (2020) digitalizációt érintő részeire, valamint Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájára (2016). Ezek mellett olyan nagymintás adatokat elemzek, amelyek a digitalizáció és az oktatás kapcsolatáról mutatnak átfogóbb képet,

így megvizsgálom és értelmezem az országos kompetenciamérések eredményeit, valamint a PISA- és TIMSS-felmérés eredményeit.

Kutatási eredmények

A magyar közoktatás irányítását erősen meghatározza az a determinisztikus szemlélet, amely nem alakítani próbálja a digitális környezetet, hanem alkalmazkodni kíván ahhoz. A digitalizáció sok esetben önmagában való értéként jelenik meg, tekintet nélkül azokra a nem várt károkra, amelyeket a technológia előnyei mellett okozhat. A piaci igények kiszolgálása mellett a közoktatás sok esetben a tanulók és pedagógusok érdekeivel szemben a nagyvállalatok érdekeinek rendelődik alá. Az iskola mikroszintjén ezek a változások a hatalmi viszonyok és az egyenlőtlenségek konzerválását, időnként felerősítését eredményezik, átalakítva a tantermi dinamikát, a tanulók, a pedagógusok és a szülők közötti viszonyokat. A digitális eszközök részben elősegítik, részben nem várt hatásukkal hátráltatják az oktatási célok teljesülését.

Digitalization of public education: competing interests

Theoretical background

Amid global technological changes, the digitalization of public education is accelerating both globally and in Hungary. Since the 1980s, the range of digital tools used in teaching has expanded to include computers, interactive whiteboards, robots, digitalized learning materials, and various software. This process was significantly boosted in Hungary during the COVID-19 pandemic in the spring of 2020, when distance learning was introduced, shifting the focus to the digital preparedness of public education and giving a new, even stronger emphasis to digitalization. This process unfolds within a frequently unspoken conceptual framework where digital tools appear both as solutions to educational problems and as prerequisites for quality education, as well as inevitable changes.

My investigation follows Latour's (1991) perspective, which posits that the relationship between technology and society is not deterministic but mutually shaping. Technology is not value-neutral. It amplifies and embodies various values, often manifesting in the emphasis on efficiency, speed, and the value of precisely quantifiable data. In this sense, the digitalization of schools is neither inherently good nor bad, and its contribution to improving education quality depends on our communities and how we use it.

Neil Selwyn (2012), a prominent researcher in the field, emphasizes the need for an approach in educational research that examines the digitalization of education in context, considering the cultural, political, economic, and organizational contexts. He also highlights that the meaning and use of a technological innovation are never solely shaped by the inventor but are a collective social construction.

Research questions

In the planned presentation, I seek to answer the following questions: What interests shape the digitalization of public education? What types of impacts should we anticipate when introducing digital tools into classrooms and schools? How does digitalization reinforce or alter existing power structures and inequalities?

Methodology

For this research, I use qualitative data collection methods supplemented with document analysis and large-scale data analysis. I rely on interviews with teachers and participant observation conducted in primary schools, as well as on state strategies aimed at shaping the relationship between public education and digitalization, such as the Digital Education Strategy (2016), the digitalization-related sections of the National Core Curriculum (2020), and Hungary's Digital Child Protection Strategy (2016). Additionally, I analyse large-scale data that provide a broader picture of the relationship between digitalization and education, including the results of national competency assessments, such as PISA and TIMSS surveys.

Preliminary research findings

The management of Hungarian public education is strongly influenced by a deterministic perspective, which seeks to adapt to the digital environment rather than shape it. Digitalization often appears as a value in itself, regardless of the unintended harms it may cause alongside its benefits. In many cases, public education serves market demands, subordinating the interests of students and teachers to those of large corporations. At the micro level of schools, these changes tend to preserve or even intensify power relations and inequalities, reshaping classroom dynamics and relationships among students, teachers, and parents. Digital tools partially facilitate but also sometimes hinder the achievement of educational goals due to their unintended effects.

Pásztor Adél¹

A „siker” ára: Elsőgenerációs PhD hallgatók karriercéljai a családi és akadémiai kapcsolatok tükrében

¹ *BCE Szociológia Tanszék*

A (felsőoktatás) szociológusai régóta tanulmányozzák az elsőgenerációs hallgatók helyzetét, akik jelentős „sérüléseket” szenvednek az oktatási rendszeren keresztül megvalósuló társadalmi előrehaladásuk során (Sennett & Cobb 1977). A felfelé irányuló mobilitás szubjektív tapasztalatára fókuszáló egyre növekvő szakirodalom (lásd pl. Baxter & Britton 2001; Friedman 2016; Lee & Kramer 2013) egyöntetűen hangsúlyozza, hogy a hosszú távú mobilitás áldozatokkal jár, hiszen a társadalmi limbus fájdalmas helyzetében ragadva (Bourdieu 1998: 106) az egyéneknek jelentős érzelmi munkát kell kifejtteniük, hogy egyensúlyba hozzák a két különböző társadalmi világot, ami a habitus átmeneti vagy tartós destabilizációjához, azaz „hasadt” habitushoz vezethet.

Az elit intézmények mint a kiváltság bástyái (a magas fokú szelektivitás, presztízs és a munkaerőpiaci előnyeik miatt) megfelelő helyszínt kínálnak a hosszútávú társadalmi mobilitás egyénre gyakorolt hatásainak vizsgálatához. Az eddigi kutatások többsége viszont a felsőoktatásba való kezdeti belépésre összpontosított (lásd pl. Reay et al. 2009a, 2009b; Jack 2016; Thiele & Gillespie 2017), és kevés figyelmet fordított a posztgraduális szintre, feltételezve, hogy az életpálya hatásai kisimítják az élet korábbi szakaszaiban tapasztalt disszonanciákat (Shavit & Blossfeld 1993). Ezen tanulmány – mélyinterjúkra támaszkodva (N=20) – egy nagy presztízsű, elit európai doktori iskolába beiratkozott PhD-hallgatók körében vizsgálja az első generációs hallgatók hosszú távú mobilitási tapasztalatait, különös tekintettel a társas viszonyok alakulására tanáraik, diáktársaik és (nem mobil) családtagjaikkal kapcsolatosan. A tanulmány elsőgenerációs doktori hallgatók eseteivel illusztrál három különböző adaptációs mintát, az „akadémiai mező” és a mobilitásból kimaradt családi háttér tükrében, melyek végül különböző karriercélokat eredményeznek (távolodás mind a családtól, mind az akadémiai mezőtől; újbóli integráció az eredeti akadémiai mezőbe; valamint az elit akadémiaival való azonosulás). Míg az érzelmi munka egyöntetűen szükséges a habitus eredeti és célmezők közötti eltéréseinek kisimításához, az észlelt távolságok jelentősen alakítják a doktoranduszok karrierútját, elfordítva őket az akadémiai elittől vagy éppen arra irányítva őket.

The price of ‘success’: First-generation PhD students negotiating home and university ties

Scholars of the sociology of (higher) education long interested in the study of social mobility well documented the plight of first-generation or first-in-family students (i.e. both terms describing individuals who were first in their families to attend university) who experience significant ‘injuries’ upon their attempt at being upwardly mobile (Sennett & Cobb 1977). Caught in a ‘painful’ position of social limbo, from their origin as well as their destination class (Bourdieu 1998:106), they must exert a great deal of emotional labour in order to balance the two distinct worlds at the same time. Scholars focusing on the subjective experience of upward mobility (e.g. Baxter & Britton 2001; Friedman 2016; Lee & Kramer 2013) further underscored

the fact that long-range mobility always comes with sacrifice. Elite institutions, viewed as the bastions of privilege, due to the high degree of selectivity, prestige, and the resulting payoffs at the graduate labour market, offer suitable sites for examination of the effects of social mobility on the individual. But with past research remaining focused on initial entry to HE (see e.g. Reay et al. 2009a, 2009b; Jack 2016; Thiele & Gillespie 2017), little attention has been paid to postgraduate levels, assuming that the life-course effects will iron out any dissonance experienced earlier in life (Shavit & Blossfeld 1993). Building on Bourdieu's concept of 'cleft habitus', the study explores the experiences of postgraduate students enrolled in a very elite, European graduate school. The current paper relies on interviews (20) with doctoral students carried out at an elite European graduate school. The material presented will expressly relate to individual relationships with faculty and peers as well as family members who are not upwardly mobile. Case studies of working-class doctoral students are being used to illustrate three distinct patterns of adaptation across the 'academic field' and the field of origin (home ties), ultimately leading onto different (career) destinations for the individuals (i.e. distancing from both home & the academic field; reintegrating in the (academic) field of origin; identifying with elite academia). While emotional labour has always been needed to smoothen out the mismatch in habitus in relation to both origin and destination fields, the perceived distance between these fields significantly shaped the young people's imagined careers, turning them away from / towards the academic elite.

Pauló Edit¹ – Gradwohl Regina¹

„Valaki videókat készítget és kapja a pénzt utána” – Idős TikTokers ágeniája a digitális kapitalizmusban

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola*

A szakirodalom többféle meghatározással próbálja leírni napjaink kapitalista működését. A platformkapitalizmus (Srnicsek 2017), felügyeleti kapitalizmus (Zuboff 2019), technofeudalizmus (Durand 2021), digitális kapitalizmus (Pogátsa 2024) és digitális kolonializmus (Meijas & Couldry 2024) fogalmak azt a jelenséget írják le, hogy az 1990-es évektől kezdve az internet széles körű elterjedése milyen új piacot nyitott meg a kapitalista működés előtt. Bár az egyes koncepciók a működés eltérő aspektusait emelik ki, abban megegyeznek, hogy a nagy techcégek a nyertesei ennek a változásnak, amelyek képesek meghatározni a piaci működést, a vásárlói magatartást. Milyen lehetősége marad az egyének ebben a rendszerben? Milyen lehetősége van annak, aki az életkora miatt nem elsődleges célcsoportja ennek a berendezkedésnek? Egyéni szinten lehet-e nyerni ebben a működésben? Milyen dinamika írja le az egyének, vállalkozások és nagy techvállalatok mozgásterét egy olyan platformon, amelyet elsősorban még mindig a fiatalok használnak?

Kutatásunkban idős TikTokers videóinak tartalomelemzését végeztük el Fazeli és munkatársainak (2023) vizuális-verbális videóelemzési módszerével. Eredményeink szerint egyéni szinten kétféleképpen lehet hasznosítani a platformot. Egyrészt egy már meglévő, saját termék, szolgáltatás, brand megjelenítésével, amikor az életkor alapján szakértői szerepben tűnhet fel a TikToker, ami hitelességet biztosít a pozíciójának. Vagy éppen ellenkezőleg, az egyéni fiók népszerűsége nő meg annyira, hogy az bevételt tud biztosítani, sőt kapcsolódó szolgáltatások, termék forgalmazása is jövedelmezővé válik.

Üzleti vállalkozások is felfedezték az idős TikTokers elérésében rejlő potenciált, így találunk példát arra, hogy MLM-rendszer araként épít valaki saját vásárlói közösséget, osztja meg jó tapasztalatait az általa reklámozott termékkel kapcsolatban. De létezik olyan profil is, amelyik nem kötődik valós felhasználóhoz: egy színész játssza el az idős asszony szerepét, a termék megjelenítése pedig alig észrevehetően történik.

Mi a szerepe az életkornak az egyes esetekben? Mennyire hangsúlyos ennek a megjelenítése, sztereotipizálása, és milyen következtetés vonható le ebből? Az idősebb korosztálynak szólnak ezek a videók, az „öszülő piacot” célozzák (teremtik meg)? Vagy éppen ellenkezőleg, a fiatalabbakhoz szólnak, és a nagyszülői szerepek (túl)hangsúlyozásával próbálnak kötődést kialakítani? És végül: megéri-e mindez az idősebb TikTokersnek?

‘Someone makes videos and gets the money for it’ – Agency of older TikTokers in digital capitalism

The capitalist operation of this day and age has been described in various forms by the literature. Platform capitalism (Srnicsek 2017), surveillance capitalism (Zuboff 2019), techno-feudalism (Durand 2021), digital capitalism (Pogátsa 2024) and digital colonialism (Meijas & Couldry 2024) are concepts that describe the phenomenon of how the extensive spread of the internet,

starting in the 1990's, has opened new markets for the capitalist operation. Although each concept underlines different aspects of the operation, they agree that those big tech companies are the biggest winners of this change that can determine the workings of the markets and customer behaviour. What opportunities does the individual have in this system? What options are open for those who are, because of their age, not the primary target group of this operation? Is it possible to win on an individual level in this setting? What dynamics describe the scope of the individuals, businesses and big tech companies on a platform still mainly used by younger people?

In this research, we applied the Visual-Verbal Video Analysis Method of Fazeli et al. (2023) to analyse the content of older TikTokers. Our results showed two ways to utilise the platform on the individual level. On one hand, through the display of an already existing own product, service or brand. The TikToker can appear in an expert role based on their age, which grants credibility to their position. Or, on the contrary, the popularity of the personal account grows so much that it begins to provide income, and even related services and product distribution becomes profitable. Businesses also discovered the potential that lies in reaching the older TikTokers, we found examples of users becoming the faces of MLM systems to build their customer group and share their good experiences about the advertised product. However, some profiles cannot be linked to individual users: an actress plays the role of an older woman, and the product is barely unperceivable.

What is the role of age in each case? How prominent is the display and stereotyping of age, and what conclusions can be drawn from this? Is the target audience of these videos the older age group, aiming at (creating) the 'grey market'? Or on the contrary, do these videos try to appeal to the younger age groups and, by (over)emphasising the grandparental roles, try to create a bond? And finally: is it worth it for the older TikTokers?

Péntek Zsófia¹

Az erkölcsi értékek közvetítő szerepe a protestantizmus és a fenntartható fogyasztás kapcsolatában

¹ *ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Pszichológiai Doktori Iskola*

A protestáns értékrend Max Weber (1930) óta erős elméleti kapcsolatban van a kapitalizmussal és a munkához való viszonyulással. A termelés mellett azonban a fogyasztásra vonatkozóan is találunk vallási iránymutatásokat, amelyek napjaink társadalmának jelentős környezeti kihívásai miatt lehetnek relevánsak. Egy korábbi kutatás például azt találta, hogy a vallásosság pozitív összefüggést mutat a fenntarthatóbb étkezéssel, ezt a kapcsolatot pedig a tisztaság erkölcsi értéke mediálja (Minton és mtsai 2019). Feltáró kutatásunkban tehát arra keressük a választ, hogy a protestáns vallásosság összehasonlítva az ateizmussal és a katolikus vallással milyen összefüggést mutat különböző erkölcsi értékekkel és a materializmussal, illetve milyen mértékben mediálják az erkölcsi értékek és a materializmus a protestáns vallás és a mérsékelt fogyasztás, a társadalmilag felelős fogyasztás és a zöld fogyasztás között fennálló kapcsolatot.

Az országos online kérdőíves felmérés során 807 fő válaszait vizsgáltuk és a katolikus, a protestáns és az ateista résztvevők válaszait hasonlítottuk össze a materializmus, az erkölcsi értékek, illetve mérsékelt fogyasztás különböző aspektusainak tekintetében. A materializmus méréséhez a Matriális Értékek Skála tíz tételű magyar változatát használtuk (Ferenczi és mtsai 2023), míg az erkölcsi értékeket az Erkölcsi Értékek Skálával (MFQ-2) mértük (Atari és mtsai 2023).

Eredményeink szerint a magukat protestánsnak vallók az ateistákkal összehasonlítva magasabb átlagértéket értek el a törődés, egyenlőség, lojalitás, autoritás és tisztaság alskálákon, míg a magukat protestánsnak és katolikusnak valló válaszadók összehasonlításában a protestáns válaszadók csak a tisztaság alskálán értek el magasabb átlagértéket. Továbbá a protestáns válaszadók magasabb átlagértéket értek el a materializmus skálán is, viszont a katolikusokkal összehasonlítva itt sem találtunk különbséget. A mediációs modellek eredményei szerint a mérsékelt fogyasztás esetében egyedül a törődés, míg a társadalmilag felelős és zöld fogyasztás esetében a törődés, lojalitás és tisztaság mediálta a protestáns vallásosság és a kimeneti változók közötti pozitív együttjárást.

Eredményeink egyrészt megerősítik a korábbi nemzetközi vizsgálatok eredményeit a vallásosság, erkölcsi értékek és a fenntartható viselkedés között fennálló kapcsolatok vonatkozásában, másrészt a mérsékelt fogyasztás különböző aspektusaira vonatkozó eredményeink új meglátásokkal gazdagítják a szakirodalmat. Eredményeink rámutatnak továbbá, hogy a protestánsok erkölcsi értékei leginkább csak az ateistákkal való összehasonlításban mutatnak eltérést, ezért a jövőben célszerűbbnek tűnik a keresztény és ateista csoportok összehasonlítása.

The mediator role of moral values in the relationship between Protestant religiosity and sustainable consumption

Since Max Weber (1930), the Protestant value system has had a solid theoretical link with capitalism and the attitudes toward work. However, in addition to production, we also find religious guidelines for consumption, which may be relevant given the significant environmental challenges of today's society. For instance, previous research has found that religiosity is positively associated with a more sustainable diet, a relationship mediated by the moral value of purity (Minton et al. 2019). In our exploratory research, we aim to answer the research question of how Protestant religiosity compares to atheism and Catholicism in terms of its association with different moral values and materialism, and to what extent moral values and materialism mediate the relationship between Protestant religiosity and frugal consumption, socially conscious consumption, and green consumption.

We collected responses from 807 participants during a national online survey, and we compared the responses of Catholic, Protestant and atheist participants in terms of materialism, moral values and consumption characteristics. We assessed materialism, with the ten-item Hungarian version of the Material Values Scale (Ferenczi et al. 2023), while moral values were assessed with the Moral Foundation Questionnaire (MFQ-2) (Atari et al. 2023).

Our results indicated that, compared to atheists, Protestant respondents scored higher on the care, equality, loyalty, authority and purity subscales. Moreover, compared to Catholic respondents, Protestant respondents scored higher on the purity subscale only. In addition, Protestant respondents also scored higher on the Materialism scale, but no difference was found when comparing Protestant and Catholic respondents. Results of the mediation models showed that care alone mediated the positive association between Protestant religiosity and frugal consumption; while care, loyalty and cleanliness mediated the positive association between Protestant religiosity and socially conscious consumption and green consumption.

Our results are in line with the findings of previous research on the relationship between religiosity, moral values and sustainable behaviour. Moreover, our findings on frugal, socially conscious and green consumption contribute to the existing literature. Furthermore, our results show that the moral values of Protestants differ mostly only when compared to atheists; therefore, it seems more appropriate to compare Christian and atheist groups in the future.

Perpék Éva¹

Végtelen lehetőség? Egy járási fejlesztési program tanulságai

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Gyerekesély-kutató Csoport*

A Végtelen lehetőség program Magyarország öt legelmaradottabb járásában valósult meg 2018 és 2022 között. A program célja az volt, hogy modellprogramok indításával megfékezze és megállítsa a célterület további leszakadását, és csökkentse a járáson belüli fejlettségbeli különbségeket. A projekt beavatkozásai főként az ún. diagnózis jelenlét programon és annak kiterjesztésén alapultak. Az előadásban a folyamatértékelés, a változáselmélet és a folyamatok normalizálásának elméletére (Murray et al. 2010; De Silva et al. 2014; Moore et al. 2015) támaszkodva bemutatjuk a programmegvalósítás folyamatát, az eközben előidézett változásokat, az elért eredményeket, ezek megismételhetőségét, valamint a segítő és akadályozó kontextuális tényezőket. A program egyik fő célja a szociális ellátórendszerbe beépíthető pilot beavatkozások kidolgozása volt, ezért ezek megvalósulását is vizsgáljuk. Végül a program által bevezetett szolgáltatások fenntarthatóságára fókuszálunk. Adataink a Végtelen lehetőség programot kísérő folyamatkövető- és értékelő kutatásból származnak. A kutatás többféle módszeren alapult: a járások helyzetét jellemző idősoros statisztikai adatokon megyei és országos összehasonlításban, a főbb projektdokumentumok (diagnózisalapú helyzetfeltárások, szakmai terv, komplex járási fejlesztési terv, havi beszámolók) áttekintésén és terepmunkán. A terepmunka során évente két alkalommal interjúk készültek a projekt megvalósítóival, a megvalósítás szempontjából releváns szakemberekkel és egyéb szereplőkkel. A projektmegvalósítást összesen 224, a fenntartási időszak elejét pedig 21 interjúval követtük végig. Eredményeink szerint a pályázati felhívásban megfogalmazott igen ambiciózus átfogó célokat (a járás leszakadásának megállítása és a járáson belüli különbségek csökkentése) a Végtelen lehetőség program önmagában nem volt és nem is lehetett képes elérni. A járási projektek eredményei ugyanakkor e célok elérése irányába hatottak. A programmegvalósítást alapjaiban határozta meg, hogy a megvalósító intézmények egyházi háttérű nonprofit szervezetek voltak, amelyek szükség esetén képesek voltak saját erőforrásaikat mozgósítani a projekt érdekében. A program tevékenységei részben a helyi ellátórendszer szolgáltatásait kiegészítve, részben azokkal párhuzamosan működtek. A kutatás rámutatott arra, hogy a Végtelen lehetőség projekt és a helyi ellátórendszer között látens ellentétek feszültek. A projekt relatív forrásbősége fényében jobban kiütközött az ellátórendszer forráshiányossága, valamint a projekt rugalmas és gyors reagálása mellett jobban kiütközött az ellátórendszer rigiditása és adminisztratív terhei (Béres 2023; Farkas & Tánczos 2023; Kóródi 2023; Keller & Váradi 2023; Szőke & Virág 2023). Ezek következtében a programban alkalmazott eljárásoknak mind a szociális rendszerbe illeszthetősége, mind a fenntarthatósága problematikus.

Infinite opportunity? Lessons learnt from a sub-regional development program

The Infinite opportunity program was implemented in Hungary's five most backward districts between 2018 and 2022. The program aimed to curb and stop the target area from lagging

further by launching model programs and reducing differences in development within the area. The main tools of project interventions were the so-called diagnosis-based presence program and its extension. In this paper, based on the theory of process evaluation, change theory, and normalization of processes (Murray et al. 2010; de Silva et al. 2014; Moore et al.), we present the process of program implementation, the changes that have been made, the results they have achieved, the repeatability of them, and the helping and hindering contextual factors. One of the main goals of the program was to develop pilot interventions that could be part of the social welfare system in the future, so we put special emphasis on them. Finally, we focus on the sustainability of the services introduced by the program. Our data are derived from the monitoring and evaluation research accompanying the Infinite Opportunity Program. The research was based on a variety of methods: sub-regional statistics in the county and national comparison, analysis of major project documents (diagnosis-based situation analysis, professional plan, complex district development plan, monthly reports). During the fieldwork, interviews were conducted twice a year with the project implementers, the experts and other actors relevant to implementation. The project implementation was tracked by 224 interviews and at the beginning of the maintenance period by 21 interviews. According to our results, the ambitious comprehensive goals formulated in the call for proposals (stopping further lagging and reducing the differences within the sub-region) could not be achieved by the program. At the same time, the achievements of the sub-regional projects have contributed to these goals. The program implementation was fundamentally determined by the fact that gestor institutions were church-based non-profit organisations capable of mobilising their own resources for the project if necessary. The activities of the program were partly complementary to the services of local social services and partly in parallel with them. The research highlighted latent conflicts between the Infinite opportunity project and local social services. Given the abundance of resources in the project, the lack of resources in the social services system and the flexible and rapid response of the project contrasted with the rigidity and administrative burden of the social services system (Béres 2023; Farkas & Tánczos 2023; Kóródi 2023; Keller & Váradi 2023; Szőke & Virág 2023). As a result, the procedures used in the program are hardly applicable in the social services system and their sustainability is also questionable.

Petri Gábor¹ – Bernát Anikó²

A digitalizáció lehetőségei a fogyatékos emberek kutatásában – egy kutatás módszertani tapasztalatai

¹ CEU

² TÁRKI

A fogyatékossgal élő emberek és családjaik a magyar társadalom talán legerősebben kirekesztett csoportja, de a társadalompolitika és a társadalomkutatás is elhanyagolja ezt a csoportot (Oliver 1990; Goodley 2012). A 2019–2023 között zajló A fogyatékos emberek kirekesztésének változó és új mechanizmusai című, az NKFIH által finanszírozott projekt (K132293) ezt a kutatási hiátust kívánta betölteni többféle módszer alkalmazásával, amelynek középpontjában 93 életútinterjú állt (fogyatékos felnőttekkel vagy fogyatékos gyermeket vagy felnőttet ellátó rokonnal). Az eredetileg tervezett személyes mélyinterjúk egy jelentős részét (85 interjút) online kellett felvenni a COVID-lezárások idején 2021-ben, ami ebben a célcsoportban újdonságnak és egyben kockázatos, de elkerülhetetlen vállalkozásnak számított, hiszen ez egy többszörösen hátrányos helyzetű célcsoport, amelyben a társadalmi, gazdasági, képzettségbeli és készségbeli hátrányok egyik várható interszekcionális következménye az alacsony szintű digitális írástudás volt.

A jelen előadás azt mutatja be, hogy ezt a váratlan módszertani kihívást hogyan kezelte a kutatás és ebből milyen tanulságokat lehet levonni későbbi online interjúk kutatások megtervezéséhez és lebonyolításához a fogyatékos emberek körében:

- milyen elméleti és módszertani megközelítések mellett alakítottuk ki az interjúk stratégiát és módszert;
- milyen segédeszközök (augmentatív és alternatív eszközök) használatával folytak az interjúk;
- milyen módon biztosítottuk a résztvevők változatos képességprofiljából és igényeiből adódó „észszerű alkalmazkodás”-t;
- miként alkalmazkodtunk az eltérő (nonverbális) kommunikáció adta igényekhez;
- miként adaptáltuk kutatásaink kereteinket a digitális feltételekhez;
- milyen egyéb praktikus megoldásokkal hidaltunk át nehéz helyzeteket, és mindez milyen várt és nem várt következményekkel járt?

Az előadás egy kvalitatív módszertani esettanulmánynak és egyben kényszer szülte módszertani kísérletnek is tekinthető, amely bemutatja a tervezett személyes interjúkhoz képest a megvalósult online interjúk mennyiben voltak hasonlóak vagy különbözőek a válaszadók rekrutálása, meggyőzése, az interjúk technikai lebonyolítása, az alkalmazott kérdéssor, a promptok, a metakommunikációs és egyéb nonverbális stimulusok, az alkalmazott segédeszközök, az interjúk leírása, feldolgozása és elemzése terén.

A módszertani kísérlet legfontosabb eredménye ebben az esetben az, hogy a digitális penetráció mind az eszközök, mind a készségek, mind pedig a válaszadói hajlandóság szintjén jóval elterjedtebb ebben a célcsoportban (beleértve a segítő családtagokat is), mint amire egy konzervatívabb interjúk módszertan esetén számítottunk. Az interjúk minősége, adatgazdagsága, árnyaltsága és az interjúalanyok komfortérzete mind a várakozásokat messze

túlszárnyalták, így nemcsak egy ilyen kényszerű helyzetben használhatók az online életútinterjúk a fogyatékos embereket célzó kutatásokban, hanem megfelelő előkészületek, módszertan és interjúalanyok esetében a sztenderd módszerek közé emelhetők. Ez egyben a logisztikai, utazási és az interjúalanyok kényelmi szempontjait is könnyítik, és jóval hatékonyabbá és gazdaságosabbá tehetők így az interjú kutatások.

Digitalisation and its opportunities when researching disabled people's lives – methodological lessons from a case study

People with disabilities and their families are one of the most excluded groups in Hungarian society, and they are also neglected in social policy and social research (Oliver 1990; Goodley 2012). The 2019-2023 NKFIH-funded project on 'Changing and New Mechanisms of Exclusion of People with Disabilities' (K132293) aimed to fill this research gap by using a variety of methods, including 93 life course interviews (with adults with disabilities or relatives of disabled people). A significant proportion of the originally planned face-to-face life course interviews (85 interviews) were conducted online during the COVID closures in 2021. This was considered a novel and somewhat risky but unavoidable solution, given the disadvantaged status of our target group. We expected low digital literacy that is a consequence of multiple disadvantages in terms of respondents educational, social, and economic backgrounds.

This presentation will show how this methodological challenge was addressed and what lessons can be drawn from this for the design and conduct of future studies focusing on people with disabilities. We will discuss the following aspects:

- what theoretical and methodological approaches were used to develop the interview strategy and methodology;
- which tools (augmentative and alternative devices etc.) were used to conduct the interviews;
- how we ensured 'reasonable accommodation' of the participants' diverse ability profiles and needs;
- how we adapted to the needs of different (non-verbal) communication;
- how we adapted our research ethical framework to digital conditions;
- what other practical solutions have been used to bridge difficult situations and what were the expected and unintended consequences?

The presentation is a qualitative methodological case study showing how online interviews that are both similar and different from face-to-face interviews in terms of recruitment, persuasion of respondents, technical conduct of the interviews, questions used, prompts, meta-communication and other non-verbal stimuli, the interview transcription, processing and analysis.

The most important result of our case study is that digital penetration is much more widespread among disabled people and their families, both in terms of tools, skills and respondent willingness, than expected. Interview quality, data richness, nuance and interviewee comfort levels all far exceeded expectations, making online life course interviews with disabled people not only useful in such exceptional cases, but also proving that it can be seen as a standard method. Online interviews facilitate logistical, travel and interviewer convenience aspects and can make interview research more efficient and economical.

BlazeBusters / VR-esettanulmány vizsgálat a VR fájdalomcsökkentő hatásáról

¹ MOME

A Bethesda Gyermekkórház 2022 óta alkalmaz VR- (virtual reality) eszközöket a passzív fájdalomterápiában figyelemelterelő céllal a hegkezelés, kontraktúrayújtás és lágyrésztechnikák területén, elsősorban az égéssérült gyermekek rehabilitációs ellátásában. A terapeuták és a klinikusok holisztikusabb megközelítésként alkalmazzák a VRT-t (Virtual Reality Therapy). A VRT-alkalmazásának eddigi pozitív tapasztalatai, és a szakirodalmi kutatás következtetései alapján indított kutatás célja egy kiterjedt esettanulmány-vizsgálat folytatása, mely feltérképezi a VR alkalmazási lehetőségeit az aktív terápiába történő bevonására. Az esettanulmányok során már meglévő VR-alkotásokat tesztelünk mozgásterápiás helyzetekben patellofemorális fájdalommal (PFP) diagnosztizált 14–18 éves életkorú gyermekek körében. A PFP a térd elülső felszínén jelentkező nem specifikus fájdalom, amelynek etiológiája multifaktoriális (Saltychev et al. 2018). A fájdalmat súlyosbítják a patellofemorális ízület ismétlődő terhelésével járó tevékenységek, mint például a guggolás, lépcsómászás, futás, térdelés (Willy et al. 2019). Az érintett páciensek életminősége (QOL) zavart szenved (Cheung et al. 2013, Coburn et al. 2018), így fogyatékossgot és korlátozott funkcionális aktivitást tapasztalhatnak (Sanchis-Alfonso 2014). A PFP előfordulása 1000 főre vetítve kb. 22 fő/év, a nők veszélyeztetettebbek (Boring et al. 2010). Előfordulása az általános serdülő populációban 7,2% (Smith 2018), míg a Bethesda Fájdalom Ambulanciáján kezelt 12–18 éves korú páciensek körében 5-7% körüli. A rehabilitáció új módszere a VRT korábbi tanulmányok alapján hatékony a vesztibuláris zavarok (Sparto et al. 2004), egyensúlyzavarok (Meldrum et al. 2012, Ravenek et al. 2016), agyi bénulás (Joo et al. 2014), fájdalom (Jansen-Kosterink et al. 2013), térdízületi gyulladás (Lin et al. 2007), térdízületi protézis (Fung et al. 2012) és hiperkifózis (Taslimipour et al. 2020) kezelésében. Ezenkívül javíthatja a funkcionális eredményeket és a kérgi reorganizációt stroke, agyi bénulás esetén és egészséges emberek körében (You et al. 2005; Jang et al. 2005; Eggenberger et al. 2016; Grønvik 2017). Ezek a vizsgálatok azt mutatták, hogy a VRT hatással volt a prefrontális kéregre, fokozta az agyi neuroplaszticitást, ami a motoros, kognitív és végrehajtó funkciók javulását eredményezte. A gyermekek traumát élhetnek át az orvosi beavatkozások során, még akkor is, ha a beavatkozások kisebb jelentőségűek. Az orvosi trauma akadályozhatja az orvosi ellátást, tartós hatással van a betegekre és a családokra. A VRT képes enyhíteni az orvosi traumát (Easterlin et al. 2020). A VR-környezetben végzett rehabilitációs beavatkozások manipulálhatják a gyakorlás körülményeit a motiváció, a motoros kontroll, a kognitív folyamatok és az érzékszervi visszajelzésen alapuló tanulási mechanizmusok bevonása érdekében (Levin et al. 2015). Porras et al. (2018) javasolta, hogy a páciensre szabott motoros tanulási stratégiák bevezetése a VR-beavatkozások tervezésével és kivitelezésével fokozhatja a hatékonyságot és javíthatja a terápiás eredményt. Vizsgálata kimutatta, hogy a hosszú távú VRT képes volt javítani mind a klinikai károsodásokat, mind az agyműködést a PFP-ben érintett betegeknél. Ezért a terapeuták és a klinikusok ezt a módszert holisztikusabb megközelítésként használhatják a PFP rehabilitációjában. Ebrahimi és munkatársai igazolták (Ebrahimi et al. 2021), hogy a VRT javíthatja az egyensúlyi teljesítményt, a fájdalom szintet, a QOL-t és a funkciót a PFP-

ben érintett betegeknél. Jelen kutatás a MOME, a HUN-REN SZTAKI és az MRE Bethesda Gyermekkórház együttműködésében valósul meg. Célunk egy VRT szoftver tervezése, amely hatékonyan támogatná a PFP komplex, holisztikus szemléletű rehabilitációs programját.

BlazeBusters / VR case study on the pain relief effect of VR

Since 2022, Bethesda Children's Hospital has been using VR (Virtual Reality) devices in passive pain therapy as a distraction for scar management, contracture stretching and soft tissue techniques, primarily in the rehabilitation of children with burn injuries. VRT (Virtual Reality Therapy) is being used by therapists and clinicians as a more holistic approach. Based on the positive experiences of VRT application so far and the conclusions of the literature review, the aim of this research is to conduct an extensive case study investigation to explore the potential of VR application for inclusion in active therapy. The case studies will test existing VR creations in movement therapy situations with children aged 14-18 years diagnosed with patellofemoral pain (PFP). PFP is a non-specific pain on the anterior surface of the knee with a multifactorial etiology (Saltychev et al. 2018). The pain is exacerbated by activities involving repetitive loading of the patellofemoral joint such as squatting, stair climbing, running, and kneeling (Willy et al. 2019). The quality of life (QOL) of affected patients is impaired (Cheung et al. 2013, Coburn et al. 2018), resulting in disability and limited functional activity (Sanchis-Alfonso 2014). The prevalence of PFP is approximately 22 per 1000 population/year, with women being more at risk (Boring et al. 2010). Prevalence in the general adolescent population is 7.2% (Smith 2018), while in patients aged 12-18 years treated at the Bethesda Pain Outpatient Clinic it is around 5-7%. As a new method of rehabilitation, VRT has been shown in previous studies to be effective in the treatment of vestibular disorders (Sparto et al. 2004), balance disorders (Meldrum et al. 2012, Ravenek et al. 2016), cerebral palsy (Joo et al. 2014), pain (Jansen-Kosterink et al. 2013), knee osteoarthritis (Lin et al. 2007), knee joint replacement (Fung et al. 2012) and hyperkyphosis (Taslimipour et al. 2020). In addition, it can improve functional outcomes and cortical reorganization in stroke, cerebral palsy and healthy individuals (You et al. 2005, Jang et al. 2005, Eggenberger et al. 2016, Grønvik 2017). These studies showed that VRT had an effect on the prefrontal cortex, enhancing brain neuroplasticity, resulting in improved motor, cognitive and executive functions. Children can experience trauma during medical interventions, even if the interventions are minor. Medical trauma can interfere with medical care, with lasting effects on patients and families. VRT has the potential to alleviate medical trauma (Easterlin et al. 2020). Rehabilitation interventions in VR environments can manipulate the conditions of practice to engage motivation, motor control, cognitive processes, and learning mechanisms based on sensory feedback (Levin et al 2015). Porras et al. (2018) suggested that the introduction of patient-tailored motor learning strategies through the design and implementation of VR interventions can enhance efficacy and improve therapeutic outcomes. Their study showed that long-term VRT was able to improve both clinical impairments and brain function in patients with PFP. Therefore, therapists and clinicians can use this method as a more holistic approach to PFP rehabilitation. Ebrahimi and colleagues have demonstrated (Ebrahimi et al. 2021) that VRT can improve balance performance, pain levels, QOL and function in patients with PFP. This research is a collaboration between MOME, HUN-REN SZTAKI and MRE Bethesda Children's Hospital. Our aim is to design a VRT software that would effectively support a complex rehabilitation program for PFP with a holistic approach.

Ragadics Tamás¹

Népességmozgások, átalakuló helyi közösségek a baranyai kistelepüléseken

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Szociológia Tanszék*

Az elmúlt évek során átalakultak a vidéki térségekre jellemző migrációs trendek Magyarországon. Az életmódváltás igényével, a pandémia hatásrendszerével és a kormányzati támogatásokkal összefüggésben felerősödött a városiak érdeklődése a rurális terek iránt, másrészt a válságjelenségek és a lakosság eladósodottsága miatt élénkült az olcsóbb ingatlanok piaca is (vö. Csizmady & Kőszeghy 2022; Csurgó & Kovách 2023; Tomay & Berger 2024). A hátrányos helyzetű települések esetében folytatódott a fiatalabb, képzettebb népesség elvándorlása a jobb életlehetőséget kínáló központi települések felé. Ezek a fejlemények a falvak közösségei, „társadalmi kötődései” (Kovách 2022) szempontjából is meghatározó változásokat hordoznak.

Az infokommunikációs eszközök fejlődése és az internet által kínált lehetőségek a vidéki társadalmakban is átformálták a kapcsolattartás korábban megszokott kereteit. A településmarketing szempontjából fontosnak tartott honlapok veszítettek jelentőségükből, a kommunikáció más csatornák irányába terelődött. Ezek a portálok nem csak a falusi élettel összekapcsolódó információk megosztása kapcsán nyernek jelentőséget: együttműködést generálnak, erőforrásokat mozgósítanak az adott település fejlesztése érdekében (vö. Szécsi 2014; Tózsá 2014).

Jelen előadás elsősorban azokkal a kistelepülésekhez kapcsolódó közösségi formációkkal foglalkozik, amelyek céljai között egyértelműen megjelenik az adott falu társadalmának integrációja, a lokális együttműködés fejlesztése, a helyi identitás erősítése. Baranyai kistelepüléseken gyűjtött adatok alapján arra keressük a választ, hogy miként alakítják át a különböző indíttatású migrációs trendek (elvándorlás, szociális indíttatású vándorlás, jóléti migráció, geoarbitrázs stb.) a helyi társadalom képét, s hogyan jelenik meg ez a változás a falusi társadalom közösségi fókuszában, illetve milyen szerepet játszanak ebben az átalakulásban a világháló által biztosított különböző lehetőségek. Az előadás anyagát a sellyei és a pécsváradi járásban végzett terepkutatások adják.

Az internetes felületek közösségfejlesztő hatása abban az esetben érvényesülhet a kistelepüléseken, ha tudatos stratégia részét képezi, s egy komplex tevékenység elemeként kiegészül más – elsősorban offline – találkozásokkal, kapcsolattartással, együttműködéssel, gyakorlati feladatok elvégzésével. A közösségképződés háttérében megmaradnak a hagyományos elemek (a személyes részvétel, a rendszeres együttműködés sajátosságai, az adott lokalitásra jellemző migrációs folyamatok, a lakosság gazdasági és társadalmi jellemzői), ugyanakkor jelentős szerepet játszanak a kulcsszereplők intenciói és tevékenységei is.

Migration trends, transforming local communities in minor settlements of Baranya county

Transition of migration trends in rural areas of Hungary is an important phenomenon of recent years. Need for a change of lifestyle, impact of the pandemic and government subsidies have

led to an increased interest of urban dwellers in rural spaces, while the crisis and the indebtedness of the population have also stimulated the market of cheaper real estate (cf. Csizmady & Kőszeghy 2022; Csurgó & Kovách 2023; Tomay & Berger 2024). In case of disadvantaged settlements, the migration of younger, educated populations towards central settlements offering better living opportunities has continued. These developments also bring significant changes for the communities and ‘social ties’ of villages (Kovách 2022).

Development of infocommunication tools and opportunities offered by the Internet have also transformed the previously familiar framework of interaction in rural societies. Websites, which had been considered important for the marketing of municipalities, have lost their importance and communication has shifted to other channels. These portals are not only important for sharing information related to village life: they generate cooperation and mobilise resources for the development of the settlement (cf. Szécsi 2014; Tózsza 2014).

This presentation will mainly focus on community formations related to small villages, whose objectives clearly include the integration of the village society, the development of local cooperation and the strengthening of local identity. On the basis of data collected in small villages in Baranya, we will look for answers to the following questions: How are migration trends (emigration, social migration, welfare migration, geo-cultural migration, etc.) transforming the image of local society? How is this change reflected in the community focus of village society? What role do the various opportunities provided by the World Wide Web play in this transformation? The presentation is based on field research in Sellye and Pécsvárad districts in Baranya county.

The community-building effects of the Internet-tools can only be achieved in small settlements if they are part of a conscious strategy and are complemented by other – mainly offline – meetings, contacts, cooperation and practical tasks as part of a complex activity. Traditional elements (personal participation, features of regular cooperation, migration processes specific to the locality, economic and social characteristics of the population) remain at the heart of community building, but the intentions and activities of local opinion leaders also play a significant role.

RÁCZ ANDREA¹ – BULYÁKI TÜNDE¹

Applikációk a fiatalok fejlesztésére – fókuszban a gyermekjóléti digitális innovációk

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociális Munka Tanszék*

A serdülőkkel és fiatal felnőttekkel foglalkozó, a mindennapi életüket, fejlődésüket segítő szakemberek gyakran találkoznak olyan kihívást jelentő helyzetekkel, amelyek a fiatalok életében jelentkező krízisekkel állnak összefüggésben. A fiatalok életében is előfordulhatnak olyan krízisek, melyek nem láthatók előre (haláleset, betegség, nem tervezett terhesség), vagy a környezetből eredő nehézségekből (pl. családi konfliktusok, bántalmazás, szegénység) származnak. Sok esetben ezek kiválthatnak diszfunkciókat, destruktív magatartásformákat, így például mentális problémákat, pszichoaktív szer-használatot, öngyilkosságot (Tringer 2010; Bulyáki & Szécsi 2018).

Előadásunkban két applikációt mutatunk be, melyek elsősorban a gyermekjóléti alapellátásban és gyermekvédelmi szakellátásban érintett gyermekek és fiatalok számára készültek. A Youngo applikáció az önálló életre való felkészülést célozza, a YounGo applikáció pedig a felnőtté váláshoz kapcsolódó témákat, altémákat tematizálja, mint a továbbtanulás, lakhatás, szexualitás, kapcsolati háló, munkakeresés, gyermekvállalás. Kiemelten fontos terület a gyermekvédelmi szakellátásban élők esetében a mentális és fizikai egészség kérdésköre, a szerhasználat és más addikciók. Külön altémába rendeztük az érzelmi problémák kezelését, a konfliktusok kezelését a családdal, kortársakkal és más segítő szerepet ellátó felnőttekkel (Rubeus Egyesület 2016; Rác et al. 2021).

Az Asszerteen applikáció pedig az asszertív kommunikációt segíti elő a tinédzserek számára. A lelki egészség tekintetében primer prevenciós eszköz, hisz a kommunikációs készségek fejlesztése által a tinédzser a mindennapi stresszt hatékonyabban kezelheti, és a pozitív érzéseit is könnyebben megoszthatja a környezetével (Bulyáki 2020; Dute et al. 2016).

A két applikáció közös vonása, hogy a gyermekjóléti, gyermekvédelmi munkában jól használható, hiszen olyan témákat ölel fel, amelyek a fiatalok hétköznapijaiban számos kihívást rejtenek. A fejlesztőmunka sajátossága, hogy mindegyik szakaszban – mint a tervezés, kivitelezés, tesztelés és véglegesítés – a fiatalok véleményének megjelenítése igen hangsúlyos volt, és a két fejlesztő team arra törekedett az adott célcsoport tagokkal dolgozó szakemberek megszólítására. Az elsődleges és másodlagos célcsoport tagok véleményének meghallgatása és gyermekvédelmi fejlesztésekbe, szakmai innovációkba való becsatornázása azért is fontos, hogy az IT-eszközöket sajátjuknak érezzék a fiatalok, és a nevelési, fejlesztési munka folyamatában a szakemberek is úgy tekintsenek rájuk, hogy ezek a szakmai támogatásukat szolgálják (Rác & Bulyáki 2021).

Előadásunkban a teljes fejlesztési folyamatot és az appok gyermekvédelmi prevenciós munkában való használatának lehetőségeit, valamint a használattal kapcsolatos eddigi tapasztalatokat ismertetjük.

Apps for youth's development – digital child welfare innovations in the focus

Professionals working with adolescents and young adults, helping them in their daily life and development, often encounter challenging situations related to crises in young people's lives. There may also be crises in young people's lives that are unforeseen (death, illness, unplanned pregnancy) or arise from difficulties in the environment (e.g. family conflicts, abuse, poverty). In many cases, these can trigger dysfunctions, destructive behaviours such as mental health problems, psychoactive substance use, suicide (Tringer 2010; Bulyáki & Szécsi 2018).

In our presentation, we will present two applications primarily designed for children and young people involved in child welfare and child protection system. The Youngo application aims at preparing for independent living, while the YounGo application focuses on topics and sub-topics related to growing up, such as further education, housing, sexuality, relationship networks, job search, having children. A particular area of interest for people in child protection is mental and physical health, substance abuse and other addictions. A separate sub-theme is devoted to dealing with emotional problems and conflicts with family, peers and other adults in a helping role (Rubeus Egyesület 2016; Rácz et al. 2021).

The Asszerteen app promotes assertive communication for adolescents. It is a primary preventive tool for mental health, as by developing communication skills, teenagers can manage their daily stress more effectively and share positive feelings with their environment (Bulyáki 2020; Dute et al. 2016).

The common feature of the two applications is that they can be used in child welfare and child protection work, as they cover topics that pose many challenges in young people's everyday lives. The specificity of the development work is that in each of their stages of design, implementation, testing and finalisation, the representation of young people's opinions was very prominent, and the two development teams sought to ensure that professionals working with the target group were also consulted. Listening to the opinions of the primary and secondary target group members, and channelling them into child protection developments and professional innovations is also important so that young people feel that IT tools are their own, and that professionals also see them as providing professional support in the process of educational and development work (Rácz & Bulyáki 2021).

In our presentation, we will describe the entire development process and the possibilities of using apps in child protection prevention work, and the experiences we have had with their use.

Rusli, Nor Amalina Binti¹

Teachers' empowerment in implementing digital learning for students with autism spectrum disorder (ASD)

¹ *University of Debrecen*

This article explores the critical roles that teachers play in integrating digital learning tools into the education of students with autism spectrum disorder (ASD). As digital learning becomes increasingly essential in modern education, its potential to support and enhance the learning experiences of ASD students is significant. The role of a teacher in the technological age is to assist students, particularly those with ASD, in becoming proficient users of digital learning resources, in addition to making sure that students meet learning objectives. A study by Mosher & Carreon (2021) demonstrates how teachers can enhance the development of ASD students' social skills, motivation, and learning flexibility by incorporating digital learning into the teaching and learning process. Therefore, through interviews with 10 teachers experienced in inclusive education, the article examines strategies for effectively implementing digital tools, the challenges faced, and the benefits observed. All of the teachers that participated in this interview have at least five years of experience working with primary school ASD students and incorporate digital learning into their instruction. Key findings highlight the importance of personalised learning approaches, the necessity for ongoing professional development, and the role of collaborative efforts among teachers, parents, and specialists. As a conclusion, the article concludes that successful integration requires a collaborative effort, where teachers' expertise, dedication, and adaptive strategies are central to creating an inclusive and effective digital learning environment for ASD students.

Fenntartható forma, alkalmazkodó gazdálkodás? A közbirtokosságok 21. századi kihívásai Erdélyben

¹ *Nemzetstratégiai Kutatóintézet*

² *Babeş-Bolyai Tudományegyetem*

A szociális gazdasággal foglalkozó szakirodalom számára a közösségi gazdálkodás történeti példái és jelenkori esetei fontos tanulságokkal szolgál(hat)nak az állami és a magánszektor közé ékelődő gazdaságirányítási, gazdaság szervezési sajátosságai miatt (lásd pl. Nyssens & Petrella 2015; Opincaru 2021). A közösségi gazdálkodás egyik történeti távlatokkal is rendelkező, ám a 21. századig fennmaradt formáját jelentik a közbirtokosságok Erdélyben. A folyamatos gazdasági, társadalmi és jogi környezethez való alkalmazkodásukban természetföldrajzi adottságaik, a természeti értékeket és társadalmi normákat középpontba állító gazdálkodási szemléletük, a fenntartó közösség erős társadalmi identitása és a mindezek kodifikálásában testet öltő társadalmi és intézményi emlékezet segítette őket (Hartmann et al. 2022). Az ezredfordulótól újjászerveződő, újjáalakuló közbirtokosságok Erdély-szerte számos belső szervezeti és szemléleti problémából fakadó (Biró & Tamás 2021; Tamás 2022), valamint a külső gazdasági, társadalmi és jogszabályi környezet generálta kihívással (Biró & Sárosi-Blága 2021; Opincaru 2021; Vasile & Iordăchescu 2021; Vasile 2020, 2022) kellett szembesülniük. Kvalitatív és kvantitatív módszereket is alkalmazó kutatásunkban számba vesszük egyfelől ezeket a kihívásokat, másfelől igyekszünk feltárni azokat a tényezőket, a közbirtokosságok szervezeti formájában és gazdálkodási modelljében gyökerező erőforrásokat, amelyek hozzásegíthetik a közbirtokosságokat egy fenntartható, társadalmilag is felelős gazdálkodási gyakorlat megtartásához. Tágabb léptékben pedig azt vizsgáljuk, hogy a jelenlegi gazdaságirányítási rendszerekben és adminisztratív, valamint kisebbségpolitikai rezsimekben milyen tényezők segítik vagy segíthetik a közbirtokosságok alkalmazkodását vagy jelenthetnek veszélyt a fennmaradásukra.

Resilient organisation, adaptive economy? The challenges of compossessorates in Transylvania in the 21st century

For the literature on social economy, the historical examples and contemporary cases of commons provide important lessons due to their economic management and organizational characteristics that sit between the public and private sectors (see, for example, Nyssens & Petrella 2015; Opincaru 2021). Compossessorates in Transylvania are a form of commons (common property resources) with a historical perspective that has survived until the 21st century. Their continuous adaptation to the economic, social and legal environment has been facilitated by their geographical features, their managing approach focusing on natural values and social norms, the strong social identity of the sustaining community and the social and institutional memory that codifies all these aspects (Hartmann et al. 2022). The reemerging compossessorates across Transylvania since the turn of the millennium had to face numerous internal organizational and ideological problems (Biró & Tamás 2021; Tamás 2022), as well as challenges generated by the external economic, social and legislative environment (Biró &

Sárosi-Blága 2021; Opincaru 2021; Vasile & Iordăchescu 2021; Vasile 2020, 2022). In our research, which uses both qualitative and quantitative methods, we identify these challenges on one hand, while and on the other hand, we strive to uncover the factors and the resources rooted in the organisational form and management model of compossessorates that can help them to achieve a sustainable and socially responsible development. On a broader scale, we examine which factors in current economic governance systems, administrative and minority political regimes, facilitate or hinder the adaptation of compossessorates or pose a threat to their survival.

Soós Zsolt¹

Kortárs társadalmi folyamatok három kelet-magyarországi kisvárosban, különös tekintettel a romák helyzetére

¹ *GFE Egészség- és Szociális Tudományi Kar*

A három kelet-magyarországi kisvárosban (Kisköre, Nagyecsed és Tiszalök) lefolytatott (nagyobb részben terep-) kutatásunk egy hosszabb, kilenc elemből álló kutatássorozat része, amelyben az ország kedvezőtlenebb helyzetű régióiban fekvő, kisebb lakosságszámú települések főbb társadalmi jellemzőinek, aktuális társadalmi folyamatainak a feltérképezésére törekszünk. A kutatás során alapvetően a helyi lakosok nézőpontjainak a megismerése és megjelenítése a célunk. A kutatási helyszínek megválasztásában döntő szempont volt, hogy a perifériális régiók kisebb településein meglehetősen kedvezőtlen szociodemográfiai folyamatok zajlanak, ideértve különösen a települési lakosságszám csökkenését, az idősödést és a hátrányos helyzetű lakosság, köztük a hátrányos helyzetű romák számarányának a növekedését (Monostori, Őri & Spéder 2018). E folyamatok – amennyiben nem történnek jelentősebb változások – még a jelenleginél is kedvezőtlenebb jövőképet vetítenek előre. E szociodemográfiai tendenciák egyértelműen tetten érhetők a vizsgált három kisvárosban, melyek további közös jellemzője, hogy azokban a romák megsegítését célzó deszegregációs programokat is működtettek. A fentiekhez kapcsolódóan a kutatás kiemelt célja a romák helyzetének, továbbá a helyi közösségi kapcsolatoknak (Tönnies közösségértelmezését alapul véve), ezen belül elsősorban a romák és a nem romák együttélési jellemzőinek, valamint a deszegregációs programok hatékonyságának és a hatékonyságot befolyásoló tényezőknek a feltárása volt.

Alkalmazott kutatási módszerek: megtörtént a vizsgált településekre vonatkozó társadalomstatisztikai adatok elemző összegzése, valamint a településekre és a régióra vonatkozóan a fontosabb dokumentumok (pl. fejlesztési tervek stb.) áttekintése. A kutatás fő módszerének – annak szemléletéhez igazodóan, vagyis a helyiek nézőpontjának bemutatása érdekében – a szóbeli kikérdezést, ezen belül a félig strukturált egyéni interjút választottuk (Falus é.n.). Előzetes feltérképezés, majd a hólabdamódszer (Babbie 1996) segítségével összességében 66 egyéni interjút készítettünk el a három városban. Az interjúk esetében törekedtünk arra, hogy a válaszadók szociodemográfiai szempontból sokszínűek legyenek, s ezáltal a település a lehető legtöbb társadalmi rétegeből csatornázzunk be véleményeket. Ebből következően a kérdezettek között voltak fiatalok, idősek, családosok, egyedülállók, romák és nem romák. A foglalkozást tekintve megkérdeztünk polgármestereket, pedagógusokat, közművelődési és szociális szakembereket, közösség-szervezőket, mentorokat, fazekast, fafaragó művészt, művezetőt, ipari szakmunkásokat, bolti eladókat, egyéni vállalkozókat, közfoglalkoztatott segédmunkásokat, mezőőrt, őstermelőket, fogyatékkal élő gyermekeiket nevelő-ápoló anyákat stb. Emellett a terepkutatás során felkerestük és feltérképeztük a helyi közintézményeket, továbbá fókuszcsoport interjúkat készítettünk fiatalokkal és helyi szociális intézmények klienseivel is.

Contemporary social processes of three small towns in Eastern Hungary, with special regard to the situation of the Roma population

Our (mostly field) research carried out in three small towns (Kisköre, Nagyecsed and Tiszalök) in Eastern Hungary is part of a longer series of research consisting of nine items, in which we primarily seek to map the main social characteristics and current social processes of settlements with lower population in the less-favoured regions of the country. In the course of the research, our goal is to understand and present the perspectives of the local residents. A crucial consideration in the selection of the research sites was that smaller settlements in these peripheral regions are experiencing rather unfavourable socio-demographic trends, including in particular the declining population, aging and the growing proportion of disadvantaged populations, including disadvantaged Roma (Monostori, Óri & Spéder 2018). These processes – if no significant changes take place – project an even more unfavourable vision than at present. These socio-demographic tendencies can be clearly seen in these three towns. Another common characteristic of the three towns examined is that they operate desegregation programs to help Roma. In connection with this, the main goal of the research is to explore the situation of the Roma, as well as the local community relations (based on Tönnies interpretation of community), especially the coexistence characteristics of the Roma and non-Roma population. Another goal was to assess the effectiveness of desegregation programs and the factors affecting effectiveness.

Applied research methods: several methods were used in the research, on the one hand we prepared the analytical summary of the social statistical data on the settlements and on the other hand we reviewed the most important documents (e.g. development plans, etc.) about the region and the settlements. The main method of the research – in line with its approach, i.e. in order to present the point of view of the locals – we chose the oral interview, including the partially structured individual interview (Falus, n.d.). Using preliminary mapping and then the snowball method (Babbie 1996), we recorded a total of 66 individual interviews in these three towns. We intended to make the respondents socio-demographically diverse, and thus to channel opinions from as many groups of the settlement as possible. Consequently, the respondents included young people, the elderly, family people, single people, people belonging to the Roma and non-Roma ethnic groups, and in terms of occupation we interviewed mayors, teachers, public culture specialists, social workers, community workers, mentors, a potter, a woodcarving artist, a foreman, industrial workers, shop assistants, self-employed skilled workers, unskilled workers in public works, a field ranger, farmers, mothers caring for their disabled children. etc. In addition, during the field research, we visited and mapped local public institutions, and conducted focus group interviews with young people and clients of local social institutions.

Sólyom Andrea¹

A medve médiareprezentációjáról

¹ *Sapientia EMTE*

A nagyragadozó-ember együttélés problémaköre különböző társadalmi csoportok és szakterületek ütközőfelülete, fontos vidékfejlesztési, természetvédelmi és vadgazdálkodási téma. A károk, konfliktusok menedzsmentje szükségessé teszi a probléma társadalomtudományi szempontú vizsgálatát. Ezek a vizsgálatok nélkülözhetetlenek a problémák hatékonyabb kezeléséhez, a döntéshozáshoz, nem utolsósorban a forrásbevonáshoz. A pályázati forrásbevonás egyik alapköve a jelenlegi helyzet, a „baseline” részletekbe menő ismerete. A 2019-ben benyújtott medve konfliktusmenedzsmentre fókuszáló Life projekt kiértékelésében az egyik hiányosság a társadalmi, szociális elfogadottság mérhető változásának tárgyalása (az erre vonatkozó elemzés hiánya) volt. Jelenleg az ember-nagyragadozó együttélés társadalomtudományi szempontú vizsgálata Székelyföldön – néhány apró kivételt leszámítva – hiányzik. Az ilyen témájú kutatások tehát szükségesek, és szerves részét képezik a biokulturális diverzitás témakörének is.

Az elemzés célja képet nyújtani ember és medve közötti konfliktusokról és azok társadalmi megítélésének a médiában megjelenő véleményformáló képéről. Egy regionális magyar és egy országos román sajtóorgánumban 2024 januárja és júniusa közötti fél éves periódusban megjelent medvével kapcsolatos témájú írásainak kvantitatív és kvalitatív tartalomelemzését végzetük el. A konfliktusokat az esetek többségében egyoldalúan, medveellenes szempontból jeleníti meg a média, elsősorban konfliktusforrásként a populáció túlszaporulata szerepel. Az önmagában is népszerű téma iránti figyelmet fokozzák a szenzációhajhász címek és képek. A szerző hipotézise szerint a medvékről szóló sajtómegjelenések intenzifikálódtak a 2024. június 9-ei európai parlamenti és helyhatósági választásokat megelőző kampányidőszakban, a mobilizáció eszközeként. Ennek ellenőrzésére az adatokat egy korábbi, 2019. második felében történt sajtóelemzés eredményeivel hasonlítja össze. A szakértők, környezetvédők, kutatók és újságírók együttműködése, az előbbieket aktívabb média- és közösségimédia-jelenléte szükséges a mítoszok, tévhitek eloszlatásához, a kiegyensúlyozott tájékoztatáshoz.

On the media coverage of the black bear

The problem of coexistence between large carnivores and humans is a conflict between different social groups and disciplines and is an important issue for rural development, nature conservation, and wildlife management. Managing damage and conflicts requires a social science approach to the problem. These studies are essential for better management of the problems, for decision-making, and, not least, for the mobilization of resources. A detailed knowledge of the current situation, the ‘baseline,’ is one of the cornerstones for mobilizing funding. In evaluating the Life project on bear conflict management submitted in 2019, one of the shortcomings was the lack of discussion (analysis) of measurable changes in social acceptance. At present, the social science perspective of human – large carnivore coexistence in Széklerland is – with a few minor exceptions – lacking. Such research is therefore necessary and an integral part of the biocultural diversity theme.

The analysis aims to outline the conflicts between people and black bears, respectively about the latter's media coverage which influences its social perception. The author realized a quantitative and qualitative content analysis of articles about bears, that appeared in a regional Hungarian and a national Romanian newspaper in the period of January – June 2024. The analysis shows that the conflicts are unilaterally approached, from an anti-bear viewpoint in the majority of the cases, the perceived primary source of conflict being the overpopulation of the bears. The topic is very popular on its own, however, it is also overstimulated by tabloid-style photos and titles. The author hypothesizes that press coverage of bears intensified during the campaign period preceding the European Parliament and local elections of 9 June 2024 as a means of mobilization. To verify this, the data are compared with the results of an earlier press analysis conducted in the second half of 2019. There is a high demand for the collaboration of experts, ecologists, scientists, and journalists with a more active presence of the former ones in media and social media to deconstruct myths and disinformation and for more balanced information.

Spéder Zsolt¹ – Laurent Toulemon²

Szelekció vagy adaptáció – a párkapcsolatok alakulásának értelmezése francia-magyar összehasonlításban

¹ PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Szociológia tanszék

² Institut national d'études démographiques

A családi viszonyokban, a párkapcsolatok alakulásában folyamatos a változás, ami magyarázatot igényel. Az egyik legnépszerűbb demográfiai közelítés, a „második demográfiai átmenet” elmélete szerint a változásokat és az egyéni választásokat az értékek, az attitűdök mozgatják. Ezzel összhangban van, hogy a keresztmetszeti vizsgálatokban összefüggés mutatkozik a családra vonatkozó attitűdök és a viselkedés között. De vajon tényleg az értékváltozások befolyásolják a párkapcsolati magatartást és nem a fordított értelmezés a releváns? Nem arról van-e szó, hogy az attitűdök a megváltozott viselkedést, annak elfogadását tükrözik? A „Generációk és a nemek (GGP)” kutatási és adatgyűjtési program követéses jellege lehetővé teszi annak elemzését, hogy a családi viselkedés miként változik a vélemények hatására, de azt is meg lehet vizsgálni, hogy a véleményekre és értékekre adott válaszok hogyan változnak az egyén szintjén, hogy miként tükrözik a tényleges családi viselkedést és helyzeteket. A vélemények és a viselkedés közötti kapcsolatot többféle eszközzel közelítjük, ám a középpontban az oksági elemzés áll; „fix hatások” mérésével hasonlítjuk össze a (párkapcsolati) viselkedésben és a véleményekben bekövetkezett változásokat. A francia-magyar összehasonlítás lehetővé teszi annak mérlegelését, hogy elemzési eredményeink mennyire általánosíthatók.

Selection or adaptation – understanding partnership behaviour based on a French-Hungarian empirical comparison

Family relations and couple behaviour continuously change, which requires explanation. One of the most popular demographic approaches, the ‘Second Demographic Transition’ theory assumes that the changes and individual choices are driven by values and attitudes. In line with this, cross-sectional studies have shown a correlation between attitudes towards family and behaviour. However, do changes in values really influence partnership behaviour or is the reverse interpretation true? Is it not the case that attitudes are a reflection of changed behaviour, the acceptance of it? The longitudinal, follow-up design of the ‘Generations and Gender Program (GGP)’ allows for an analysis of how family behaviour changes as a result of opinions and to examine how responses to opinions and values change at the individual level, how they reflect actual family behaviour and situations. The relationship between opinions and behaviour is approached using a variety of tools, but the focus is on causal analysis; we compare by measuring ‘fixed effect model’ changes in (relationship) behaviour and opinions. The French-Hungarian comparison allows us to consider whether and how far our results are generalizable.

Társadalmi egyenlőtlenségek a mesterséges intelligenciába vetett bizalom kapcsán

¹ Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

² HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

A mesterséges intelligencia (MI) az elmúlt bő évtizedben kiugróan dinamikus fejlődésen ment keresztül. Ennek következménye, hogy mára az MI használata az emberi élet legkülönbözőbb területeire kiterjedt, úgy, mint az automatikus beszéd felismerés, az orvosi diagnosztika, az egészségügy, a közúti közlekedés és repülés vagy a termelésirányítás. Mint minden technológiai vívmány, az MI kapcsán is kulcskérdés a társadalmi megítélés vizsgálata. Az MI-vel kapcsolatos társadalmi bizalom vizsgálata kritikus annak biztosításában, hogy a technológia fejlődése és alkalmazása olyan módon történjen, ami figyelembe veszi a meglévő digitális társadalmi egyenlőtlenségeket, az etikai normákat, a társadalmi aggályokat, elősegíti a felelős használatot, és összhangban van a különböző közösségek különböző értékeivel és igényeivel. A prezentáció két kutatás eredményeit mutatja be. Mindkét kutatás arra a kérdésre kereste a választ, hogy milyen mértékben bíznak az emberek a mesterséges intelligenciával támogatott döntésekben és milyen társadalmi egyenlőtlenségek húzódnak meg a bizalom mögött. Az első kutatás két, az alapvető szociodemográfiai mutatók mentén reprezentatív, 2023-as telefonos kérdőíves kutatásból származó adatokat elemez. Eredményeink azt mutatják, hogy a magyarok többségénél egyfajta vegyes, komplex MI-attitűd figyelhető meg, továbbá tipikus az ismerethiány és az MI hatásainak alulbecslése. Az MI-jelenleg kevésbé osztja meg a különböző társadalmi-politikai csoportokat, egyedül a nem, a jövedelmi helyzet és az ismeretek függenek össze egyértelműen az attitűdökkel. A másik kutatásban egy előregisztrált survey kísérletet végeztünk egy 2000 fős online nem valószínűségi mintán. Négy területen (orvosi kezelés, munkaerő-felvétel, közlekedés és pénzügyi befektetés) vizsgáltuk a társadalmi bizalmat. A kontrollcsoportban egy általános, ember által végzett hipotetikus döntésről kellett véleményt alkotnia a válaszadóknak, míg a kísérleti csoportban a döntés MI-vel támogatott volt. Az MI részvétele a döntésben négyből három esetben szignifikánsan csökkentette a bizalmat. Összhangban az első kutatással, a szociodemográfiai vagy politikai jellemzők mentén nem találtunk érdemi társadalmi egyenlőtlenségeket az MI-be vetett bizalom kapcsán, ám az MI ismerete, az alacsony adatvédelmi aggályok és a nyitott személyiség kompenzálni tudják az MI-vel kapcsolatos negatív attitűdöt.

Social inequalities in trust in artificial intelligence

Artificial Intelligence (AI) has developed dynamically over the last decade. Consequently, the use of AI has expanded into a wide variety of areas of human life, such as automatic speech recognition, medical diagnostics, healthcare, road transport and aviation, and production management. As with all technological advances, a key question is how AI is perceived by society. Assessing societal trust in AI is critical to ensuring that the development and use of the technology are done in a way that considers existing digital social inequalities, ethical norms, and societal concerns, promotes responsible use and is in line with the different values and needs of different communities. The presentation will present the results of two studies. Both studies sought to answer the question of the extent to which people trust AI-supported decisions

and the social inequalities that underlie this trust. Study 1 analyses data from two telephone surveys from 2023, representative along basic socio-demographic indicators. Our results show that the majority of Hungarians have a mixed, complex attitude towards AI, and typically lack knowledge and underestimate the impact of AI. AI trust is currently poorly distributed across socio-political groups, with only gender, income status and knowledge being clearly related to attitudes. In the second study, we conducted a pre-registered survey experiment on an online non-probability-based sample of 2000 people. We examined social trust in four areas (medical treatment, recruitment, transport and financial investment). In the control group, respondents were asked to form an opinion on a generic hypothetical decision made by humans, while in the experimental group, the decision was supported by AI. The involvement of AI in the decision significantly reduced trust in three out of four cases. Consistent with the first study, we find no meaningful social inequalities in trust in AI along socio-demographic or political characteristics. However, knowledge of AI, low privacy concerns and open-mindedness may compensate for negative attitudes towards AI.

Stefkovic Ádám¹ – Ligeti Anna Sára¹ – Koltai Júlia¹

A COVID-19 oltás felvételének becslése digitális viselkedési adatokból

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

Az egyének digitális térben történő viselkedése gazdag adatforrást jelent a társadalomtudományok számára, mivel ezek az adatok hiteles, valós időben történő betekintést nyújtanak az emberek gondolkodásmódjába, viselkedési mintáiba és társadalmi interakcióiba. Ezek közül kiemelten fontos lehet a közösségi médiás tevékenységek vizsgálata, hiszen ezek az adatok organikusan keletkeznek, tehát akár pontosabban tükrözhetik az egyének egészséghez fűződő viszonyát, mint amit a hagyományos (pl. survey) adatokból ki tudunk nyerni. Az egyéni közösségimédia-adatokhoz való kutatói hozzáférés azonban erősen korlátozott. A felhasználók által megosztott információk gyakran magánjellegű adatokat tartalmaznak, így Európában a GDPR szigorú előírásokat szab az egyének adatainak kezelésére. Jelen kutatásban egy egyedülálló, ún. adatdonációs megközelítéssel gyűjtött adatbázist használunk a magyar közösségi média felhasználók egészségügyi magatartásának vizsgálatára. A Kmetty Zoltán által vezetett „Donáció alapú digitális adatgyűjtés” című projektben közel 800 egyén vállalta, hogy kutatási célokra megosztja a teljes közösségimédia-tevékenységének adatait, beleértve a Facebookot, a Google-t, a Youtube-ot és bizonyos esetekben kisebb platformokat is (Instagram, Tiktok). Minden felhasználónak lehetősége van ezeken a platformokon, hogy letöltse azokat az adatokat, amelyeket a cégek tárolnak róluk. A kutatásban résztvevők ezeket a „csomagokat” osztották meg. A donációhoz kapcsolódott egy részletes kérdőív is, amelyet a résztvevők kitöltöttek. A kérdőívben több egészségügyi kérdés is szerepelt, köztük a COVID-19 oltás felvételére vonatkozóak is. Jelen kutatásban arra a kérdésre keressük a választ, hogy hogyan jelezhető előre a COVID-19 oltás felvétele tisztán digitális, közösségi média adatokkal. A digitális adatokból más, az adatokat felhasználó projektek által képzett általános digitális viselkedési indikátorok mellett koronavírus-specifikus indikátorokat is képeztünk. Ezek például azt mérték, hogy a válaszadó hányszor keresett oltással kapcsolatos tartalomra a Google-ön, hogy követ-e egészséggel kapcsolatos oldalt a Facebookon, kommentelt-e oltásellenes tartalmat a Facebookon, vagy nézett-e COVID-19 témájú videót a Youtube-on. A modellezést több mint 100 létrehozott indikátor segítségével, az XGBoost gépi tanulási módszerrel végeztük. Az eredményeket a konferencián mutatjuk be. Eredményeink hozzájárulhatnak az oltási viselkedés mélyebb megértéséhez, valamint kiegészítik a COVID-19 oltást és tágabban a védőoltásokat megtagadó népesség társadalmi háttérét hagyományosan demográfiai jellemzőkkel leíró kutatások eredményeihez azáltal, hogy ezeket kiterjesztik a digitális térre is.

Estimating COVID-19 vaccine uptake from digital behavioural data

The behaviour of individuals in the digital space is a rich source of data for the social sciences, as this data provides authentic, real-time insights into people's mindsets, behaviours and social interactions. Of these, the study of social media activity may be of particular importance, as this data is organically generated and may therefore be a more accurate reflection of individuals' attitudes to health than can be obtained from traditional (e.g. survey) data. However, research access to individual social media data is severely limited. The information shared by users often contains private data, so the GDPR in Europe imposes strict requirements on how individuals'

data is handled. In the present research, we use a unique database collected using a so-called data donation approach to investigate the health behaviour of Hungarian social media users. In the project ‘Donation-based digital data collection,’ led by Zoltán Kmetty, nearly 800 individuals have agreed to share data from their entire social media activity for research purposes, including Facebook, Google, YouTube and in some cases smaller platforms (Instagram, Tiktok). All users have the possibility on these platforms to download the data that the companies store about them. These ‘packages’ were shared by the participants in the study. The donation was accompanied by a detailed questionnaire that participants filled in. The survey included a number of health questions, including questions about receiving the COVID-19 vaccine. In the present study, we seek to answer the question of how COVID-19 vaccination uptake can be predicted using purely digital, social media data. In addition to general digital behavioural indicators developed by other projects using the data, we developed coronavirus-specific indicators from the digital data. These measured, for example, the number of times a respondent searched for vaccine-related content on Google, whether they follow a health-related page on Facebook, commented on anti-vaccine content on Facebook, or watched a COVID-19-themed video on YouTube. Modelling was performed using over 100 generated indicators using the XGBoost machine learning method. The results will be presented at the conference. Our results can contribute to a deeper understanding of vaccination behaviour and complement the results of research traditionally describing the social context of COVID-19 vaccination and more broadly vaccine refusal using demographic characteristics by extending them to the digital space.

Sütő Anna^{1,2}

Hol tart ma a zöld forradalom? A magyar fiatalok szegmensei környezetvédelmi attitűd szerint

¹ IDEA Intézet

² ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalomkutatások Program

A COVID-19 világjárvány óta globális léptékben tapasztalható a környezettudatosság csökkenése, kevesebben aggódnak általában az ökológiai válság, a klímaváltozás, illetve döntéseik környezeti hatásai miatt. Ez a tendencia Magyarországon is megfigyelhető. Különösen a korábban e tekintetben a zöld témák és ügyek iránt kifejezetten elkötelezettek, a korábbi (politikai) generációkhoz képest zöldebbnek és tudatosabbnak vélt fiatalok esetében lehet jelentőségteljes a környezettudatosság csökkenő tendenciája. A magyarországi fiatalok a nyugati országok társadalmaihoz képest eleve le voltak maradva a várt „zöld forradalom” terén, az értékutatások sem mutattak kifejezett és általános posztmaterialis áttörést.

Szemben a generációkutatások sokszor homogenizáló megközelítéseivel, a bemutatásra kerülő kutatássorozatomból indul ki, hogy a fiatalabb generációk környezetvédelmi attitűdjeiket tekintve rendkívül heterogének. Vizsgálataim során arra kerestem a választ, hogy milyen szegmensek tárhatók fel körükben, és ezeket mi határozza meg. Ennek a heterogenitásnak és tartalmának vizsgálata integrált módszertannal történt, annak érdekében, hogy alaposan felárthatók legyenek a fiatalok zöld gondolkodásmódjának mintázatai, és mélyebben megismerhető legyen rétegződésük a környezetvédelmi attitűdök mentén. Ennek keretében átfogó kvalitatív interjúkutatással, nagymintás, online kérdőíves adatfelvételeken alapuló szegmentálással, és új, innovatív, a közösségimédia-adatok elemzésén alapuló netnográfiai módszer bevonásával készült az elemzés.

Az inkrementálisan építkező, 2022–2024 során lezajlott kutatássorozat eredményei alapján a 17–29 éves fiatalok körében karakteres, egymástól jól elválasztható és behatárolható szegmensek rajzolódhatnak ki a környezetvédelmi attitűdök mentén. A fiatalok viszonyulását meghatározzák zöld tapasztalataik, tájékozottságuk és szociodemográfiai, szociokulturális háttérük. A többség nem közömbös a környezet- és klímavédelemmel kapcsolatban, nyitott a környezetvédelem témájára, de kevesen tartják magukat jól informáltként a témában. Bár a hétköznapiakban kevesen követnek környezettudatos szokásokat, megjelennek e tekintetben progresszív fiatalok is. Kiemelten fontosnak tartják az információátadást, az oktatást, a társadalom zöld fejlesztését és a konkrét gyakorlati segítséget a környezettudatosabb hétköznapiak megvalósításában, az ezekkel kapcsolatban megfogalmazott igények szegmensenként eltérőek.

Az attitűdszegmensek eltérő motivációkkal, preferenciákkal és cselekvésekkel jellemezhetők, és egyértelműen feltárható az is, hogy adott szegmens esetében mik lehetnek az ökológiai válsághoz vagy a klímaváltozáshoz kapcsolódó érdeklődés és cselekvés mozgatórugói és korlátai. Az adatokból kirajzolódik, hogy a környezetvédelemhez kapcsolódóan hogyan alakul az aktivizmus és a mozgalmi attitűd az egyes szegmensekben, és mik lehetnek az e téren általában is tapasztalható passzivitás különböző okai.

Where is the green revolution today? Segments of Hungarian youth by environmental attitudes

Since pandemic COVID-19, there has been a global decline in environmental awareness, with fewer people in general concerned about the ecological crisis, climate change and the environmental impacts of their choices. This trend can also be observed in Hungary. In particular, the declining trend in environmental awareness may be significant for young people who were previously explicitly committed to green issues and matters, and who perceived themselves as greener and more aware than previous (political) generations. Young people in Hungary were already lagging behind the expected 'green revolution' compared to Western societies, and value surveys did not show any explicit and general post-material breakthrough.

In contrast to the often homogenising approaches of generational research, the research I will present is based on the assumption that younger generations are highly heterogeneous in their attitudes towards the environment. My research has sought to identify the segments that can be identified among them and what determines them. This heterogeneity and its content were investigated using an integrated methodology in order to explore in depth the patterns of young people's green thinking and to gain a deeper understanding of their stratification along environmental attitudes. This involved a comprehensive qualitative interview phase, a segmentation based on large-scale online questionnaire surveys, and the use of a new innovative netnographic method based on the analysis of social media data.

Based on the results of the incremental research series conducted in the period 2022-2024, distinctive, separable and distinguishable segments of environmental attitudes emerge among young people aged 17–29. Young people's attitudes are determined by their green experiences, their knowledge and their socio-demographic and socio-cultural background. The majority are not indifferent to the environment and climate protection and are open to the subject of environmental protection, but few consider themselves well informed on the subject. Although few young people follow environmentally conscious habits in their everyday lives, there are some progressive groups. The importance of information transfer, education, green development of society and concrete practical help to achieve a more environmentally aware everyday life is seen as a priority, but the needs expressed in this respect vary from segment to segment.

Attitude segments can be characterised by different motivations, preferences and actions, and the drivers and constraints of interest and action related to the ecological crisis or climate change can be clearly identified for a given segment. The data show how activism and attitudes towards the environment are evolving in each segment and what the different reasons for passivity in this area might be.

Áldás vagy átok? A digitalizáció szerepe a fogyatékossgal élő vállalkozók életében

¹ ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

² BGE Pénzügyi és Számviteli Kar

³ BCE Vezetéstudományi Intézet

A modern társadalmak folyamatos digitális átalakuláson mennek keresztül, ami jelentős hatással van a munkavégzésre. A kutatások azt mutatják, hogy miközben új típusú munkák jelennek meg, a meglévő munkahelyek és a szükséges munkavállalói készségek megváltoznak, ráadásul a mesterséges intelligencia megjelenése számos új perspektívát nyit a gazdaságban (Balliester & Elsheikhi 2018; Dunn 2020; Polyportis & Pahos 2024). E változásoknak a fogyatékossgal élő emberek munka világára gyakorolt hatása azonban mindeddig kevésbé feltárt. Miközben a világ népességének 15%-át teszik ki, mégis jelentősen alacsonyabb foglalkoztatási rátával, valamint magasabb inaktivitási és munkanélküliségi rátával rendelkeznek, mint a nem fogyatékos emberek (OECD 2022). A fogyatékossgal élő álláskereső a digitalizáció révén azonban újabban nem csak épségista akadályokba ütköznek a munkához való hozzáférés terén, a munkaerőpiac és a foglalkoztatási szolgálatok az IKT-készségeket és az internethez való hozzáférést is a munka előfeltételeivé teszik.

Kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy miként hatnak a digitális változások egy adott munkavállalói csoportra, a fogyatékossgal élő vállalkozókra. Mivel önmegvalósításuk és a vállalkozásukból fakadó számos előny és erőforrás (személyi asszisztencia, kapcsolati tőke, szabadság) révén ők speciális helyet foglalnak el a fogyatékossgal élő emberek közösségében, esetükben a digitalizáció nemcsak nehézséget, de akár nagyobb rugalmasságot és autonómiát is jelent (Pichault & McKeown 2019). Kutatási kérdésünk arra irányult, hogy hogyan hat a digitális átalakulás munkaerő-piaci helyzetükre és munkájukra, milyen korlátokat és lehetőségeket tartogat számukra a változás, és milyen új megoldások támogatják vállalkozásuk sikerességét.

A kutatásban kvalitatív módszertannal dolgoztunk (Cooper & Emory 1995), hólabda mintavételi eljárást alkalmaztunk (Silverman 2008). 2018 és 2020 között, majd 2024-ben két lépcsőben készítettünk félig strukturált interjúkat. Összesen 29 fogyatékossgal élő vállalkozó vett részt a kutatásban, a bekerülési kritérium feltétele az volt, hogy legalább 3 éve vállalkozzon és legyen(ek) alkalmazottja(i). Interjúalanyaink vállalkozásai között volt számítástechnika, építőipar, ruhaipar, autókereskedelem, rendezvényszervezés és számviteli szolgáltatások. Az, hogy a mintába nagyrészt mozgás- és látássérült férfiak kerültek (a mintában 8 nő volt) egybeesik a szakirodalomban találtakkal (Ashley & Graf 2018; Bagheri et al. 2015; Ortiz-García & Olaz-Capitán 2019). Az elemzés a kutatócsoport tagjainak dupla kódolása és csoportos megbeszélése során történt, ami növelte nemcsak a kutatás interszubjektív és kommunikatív érvényességét, hanem lehetséges alternatív értelmezések számbavételét is (Kvale 2007). A munkát az NVivo12 szoftver segítette.

Az eredmények három jól elkülönülő stratégiát tártak fel: 1) Egyes vállalkozók a digitális gazdaság előnyeit maximálisan kihasználták (jövedelemszerzés, empowerment, társadalmi

akadályok leküzdése) és nemcsak, hogy alkalmazták, de vállalkozásuk fő profiljává tették a digitális eszközöket, hasznosítva azok innovatív és akadálymentes jellemzőit (IKT-szolgáltatások nyújtása, digitális eszközök forgalmazása, innováció). 2) További vállalkozók, bár inkább hagyományos munkakörülmények közt dolgoztak, hasznosították a digitalizáció előnyeit üzleti vállalkozásukban (online tanulás, szolgáltatások szervezése és marketingje). 3) Egyes vállalkozók vállalkozásuk jellegéből fakadóan nem kívántak újítani, illetve inkább a digitális átalakulás negatív, kontrolláló és korlátozó jellegét emelték ki, melyek leküzdése alapvető nehézségekbe ütközik, és jelentős erőforrásokat igényel tőlük. Összességében a vállalkozók úgy látják, hogy a digitális megoldások lehetőségeket kínálnak az ún. fogyatékosági digitális szakadék áthidalására (Dobransky & Hargittai 2016), azonban a fogyatékosággal élő emberek digitális egyenlőségének elérése (akadálymentesség, IKT-készségek oktatása, technikai-társadalmi normák, infrastruktúra) még várat magára (Yu et al. 2019).

A blessing or a curse? – the role of digitalisation in the lives of entrepreneurs with disabilities

Modern societies are undergoing continuous digital transformations that have a significant impact on the way we work. Research shows that while new types of jobs are emerging, existing jobs and the skills required are changing, and the emergence of artificial intelligence is opening up many new perspectives in the economy (Balliester & Elsheikhi 2018; Dunn 2020; Polyportis & Pahos 2024). However, the impact of these changes on the work of people with disabilities has so far been poorly explored. While they make up 15% of the world's population, they have significantly lower employment rates and higher rates of inactivity and unemployment than non-disabled people (OECD 2022). However, digitalisation has recently led to not only the creation of ableist barriers for jobseekers with disabilities to access employment, but also to making ICT skills and access to the internet prerequisites for work in the labour market and employment services.

In our research, we wanted to explore how digital changes affect a specific group of employees, entrepreneurs with disabilities. Since they occupy a special place in the community of people with disabilities through their self-realization and the many benefits and resources (personal assistance, relational capital, freedom) arising from their business, digitalization is not only a difficulty, but also a source of greater flexibility and autonomy for them (Pichault & McKeown 2019). Our research question focused on how digital transformation affects their labour market situation and work, what limitations and opportunities the change holds for them, and what new solutions support the success of their businesses.

In the research, we worked with qualitative methodology (Cooper & Emory 1995) and a snowball sampling procedure (Silverman 2008). Between 2018 and 2020 and again in 2024, we conducted semi-structured interviews in two stages. A total of 29 entrepreneurs with disabilities participated in the research, the condition for inclusion was that they had been in business for at least 3 years and had employees. Our interviewees' businesses included computer technology, construction, clothing, auto trading, event management and accounting services. The fact that the sample included mostly men with mobility and visual impairments (8 women

in the sample) coincides with what was found in the literature (Ashley & Graf 2018; Bagheri et al. 2015; Ortiz-García & Olaz-Capitán 2019). The analysis was carried out through double coding and group discussion among the members of the research team, which increased not only the intersubjective and communicative validity of the research, but also the consideration of possible alternative interpretations (Kvale 2007). The work was facilitated by NVivo12 software.

The results revealed three distinct strategies: 1) Some entrepreneurs have taken full advantage of the digital economy (generating income, empowerment, overcoming social barriers). They not only applied digital tools, but also made them the main profile of their businesses, exploiting their innovative and barrier-free features (provision of ICT services, distribution of digital tools, innovation). 2) Other entrepreneurs, although working in more traditional working conditions, have benefited from digitalisation in their business (online learning, organisation and marketing of services). 3) Some entrepreneurs, due to the nature of their businesses, did not want to innovate, but rather highlighted the negative, controlling and limiting nature of digital transformation, which is fundamentally difficult and requires significant resources to overcome. Overall, entrepreneurs see digital solutions as opportunities to bridge the digital disability gap (Dobransky & Hargittai 2016), however, digital equality for people with disabilities (accessibility, ICT skills training, technical-social standards, infrastructure) has yet to be achieved (Yu et al. 2019).

A szociológiai dokumentumok vándorlása térben és időben

¹ ELTE Társadalomtudományi Kar

² HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Előadásunkban Bruno Latour (1999) megközelítéséből kiindulva azt elemezzük, hogy a szociológia működésében milyen újabb kihívásokat hoz a digitalizáció, illetve ennek folyamányaként a társadalmi valóság és benne a cselekvők új típusainak egyre bővülő hálózata. Mi történik, amikor a „társadalmi” már nem csupán az emberek közötti kapcsolatokra, hanem a virtuális világ emberi és nem emberi cselekvőinek összetett viszonyrendszerére vonatkozik?

Latour, aki elsősorban a tudományantropológiai és tudományszociológiai kutatásai nyomán vált széles körben ismertté, 1999-es Pandora's Hope című esszéjének egyik tanulmányában egy amazóniai földtani expedíció kutatói tevékenységét elemezte. Azt vizsgálta, hogyan halad egy tudományos kutatás az első elképzeléstől, a tudatlanságtól a bizonyosságig, az „objektív világtól” a „tudásig” (Latour 1999: 30). Tanulmányában bemutatta, hogyan válik a kaotikus és rendezetlen őserdő egyre rendezettebb világgá a szakemberek és tudósok aprólékos munkája által. Ebben a munkafolyamatban a megfelelő módszerek alkalmazása nyomán a talaj- és növénymintákból (referensekből) számok és diagrammok keletkeztek, melyek fokozatosan vesztették el egyedi, sajátos jellegüket és egyre inkább univerzálisakká és összemérhetőkké, dolgokká, jelekké váltak. Az őserdő áthelyeződött a légkondicionált kutatói szobákba, a letisztázott tanulmányokba és cikkekbe. Ez a fajta átalakítási folyamat nem idegen a szociológusok munkájától sem. Amikor pl. survey kutatások készülnek, valójában az egyes válaszadó személyek ugyancsak jelekké, adatokká transzformálódnak, és úgy véljük, hogy reprezentálnak másokat is. Ez a fajta átalakítási folyamat ma már sokkal kiterjedtebb a társadalomtudományok területén, a kvalitatív vizsgálatok anyagai is könnyen válnak „szállíthatóvá”, a digitalizációnak köszönhetően sokkal egyszerűbben szakíthatók el keletkezésük helyétől és idejétől. A kész publikációkon túl az archívumokban őrzött dokumentumok (pl. interjúk, videók, naplók vagy kutatási anyagok) is lehetővé teszik a tőlünk távoli társadalmi helyzetek megismerését, ugyanakkor az értelmezés területén számos nehézség elé állítják a kutatókat és az archivistákat egyaránt. Ahogy a digitalizáció kiszélesedésével mindinkább kiterjed a transzformációk és hálózatok köre, úgy az időben vagy térben tőlünk távol keletkezett dokumentumok felhasználásának és értelmezésének is egyre sokszínűbb formái alakulnak ki, valamint a felhasználók köre is bővül (open science), hiszen ezek az anyagok nem csupán a szakértők számára lesznek elérhetőek (citizen science).

Ugyanakkor Latour megközelítése nyomán arra is érdemes figyelni, hogy maguk a digitalizált anyagok – ahogyan Latour szerint a körülöttünk lévő tárgyak is – a társadalom szerves részeivé válnak, olyan hibridekké, amelyek különböző hálózatok részeként cselekvőkké válva befolyásolják, illetve meghatározzák a társadalom működését. Az 1990-es években talán sokak számára idegennek tűnt, amikor Latour emberi és nem emberi cselekvőkről, hibridekről beszélt (pl. szállodakulcs vagy fekvőrendőr), ma már viszont a mesterséges intelligencia területén tapasztalható változások nyomán talán senki nem kérdőjelezi meg a nem emberi cselekvők társadalmi folyamatokban játszott szerepét. Azt persze ma sem tudjuk, hogy ez pontosan mit is

jelent. Ugyanakkor fontos arra figyelniük, hogy a szociológiai kutatások során létrehozott anyagok a digitalizáció és a módszertani technológiák állandó bővülése nyomán egyre inkább a mindenkori társadalmi világunkat befolyásoló aktorokká lépnek elő.

The migration of sociological documents in space and time

Starting from Bruno Latour's (1999) approach, we will analyse the new challenges that digitalisation and the growing network of social reality and its new types of actors pose for the functioning of sociology. What happens when 'social' no longer refers only to relationships between people, but to the complex set of relationships between human and nonhuman actors in the virtual world?

Latour, best known for his research in the anthropology and sociology of science, analysed the research activities of a geological expedition in the Amazon in an essay published in 1999 in *Pandora's Hope*. He examined how scientific research progresses from the first idea, from ignorance to certainty, from the 'objective world' to 'knowledge' (Latour 1999: 30).

In his study, he showed how a chaotic and disorderly jungle becomes a more orderly world through the painstaking work of experts and scientists. With the right methods, soil and plant samples were turned into numbers and diagrams (references), which gradually lost their individual, specific character and became more and more universal and comparable, things and signs. The ancient forest moved into the air-conditioned research rooms, into studies and articles. This kind of transformation process is not unfamiliar to the work of sociologists: in survey research, for example, individual respondents are also transformed into signs and data and taken to represent others. This kind of transformation process is now much more widespread in the social sciences, and qualitative research materials are also easily 'transportable' and, thanks to digitisation, can be more easily separated from the place and time of their creation.

The documents preserved in archives (e.g. interviews, videos, diaries, or research material) allow us to understand social situations far from our own but also present researchers and archivists with many difficulties of interpretation. The scope of transformations and networks is widening with the expansion of digitisation. The use and interpretation of documents produced far away in time and space are becoming more diverse. The range of people who have access to them is widening, as these materials are no longer available only to experts.

However, following Latour's approach, it is also worth noting that digital materials themselves, as well as the objects around us, become an integral part of society, hybrids that become actors as part of different networks, influencing and determining the functioning of society. In the 1990s, Latour's talk of human and nonhuman actors, of hybrids (such as hotel keys or speed bumps), may have seemed futuristic to many. Yet today, with changes in the field of artificial intelligence, perhaps no one questions the role of nonhuman actors in social processes. Of course, we're still in the dark as to what exactly that role is. However, it is important to note that the materials produced by sociological research are increasingly becoming the actors that influence our social world because of the constant expansion of digitalisation and methodological technologies.

Első szavazók

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

² ELTE Társadalomtudományi Kar

A fiatal szavazókkal foglalkozó szakirodalom az USA-ból indult ki (Maccoby et al. 1954; Campbell et al. 1955; Noguee & Levin 1958). Az 1950-es évek kutatásai arra mutattak rá, hogy a fiatalok és a szüleik politikai gondolkodásában és választási döntésében erős egyetértés mutatkozik. Később olyan politikai generáció jön létre, amelyben jelen van a pártos átrendeződés, vagyis a korábbi kötődések átalakulásával megnyílik az átjárhatóság a pártok között (Abramson 1974; Luskin et al. 1989) és teret hódít a független identifikáció (Seagull 1971), a fiatalok hajlamosabbak elhagyni az addigi pártos kötődésüket.

Az utóbbi néhány évben a közösségi médiára terelődött a figyelem a választójoggal rendelkező fiatalok vizsgálata során (Gherghina & Rusu 2021; Gherghina & Mitru 2023). A skót függetlenségi népszavazáson résztvevőkkel készült interjúkból (Breeze et al. 2023) arra derült fény, hogy a részvételi tapasztalatok hatással voltak a felsőoktatási életútra, a diákok törekedtek politikai szerepek betöltésére.

Az első szavazók identitása semmiképp sem tekinthető lezártnak. A (többségében) leghamarabb 18, legkésőbb 22 éves korban leadott első szavazat inkább csak az első állomása a pártidentitás fejlődésének, amire – ahogy az a nemzetközi irodalomból kitűnik – a politikai szocializációs ágensek közül a család és a barátok mellett egyre inkább a digitalizált világnak, a közösségi médiának van meghatározó jelentősége.

A magyar egyetemisták körében végzett survey vizsgálatban lehetőség nyílt az első szavazók politikai szocializációs hátterének részletesebb elemzésére. Ezekből az adatokból következtetni lehet arra az alapvető kérdésre, hogy miben hasonlít vagy miben különbözik egy választáson résztvevő vagy egy passzív első szavazó? Milyen ágensek játszanak szerepet abban, hogy részt vesznek a voksoláson? Az előadás arra is választ keres, hogy stabil preferenciákkal érkeznek-e az első választó a szavazásra, vagy inkább ad hoc, impulzus alapú döntésekről beszélhetünk, amelyek, hipotézisünk szerint, a második választásra elillannak.

The first voters

The literature on young voters started in the USA (Maccoby et al. 1954; Campbell et al. 1955; Noguee & Levin 1958). Research in the 1950s showed a strong consensus among young people and their parents regarding political thinking and voting decisions. Later on, a political generation emerged in which partisan realignment was present, i.e. the transformation of previous affiliations opened up the interpenetration between parties (Abramson 1974; Luskin et al. 1989) and independent identification (Seagull 1971), with young people more inclined to abandon their former partisan affiliations.

In recent years, attention has been drawn to social media in studying young people with the right to vote (Gherghina & Rusu 2021; Gherghina & Mitru 2023). Interviews with participants

in the Scottish independence referendum (Breeze et al. 2023) revealed that the experience of participation impacted the higher education life path, and students aspired to play political roles.

The identity of the first voters can be considered open. The first vote, cast at the age of 18 at the earliest and 22 at the latest, is rather only the first stage in the development of party identity, for which – as is clear from the international literature – among the political socialization agents, in addition to family and friends, the digitized world and social media are of decisive importance.

In the survey conducted among Hungarian university students, it was possible to analyse the political socialization background of the first voters in more detail. From these data, it is possible to conclude the basic question: How is a participant in an election or a passive first-time voter similar or different? What agents play a role in participating in the voting? The presentation also looks for an answer to whether the first voter comes to the polls with stable preferences or ad hoc decisions. Our hypothesis is that these impulse-based decisions may disappear by the second election.

Szabó Orsolya¹ – Conti, Luisa² – Bernát Anikó¹

Digital – Glocal – Social: Egy tanárokat és a diákokat célzó tanulási környezet a társadalmi befogadás elősegítése érdekében

¹ TÁRKI

² University of Jena

A digitalizáció csökkenti a térbeli távolságot, a digitális tartalmak pedig bárkit és bármikor elérhetnek, elősegítve a transzkulturális, az egész életen át tartó (life-long learning) és az élet minden területét érintő (life-wide learning) tanulási folyamatokat (Conti & Lenehan 2024). A digitalizáció világszerte fontos innovációs lehetőséget kínál az oktatásban, hiszen a tanárok digitális tartalmakat kereshetnek a kompetenciáik fejlesztéséhez, és a mindennapi gyakorlatukban felmerülő kihívásokra adekvát módon válaszolhatnak. A diákok is használhatják ezeket a forrásokat akár a formális, nem formális vagy informális oktatásban, akár önállóan. Ebben a tekintetben lényeges kérdés a diákok és tanárok különböző csoportjai számára előnyös platformok fejlesztése, beleértve a változatos tartalmakat, amelyek relevánsak, vonzóak és könnyen használhatóak. Ez az előadás egy ilyen digitális oktatási platform és tartalmának fejlesztésével foglalkozik a KIDS4ALLL (Key Inclusive Development Strategies for Lifelong Learning, 2019-2024) Horizont 2020 projekt keretében.

A KIDS4ALLL projekt úttörő kezdeményezése a kulturális fordulatot kívánta előmozdítani az oktatásban a tanárok és az ISCED 2-3 szintű tanulók számára különböző kontextusokban egy többnyelvű digitális tanulási környezet kialakításával. Az e-learning platform 14 nyelven érhető el nyilvánosan, közel 100 interaktív tanulási egységet tartalmaz, amelyek az egész életen át tartó és az élet minden területét érintő tanuláshoz nélkülözhetetlen nyolc alapkompenciát fejlesztek, emellett tanulási oktatóvideókat tartalmaz a tanulók számára, valamint képzési oktatóvideókat a tanárok és a pedagógusok számára. Az oktatási megközelítést és a digitális platformot 8 országban, formális, nem formális és informális oktatási környezetben, több mint 700 tanulóval kísérleti jelleggel, egy éven keresztül alkalmazták.

Ez az előadás Conti és Szabó (2024) tanulmánya alapján vizsgálja ezt az innovatív oktatási konstrukciót, és a projektet esettanulmányként felhasználva igyekszik azonosítani a lehetséges sikertényezőket. Felvázolja, hogy mi teszi ígéretesnek az oktatási tervezetet, és bemutatja azokat a tanulási módszereket és koncepciókat, amelyeken alapul. Továbbá reflektál a tervezésre, és javaslatokat tesz a platform és tartalmának fejlesztésére. Végül bemutatja azokat az iránymutatásokat, amelyek a nemzetközi konzorciumot a tartalomfejlesztési fázis során segítették.

Digital – Glocal – Social: A Learning Environment Targeting both Teachers and Students in Order to Promote Social Inclusion

Digitalization diminishes spatial distance and digital content can reach anyone at any time, fostering transcultural life-wide and life-long learning processes (Conti & Lenehan 2024). Digitalization offers an important chance for innovation in education worldwide, as teachers can search for digital contents to develop their competences and respond to the challenges they

face in their day-to-day practices in an adequate way. Students can also use these sources either in formal, non-formal or informal education or independently. A relevant issue in this regard is the development of platforms beneficial to diverse groups of students and teachers including diverse content, which is relevant, appealing and easily usable. This presentation is dedicated to the development of such a digital educational platform and the contents within the Horizon 2020 project KIDS4ALLL (Key Inclusive Development Strategies for Lifelong Learning, 2019-2024).

The groundbreaking initiative of KIDS4ALLL project aimed to promote a cultural turn in education through the development of a multilingual learning environment for teachers and ISCED 2-3 level students in different contexts. The e-learning platform is publicly available in 14 languages, includes nearly 100 interactive learning units that develop the eight core competences essential for life-long and life-wide learning, in addition to learn-to-learn tutorial videos for students and training tutorial videos for teachers and educator. The educational approach and the digital platform were piloted in 8 countries in formal, non-formal and informal educational contexts with over 700 students for one year.

This presentation, based on the paper of Conti and Szabó (2024) explores this innovative educational design and seeks to identify potential success factors using this project as a case study. Outlining what makes its educational design promising, it presents the learning methodologies and concepts upon which it is grounded. Further, it reflects on the design and offers suggestions towards the development of the platform and its contents. Finally, it presents the guidelines informing the international consortium throughout the content development phase.

Szabó Péter¹

Az Egységes Diákfront mögött álló középiskolai tanulók megismerése

¹ *ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola*

A 2022-ben a fővárosi diákok kezdeményezésére (Szabados 2023) megalakuló Egységes Diákfront (EDF) – jelenleg úgy tűnik – a korosztályhoz kötődő témák felkarolásával formálja a közbeszédet, következetesen kiáll a közoktatásban tanuló fiatalok érdekeinek képviselője mellett. Egy ilyen, a diákokat közösségbe szervező törekvés hozzájárulhat hosszabb távon egy közélet iránt érdeklődő csoport formálódásához. Egyrészt ez azért fontos, mert a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 adatai arról tanúskodnak, hogy megnőtt a korosztály politikai érdeklődése (Marián 2022; Szalóki & Kerpel-Fronius 2022), ugyanakkor a 18 év alattiak fele egyáltalán nem foglalkozik a politikával. Másrészt a rendszerváltozást követően felbomló ifjúsági szervezetek helyét nem töltötte be más közösség, így kevesen vesznek részt egy mozgalom vagy szervezet tevékenységében (Bognár & Szabó 2017). Az EDF eleinte az oktatás területén szervezett különféle megmozdulásokat és tiltakozó akciókat, referendumot kezdeményezett, majd annak elutasítását követően civil szervezetekkel közösen lebonyolította az alternatív oktatási népszavazást. A tevékenységformák megválasztását az is igazolja, hogy a civil aktivitással és a tüntetésen való részvétellel (Bíró-Nagy & Szabó 2021) az ifjúság valamivel nagyobb arányban vállalja a bevonódással járó költségeket.

Az EDF szervezeti felépítését elnökségi rendszer jellemzi, a döntéseket a tagok a bázisdemokratikus döntéshozatal elvét követve határozzák meg, működése erősen digitálisplatform-központú. A diákmozgalom a fővárosi csoport mellett ösztönözi vidéki bázisok létrehozását nagyobb városokban. Ezek együttműködése az online térben valósul meg. A megkérdezett diákokat (Kobl & Kerpel-Fronius 2023) egyéni politikai út- és identitáskeresés jellemzi, azonosítható a szülők kettős, támogató és féltő hozzáállása a gyermek mozgalmi szerepvállalásával kapcsolatban. Kiolvasható, hogy hatással van a szervezeti aktivizmus a jövőbeli tervekre, célként jelenik meg a civil szférában való aktív szerepvállalás. Megfogalmazódik a vágy az ország, a közösség segítésére, távol maradva a pártpolitikától. A tagokkal készülő interjúk lehetőséget adnak a diákmozgalomban résztvevő fiatalok közéleti érdeklődésének, politikai szocializációjának és motivációinak megismerésére. A saját kutatási eredményeimre támaszkodó előadás során arra koncentrálok, hogy bemutassam, hogyan írható le az Egységes Diákfront tevékenysége az egymást követő elnökségi ciklusokban? Milyen működés jellemzi az egyes vidéki hálózatokat? Mitől más az EDF, mint az eddig viszonylag gyorsan felbomló diákszervezetek?

Getting to know the secondary school students behind the United Student Front (Egységes Diákfront)

The United Student Front (EDF), formed in 2022 on the initiative of the students of the capital (Szabados 2023). They seem to be shaping the public discourse by taking up issues related to the age group and consistently advocating the interests of young people in public education. Such an effort to organise students into a community can contribute to the longer-term development of a group interested in public life. On the one hand, this is important because data

from the Hungarian Youth Survey 2020 (Magyar Ifjúság Kutatás 2020) show that the political interest of the age group has increased (Marián 2022, Szalóki & Kerpel-Fronius 2022), while half of the under-18-year-olds are not interested in politics at all. On the other hand, youth organisations that were disbanded after the regime change have not been replaced by other communities, thus few people participate in the activities of a movement or an organisation (Bognár & Szabó 2017). The EDF initially organized various demonstrations and protests in the field of education, initiated a referendum, and after its rejection, organised an alternative education referendum together with NGOs. The choice of the forms of action is also justified by the fact that, through civic activism and participation in the demonstration (Bíró-Nagy & Szabó 2021), youth are assuming a slightly higher share of the costs of involvement.

The EDF is organised around a system of presidency where the members are making the decisions by following the principle of grassroots democratic decision-making, and is highly digital platform-centric. The student movement encourages the creation of rural bases in larger cities. They work together in the online space. The students interviewed (Kobl & Kerpel-Fronius 2023) are characterised by an individual search for political paths and identities, and the dual, supportive yet fearful attitude of parents towards the involvement of their children in the movement. It can be seen that organisational activism has an impact on future plans with the aim of becoming active in the civil sphere. A desire to help the country, the community, away from party politics is expressed. Interviews with members provide an opportunity to learn about the public interests, political socialisation and motivations of young people involved in the student movement. In my presentation, based on my own research, I will focus on how to describe the activities of the United Student Front in successive presidencies. What kind of functioning characterises some rural networks? What makes the EDF different from the previously relatively quickly disintegrating student organisations?

Szalkai Dániel¹

Mentális egészség és mesterséges intelligencia kérdései a design oktatásban

¹ *MOME*

A fiatal felnőttkor egy kritikus időszak, hiszen ezekben az években alakul ki az az életvezetési gyakorlat, amely az egyén későbbi működését meghatározza. Az önismeret hiánya és a mentális egészség elhanyagolása ebben a korban szűkülő életteret, traumatikus élethelyzetek jelentkezését okozhatja. A MOME hallgatói egy kurzus erejéig a fiatal felnőtteket érintő pszichoszociális zavarok témáját járták körül. A program kérdése az volt, hogy a hallgatók a design eszközeivel, valamint MI-technológia használatával képesek-e reflektálni az őket érdeklő és érintő jelenségekre.

The issue of mental health and AI in design education

Young adulthood is a critical period because it is during these years that the life management practices shaping one's future are developed. Neglecting self-awareness and mental health at this stage can limit life opportunities and lead to traumatic experiences. MOME students participated in a course exploring psychosocial disorders affecting young adults. The focus of the program was to see if students could use design tools and AI technology to address and reflect on issues that interest and impact them.

Szalma Ivett¹

A reprodukcióval kapcsolatos tudásátadás a digitalizáció korában

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont, MTA TK Lendület Reprodukciós Döntéseket Vizsgáló Kutatócsoport*

Az utóbbi évtizedekben az internet egyre inkább meghatározó szerepet játszik az egészségügyi információk elérésében, különösen olyan érzékeny és személyes témák esetében, mint a fogamzásgátlás és a mesterséges megtermékenyítés (Song et al. 2012). Az emberek gyakran az internetet használják elsődleges információforrásként, mivel az könnyen hozzáférhető és sokféle nézőpontot kínál (Khurana & Bleakley 2015). Korábbi kutatások szerint az interneten elérhető fogamzásgátlási információk mennyisége és minősége jelentősen befolyásolja a felhasználók tudását és választásait (Khurana & Bleakley). Továbbá az interneten elérhető információk nagyon vegyesek: a pontos információk keverednek pontatlan vagy elavult információkkal (Wan et al. 2019).

Ebben a kutatásban azt vizsgáljuk, hogy a reprodukcióval kapcsolatos ismeretek milyen mértékben származnak az internetről, valamint, hogy az információ forrása (iskola, internet, barátok, orvos, szülők, média) hogyan befolyásolja az egyének szubjektív és objektív tudását a témában. A kutatás során egy reprezentatív survey kutatást készítettünk 1500 fős mintán 2024 áprilisában Magyarországon. A survey célja az volt, hogy feltárjuk, honnan származnak az emberek reprodukcióval kapcsolatos ismeretei, és ezek hogyan befolyásolják az egyének szubjektív és objektív tudását a témában.

Az előzetes eredmények alapján a válaszadók jelentős része, több mint egynegyede úgy gondolja, hogy nem rendelkezik elegendő ismerettel a gyermekvállalás, szexuális egészség és fogamzásgátló témakörében. A meddősegi eljárásokkal kapcsolatban ennél is magasabb arányt találtunk. A válaszadók arról számoltak be, hogy az ismeretek megszerzésében jelentős szerepe van az internetnek, különösen a fiatalabb és magasabb iskolai végzettségű csoportok körében. Azok, akik az internetről tájékozódnak, inkább gondolják úgy, hogy elegendő tudással rendelkeznek a reprodukcióval kapcsolatban. Ugyanakkor az objektív tudást mérő változók alapján azt találtuk, hogy alacsonyabb a helyes választ adók aránya, mint azok körében, akik például az iskolákból vagy az orvosoktól tájékozódnak.

A digitalizáció korában az egészségügyi információk elérése soha nem volt ilyen egyszerű, ám ez egyben felelősséget is ró az egészségügyi online hírportálokra és szolgáltatókra, hogy a lehető legpontosabb és leghitelesebb információkat biztosítsák a felhasználók számára. A további kutatások célja lehetne annak feltárása, hogyan lehet javítani az online elérhető egészségügyi információk minőségét, és hogyan lehet támogatni az embereket abban, hogy kritikus szemlélettel válogassák meg az információforrásaikat.

Knowledge transfer related to reproduction in the digital age

In recent decades, the internet has played an increasingly dominant role in accessing health information, especially on sensitive and personal topics such as contraception and artificial insemination (Song et al. 2012). People often use the internet as a primary source of information

because it is easily accessible and offers a wide range of perspectives (Khurana & Bleakley 2015) Previous research has shown that the quantity and quality of contraceptive information available online significantly influences users' knowledge and choices (Khurana & Bleakley). Furthermore, the information available on the internet is very mixed: accurate information is mixed with inaccurate or outdated information (Wan et al. 2019).

In this research, we investigate the extent to which knowledge about contraception is derived from the internet and how the source of information (public education, internet, friends, doctor, parents, media) influences individuals' subjective and objective knowledge on the topic. A representative survey research was conducted on a sample of 1500 people in April 2024 in Hungary. The aim of the survey was to explore where people's knowledge about reproduction comes from and how this influences individuals' subjective and objective knowledge on the subject.

Preliminary results show that a significant proportion of respondents, more than a quarter, think they do not have enough knowledge about childbearing, sexual health and contraception. Even higher rates were found for infertility procedures. Respondents reported that the internet plays a significant role in acquiring knowledge, especially among younger and higher educated groups. Those who get information from the internet are more likely to think that they have sufficient knowledge about reproduction. However, based on variables measuring objective knowledge, we find that the proportion of people who give the correct answer is lower than among those who get their information from, for example, schools or doctors.

In the age of digitalisation, accessing health information has never been easier, but this also places a responsibility on online health news portals and service providers to provide users with the most accurate and authentic information possible. Further research could aim to explore how the quality of health information available online can be improved and how people can be supported to make critical choices about their sources of information.

Szarka Melitta¹

A közéleti szempontból aktív magyar fiatalok jellemzői

¹ *Debreceni Egyetem*

A közéleti aktivitás a demokrácia egyik alapvető fontosságú eleme. Ezért a fiatalok politikai aktivitása a jövőre nézve a demokrácia létkérdését jelentheti. „Ahol kevesen vesznek részt a döntésekben, ott kevés a demokrácia; minél több a részvétel a döntésekben, annál több a demokrácia” (Verba & Nie 1972: 1). Jelen kutatás a nagymintás magyar fiatalokat vizsgáló kutatások eredményeihez, a fiatalokról szerzett ismeretekhez szeretne hozzájárulni. Mindezt úgy, hogy kvalitatív módszerek segítségével tárja fel az egyébként kevésbé aktívnek mondható fiatal korosztályon belül az aktív fiatalok életútját, motivációját a közéleti, politikai aktivitásra, demokráciaértelmezésüket, a hagyományos és unortodoxnak tekinthető aktivitási formák megjelenését esetükben, valamint a politikai nyilvánosság tereinek értelmezését. A kutatás többek között arra keresi a választ, hogy a fiatalok mit gondolnak a közéletéről, politikai aktivitásról, hogyan definiálják ezeket a fogalmakat, illetve önmagukat hogyan definiálják, miként tekintenek magukra? Grasso (2017) elméletéhez kapcsolódva vizsgáljuk a fiatalok életének korai szakaszában megjelenő politikai kontextust, a politika aktuális trendjeit, ahogy az a fiatalokban lecsapódott, például, hogy vannak-e tipikus közéleti események gyerekkorukból, amire emlékeznek, jelentőségteljesnek tartják, esetleg részt vettek rajta?

A kutatás elméleti keretezését a civil társadalom elméletei adják, főként annak minimalista felfogása, emellett Habermas (1971) és Arendt (1998) értelmezése a politikai nyilvánosság terének alakulásáról, és Fraser (1990) fejtegetései a tömegmédiá által megváltozott nyilvánosságról. Emellett az aktivizmussal kapcsolatos elméletek is helyet kapnak, az aktivizmus nemzetközi trendjei, az aktivizmus átalakulása, különös tekintettel az ifjúság politikai aktivitásának változásaira.

A kutatás módszertanát tekintve alapvetően kvalitatív technikák alkalmazására alapul. A kutatási téma és a kutatási kérdések indokolják a puhább adatok szükségességét, a mélyebb információk segítik a politikai aktivitás mögöttes tartalmainak, mintázatainak felismerését. Összesen 4 db fókuszcsoporthoz interjú felvételét tervezzük négy vidéki nagyvároshoz kötődően (Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc), illetve 40 db közéleti szempontból aktív fiatallal készített interjúra kerülne sor 18 és 29 év között.

A kutatás várható eredményei között szerepel a politikailag aktív fiatalság mélyebb megismerése, aktivitásra vonatkozó motivációinak megértése, az épp aktuális politikai kontextus hatásának azonosítása, aktivitásukhoz kapcsolódó öndefiníciójuk feltárása.

Characteristics of young Hungarians active in public life

Public engagement is a crucial element of democracy. Therefore, the political activity of young people can be the lifeblood of democracy in the future. ‘Where there is little participation in decision-making, there is little democracy; the more participation in decision-making, the more democracy’ (Verba & Nie 1972, 1). The present research aims to contribute to the findings of the large sample of Hungarian youth studies and to the knowledge about young people. It does

this by using qualitative methods to explore the life paths of young people, their motivation for public and political activism, their understanding of democracy, the emergence of traditional and unorthodox forms of activism in their case, and their understanding of the spaces of political publicity within an otherwise less active young age group. Among other things, the research seeks answers to the question of what young people think about public life and political activism, how they define these concepts, and how they define themselves, how they view themselves. In relation to Grasso's (2017) theory, we explore the political context in the early stages of young people's lives, current trends in politics as they are reflected in young people, for example, are there typical public events from their childhood that they remember, consider meaningful, or perhaps participated in?

The theoretical framework of the research is provided by theories of civil society, especially its minimalist conception, as well as by Habermas' (1971) and Arendt's (1998) interpretations of the evolution of the political public sphere, and Fraser's (1990) reflections on the public sphere as changed by the mass media. In addition, theories on activism, international trends in activism, and the transformation of activism, with a particular focus on changes in the political activism of youth, are also discussed.

The research methodology is based on the use of essentially qualitative techniques. The research topic and research questions justify the need for softer data, deeper information helps to understand the underlying content and patterns of political activism. In total, we plan to record 4 focus group interviews in four large rural cities (Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc) and 40 interviews with young people between 18 and 29 years old who are active in public life.

The expected results of the research include a deeper understanding of politically active youth, their motivations for activism, the impact of the current political context, and their self-definition related to their activism.

Digitális egyenlőtlenségek

¹ Debreceni Egyetem

² Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság

Az elmúlt évtizedekben bekövetkezett információs és kommunikációs technológiai forradalom olyan sebességgel zajlott le a mindennapokban, hogy nem volt időnk alaposan megvizsgálni az új tudás- és értékrendszert, valamint az új területi-társadalmi környezetet. A jelen kutatás arra összpontosít, hogy bemutassa a kistelepülések információs csatornáit. A kutatás célja, hogy feltérképezze, hogy a kistelepülésen élők honnan és hogyan tájékozódnak.

Az információs társadalom által generált életmódváltozások kettős természetűek: egyrészt kényszerként hatnak, másrészt pedig lehetőségként nyilvánulnak meg a társadalmi csoportokon belül. A vágy a mintakövetésre, a felgyorsult világ működése és az új praktikus használati lehetőségek mind részei ennek az összetett paradigmaváltásnak, amely az egész társadalmi szerkezetet érinti.

A digitális egyenlőtlenségekkel kapcsolatos fogalmi keretek és az online kapcsolódás vagy kapcsolódás hiánya közötti dimenziók kiemelkedő fontosságúak a kutatás szempontjából. Az infokommunikációs eszközök elterjedése mögötti innovációs út, McLuhan globálisfalu-konceptiója és az információs társadalom terjedésének hatása egyaránt fontos tényezők, amelyek befolyásolják a társadalmi egyenlőtlenségeket.

Az innováció értelmezése és elfogadása közötti ellentét, valamint a digitális szakadék fogalmának elemzése az információs társadalom kontextusában szintén kulcsfontosságú. A digitális szakadék nemcsak hozzáférési problémákat vet fel, hanem a használati módokban és a digitális tudás terjesztésében is különbségeket eredményez.

A digitális egyenlőtlenség fogalmát sokféleképpen tárgyalják a tanulmányok, különféle kategóriákban vizsgálva, például faj, nem, életkor, képzettség, jövedelem, lakóhely és fogyatékoság szerint. A digitális szakadék nem csupán hozzáférési, hanem használati különbségeket is magában foglal, és a kibertér formálása kulcskérdés, figyelembe véve a digitális tudás terjesztésének összetettségét.

A kutatás kihívása az, hogy megértsük, hogyan járulnak hozzá a társadalmi-területi szereplők az információs társadalom terjedéséhez, és milyen szerepet játszanak a digitális egyenlőtlenségek kialakulásában. A digitális szakadék kezelése és annak hatása a társadalmi egyenlőtlenségekre továbbra is aktuális téma, és az előző egyenlőtlenségekkel való kapcsolat is kiemelt figyelmet érdemel a XXI. században.

A kutatás további célja, hogy megvizsgálja, az információbirtoklás és használati tudás milyen mértékben képes elősegíteni a társadalmi mobilitást, valamint hogy a digitális szakadék csak kiszélesíti-e a hagyományos egyenlőtlenségeket, vagy teljesen új egyenlőtlenségi rendszert hoz létre az információs társadalomban.

A kutatás célcsoportját a kistelepülésen élők adják. Érdekes már a bevezetőben lehatárolni, hogy a dolgozatban mit értünk majd kistelepülések alatt: a falvakat, azaz a községeket. Az

előadás egyik kitézése, hogy feltárja a különbségeket (amennyiben vannak) a kommunikációs csatornák használatának vonatkozásában város és község között, községek között régiós szinten, községen belül a különböző társadalmi-gazdasági helyzetű csoportok között.

Összességében a kutatás különböző aspektusokat érint a digitális egyenlőtlenségek terén, hangsúlyozva a hozzáférés, használat és kulturális szempontokat, valamint azoknak a társadalmi következményeit.

Digital inequalities

Over the past decades, the revolution in information and communication technology has unfolded at such a rapid pace in everyday life that we have not had time to thoroughly examine the new systems of knowledge and values, as well as the new territorial and social environment. This research focuses on showcasing the information channels in small settlements. The aim of the study is to map out where and how the residents of these small settlements obtain their information.

The lifestyle changes generated by the information society are dual in nature: they act as both a compulsion and an opportunity within social groups. The desire to follow trends, the accelerated pace of the world, and the new practical applications are all parts of this complex paradigm shift that affects the entire social structure.

Conceptual frameworks related to digital inequalities and the dimensions between online connection or lack thereof are of paramount importance to the research. The path of innovation behind the spread of info-communication tools, McLuhan's concept of the global village, and the impact of the spread of the information society are all significant factors influencing social inequalities.

The interpretation and acceptance of innovation, as well as the analysis of the digital divide within the context of the information society, are also crucial. The digital divide raises not only access issues but also differences in usage and the dissemination of digital knowledge.

The concept of digital inequality is discussed in various ways in studies, examining different categories such as race, gender, age, education, income, residence, and disability. The digital divide encompasses not only access differences but also usage differences, and shaping cyberspace is a key issue, considering the complexity of disseminating digital knowledge.

The challenge of the research is to understand how social and territorial actors contribute to the spread of the information society and what role they play in the formation of digital inequalities. Addressing the digital divide and its impact on social inequalities remains a relevant topic, and its relationship with previous inequalities also deserves special attention in the 21st century.

The further aim of the research is to examine the extent to which possession and usage of information can promote social mobility and whether the digital divide only widens traditional inequalities or creates an entirely new system of inequalities in the information society.

The target group of the research is the residents of small settlements. It is worth defining in the introduction what we mean by small settlements: villages, i.e., municipalities. One of the

objectives of the study is to uncover the differences (if any) in the use of communication channels between cities and municipalities, between municipalities at a regional level, and within municipalities among different socio-economic groups.

Overall, the research touches on various aspects of digital inequalities, emphasizing access, usage, and cultural perspectives, as well as their social consequences.

Számel Kata Viola^{1,2}

Az osztályhelyzet hatása a digitális skillekre és viselkedésre. A digitális szakadék megjelenése egy adatdonációs adatbázisban

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatócsoport

² PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

A digitális tér tükrözi az offline térben létező társadalmi egyenlőtlenségeket, de csökkentheti vagy növelheti is azokat. Kutatásunk fókuszja, hogy mennyire határozza meg az osztályhelyzet a digitális skilleket és a digitális viselkedés formáit, valamint hogy miben különböznek az egyes társadalmi osztályokba tartozók digitális viselkedési mintázatai.

A digitális szakadék fogalma a megjelenésekor az internethez és az IKT-eszközökhöz való hozzáférésben mutatkozó egyenlőtlenségekre utalt, de az internet terjedésével párhuzamosan a kutatások egyre inkább az internethasználat módjai és a digitális térben használt skillek közötti eltérésekre fókuszáltak. Mára a szakirodalom jelentős része egyetért abban, hogy a hozzáférés szintjén már nincs nagy egyenlőtlenség, inkább a digitális képességek, viselkedés és a digitális tér előnyeinek kihasználása területén kell vizsgálnunk. Kutatásunkban a hozzáférést, a digitális kompetenciákat, illetve a közösségimédia-használatot vizsgálva azt kívánjuk feltárni, hogy ez valóban így van-e.

Az osztálystruktúra és a digitális szakadék szintjei közötti kapcsolatot saját, adatdonációval készült adatbázisunkon és a 2022-es népszámlálás 10%-os mintáján (közel 1 millió fő) vizsgáltuk. Adatbázisunk 758 fős, és kiemelt előnye, hogy egyszerre rendelkezünk összekapcsolt valós közösségimédia-tevékenység és survey adatokkal, így ismerjük a Facebook-profilok tulajdonosainak szociodemográfiai jellemzőit és osztályhelyzetét. Az adatok anonimizáltak és a kutatást az illetékes bizottság etikailag engedélyezte. A mintánk nem, életkor, végzettség és földrajzi régió szerint reprezentatív a magyar internetfelhasználó populációra. Kutatásunkban az adatdonációs adatbázisból kizárólag Facebook-adatokat használtunk fel.

Az internethasználatot és a digitális jártasság mértékét népszámlálási adatokon, míg a digitális viselkedést Facebook-adatokon elemeztük. Mindkét adatbázis tartalmazta az osztálystruktúra vizsgálatához használt társadalmi-foglalkozási rétegséma létrehozásához szükséges változókat. A sémát aggregált formában, öt osztály elkülönítésével alkalmaztuk. A Facebook-adatokból digitális viselkedést jellemző indikátorokat hoztunk létre, például a lájkok átlagos száma, a barátok számának és a valós kommunikációs hálózat méretének aránya vagy az események és csoportok száma.

Eredményeink szerint Magyarországon még jelentős a digitális szakadék első szintje, és az internethasználat hiánya függ az osztályhelyzettől. A szakképzetlen munkások 23%-a, a mezőgazdasági kisfoglalkoztatók 19%-a, és a szakképzett és betanított munkások 14-15%-a egyáltalán nem használ internetet. A felsőbb osztályokban ez az arány 1-4%. A magasabb iskolai végzettség nagyrészt magyarázza a magas szintű digitális jártasságot. A nem szerepe érdekes: a férfiak nagyobb eséllyel egyáltalán nem használnak internetet vagy magas képességű felhasználók, míg a nők inkább közepes digitális jártassággal rendelkeznek.

Vizsgálatunk rámutat továbbá, hogy az osztályhelyzet hatással van arra, hogy ki milyen közösségimédia-platformot használ, illetve, hogy mikor csatlakozott valamely platformhoz, ám a használók körében a digitális viselkedés mennyiségi indikátorai tekintetében kisebb különbség van a különböző osztályokhoz tartozók között.

The impact of class position on digital skills and behaviour. The emergence of the digital divide in a donation based database

Digital space reflects social inequalities in offline space but can also reduce or increase them. The focus of our research is on the extent to which class position determines digital skills and digital behaviour, and how digital behavioural patterns differ across social classes.

The concept of the digital divide was first conceived to refer to inequalities in access to the internet and ICT tools. With the widespread use of the internet, much of the literature has agreed that access is no longer the primary concern when it comes to digital inequalities, and research is increasingly focusing on digital skills, behaviour and use of the digital space. Our research aims to explore whether this is the case by looking at access, digital literacy and social media use.

We investigated the relationship between class structure and levels of the digital divide on our own donation based database and on a 10% sample (nearly 1 million people) of the 2022 Hungarian census. Our database consists of 758 people and has the particular advantage of having both social media activity and survey data attached, so we know the sociodemographic characteristics and class position of Facebook profile owners. The data is anonymised and the research is ethically approved by the relevant committee. Our sample is representative of the Hungarian internet user population by gender, age, education and geographical region. From the donation database only Facebook data was used in this analysis.

Internet usage and digital literacy were analysed using census data, while digital behaviour was analysed using Facebook data. Both databases contained the variables needed to create the socio-occupational stratification scheme used to study the class structure. The scheme was applied in aggregate form, with five defined classes. From the Facebook data, we created indicators of digital behaviour, such as the average number of likes, the ratio of number of friends and the size of the communication network, or the number of events and groups.

Our results show that there still is a significant divide in internet access in Hungary, and that the lack of internet use depends on class position. 23% of unskilled workers, 19% of small-scale agricultural producers and 14-15% of skilled and semi-skilled workers do not use the internet at all. In the upper classes, this proportion is 1-4%. Higher educational attainment largely explains the high level of digital literacy. The role of gender is interesting: men are more likely not to use the internet at all or to be high-skilled users, while women are more likely to have moderate digital skills.

Our study also shows that class position affects who uses which social media platform and when they joined a platform, but there is little difference between social classes in terms of quantitative indicators of digital behaviour.

Szijártó Zsolt¹ – Szabó-Gödri Rita²

A nyilvánosság digitális struktúraváltása és lokális médiaökoszisztémák. Egy esettanulmány

¹PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

²PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola Kommunikáció Média és Kultúra Doktori Program

A nyilvános kommunikáció kutatásában a klasszikus empirikus vizsgálatok főleg a nemzeti szintre koncentrálnak, a lokális nyilvánosságot az eddigi kutatások meglehetősen elhanyagolták, pedig kulcsfontosságú szerepet játszik a társadalmi kohézió és a demokrácia vonatkozásában.

A lokális nyilvánosság szerkezete Magyarországon az elmúlt időszakban jelentősen megváltozott, ami átalakította a magyar társadalom kommunikációs rendszerét. Az egyik folyamatot centralizációnak, a másikat pedig decentralizációnak nevezhetjük. 2018 végén létrejött a Közép-Európai Sajtó- és Média Alapítvány (KESMA), amely a megyei napilapokat erőteljes központi irányítás alá vonta. Ennek következményeképp a központilag előre elkészített anyagok mellett a korábbinál jóval kevesebb helyi hír, riport, beszámoló jelenhet meg ezeken a felületeken. Ugyanakkor a megyei médiumok, az évtizedek alatt kiépített tudósítói hálózat, a szerkesztőségekben összegyűlt tudásbázis korábban fontos szerepet játszott a térség nyilvánosságának működtetésében. Sok olvasóhoz eljutottak, „közel” voltak az eseményekhez, egy-egy aktuális ügygel kapcsolatban képesek voltak a különböző vélemények árnyalt megjelenítésére, az egyes problémák nyomkövetésére. A nyilvánosság új rendszerében a megyei lapok nem töltik be korábbi funkciójukat, a felmerült vitakérdések, az eltérő álláspontok nem igazán tudnak megjelenni ezeken a felületeken. A folyamat hatással van a lokális újságírásra is, melynek szerepe, funkciója is jelentős átalakulásukon megy keresztül.

A nyilvánosság átalakulásának másik következménye a médiatechnológiák szintjén egy ezzel ellentétes irányú folyamat, amelyet decentralizációnak nevezhetünk. Létrejönnek a szociális médiavilág különböző, meglehetősen fragmentált közönségeket magában foglaló felületei, a különböző médiaplatformok. Szinte felmérhetetlen mennyiségű blog, fórum, Facebook-csoport szerveződött a 2015 utáni időszakban, amelyek témája valamely lokalitás mindennapi életének fontosabb eseményei. Tematikailag nagyon vegyesek, többségben vannak a turisztikai-szabadidős-élményközpontú témákat tárgyaló csoportok, Ugyanakkor léteznek olyan Facebook-csoportok is, amelyek a lokális nyilvánosságban mintegy átvették a korábbi önkormányzati-regionális sajtó szerepét, s teret adnak a közösséget érintő, aktuális problémák bemutatásának, s az álláspontok ütköztetésének.

Jelen előadásban egyetlen, az országos hírekben is gyakran szereplő, a Balaton Kiemelt Üdülőrégióhoz tartozó település kapcsán vizsgáljuk a nyilvánosság digitális struktúraváltását. A helyi médiumok, önkormányzati honlapok tartalomelemzése, a szereplőkkel készített strukturált interjúk segítségével mutatjuk be egy lokális médiaökoszisztéma működés módját a megváltozott mediális-politikai-társadalmi feltételrendszerben.

The digital transformation of the public sphere and local media ecosystems. A case study

In research on public communication, classical empirical studies have mainly focused on the national level, while local public spheres have been rather ignored in previous research, even though they play a key role in the context of social cohesion and democracy.

The structure of the local public sphere in Hungary has changed significantly in recent times, which has transformed the communication system of the local society. At the end of 2018, the Central European Press and Media Foundation (KESMA) was established, bringing county newspapers under strong central control. As a result, in addition to centrally prepared material, much less local news, reports and features can appear on these platforms than before. At the same time, the regional media, the network of correspondents built up over decades, the knowledge base accumulated in the editorial offices used to play an important role in the operation of the region's public sphere. They could reach many readers, they were 'close' to events, they were able to present nuanced opinions on a current issue, they were able to follow up on specific problems. In the new system of public opinion, the regional newspapers are no longer able to fulfil their previous function, and the debates and differences of opinion that have arisen are not really reflected in these publications. The process is also affecting local journalism, whose role and function is undergoing a major transformation.

Another consequence of the transformation of the public sphere at the level of media technologies is a process in the opposite direction, which can be described as decentralisation. Different media platforms are being created, different platforms for different social media, involving different, rather fragmented audiences. An almost immeasurable number of blogs, forums and FB groups have been set up in the post-2015 period, on the subject of major events in the daily life of a locality. Thematically, they are very mixed, with a predominance of groups dealing with tourism, leisure and experience-oriented topics, but there are also FB-groups that have taken over the role of the former municipal-regional press in the local public sphere, providing a space for the presentation of current issues affecting the community and for the exchange of views.

In this presentation, we will examine the digital transformation of the public sphere in a single municipality of the Balaton Region, which is often featured in national news. By means of content analysis of local media and structured interviews with the actors, we present the functioning of a local media ecosystem in the changed media-political-social conditions.

Szilágyi Eszter¹

A részvételi elv érvényesülése a romák bevonásában a szociális településrehabilitációs projektekből

¹ *Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium*

Az előadás a romák aktív részvételének kérdését járja körül azokban a szociális településrehabilitációs projektekből, melyek a 2014–2020 európai uniós tervezési időszakban valósultak meg Magyarországon. A prezentáció alapjául szolgáló kutatás a Városkutatás Kft. bevonásával végzett „Szociális településrehabilitáció eredményességének értékelése” kutatás részeként valósult meg 2021–2022-ben. Előadásunkban arra keressük a választ, hogy a projektek kedvezményezettjei hogyan, milyen bevonási-részvételi technikákkal mobilizálták a fejlesztéssel érintett helyi roma közösséget, és a részvételi elv megléte vagy hiánya miként befolyásolta a fejlesztéspolitikai célok helyi megvalósulását.

Ehhez először kitérünk egy átfogó dokumentumelemzés főbb eredményeire, mely a részvételi alapú fejlesztés- és szakpolitikai irányelvek megjelenését vizsgálta a releváns uniós és hazai stratégiai, programozási dokumentumokban és a szociális településrehabilitációs pályázati felhívásokban. Majd a fejlesztéssel érintett települések teljes körében végzett, online adatgyűjtéshez kapcsolódó kvantitatív elemzés eredményeire támaszkodunk, illetve azokra a következtetésekre, amelyeket a „Szociális településrehabilitáció eredményességének értékelése” részeként elkészült területi esettanulmányokból, a rendelkezésre álló szakértői és fókuszcsoporthoz tartozó interjúkból vonhatunk le.

A kutatás egyik konklúziója az, hogy míg az a szakpolitikai és fejlesztéspolitikai kontextus, mely a szociális településrehabilitációs programokat övezi, komoly hangsúlyt fektet a részvételi elv érvényesítésére a romákat (is) célzó fejlesztésekben, addig a vizsgált szociális településrehabilitációs pályázati felhívásokból már hiányzik az átfogó és deklarált elköteleződés a társadalmi részvételen alapuló fejlesztés és a közösségi tervezés iránt. Továbbmenve, a szociális településrehabilitáció projektjeinek, a merev pályázati feltételrendszer és feszes projektlogika tovább korlátozta a részvételi formák megjelenését a projektekből.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a közösségi/társadalmi részvétel facilitálása csak ritkán és csak részlegesen járt együtt az érintett romák tényleges mobilizálódásával, döntéshozatalba való bevonásával és képessé tételével. A projektek életútjának zömében az „előzetes igényfelmérés – zárt ajtó mögötti, szakértői tervezés – utólagos tájékoztatás” forgatókönyve dominált. A beavatkozási területen élő lakosság, köztük a romák szisztematikus kihagyása például annak megvitatásából, hogy ki részesüljön a projektek elsődleges hasznából, a jobb minőségű lakhatásból, számos konfliktust generált a helyi társadalomban. A szociális településrehabilitációs programok egy jelentős részében a részvétel technikáinak formális használata helyi szinten nem az eredeti esélyegyenlőségi és emancipatorikus célok megvalósulását szolgálta, hanem a részvétel játékszabályainak kiüresítésével és kijátszásával az alávetett helyzetek konzerválásához, legitimációjához járult hozzá. Ahol viszont a részvétel bármilyen formája megvalósult, ha kezdetlegesen és kis léptékben is, ott látványosan növekedett a fejlesztési célok elfogadottsága a romák körében, javult a fejlesztés megfelelő

célzása és helyi igényekhez való igazodása, a beavatkozások eredményeinek fenntarthatósága és társadalmi hasznosulása.

The emergence of the participation principle in the involvement of Roma in the social settlement regeneration programmes

The presentation explores the topic of active participation of Roma people in the social settlement rehabilitation projects that were implemented in Hungary during the 2014–2020 European Union programming period. The research underlying the presentation was conducted as part of the ‘Evaluation of the Effectiveness of Social Settlement Rehabilitation’ research in 2021–2022, executed by the Metropolitan Research Institute and other partners. In our presentation, we seek to answer how, through what participation techniques the beneficiaries of the projects mobilized the local Roma community and how the presence or absence of the participation principle influenced the local implementation of development policy goals.

To do this, we first examine the main results of a comprehensive document analysis, which examined the appearance of participation-based policy guidelines in relevant EU and national strategic, programming documents, and social settlement rehabilitation grant calls. Then we rely on the results of the quantitative analysis related to online data collection conducted across all settlements involved in the development, as well as on the conclusions drawn from the territorial case studies prepared as part of the ‘Evaluation of the Effectiveness of Social Settlement Rehabilitation’ research, based on expert and focus group interviews.

One conclusion of the research is that while the policy context surrounding social settlement rehabilitation programs places a strong emphasis on enforcing the principle of participation in developments targeting Roma communities, the comprehensive and declared commitment to social participation and community planning is already missing from the examined social settlement rehabilitation grant calls. The rigid grant condition system and the tight project logic further limited the appearance of participation forms in the projects.

Overall, we can say that facilitating community/social participation rarely and only partially coincided with the actual mobilization and empowerment of the Roma people and with their involvement in decision-making. Throughout the majority of the project’s lifecycle, the scenario of ‘preliminary needs assessment – expert planning behind closed doors – post-information’ dominated. The systematic exclusion of the population living in the intervention area, including the Roma, from discussions such as who should benefit from the primary outcomes of the projects, namely from better quality housing, generated numerous conflicts within the local society. In a significant portion of social settlement rehabilitation programs, the formal use of participation techniques at the local level did not serve the realization of the original goals of equal opportunities and emancipation but – by emptying and circumventing the rules of participation – rather contributed to the perpetuation and legitimation of subordinate status. However, where any form of participation was implemented, even in a rudimentary and small scale, there was a noticeable increase in the acceptance of development goals among Roma, improvement in the appropriate targeting of development and alignment with local needs, increase in the sustainability of the intervention outcomes and societal utilization.

Sztáray Kézdy Éva¹ – Drjenovszky Zsófia¹

Fókuszcsoportos kutatások a Covid19 járvány után

¹ *KRE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Kommunikációtudományi Intézet Szociológia Tanszék*

A kvalitatív kutatások egyik fő jellemzője, hogy a kutató és a kutatott szorosabb kapcsolatban áll egymással, mint egy kvantitatív felmérésnél vagy még inkább egy másodlagos adatelemzésnél. Módszertanából adódóan egy terepmunka, egy interjú kutatás vagy egy fókuszcsoportos felmérés során személyes interakció feltételezhető a kutató és a kutatási alanya között. Az internet megjelenésével azonban fokozatosan alakult át a módszertan, egy-egy területen alternatív kutatásmódszertani formák jelentek meg, mint pl. a fókuszcsoportos módszertan esetében a telefonos vagy videóhívásos csoportok, vagy éppen az online fókuszcsoport, mely eredetileg a chatben történő beszélgetést jelentette. A virtuális tér berobbanását azonban a Covid19 járvány időszaka idézte valójában elő, alakította át az online fókuszcsoport jelentését és bővítette ki az online térben történő beszélgetés jellegét. Mindezt támogatta a technológiai eszközök változatos (pl.: Ms Teams, Zoom stb.) megjelenése és könnyű elérhetősége.

Előadásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy míg a Covid19 időszaka alatt a kutatók gyakorlatilag kényszerből alkalmazták a fókuszcsoportos kutatásoknál az online teret, a lezárások után az újonnan kialakult gyakorlatok mely elemei és milyen formában épültek be a kutatási gyakorlatba? Mi alapján döntünk ma arról, hogy online vagy offline formában szervezzünk fókuszcsoportot? Milyen előnyei, ill. hátrányai azonosíthatók be egyik vagy másik formának? Milyen vegyes formátumú megoldások léteznek, és mikor célszerű ezeknek a használata?

A fenti kérdéseket három, 2024 tavaszán végzett kutatás tanulságai alapján kívánjuk körbejárni. Az egyik kutatás kizárólag online, a másik kizárólag offline, a harmadik az online és offline forma ötvözésével került lebonyolításra. Célunk bemutatni a kutatási folyamat során felmerült dilemmákat, a felmerülő alternatívákat, és az általunk kívánatosnak talált válaszokat. Eredményeink egyértelműen azt mutatják, hogy a 2020–2022-es időszakban született „kényszermegoldások” ugyan új lehetőségeket teremtettek, azonban nem vették át teljesen az offline kutatási módszer helyét. Számos esetben segítséget jelent az online forma, praktikus megoldásai megkönnyítik mind a szervezés, mind a lebonyolítás, valamint az elemzés lépéseit, azonban alkalmazása jelentősen függ az adott kutatási témától és kutatási kérdésektől.

Focus group research after the Covid-19 epidemic

A main feature of qualitative research is that the researcher and the researched have a closer relationship than in a quantitative survey or in a secondary data analysis. Because of that, a personal interaction between the two parties can be assumed in the course of a field research, interview research, or a focus group survey. However, with the emergence of the Internet, the methodology has gradually transformed, and alternative forms of research methodology have appeared in one area or another, such as: in the case of focus group methodology groups with telephone or video calls, or online focus groups, which originally meant conversations in chat.

However, the explosion of the virtual space was caused by the period of the Covid-19 epidemic, which transformed the meaning of the online focus group and expanded the nature of the conversation in the online space. All this was supported by the diverse appearance and easy availability of technological tools (e.g.: MS Teams, Zoom, etc.).

In our presentation, we are looking for an answer to the question that, while during the period of Covid-19 researchers used the online space for focus group research practically out of necessity, after the closures, which elements of the newly developed practices were incorporated into the research practice and in what form? On what basis do we decide today whether to organize a focus group online or offline? What advantages or disadvantages can be identified for one form or another? What kind of mixed-format solutions exist and when is it appropriate to use them?

We would like to explore the above questions based on the lessons learned from three studies conducted in the spring of 2024. One research was conducted exclusively online, the other exclusively offline, and the third with a combination of online and offline forms. Our goal is to present the dilemmas that emerge during the research process, the alternatives that arose, and the answers that we found desirable. Our results clearly show that the “forced solutions” in the 2020-2022 period created new opportunities but did not take the place of the offline research method. In many cases, the online form is helpful, and its practical solutions facilitate the steps of organization, execution, and analysis, however, its application depends significantly on the specific research topic and research questions.

A fogyatékossgal élő emberek a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerében

¹ ELTE Társadalomtudományi Kar Szociálpolitika Tanszék

Ferge Zsuzsa legfontosabb kutatási kérdése – legyen szó a társadalmi rétegződésről, az iskolarendszerről vagy a jóléti politikáról – mindig az volt, hogy miként alakulnak a társadalmi egyenlőtlenségek. A fogyatékossgal élő emberek helyzete ugyan nem állt kutatói érdeklődésének középpontjában, ám a szegénység, a társadalmi kirekesztődés, a diszkrimináció – Ferge gyakori témái – e társadalmi csoportot fokozottan sújtják. Társadalomtudományi alapvetés, hogy a fogyatékossgal és a szegénység kettős kölcsönhatásban vannak egymással: a szegénység egyszerre lehet oka és következménye a fogyatékossgal. Az alacsony jövedelem, a települési hátrányok, a townsendi értelemben vett depriváció, a társadalomban megszokott tevékenységekből történő kizáródás működésére e csoport sajátos prizmján keresztül új elemzési szempontokat nyerhetünk.

A fogyatékos emberek helyzetével foglalkozó vizsgálatok sokáig a hagyományos, az egyéni hiányosságokra és testi-mentális deficitekre reagáló módszerekből indultak ki a mérési indikátorok kialakításánál: van-e fogyatékossgal, milyen hátrányaik, hiányosságaik korlátozzák őket. A mi érdeklődésünk középpontjában azok az intézményesült társadalmi működésmódok állnak, amelyek gátolják a fogyatékossgal élő személyek szabad sorsválasztását, autonómiáját, sértik emberi méltóságukat és csorbítják emberi jogaik gyakorlását. Előadásunkban egy térbeli és társadalmi egyenlőtlenségekkel terhelt, hátrányos helyzetű térségben empirikus adatokon mutatjuk be a szubjektív egészség és fogyatékossgal konstruálódását. Ferge Zsuzsa öröksége nyomán, a fizikai és társadalmi életesélyek koncepciója keretezi kutatásunkat: mennyi és mennyire egészséges élet adatik meg az embereknek és ezt az életet miként (nem) tehetik minél teljesebbé. A fizikai és társadalmi életesélyeket meghatározó számtalan tényező közül előadásunkban a lakóhely és a szubjektív egészségi állapot dimenzióit igyekszünk megragadni.

Az MTA-C19 kutatás keretében két Nógrád vármegyei településen végeztünk reprezentatív lakossági kérdezést. A két települést adminisztratív adatok alapján, desk research segítségével választottuk ki. Az egyik kisebb lélekszámú és – szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális – szolgáltatásokban szegény, a másik, népesebb és szolgáltatásokban gazdagabb. 2023 novemberében a kérdezés során az ENSZ Washington Group on Disability Statistics munkacsoportjának (ENSZ-WG) validált kérdőívét is adaptáltuk. A kérdőív célja, hogy 25 kérdésen keresztül, 10 testi-mentális funkcióban való akadályozottságot mérjen és ez alapján kísérelje meg meghatározni a fogyatékossgal prevalenciáját. A válaszok alapján négy különböző indikátort képeztünk, amelyek más-más módon, de ugyanazt mérik: hány embert és miként érintenek a hallás, látás, mozgás, kommunikáció, önellátás, fáradékonyság, fájdalomérzet, illetve a kognitív funkciók, azon belül a szorongás és a depresszió dimenzióiban tapasztalt mindennapi akadályok.

Előadásunk során bemutatjuk, hogy a legfrissebb népszámlálási adatokkal összevetve az általunk felvett reprezentatív mintán mekkora a fogyatékossgal élő népesség a két településen, és hogy az egyes adatfelvételi és számítási módszerekkel előállított létszámok és

arányok mögött milyen magyarázó hatásmechanizmusok állhatnak. Eredményeink azt mutatják, hogy a kisebb, rosszabb státusú, alacsonyabb jövedelmű településen, ahol a szolgáltatások elérhetősége és hozzáférhetősége korlátozott, a census adatokhoz és a jobb státusú településhez képest jelentősen magasabb a fogyatékossgal élő népesség aránya és relatív hátránya.

People with disabilities in the context of social inequalities

Zsuzsa Ferge's most important research question, whether on social stratification, the school system or welfare policy, has always been how social inequalities are shaped. While the situation of people with disabilities has not been at the centre of her research interest, poverty, social exclusion and discrimination are a major concern for this social group. It is a basic social science premise that disability and poverty have a bi-directional connection: poverty can be both a cause and a consequence of disability. Low income, spatial disparities, deprivation in the Townsendian sense and exclusion from the activities to which society is accustomed, can be analysed through the specific lens of this group.

For a long time, studies on the situation of people with disabilities have been based on traditional methods of measuring health-related indicators that respond to individual deficits and shortcomings: whether people have a diagnosis, what disadvantages and physical and mental deficits they have. Our focus is on institutionalized social practices that inhibit the free choice and autonomy of people with disabilities, violate their human dignity and diminish their human rights. In this presentation, we will use empirical data to illustrate the construction of subjective health and disability in a spatially and socially unequal and disadvantaged area. Following the legacy of Zsuzsa Ferge, the concept of physical and social life chances frames our research: how much and how healthy life people are allowed to live and how they can (not) make this life as full as possible. Among the myriad factors that determine physical and social life chances, our presentation will try to capture the dimensions of place of residence and subjective health.

As members of the MTA-C19 research group, we conducted representative population surveys in two settlements of Nógrád county. The two settlements were selected on the basis of administrative data using desk research. One is smaller in population and poor in services – social, health, educational, cultural; the other is more populated and richer in services. In November 2023, the survey also adapted the validated questionnaire of the UN Washington Group on Disability Statistics (UN-WG). The questionnaire is designed to measure disability in 10 physical-mental functions through 25 questions and to attempt to determine the prevalence of disability based on these questions. Based on the responses, four different indicators were calculated, which measure the same thing in different ways: how many people are disabled and how they are affected by everyday barriers in the dimensions of hearing, vision, movement, communication, self-care, fatigue, pain, and cognitive functions, including anxiety and depression.

In this presentation, we will show how the population with disabilities in the two settlements compares with the latest census data, and the explanatory mechanisms behind the numbers and proportions. Our results show that the smaller, lower-status, lower-income settlement, where the availability and accessibility of services are limited, has a significantly higher proportion of disabled population and relative disadvantage compared to the census data and the higher-status settlement.

Tegzes Nóra^{1,2}

Pali atya imádkozik az üres templomban – gyermekrajzok és digitális vallásgyakorlási formák

¹ ELTE Bölcsészettudományi Kar (doktorvárományos)

² ELTE Társadalomtudományi Kar (mesterszakos hallgató)

Az online mise alatt le kell térdelni? Kell a lappal együtt énekelni vagy elég magunkban? A kijárási tilalom során számos hasonló kérdést kellett megválaszolni a hívőknek. A járvány különböző hullámai más-más hatást gyakoroltak az emberekre. 2020. március 22-től a nyilvános szentmiséket a katolikus hívők nem látogathatták személyesen, a vallásgyakorlás során előtérbe kerültek a digitális eszközök. Ebben az időszakban a családok közös vallásgyakorlatának vizsgálatát tűzte ki célul a 2021-ben megpályázott Új Nemzeti Kiválósági Program keretein belül végzett kutatásom. A pályázat részeként egy fővárosi rajzversenyt is szerveztünk, melynek gyümölcse 70 darab, különböző katolikus oktatási intézményből érkezett rajz lett. Ezen képek képezik a kutatási anyagot. A cél az volt, hogy a gyermekek perspektíváján keresztül láthassuk a családjuk körében megélt vallási élményeiket.

A rajzok fővárosi otthonokba kalauzolnak minket, és megörökítik a gyermekek benyomásait a közös imádkozásról, részvételről, egyházi ünnepekről. A képeken keresztül szerepek, családi dinamikák, és a vallással összefüggésben elsajátított szimbólum- és gondolatrendszerek válnak láthatóvá. Választ kapunk arra, hogy a rajzverseny felhívásában szereplő kérdésből mi ragadta meg a gyermekek figyelmét, és ezt hogyan illesztik egy eseménysorba.

A rajzok többségéről elmondható, hogy két teret figyelhetünk meg egyszerre. Az egyik az alkotó saját oldala, ahol a vallásgyakorlás valamilyen formában történik egyedül vagy a család körében. A másik a különböző multimédiás eszközök képernyőin látható szertartás tere. A rajzok többségén az is látható, ahogy a családok nem csak a képernyő előtt ülve követik a misét, de le is térdelnek, fogják egymás kezét, vagy felállnak a kanapéról, székekről.

A pályaművek elemzéséhez a tematikus analízist alkalmazom, továbbá fejlődépszichológiai, illetve narratív pszichológiai és szociológiai eszközöket is. Az elemzés legkisebb egysége a rajzon látható, lényegileg egybetartozó elemek, melyek lehetnek tárgyak, szimbólumok és személyek.

Az önmagukban vett vizsgálat során Erwin Panofsky ikonológiai módszerét alapul véve három szinten vizsgálom a képeket. Az első szint az elsődleges értelmezéshez a képen látható elemek vizsgálata a következők alapján:

- a kép komponálása,
- a képen látható elemek egymáshoz viszonyított szerkezete, térhasználat, szimmetriája,
- vonalak, színek és fények megjelenítése.

A második szint a szocializáció során elsajátított tartalmak metaforákon és szimbólumokon keresztül megnyilvánuló hatását vizsgálja. Az utolsó szint a belső jelentéseket tárja föl, az egyén által létrehozott saját narratívákat.

A rajzok mellett irányadóak a címek is; ezeken keresztül a gyermekek saját munkájukat összegezve kifejezik annak lényegét. Az elemzés eredményeként azokat a narratívákat ismerhetjük meg, melyeket az alkotók a rajzokon keresztül közvetítenek.

Father Pali praying in the empty church – children's drawings and digital forms of religious practice

Do I have to kneel during the online mass? Should we sing along with the laptop or is it enough to sing to ourselves? During the curfew, believers had to answer many similar questions. The various waves of the pandemic had different effects on people. From 2020 March 22 Catholic believers could not attend public masses in person, therefore digital tools became more important in religious practice.

In 2021, I applied for National Excellence Program (ÚNKP – Új Nemzeti Kiválósági Program) with a research aimed to examine the communal religious practices of families.

As part of the program, we also organized a drawing competition in Budapest. The result was 70 drawings from various Catholic educational institutions which became the research material. The goal was to see through the children's perspectives their experiences related to the religion lived within their families.

The drawings guide us into the homes of Budapest and capture the children's impressions of communal praying, participation, and celebrations of the Church. Through the images, the roles, the family dynamics, and the symbol and thought systems acquired in connection with religion become visible. We get answers to what caught the children's attention from the question in the drawing competition call and how they incorporate this into a series of events.

Most of the drawings depict two spaces simultaneously. One is the creator's own side, where religious practice occurs in some form, either alone or with family. The other is the space of the ceremony visible on the screens of various multimedia devices. In most drawings, it is also visible how families not only sit in front of the screen following the mass but also kneel, hold hands, or stand up from the couch or chairs.

For analysing the works, I apply thematic analysis, as well as developmental psychology, narrative psychology, and sociological tools. The smallest unit of analysis is the essentially cohesive elements seen in the drawing, which can be objects, symbols, and persons.

When examining the images on their own, I use Erwin Panofsky's iconological method, analysing them on three levels. The first level, for primary interpretation, involves examining the elements visible in the image based on:

- the composition of the image,
- the structure of the elements in the image in relation to each other, spatial use, symmetry,
- the representation of lines, colours, and lights.

The second level examines the impact of contents acquired during socialization manifesting through metaphors and symbols. The final level reveals internal meanings, the individual narratives created by the creator.

Besides the drawings, the titles are also guiding; through them, the children summarize their work, expressing its essence. As a result of the analysis, we get to know the narratives that the creators convey through their drawings.

Tomka Zsófia¹ – Bernát Anikó¹

Kockázati tényezők és megküzdési stratégiák: A magyarországi ukrán menekültek életkörülményeinek felmérése

¹ *TÁRKI*

A cikk megírásának időpontjában körülbelül 60 000 ukrain menekült tartózkodik Magyarországon a UNHCR adatai szerint. Kutatásunk célja az, hogy feltárjuk azokat az egyéni és háztartási szintű tényezőket, amelyek a menekültek esetében növelik az egyéni kockázatokat és megnehezítik a sikeres megküzdési stratégiák alkalmazását, annak érdekében, hogy hozzájáruljunk célzott és hatékony szakpolitikák és támogatási mechanizmusok kialakításához.

A kutatás számos háttértényező hatását vizsgálja, beleértve a társadalmi-gazdasági és egészségügyi körülményeket, a jogi státuszt, az etnikai hovatartozást, a nyelvi háttérrel, az Ukrajnán belüli lakóhelyet, valamint az iskolai végzettséget és munkatapasztalatokat. Ezen tényezők befolyásolhatják a menekültek által Magyarországon kialakított életminőséget és az új életükben való eligazodás érdekében alkalmazott megküzdési stratégiákat, úgymint a foglalkozási státuszt, a szociális juttatásoktól való függést, a jövedelemszintet, a lakhatás típusát (magán- vagy közösségi szállás), a segélyekhez való hozzáférést, valamint az egészségüghöz és az oktatáshoz való hozzáférést.

Kutatásunk a UNHCR 2023 nyarán végzett magyarországi felmérésére (Multi-Sector Needs Assessment) támaszkodik, vegyes módszertani megközelítést alkalmazva, amely egy kérdőívből (700 menekült háztartás és 1500 magánszemély megkérdezésével) és 15 fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetésből áll. Bár a felmérés mintája célzott és statisztikailag nem reprezentatív, mégis áttekintést nyújt a magyarországi ukrán menekültek helyzetéről. A fókuszcsoporthoz tartozó eredményei továbbá mélyebb betekintést nyújtanak a védelem, az életkörülmények és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés mechanizmusai és hiányosságai. A terepmunka és a fókuszcsoporthoz tartozó koordinálását, valamint az elemzést a szerzők végezték a UNHCR megbízásából.

Előzetes eredményeink azt mutatják, hogy a menekültek számára az elsődleges problémás terület a nyelvi akadályok, az egészségügyi ellátáshoz, az oktatáshoz és az információkhoz való hozzáférés. A roma és ukrán menekültek különösen nagy valószínűséggel tapasztalnak hiányosságokat a hozzáférés terén a magyar anyanyelvű ukrain menekültekhez képest. A romák a negatív/káros megküzdési stratégiák tekintetében is veszélyeztetettebbek.

Risk factors and coping strategies: Assessing the living conditions of Ukrainian refugees in Hungary

At the time of writing, there are approximately 60,000 refugees from Ukraine residing in Hungary, according to UNHCR. Our research aims to explore the individual and household-level factors that increase individual risks and make it more difficult to employ successful coping strategies in the face of forced displacement from their war-torn homeland in order to contribute to more targeted and effective policies and support mechanisms.

The research explores the impact of a range of background factors, including socioeconomic, legal and health status, ethnicity, language, oblast of origin, and prior education, training, and work experiences. These factors can influence the quality of life that refugees are able to establish in Hungary and coping strategies they adopted to navigate their new lives, which encompass employment status and security, reliance on social benefits, income levels, housing type (private or collective), access to aid, and healthcare and education services.

Our research draws upon UNHCR's Multi-Sector Needs Assessment (MSNA) of Hungary, employing a mixed methods approach consisting of a survey (of 700 refugee households and 1500 individuals) and 15 focus group discussions, carried out in the summer of 2023. While the survey sample is purposive and not statistically representative, it provides indicative insights into the situation of Ukrainian refugees in Hungary. In addition, the focus group results provide deeper insights into the mechanisms and gaps in protection, living conditions, and access to services. The coordination of the fieldwork and focus groups, as well as the analysis, were carried out by the authors, on behalf of UNHCR.

The preliminary findings indicate that the primary problem area for refugees is the language barrier, access to healthcare, as well as access to education and information. Ethnic Roma and ethnic Ukrainian persons are especially at risk of experiencing gaps in access compared to ethnic Hungarian refugees. Roma are also more vulnerable when it comes to harmful coping strategies.

Torbó Annamária¹

A társadalmi befogadás diskurzusai és ellendiskurzusai A kis habléány című Disney-film példáján keresztül

¹ *PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék*

A digitális nyilvánosság végtelen számú lehetőséget kínál arra, hogy a közönség tagjai hangot adjanak a különböző médiatartalmakkal kapcsolatos véleményüknek. Fokozottan megfigyelhető mindez azon tartalmak esetében, amelyek valamilyen tágabb társadalmi vita kontextusában is értelmezhetők. E folyamat részeként a társadalmi befogadás diskurzusai és ellendiskurzusai soha nem látott mértékben jelennek meg a közösségi média platformjain, ami alól a populáris kultúra alkotásai sem kivételek. Az elmúlt években rengeteg olyan esetet láthattunk, amikor a népszerű történetek adaptációiban vagy folytatásaiban megváltoztatták a főszereplők valamilyen karakterjegyét. A módosítások legtöbbször a bőrszín érintették, lehetőséget biztosítva a faji, etnikai kisebbségek korábbiaknál változatosabb reprezentációjára. Példaként említhetjük a Netflix régenskorban játszódó sorozatát, A Bridgerton családot, melyben a színészbőrűek a társadalmi elit fontos részeként jelennek meg, ráadásul a történelemből ismert Sarolta királyné szerepét is egy afroamerikai színésznőre bízta.

A legnagyobb visszhangot azonban kétségkívül a Disney klasszikus meséjének, A kis habléány az élőszereplős filmváltozata kapta, mely 2023 májusában került a mozikba. Az eredetileg fehérbőrű, vörös hajú Arielt megformáló, színészbőrű Halle Bailey igencsak a kritikák kereszttüzebe került, ahogyan a film is sok negatív visszajelzést kapott, ami jelentős részben a szereplőválogatásra vezethető vissza. Az inkluzív castingnak is nevezett jelenség tisztességes és egyenlő hozzáférést biztosít a különböző nemű, fajú, etnikumú, korú, képességű és szexuális irányultságú emberek számára a színészi szerepek sokszínűségének erősítése érdekében.

Milyen reprezentációs politikákat fedezhetünk fel a Disney A kis habléány című élőszereplős filmjének esetében, és milyen beszédmódok jelennek meg a közönség befogadásával összefüggő diskurzusokban? Reprezentációs politikák alatt azokat a törekvéseket és stratégiákat értem, melyeket a készítő a különböző társadalmi csoportok ábrázolásakor igyekeznek érvényre juttatni. Mivel a fikciós világok a valóság analógiájaként is felfoghatók, a közönségnek lehetősége nyílik arra, hogy a faji, etnikai kisebbségek helyzetére a populáris kultúra fogyasztásán és befogadásán keresztül reflektáljon.

A kis habléány című filmmel kapcsolatos közösségi média kommenteket a tartalom- és diskurzuselemzés módszerével vizsgáltam. A diskurzuselemzés során mindig szövegeket elemzünk, amelyekből a társadalmi nyilvánosság különböző szintjei is szerveződnek, mint amilyen a politikai szféra vagy a kulturális közélet. Jelen diskurzuselemzés rávilágít arra, hogy mennyire szerteágazó szempontok aktiválódnak akkor, amikor belépünk egy kulturális-közéleti vitába. A közönség egy részének alapvetően nem azzal van problémája, hogy egy színészbőrű szereplővel kellene azonosulnia, hanem azzal, hogy egy népszerű univerzum jól ismert hőségnek egyszer csak megváltozik valamilyen alapvető karakterjegye. Erre utalnak az olyan beazonosított beszédmódok, mint az „eredeti kánont védő” beszédmód, amely sokaknál a gondtalan gyermekkorhoz kapcsolódik. A másik oldalon ugyanakkor hangsúlyosan

megjelenik „az identifikációs lehetőségek kibővítése”, ami a közönség diverzitásával függ össze és a társadalmi befogadás szükségességét hangsúlyozza. Előadásomban további beszédmódokat is beazonosítok, bemutatom a hozzájuk kapcsolódó érvelési stratégiákat és a diskurzust átszövő legfontosabb fogalmakat.

Mint az elemzésem rámutat, az identitás és az identitással kapcsolatban megjelenő kérdések központi jelentőségűek napjainkban. A kutatás középpontjában álló gyakorlatok az egyes beszédmódoktól függően hozzájárulhatnak a közönség identifikációs lehetőségeinek bővítéséhez vagy elidegenítéséhez. A popkulturális tartalmak befogadásával összefüggő diskurzusok vizsgálata fontos szerepet játszhat a kortárs társadalmi folyamatok megértésében.

Discourses and counter-discourses of social inclusion through the live-action adaptation of *The Little Mermaid*

The digital public sphere offers endless opportunities for members of the public to voice their opinions on different media content. As part of this process, discourses and counter-discourses of social inclusion are emerging on social media platforms on an unprecedented scale, and popular culture is no exception. In recent years, there have been many cases of adaptations or sequels of popular fiction that have changed some character traits of the main characters. Most of the time, the changes have been made to skin colour, providing an opportunity for a more diverse representation of racial and ethnic minorities than before.

It is without a doubt Disney’s classic tale, the live-action adaptation of *The Little Mermaid* which received the biggest response. Halle Bailey, an actress of colour who played the originally white-haired, red-headed Ariel, has come under a lot of criticism, as has the film, much of it due to casting. The phenomenon, also known as inclusive casting, ensures fair and equal access to people of different gender, race, ethnicity, age, ability and sexual orientation to enhance diversity in the cast.

What kind of representational politics can we discover in the case of Disney’s live-action film *The Little Mermaid* and which ways of speaking appear in the discourses related to audience reception? By representational politics, I mean the strategies that the filmmakers try to impose when portraying different social groups. Since fictional worlds can be understood as analogies of reality, members of the audience have the opportunity to reflect on the situation of racial and ethnic minorities through the reception of popular culture.

I examined social media comments on *The Little Mermaid* using content and discourse analysis. The analysis highlights how diverse aspects are activated when we enter a cultural-public debate. A part of the audience has a fundamental problem not with the fact that they are supposed to identify with a character of colour, but with the fact that a well-known hero of a popular universe suddenly changes some fundamental character traits. This is indicated by identified ways of speaking such as ‘defending the original canon,’ which for many is associated with a carefree childhood. On the other hand, there is also a strong emphasis on ‘widening the scope for identification,’ which is linked to the diversity of the audience and emphasises the need for social inclusion. In my presentation, I will also identify further

discourses, present the argumentation strategies associated with them and the key concepts that permeate the discourse.

As my analysis shows, identity and the issues that arise in relation to identity are of central importance today. The practices that are the focus of this research may contribute to the expansion or alienation of the audience's possibilities for identification, depending on the ways of speaking. The study of discourses related to the reception of pop cultural content can play an important role in understanding contemporary social processes.

Tóth Krisztina¹

Anyaság és influenszerkedés a digitális térben: a magyar momfluencerek szociológiai elemzése

¹ *független kutató*

Kutatásomban az ún. „momfluencer” jelenség magyarországi megjelenési formáival foglalkoztam. Kutatásomban megvizsgáltam, hogy a digitális térben, azon belül is egy konkrét közösségimédia-platfomon, az Instagramon hogyan konstruálódik az anyaság a mom influencerek profiljain keresztül a fogyasztói társadalom neoliberais keretrendszerében, és hogy milyen más ideológiák (feminista neoliberalizmus, market feminism) befolyásolják az influenszerek énreprezentációit. Vizsgáltam, hogy a mediatizált környezetben hogyan jelennek meg a magyar genderrezsím sajátosságai, amely rezsímet például Fodor (2022) „carefare” rezsímnak hív. A közösségi média genderszemponitú vizsgálatából tudjuk már, hogy az EU-ban a közösségi média használata magasabb a nők körében és a nemek alapján a platformok ajánló funkciói eltérő tartalmakat kínálnak, aminek értelmében a közösségi média megerősíti, felerősíti a nemi sztereotípiákat (Park et al. 2023). A kutatás arra a kérdésre kereste a választ, hogy a nők szülést követő munkavállalása és a családi életben betöltött gondoskodó szerepük hogyan jelenik meg az online térben a magyar momfluencerek által. Ennek nyomán a fő kutatási kérdésem a következő volt: Hogyan írható le a tartalomkészítói oldal perspektívájából a mom influenszerek magyar mezője, és megjelennek-e a magyar genderrezsím sajátosságai a mezőben? A téma feldolgozását több kutatási alkérdés is segítette, ezek lényegi elemei a következők voltak: kik azok a mom influenszerek, mi ez a jelenségkör Magyarországon, lehet-e tipizálni ezen profilokat, milyen ideológiák azonosíthatók be az influenszerek tevékenysége nyomán, milyen családi étellel kapcsolatos értékeket és milyen női, anyai mintákat közvetítenek, hogyan vesznek részt a fogyasztói társadalomban (reklámozás témaköre) az influenszerek az online tevékenységük nyomán.

A kutatás tartalomelemzéssel és interjúkkal tárta fel a témát. A téma feltárásához így megvizsgáltam, hogy a digitális térben a magyar mominfluenszer-mezőre mik jellemzőek a posztolt tartalmak témáját, az influenszerek foglalkozásait, vállalkozásait, gyermekeik megjelenítését tekintve, és hogyan mutatják be saját anyaságukat, azt milyen módon ábrázolják. Mindezt közel 100 Instagram-profil egy évnyi posztjának átnézésével tettem meg. Munkám során behatároltam a magyar mominfluenszer-mezőt, tipizáltam annak belső struktúráját, és azonosítottam a magyar genderrezsím sajátosságaira vonatkozó elemeket ezen influenszerek Instagramon történő tartalommesosztásai nyomán. Kutatásom szerint a legmarkánsabb különbség az egyes profilok tartalommesosztásaiban az volt, hogy mennyire ábrázolták saját életüket idealizálnak, már-már „tökéletesnek”, ahol a legtöbb tartalommesosztás szép, kellemes környezetben, modellszerű önábrázolással valósult meg, vagy mennyire jelenítették meg az anyai lét nehézségeit, árnyoldalait, a hétköznapok élethűbb „tökéletlenségeit”. Ennek nyomán a kutatás fontos eredménye, hogy a vizsgált jelenségek mentén két eltérő kategóriát állapítottam meg, amelyeket röviden alternatív (AP) és tökéletes (TP) profil névvel illetem, utalva arra, hogy az anyaságot milyen módon ábrázolják, jelenítik meg az online térben. A mező pontosabb megismerése végett két influenszerrel készítettem interjút, amelyek nyomán sikerült a bináris besorolásnál még árnyaltabb képet szerezni a magyar mominfluenszer-mezőről.

Motherhood and influencers' activities in the digital space: a sociological analysis of the Hungarian momfluencers

In my research I analysed the Hungarian manifestations of the so-called 'momfluencer' phenomenon in the digital space on a specific social media platform, Instagram. In my research, I examined how motherhood is constructed, through the profiles of momfluencers in the neoliberal framework of consumer society and how other ideologies (feminist neoliberalism, market feminism) influence the self-representations of influencers. I examined how the characteristics of the Hungarian gender regime, which Fodor (2022), for example, calls the 'carefare' regime, are manifested in the mediatised environment. We already know from gender studies of social media that social media use in the EU is higher among women and that the platforms' recommender functions offer different content based on gender, whereby social media reinforce and amplify gender stereotypes (Park et al. 2023). My research sought to answer the question of how women's post-partum employment and their caring role in family life are represented in the online space by Hungarian momfluencers. Therefore my main research question was: How can the Hungarian momfluencer field be described from the perspective of the content creators, and do the characteristics of the Hungarian gender regime appear when examining the field? Several research sub-questions helped me to work on the topic, e.g.: who are the momfluencers, what is this phenomenon in Hungary, can these profiles be typified, what ideologies can be identified through the influencers' activities, what values related to family life and what female, maternal patterns are they conveying, how do the influencers participate in consumer society (advertising) through their online activities. The research explored the topic through content analysis and interviews. To explore the topic, I investigated the characteristics of the Hungarian mom influencer field in the digital space in terms of the subject matter of the posted content, the influencers' professions, businesses, the representation of their children and how they portray their own motherhood. I did this by looking through a year's worth of posts from nearly 100 Instagram profiles. In the course of my work, I delineated the Hungarian mom influencer field, typified its internal structure and identified elements of the Hungarian gender regime specificity based on the content shares of these influencers on Instagram. According to my research, the most striking difference in the content shares of each profile was the extent to which they portrayed their own lives as idealized, almost 'perfect,' where most content shares were in a beautiful, pleasant environment, with model-like self-portrayal, or the extent to which they portrayed the difficulties of motherhood, the more realistic 'imperfections' of everyday life. Following this, an important result of the research is that I have identified two different categories along the phenomena studied, which I have briefly called alternative (AP) and perfect (TP) profiles, referring to the way in which motherhood is represented and portrayed in the online space. In order to get a more precise understanding of the field, I interviewed two influencers, which allowed me to get a more nuanced picture of the Hungarian mom influencer field than the binary classification.

Tókécs Gyöngyvér Erika¹

A romániai magyar egyetemi hallgatók digitális többnyelvűségének vizsgálata

¹ *Sapientia EMTE, Kolozsvár*

Elméleti háttér

Az előadás egy tudáshézagot kíván kiegészíteni, és bővíteni a tudást a kelet-európai nyelvi kisebbségek digitális többnyelvű gyakorlatának jellemzőiről (Kelly-Holmes 2019; Soria et al. 2016; Leppänen & Peuronen 2012). A bemutató a fiatalokra összpontosít, és azt kívánja igazolni, hogy a digitális tér egyedülálló teret biztosít a többnyelvűség számára, ezáltal csökkentve a kutatások által azonosított digitális nyelvi szakadékot (Bíró 2018; Leppänen et al. 2017; Lee 2017; Lissitsa & Chachashvili 2014). A digitális tér nyitottsága és mindennapi életbe való beágyazódása alakítja a fiatalok digitális nyelvi gyakorlatait (Maly & Blommaert 2019; Barton & Lee 2013). Annak ellenére, hogy a valós életbeli helyzetekben hátrányban vannak (D’Haenens et al. 2007), a nyelvi kisebbségekhez tartozó fiatalok nyelvi repertoárjukat online környezetben könnyebben kihasználhatják (Bíró 2019). A kisebbségi nyelvű online tartalmak és a közösségi médiainterakciók növekedése elősegítette az innovatív digitális többnyelvű gyakorlatok megjelenését a fiatalok körében (Duek & Nilsberth 2022; Han 2021; McMonagle 2019; Androutsopoulos 2013).

Kutatási kérdések

Az előadás a romániai magyar kisebbséghez tartozó egyetemi hallgatók digitális többnyelvűségi gyakorlatát vizsgálja. Követjük, hogy a helyi szociolingvisztikai kontextus és a digitális terek többnyelvűsége hogyan befolyásolja nyelvi gyakorlatait, a következőkre összpontosítva:

RQ1. A digitális eszközök és online platformok működtetésének preferált nyelvei.

RQ2. Többnyelvű gyakorlatok a digitális tevékenységekben, mint például az információgyűjtés, a tudományos munka, a társas kapcsolatok és a szórakozás. A nyelvválasztást motiváló tényezőket is vizsgáltuk.

RQ3. A nyelvi készségek és attitűdök hatása a digitális nyelvi gyakorlatokra.

Módszertan

A jelen előadás alapját képező kutatás vegyes módszertant alkalmazott. Az adatokat két hullámban (2023, 2024) gyűjtöttük többnyelvű (19–25 éves) társadalomtudományi hallgatók körében. 2023 májusában 26 félig strukturált interjút készítettünk a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) hallgatóival. 2024 februárjában-márciusában utófelmérést végeztünk (n=110 érvényes válasz) az EMTE és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) hallgatóival. A hallgatók önkéntesen töltöttek ki egy online kérdőívet (Google Forms) az órák előtt, a válaszadók száma 53 (EMTE) és 57 (BBTE) fő volt. Minden adatot kódoltunk az anonimitás biztosítása érdekében.

Főbb megállapítások

RQ1. A romániai magyar hallgatók túlnyomórészt a magyar nyelvet, majd az angolt használták digitális eszközeik és a különböző online platformok működtetésére.

RQ2. A romániai magyar hallgatók digitális tevékenységeik során túlnyomórészt a magyar nyelvet használták, ezt követi az angol, majd a román. Ez a magyar és az angol nyelv esetében mind a nyelvi biztonságra, mind a tartalom elérhetőségére utal. A román nyelv használata az online tevékenységek során ritkábban fordult elő, ugyanis kizárólag román nyelvű online szolgáltatásokat ritkábban vettek igénybe.

RQ3. A román és angol nyelvtudás a magyar hallgatók körében összefüggésbe hozható az ezeken a nyelveken végzett online tevékenységek számával. A magyar nyelvhez való erősebb ragaszkodás összefüggött a magyar és angol nyelven végzett online tevékenységek nagyobb számával, ugyanakkor nem befolyásolta a román nyelvnek az online tevékenységekben való alkalmazását.

Nem volt szignifikáns különbség az EMTE és a BBTE hallgatóinak digitális nyelvi gyakorlatai között, kivéve, hogy a BBTE-s hallgatók több ePénzügyi tevékenységet folytattak románul, amely a két csoport szociogazdasági különbségeivel hozható összefüggésbe.

Exploring digital multilingualism of Hungarian university students in Romania

Theoretical background

This presentation examines a knowledge gap: the digital multilingual practices of linguistic minorities in Eastern Europe (Kelly-Holmes 2019; Soria et al. 2016; Leppänen & Peuronen 2012). Focusing on young people, this presentation aims to demonstrate that digital space provides a unique space for multilingualism, thereby reducing the digital language divide identified by research (Bíró 2018; Leppänen et al. 2017; Lee 2017; Lissitsa & Chachashvili 2014). The openness and integration of the digital space into everyday life shapes the digital language practices of young people (Maly & Blommaert 2019; Barnes & Lee 2013). Despite being at a disadvantage in real-life interactions (D’Haenens et al. 2007), young people from linguistic minorities are able to make use of their linguistic repertoires online. The growth of minority language content online and social media interactions has facilitated the emergence of innovative digital multilingual practices among youth (Duek & Nilsberth 2022; Han 2021; McMonagle 2019; Androutsopoulos 2013).

Research questions

This paper explores the digital multilingual practices of university students belonging to the Hungarian minority in Romania. It examines how the local sociolinguistic context and the multilingual nature of digital spaces influence their language practices, focusing on:

RQ1. Preferred languages for operating digital devices and online platforms.

RQ2. Multilingual practices in digital activities such as information gathering, academic work, socialising and entertainment. Factors motivating language choice were also explored.

RQ3. The impact of language skills and attitudes on their digital language practices.

Methodology

The research of this paper used a mixed methods design. Data were collected in two waves (2023, 2024) from multilingual social science students (aged 19–25). In May 2023, 26 semi-structured interviews were conducted with students at the Sapientia Hungarian University of Transylvania (SHUT). A follow-up survey was conducted in February-March 2024 with students from SHUT and Babeş-Bolyai University (UBB) (n=110, validated). Students voluntarily completed an online questionnaire (Google Forms) before class, with a response rate of 53 (SHUT) and 57 (UBB). All data were coded to ensure anonymity.

Key findings

RQ1. Hungarian students in Romania predominantly use Hungarian, followed by English, to operate their digital devices and various online platforms.

RQ2. Hungarian students in Romania predominantly utilise Hungarian in their digital activities, followed by English and then Romanian. This reflects both language comfort and content availability. The use of Romanian in online activities was less frequent, indicating less frequent access to Romanian-only online services.

RQ3. The proficiency in English and Romanian of the Hungarian students was associated with an elevated frequency of online activities conducted within those languages. A stronger attachment to Hungarian was associated with a greater number of online activities conducted in Hungarian and English yet did not influence the use of Romanian in online activities.

There was no significant difference between SHUT and UBB students' digital language practices, except that UBB students engaged in more Romanian eFinancial activities.

Tóké Gyöngyvér Erika¹ – Velicu, Anca² – Rotaru, Ileana³

A romániai tanárok generatív AI-alapú eszközökkel kapcsolatos tapasztalatainak és attitűdjeinek feltárása

¹*Sapientia EMTE, Kolozsvár*

²*Szociológiai Intézet, Román Akadémia, Bukarest*

³*Nyugati Egyetem, Temesvár*

Elméleti háttér

Az elmúlt néhány évben a közszférában több vélemény is megjelent, amely azt állította, hogy a generatív AI technológia örökre meg fogja változtatni az oktatást (jóban-rosszban), míg más álláspontok inkább elutasítóan nyilatkoznak a témával kapcsolatban, különböző okokból (MIT Open Learning 2023; World Economic Forum 2023).

A meglévő szakirodalomból hiányoznak a tanároknak a GenAI-alapú eszközökkel való tapasztalatát különböző aspektusból feltáró átfogó kutatások, amelyek a tanárok szemszögét érvényesítenék (Mogavi et al. 2024). További kutatásokra van szükség a tanárok generatív AI-alapú eszközökkel kapcsolatos tapasztalatainak és attitűdjeinek felmérésére, mind szakmai kontextusban, mind a magánéletben.

A technológia elfogadásának és használatának egységes elmélete (Davis 1989) azt állítja, hogy az új technológiák elfogadása számos tényezőtől függ, amelyek közül a legfontosabbak az észlelt előnyök és a használat kényelme, valamint a szociokulturális környezet elvárásai és támogatása. Az előnyök és a használat kényelmének észlelése egyéni meghatározó tényezők, a társadalmi elvárások és a támogatás kontextuálisan meghatározottak (Choi, Jang & Kim 2022).

Egyes kutatások szerint a generatív mesterséges intelligenciára épülő eszközök korai alkalmazói pozitívan viszonyulnak hozzá. Vannak azonban aggályok is. A tanárok felismerik a GenAI-eszközökben rejlő lehetőségeket a tanulók önhatékonyságának és tanulási motivációjának fokozására. Fennáll azonban a veszélye annak, hogy a hallgatók túlzott mértékben támaszkodnak a mesterséges intelligenciára, ami felszínes tanulási szokásokat, valamint a tanulók szociális és kritikai gondolkodási készségeinek gyengülését okozhatja. A tanároknak jelentős etikai aggályai vannak a GenAI-eszközök oktatási környezetben történő felhasználásával kapcsolatban. A GenAI-eszközök veszélyeztethetik az akadémiai integritást, megkönnyíthetik a téves információk terjesztését és a csalást, és kérdéseket vetnek fel a személyes adatok védelmével kapcsolatban (Mogavi et al. 2024).

Ebben az elméleti kontextusban előadásunkban a romániai tanárok generatív AI-alapú eszközökkel kapcsolatos tapasztalatait és attitűdjeit vizsgáljuk, mind a szakmai kontextusban, mind a személyes életünkben.

Kutatási kérdések

- 1) Milyen módon használják a tanárok a generatív AI-eszközöket személyes és szakmai életükben?
- 2) Hogyan érzékelik a tanárok a GenAI-eszközöket, és hogyan értékelik annak az oktatási folyamatra gyakorolt hatását?

3) Milyen mértékben befolyásolják személyes vagy szociokulturális tényezők a GenAI-eszközök tanári elfogadását?

Módszertan

A jelenlegi kutatás feltáró és kvalitatív jellegű. 2024 májusában 15 félig strukturált interjút készítettünk romániai középiskolai tanárokkal, akik a generatív AI-eszközök felhasználói. Az interjúkat tematikusan elemeztük az induktív kódolás módszerével, az Atlas.ti szoftver segítségével.

Főbb megállapítások

1) A tanárok elsősorban a ChatGPT-t használták, bár a fordítószoftvereket is széles körben alkalmazták. A ChatGPT-t információgyűjtésre és ötletelésre használták, ritkábban a tanítási feladatok kidolgozására és végrehajtására.

2) A ChatGPT-vel kapcsolatos attitűdök és tapasztalatok sokrétűek; a tanárok arról számoltak be, hogy diákjaik esetenként visszaélnek a GenAI-eszközökkel. A tanárok elsősorban a GenAI-eszközök túlzott használatával járó lehetséges kockázatokra összpontosítottak, és attól tartottak, hogy ez akadályozhatja a tanulók szociális és kritikai gondolkodási készségeinek fejlődését. A tanárok egy kisebb része kedvezően ítélte meg a ChatGPT-nek a teljesítmény fokozásában rejlő lehetőségeit az oktatási kontextusban.

3) A generatív AI-eszközök integrálása a tanárok személyes és szakmai életébe számos tényezőtől függött. A tanárok a ChatGPT használatát többnyire előnyösnek és kényelmesnek ítélték. A romániai oktatási környezet nem írja elő a generatív AI-eszközök integrálását a tanítási folyamatba, de nem is nyújt támogatást ebben a folyamatban.

Exploring Romanian teachers' experiences and attitudes towards generative AI-based tools

Theoretical background

In the last few years, there have been multiple voices in the public sphere claiming that generative AI technology is going to change education forever (for better or for worse), whereas other voices are rather dismissive on the topic, for a variety of reasons (MIT Open Learning 2023; World Economic Forum 2023).

The existing literature lacks comprehensive research investigating different aspects of the interaction between teachers and GenAI-based tools, from the perspective of teachers. (Mogavi et al. 2024) Further research is required to assess the experiences with and attitudes towards generative AI-based tools of teachers, both in professional contexts and in their personal lives.

The unified theory of acceptance and use of technology (Davis 1989) posits that the adoption of new technologies depend by a number of factors, the most important of which are the perceived benefits and convenience of use, as well as the expectations and support of the socio-cultural environment. Perceptions of the benefits and convenience of use are individual determinants, social expectations and support are contextually determined (Choi, Jang & Kim 2022).

Some research indicates that the early adopters of GenAI have positive attitudes towards it. However, there are also concerns. Teachers recognise the potential of GenAI-tools to enhance students' self-efficacy and learning motivation. However, there is the risk of excessive reliance on AI-systems, which could cause superficial learning habits and the erosion of students' social and critical thinking skills. Teachers perceive significant ethical concerns regarding the utilisation of GenAI-tools in educational settings. The GenAI-tools could compromise academic integrity, facilitate the dissemination of misinformation and cheating, and raise concerns about the protection of personal data (Mogavi et al. 2024).

In this theoretical context through our presentation we investigate the experiences of teachers in Romania with generative AI-based tools and their attitudes towards them, both in their professional context and in their personal lives.

Research questions

- 1) What are the ways in which teachers utilise Gen AI-tools in their personal and professional lives?
- 2) How do teachers perceive Gen AI-tools and how do they evaluate its impact on the educational process?
- 3) To what extent do personal or socio-cultural factors influence the adoption of Gen AI-tools by teachers?

Methodology

The research presented here is exploratory and qualitative. 12 semi-structured interviews were conducted in May 2024 with Romanian secondary school teachers, users of AI. The interviews were analysed thematically using the inductive coding method, with the assistance of the Atlas.ti software.

Key findings

- 1) Teachers primarily utilised Chat GPT, although translation softwares were also widely employed. Chat GPT was used for the collection of information and brainstorming, and less frequent for the development and performance of teaching tasks.
- 2) The perception of Chat GPT is multifaceted; teachers reported that their students frequently misuse AI. Teachers primarily focused on the potential risks associated with the overuse of AI, with concerns that this may hinder the development of students' social and critical thinking skills. A minority of teachers held a favourable view of Chat GPT's potential to enhance productivity in the educational context.
- 3) The integration of AI in the teachers' personal and professional lives was contingent upon a number of factors. Teachers perceived the use of Chat GPT to be mostly beneficial and convenient. The Romanian educational environment does not prescribe the integration of AI into the teaching process, nor does it facilitate it.

Ujlaki Anna^{1,2}

A mesterséges intelligencia társadalmi-politikai integrációja: a gondozás esete

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet*

² *ELTE Társadalomtudományi Kar Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete*

A mesterséges intelligencia (MI) egyre több korábban, ember által betöltött szerepet vesz át, részben vagy teljes mértékben. Az MI társadalomtudományi szakirodalmának egy jelentős része az MI-ben rejlő veszélyekre és azok szabályozással történő kiküszöbölésére összpontosít, ezzel szemben egy másik jelentős irány az MI instrumentális hasznára, a benne rejlő társadalmi haszonra helyezi a hangsúlyt. Az előadás abból az elképzelésből indul ki, hogy e két fő irány között, amelyeket szabályozásfókuszú és instrumentális megközelítésnek nevezek, létezik az MI egy harmadik potenciális megközelítése, amelyben az MI integrálódik a társadalmi-politikai viszonyainkba. Az előadásban amellet foglalkozom állást, hogy ebben a harmadik keretben, amelyet integrációfókuszú megközelítésnek nevezek, az MI nem egyszerűen egy szabályozandó tárgy és nem is pusztán eszköz, hanem az emberi viszonyainkat és szerepeinket alapvetően megváltoztató szereplő. Az előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy miképp valósul meg az MI-nek ez a társadalmi-politikai integrációja. Az előadásban a gondozás példáján keresztül veszem sorra, hogyan változtatja meg az MI az emberi sebezhetőséggel, egyenlőtlenséggel és uralmi viszonyokkal kapcsolatos fogalmainkat. A gondozás, különösképp a gondozási munka azért tekinthető paradigmaticusnak az MI integrációja szempontjából, mert abban – ahogyan az elméleti és az empirikus kutatások egyaránt rámutatnak – mind a gondozó, mind a gondozott részéről jelen van a másik féllel szemben való visszaélés, elnyomás, kizsákmányolás és uralom lehetősége, és mert kifejezetten erősen jelenik meg benne a nemek közötti egyenlőtlenség. Az előadás fő kérdése az, hogy az MI részben vagy teljes mértékben való bevonása a gondozásba (akár egyszerűbb segítő technológiaként, akár humanoid robotként) kiküszöböli vagy újratermeli a gondozásban rejlő potenciális egyenlőtlenségeket. Az előadásban amellet foglalkozom állást, hogy önmagában a korábban emberek által ellátott gondozói feladatok valamilyen fokú áthárítása a mesterséges intelligenciára nem vonja magával automatikusan az egyenlőtlenség felszámolását. Ezt a logikát követve az előadásban végül igyekszem arra is rámutatni, hogy miért marad fenn az egyenlőtlenség (és kifejezetten a nemek közötti egyenlőtlenség) abban a szélsőséges esetben is, amikor a gondozói feladatot teljes mértékben a gép látja el. Más szóval, arra mutatok rá, miért baj, ha rosszul bánunk a robotokkal, és miért tekinthető ez súlyos problémának kifejezetten feminista nézőpontból. Az előadás politikaelméleti és feminista elméleti keretből építkezik, emellet épít a gondozás szociológiai megközelítéseire és interdiszciplináris eredményekre.

The socio-political integration of artificial intelligence: the case of care

Artificial Intelligence (AI) is increasingly taking over some or all of the roles formerly held by humans. While a significant part of the social science literature on AI focuses on the dangers of AI and how to eliminate them through regulation, another major strand focuses on the instrumental benefits of AI and its benefits to the society. The paper starts from the idea that

between these two main directions, which I call the regulatory-focused and instrumental approaches, there is a third potential approach to AI, in which AI is integrated into our socio-political relations. In the presentation, I argue that in this third framework, which I call the integration-focused approach, AI is neither simply an object to be regulated nor a mere instrument that might be useful, but an agent that fundamentally changes our human relations and roles. This presentation seeks to answer the question of how this socio-political integration of AI is achieved. I will use the example of care as an example of how AI changes our notions of human vulnerability, inequality, and power relations, including domination. Care and care work specifically is paradigmatic for the integration of MI because, as both theoretical and empirical research has shown, it involves the potential for abuse, oppression, exploitation and domination of the other by both caregiver and cared-for, and because its nature is explicitly gendered. The main question of the presentation is whether the partial or full involvement of AI in care (either as a simple assistive technology or as a humanoid robot) eliminates or reproduces the potential inequalities inherent in care. I will argue that the mere transfer of some degree of previously human caregiving tasks to AI does not automatically entail the elimination of inequality. Following this logic, I will finally attempt to show why inequalities (and gender inequalities in particular) persist in the extreme case where the caring task is fully performed by a machine. In other words, I will demonstrate why it is wrong to mistreat robots and why this can be seen as a serious problem from an explicitly feminist perspective. The presentation draws on political theoretical and feminist theoretical frameworks, and also builds on sociological approaches to care as well as interdisciplinary findings.

Vajda Róza¹ – Kovács Éva¹

A csend hangjai – A soá helye a zsidó túlélők és gyermekeik generációjának kommunikációjában

¹ *HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*

A soáról szóló szakirodalom hosszú ideig abból a feltevésből indult ki, hogy a témát kollektív elhallgatás övezi. A soá túlélőivel megszámlálhatatlan kutatás készült az elmúlt évtizedekben, és ebben úttörő munkát végeztek magyar szociológusok és pszichológusok nemzetközi szinten is. Sokkal kisebb figyelem irányult a második nemzedékre, azaz a túlélők gyermekeire – ők szinte kizárólag olyan pszichológiai vizsgálatok tárgyát képezték, amelyek a traumák átörökítésének mechanizmusait vizsgálták.

Kutatásunk a trauma kérdésével csak közvetve foglalkozik; ehelyett a generációk közötti „csend” feltárására vállalkozunk a túlélő szülőkkel és gyermekeikkel készült interjúk korpuszok összehasonlító elemzésével és dialógusba állításával. Abból indulunk ki, hogy az elfojtás jelensége szociológiailag meghatározható. Nem csupán a traumára adott egyéni pszichológiai válasz, hanem egy új modus vivendi és ezzel a háború utáni zsidó kultúra meghatározó sajátossága is. Feltételezzük, hogy a zsidó családokban megfigyelhető, gyakran ellentmondásos gesztusok, egyszerre megfoghatatlan és beszédes tettek, kétértelmű megnyilatkozások olyan kulturális és diszkurzív sémákat alkotnak, amelyek más olyan szubkultúrákat is jellemeznek, amelyek alapja az emlékek kitörlése és a generációk közötti korlátozott múltmegosztás. A vegyes módszertant (statisztikai elemzést, biográfiai elemzést, tematikus mezőelemzést, esettanulmányokat) alkalmazó vizsgálat alapját az általunk létrehozott és működtetett 20. Század Hangja Archívum második generációs interjúk gyűjteményei, valamint a US Shoah Foundation magyar nyelven készült interjúi alkotják.

Az előadásban a kutatás tervezésekor, valamint a szövegelemzést előkészítő szakasz során felmerülő kutatói dilemmákat és döntéseket mutatjuk be, különös tekintettel a “csend” mint központi téma konceptualizálására és e koncepció operacionalizálására a szövegek tartalmi és narratív sajátosságainak vizsgálatához alkalmazni kívánt módszerek szerint. Kifejtjük, miért és hogyan párosítunk “statisztikai szülőket” a második generációval készült beszélgetések alanyaihoz. Körvonalazzuk, mely témákat és elbeszélésmódokat, milyen fogalmi és narratív megnyilvánulásokat veszünk figyelembe a holokausztot és a zsidó származást körülvevő hallgatás nyomainak feltérképezésekor. Választásainkat az alulreprezentált elbeszélések többségi kezelését illető „episztemikus erőszak” (Gayatri Spivak) és a létrejövő, felemás tudásformákat jellemző „episztemikus igazságtalanság” (Miranda Fricker) fogalmainak mint elméleti keretnek a segítségével felvázolt szempontrendszerrel indokoljuk.

Voices of silence – The place of the Shoah in the communication of Jewish survivors and their children’s generation

For a long time, literature on the Shoah has been based on the postulation that the subject was surrounded by a collective silence. Countless studies have been carried out on the survivors of the Shoah in recent decades, and pioneering work was done by Hungarian sociologists and

psychologists at the international level. Much less attention has been paid to the second generation, i.e. the children of survivors, making them the subject of almost exclusively psychological studies on the mechanisms of transmission of trauma.

Our research only indirectly addresses the issue of trauma; instead, we explore the intergenerational ‘silence’ by comparatively analysing and dialoguing corpora of interviews with surviving parents and their children. We start from the premise that the phenomenon of silencing can be sociologically determined: it is not only an individual psychological response to trauma, but also a new *modus vivendi* and thus a defining feature of post-war Jewish culture. It is assumed that the contradictory gestures, intangible yet revealing acts, ambiguous manifestations observed in Jewish families constitute cultural and discursive patterns that also characterise other subcultures which, too, are based on the erasure of memories and the limited intergenerational sharing of the past. Using mixed methodologies (statistical analysis, biographical analysis, thematic field analysis, case studies), the study is based on the second-generation interview collections of the Voices of the 20th Century Archive, established and operated by our research group, as well as on Hungarian-language interviews of the US Shoah Foundation.

The presentation will outline research dilemmas and decisions that emerged during the planning and preparatory phases, with a particular focus on the conceptualisation of ‘silence’ as a central theme and the operationalisation of this concept for the methods to be applied in the analysis of the contentual and narrative features of the texts. We explain why and how we pair ‘statistical parents’ with second-generation interviewees. We outline the themes and speech acts, the conceptual and narrative manifestations that are taken into account when mapping traces of silence surrounding the Holocaust and Jewish origins. We justify our choices by reference to a theoretical framework concerning the majority treatment of underrepresented voices and the resulting ambiguous forms of knowledge, through the concepts of ‘epistemic violence’ (Gayatri Spivak) and ‘epistemic injustice’ (Miranda Fricker).

Váradi Bendegúz^{1,2}

Társadalmi osztály és Facebook-posztok összefüggéseinek vizsgálata BERT-modellek segítségével

¹ HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatócsoport

² ELTE Társadalomtudományi Kar

Magyarországon a Facebook használata arányaiban nemzetközi összehasonlításban is kimagasló, ugyanakkor kevés információ áll rendelkezésre a felhasználók szociodemográfiai jellemzőiről. Több korábbi kutatás foglalkozik a Digital Divide fogalmával (Hargittai 2011; Van Dijk 2020), amely eredeti jelentésében a digitális eszközökhöz való hozzáférésben fellépő különbségeket jelentette. Újabban elkülönítettek egy második és harmadik szintet, melyek a digitális kompetenciákra és az offline térben történő hasznosításuknak képességére, valamint az ebben megmutatkozó egyenlőtlenségekre utalnak (Van Deursen & Helsper 2015). A társadalmi osztályokról és az általuk kirajzolt törésvonalakról beszélni a közösségi médiában hagyományosan nehéz feladat. Jelen kutatás egy innovatív adatdonációs kutatás adatain alapul, melynek segítségével több mint kétmillió, Facebookon megjelent szöveges tartalmat sikerült társadalmi osztályokhoz rendelni.

Korábbi kutatások bizonyították, hogy a közösségi média szöveges tartalmai alapján viszonylag pontosan lehet előrejelezni a szocioökonómiai státuszt (Lampos 2016). Kutatásunk első lépése egy többosztályos osztályozó modell létrehozása magyar nyelven, amely képes a Facebookon megtalálható kommenteket és posztokat magas hatékonysággal osztályozni. Az előadásomban az osztályozó modell eredményeit mutatom be.

A társadalomtudományok számára különösen fontosak azok az oksági magyarázatok, amelyek gyakran hiányoznak a hagyományos NLP-vizsgálatokból. Az ilyen elemzések betekintést nyújthatnak különböző látens nyelvi változók működésébe és azok társadalmi osztályokban betöltött szerepébe. Az előzetes eredmények alapján egy ilyen modell alkalmas lehet a nyelv és a társadalmi osztály közötti általánosabb társadalmi összefüggések feltárására, és hozzájárulhat az egyes nyelvi elemek jelentőségének megértéséhez a mindennapi online írott szövegekben. Például megállapítható, hogy a felkiáltójelek – különösen többszöri ismétlésük – erős osztályjelleggel bírnak az attribúciók alapján. A kutatás alkalmas a nyelv kisebb egységeinek vizsgálatára is. Ez lehetővé teszi például a ragok különböző használatának vagy morféma társadalmi osztályhoz fűződő kapcsolatának vizsgálatát mind kvantitatív, mind kvalitatív elemzések keretében.

A nyelv számos aspektusa rendelkezhet osztályjelleggel, amire egy ilyen módszer rávilágíthat, például a káromkodások használata vagy a szociolingvisztikai szakirodalom által gyakran kutatott vernakuláris nyelvi kifejezések vizsgálatán keresztül. Miközben a nyelvi modellek interpretálhatóságát a szakirodalom kritikával is illeti (lásd: Wiegrefe & Pinter 2019), az eredmények biztatóak arra nézve, hogy egy ilyen módszer hozzájárulhat mind a közösségi médiában megjelenő nyelvi tartalmak osztályozásához, mind azok értelmezéséhez, ezáltal segítve a társadalmi struktúrákhoz kapcsolódó nyelvi markerek mélyebb megértését.

Examining the relationship between social class and Facebook posts using BERT models

In Hungary, Facebook usage is exceptionally high on a per capita basis even in an international comparison, yet there is limited information available about the sociodemographic characteristics of its users. Several previous studies have addressed the concept of the digital divide (Hargittai 2011, Van Dijk 2020), which originally referred to differences in access to digital tools. Recently, a second and third level have been distinguished, referring to digital competencies and the ability to utilize these competencies in offline contexts, and the inequalities manifesting in this regard (Van Deursen & Helsper 2015). Discussing social classes and the divisions they create in social media has traditionally been a challenging task. This study is based on data from innovative data donation research, which enabled the classification of over 2 million textual content items posted on Facebook according to social class.

Previous research has demonstrated that it is possible to predict socioeconomic status with relatively high accuracy based on social media textual content (Lampos 2016). Our first step was to create a multi-class classification model in Hungarian, capable of classifying Facebook comments and posts with high efficiency. In my presentation, I will showcase the results of this classification model.

For the social sciences, causal explanations that are often missing from traditional NLP studies are particularly important. Such analyses can provide insights into the functioning of various latent linguistic variables and their roles within social classes. Preliminary results suggest that such a model could be suitable for uncovering broader social correlations between language and social class, and can contribute to understanding the significance of specific linguistic elements in everyday online written texts. For instance, it has been observed that exclamation marks – especially when repeated multiple times – strongly indicate class characteristics based on attributions.

The research is also suitable for examining smaller units of language. This allows for the investigation of different uses of suffixes or the relationship of morphemes to social class, facilitating both quantitative and qualitative analyses. Many aspects of language may exhibit class characteristics, which such a method could highlight, including the use of swear words or the examination of vernacular linguistic expressions frequently studied in sociolinguistic literature.

While the interpretability of linguistic models has been critiqued in the literature (see: Wiegrefe & Pinter 2019), the results are promising in suggesting that such a method could contribute to both the classification and interpretation of linguistic content on social media, thereby aiding in a deeper understanding of the linguistic markers associated with social structures.

Vatány Szabolcs¹

A figyelem fenntartása digitális szövegek olvasása közben

¹ MOME Doktori Iskola

A szövegolvasás továbbra is az információszerzés, a tanulás és a szórakozás egyik elsődleges módja napjainkban. A digitális eszközök széles körű elterjedésével a legtöbben ma már a digitális és online forrásokra támaszkodnak, hogy bővítsék ismereteiket, hozzáférjenek hírekhez, és a közösségimédia-platformokon keresztül közösségi diskurzusban vegyenek részt. Az új digitális technológiák és a világháló megjelenése paradigmaváltáshoz vezetett a szövegek megjelenítésében, ami jelentősen befolyásolja az olvashatóságot és az olvasási figyelmet (Carr 2020).

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy az olvasás digitalizálódása – más történelmi-technológiai átalakulásokhoz hasonlóan – megváltoztatta-e a szövegekkel való foglalkozásunkat, ami az olvasási folyamat újraértékelésére készítet digitális környezetben. Az elsődleges kutatási kérdésem, hogy lehetséges-e az olvasási figyelem és a szövegértés fokozása digitális környezetben egy alternatív olvasási módszerrel, a tipográfia és a „design research” segítségével. A feltételezésem, hogy egy ilyen olvasási módszernek ki kell használnia a digitális szövegek testreszabhatóságát és interaktív jellegét, ami eltér a hagyományos szövegolvasásától. A pszichológia, a kognitív tudományok és a tipográfia területéről származó szakirodalom áttekintésével megvizsgálom, hogy a digitális kontextusok hogyan alakították át a szövegek megjelenítését olvashatósági, technikai és tipográfiai szempontból, és hogy ezek a változások hogyan befolyásolják az olvasási figyelmet és a szövegértést.

Az olvasási figyelem fenntartásának kérdése különösen hangsúlyos az ADHD-s egyének esetében. A jelenlegi kutatások szerint világszerte körülbelül 129 millió gyermek és serdülő, valamint több mint 366 millió felnőtt él ADHD-val (Cortese et al. 2023). A figyelemzavarral küzdő személyek olvashatósági problémáinak kutatása egyre inkább aktuális, mivel mind az ADA, mind az 1973-as rehabilitációs törvény értelmében az ADHD az Egyesült Államokban fogyatékoságnak minősül. Emellett az EU-n belül is egyre inkább elismerik és támogatják a fogyatékosággal élő személyeket, köztük az ADHD-val élőket, biztosítva számukra az egyenlő jogokat és lehetőségeket. Munkám során kiemelem az online szövegek hozzáférhetőségének fontosságát az ADHD-val és figyelemzavarral élő emberek számára.

Jelenleg a belgiumi READSEARCH kutatócsoport támogatásával empirikus vizsgálatot végzünk, amelyben azt vizsgáljuk, hogy ez az új és interaktív olvasási módszer milyen hatással van a szövegértésre és a figyelem fenntartására rövid olvasási szünetek (reading interludes) alatt (Wallace et al. 2022). Kutatási módszertanunk az olvashatósági vizsgálatokban általánosan használt módszereken alapul, ahol a résztvevők egymás után olvassák a hasonló nyelvtani összetettségű szövegeket (Beier et al. 2021, 53). Olvasásértési tesztek és preferencia-kérdőíveket használunk annak megértéséhez, hogy ezek az új olvasási módszerek hogyan hatnak az olvasásra. Az ezt követő, jövőbeli kutatásokban tervezzük a fixációs időtartamok mérését eye-tracking technológiával, hogy mélyebb megértést nyerjünk a kidolgozott olvasási módszerek olvasási figyelem fenntartására gyakorolt hatásairól.

A szakirodalmi áttekintés és az empirikus kutatás mellett egy szorosan kapcsolódó kreatív tevékenységet is végzek, amelynek során innovatív olvasási megközelítéseket dolgozok ki a tervezési munkámban. Kutatásom részeként egy Focus Ex nevű böngészőbővítményt fejleszték az online olvasás megkönnyítésére. Az eszköz letölthető a Chrome Webstore-ból.

Előadásomban bemutatom, hogyan merült fel tipográfiai gyakorlatom során egy új olvasási módszer vizsgálatának ötlete, kitérek a figyelemzavarral küzdő emberek számára lehetséges előnyeire, és röviden ismertetem a módszert, amellyel most ezt vizsgáljuk.

Maintaining attention in digital text reading

Reading text continues to be one of the primary modes of acquiring information, learning, and entertainment. With the widespread use of digital devices, most individuals now depend on digital and online sources to expand their knowledge, access news, and engage in social discussions via social media platforms. The advent of new digital technologies and the World Wide Web has led to a paradigm shift in text display, significantly affecting readability and the reading attention of readers (Carr 2020).

My dissertation investigates whether the digitalization of reading – akin to other historical-technological transformations – has altered our engagement with texts, prompting a re-evaluation of the reading process in digital environments. The primary question of my research is whether it is possible to enhance reading attention and comprehension in digital settings through an alternative reading method that leverages typography and design research. I propose that such a reading method should capitalize on the customizability and interactive nature of digital texts, which differs from traditional text reading. I examine how digital contexts have transformed text presentation from readability, technical, and typographical perspectives, and how these changes affect reading attention and comprehension by reviewing literature from the fields of psychology, cognitive sciences, and typography.

The issue of sustaining reading attention is particularly emphasized in the case of individuals with ADHD. Current research indicates that approximately 129 million children and adolescents, along with over 366 million adults worldwide, live with ADHD (Cortese et al. 2023). Research on the readability issues for people with attention difficulties is increasingly relevant, as under both the ADA and the Rehabilitation Act of 1973, ADHD is considered a disability in the United States. Additionally, there is growing recognition and support for individuals with disabilities, including those with ADHD, within the EU, ensuring they are granted equal rights and opportunities. In my work, I highlight the particular importance of enhancing the accessibility of online texts for people living with ADHD and attention difficulties.

Currently, with the support of the READSEARCH research group from Belgium, we are conducting an empirical study to investigate the effects of this new and interactive reading method on comprehension and attention maintenance during short reading interludes (Wallace et al. 2022). Our research methodology is based on those commonly used in readability studies, where participants read texts of similar grammatical complexity in succession (Beier et al. 2021, 53). We utilize reading comprehension tests and engagement questionnaires to understand how

these new reading methods impact reading. In future follow-up research, we plan to further measure gaze pauses or fixation durations to gain a deeper understanding of the effects of these methods on sustaining reading attention.

Alongside the literature review and empirical research, I am engaged in a creative process, exploring innovative reading approaches through design. As part of my research, I am developing a browser extension called Focus Ex to facilitate online reading. The tool can be downloaded from the Chrome Webstore.

In my presentation, I will explain how the idea of investigating a new reading method emerged from my typographical and design practice, discuss its potential benefits for people with attention difficulties, and briefly describe the method we are using to examine this now.

Mesterséges szereplők emberi közösségekben: A nyilvánosság és a kreativitás jövője az algoritmusok társadalmában

¹ *CEU Department of Sociology and Social Anthropology*

² *CEU Department of Network and Data Science*

Milyen hatással vannak a mesterséges szereplők az emberi szociális kapcsolatokra? Ez a kérdés, amely egy évtizede még marginális vita tárgya volt a szociális robotikában és az informatikában, ma már a politikai nyilvánosság és a kreatív közösségek egyik legégetőbb problémája. A legtöbb kutatás kísérleteken keresztül foglalkozik ezzel a kérdéssel, pedig már nagyméretű, valós világbeli környezetekben is jelentős számú (néha az emberek számával megegyező vagy azt meghaladó), közel emberi képességekkel rendelkező mesterséges szereplők keverednek emberi résztvevőkkel. Míg a legtöbb kutatás célja annak megértése, hogy az emberek hogyan viszonyulnak a mesterséges szereplőkhöz, mi azt kutatjuk, hogy milyen hatása van a mesterséges szereplőknek az emberek közötti társadalmi kapcsolatokra. Két kontextusra összpontosítunk: a politikai nyilvánosságra a közösségi médiában és a kollektív kreativitásra a Wikipédián. Mindkettőben jelentős a kifinomult képességekkel rendelkező robotok jelenléte, és mindkét esetben nagy adathalmazokkal rendelkező kvázi kísérleti elemzést használtunk. Azt találtuk, hogy a robotok megzavarják az online politikai nyilvánosságokat azáltal, hogy negatívan hatnak az aktivista hálózatok érzelmi töltetére és társadalmi kohéziójára. A botok a Wikipédián is hozzájárulnak a kollaboratív kapcsolatok csökkenéséhez. A gondolatmenetet a platformok fejlődésére, az algoritmikus társadalomra és az emberi szociabilitás jövőjére vonatkozó kitekintéssel zárjuk.

Artificial actors in human communities: the future of publicity and creativity in the society of algorithms

What is the impact of artificial agents on human sociability? This question, that had been a matter of marginal discussion in social robotics and computer science only a decade ago, is today one of the most pressing problems in political publics and creative collectives. Most research addresses this question via experimental designs, even though large-scale real-world settings with a considerable number of artificial agents (sometimes equaling or surpassing the number of humans) possessing near-human capabilities are mixed with human participants. Whereas most research aims to understand how humans relate to artificial agents, we propose to focus on the impact of artificial agents on human-to-human social ties, where we might see potentially disruptive impacts. We focus on two contexts, political publics on social media and collective creation on Wikipedia, both characterized by the presence of highly capable algorithmic agents, and we use a quasi-experimental setup with large datasets. We found that bots disrupt online political publics by disrupting the sentiment and social cohesion of activist networks. Bots also contribute to a loss of collaborative ties on Wikipedia. We conclude our discussion with an outlook on the evolution of platforms, algorithmic society, and the future of human sociability.

Veszely Zsófia Anna¹

Digitális Feminista Archívumok: tapasztalataim ZARAH projektasszisztensként

¹ *European University Institute*

Az 1990-es és a 2000-es évek elejének úgynevezett „archiválási fordulata” megkérdőjelezte az archiválási gyakorlatot és az archívum fogalmát is. Különösen a feminista tudósok járultak hozzá az archívum és hatalmi rendszereinek dekonstrukciójához, nemi szempontú és posztkoloniális megközelítésekkel (Chaudhuri et al. 2010; Stoler 2009). Azóta az archívumokat ismét (újra)alakította a digitalizálás, új réteggel bővítve a feminista archiválási gyakorlatot.

Előadásom középpontjában a European Research Council által finanszírozott „ZARAH – Women’s labour activism in Eastern Europe and transnationally, from the age of empires to the late 20th century” (<https://zarah-ceu.org/>) című projekt digitális feminista archiválási gyakorlata áll. Az ilyen projektek önmagukban is egyfajta feminista gyakorlatnak tekinthetők, mivel láthatóvá, széles körben megközelíthetővé és elemezhetővé teszik a nőket és az ő történeteiket, főként az olyan digitális módszerekkel, mint a nyílt hozzáférés vagy a teljes szövegű keresés (Römkens & Wiersma 2017). A feminista szempontú digitalizálás folyamata azonban sajátos problémákat és buktatókat rejt magában, és olyan újszerű kérdéseket vet fel, amelyek a feminista és a digitális módszerek interszekcionalitására jellemzőek.

Előadásomban azt a kérdést teszem fel, hogy melyek azok a fő problémák, amelyekkel azok a tudósok és kutatók szembesülnek, akik egy online archívum létrehozásában vesznek részt, ötvözve a feminista, archiválási és digitális módszereket. Az előadásom alapja azon személyes tapasztalatok, amelyeket Susan Zimmermann gendertörténész projektasszisztensként szereztem a ZARAH-projektben. Itt számos olyan bejegyzéshez járultam hozzá, amelyek magyar szakszervezeti és munkásművészeti aktivizmusához kapcsolódnak az államszocializmus alatt.

Konkrétan a következő kérdésekre összpontosítok: absztraktok írásának folyamata egy olyan projektben, amely a nemekkel, a női aktivizmussal, és feminizmussal foglalkozik, de célja, hogy bárkit elérjen, aki az archívum iránt érdeklődik; a címkék és kulcsszavak, például a „feminista” szó használatának kérdése, mivel egy ilyen címke egy adott dokumentumot megjeleníthet a Google-keresésben, ugyanakkor egy nagyon specifikus kategóriába helyezi azt; olyan magyar nők neveinek, archiválásának és azonosításának folyamata, akiket elsősorban a férjzett nevükön keresztül találhatunk meg (pl. Erdei Lászlóné, aki 1957 és 1980 között a Magyar Nők Országos Tanácsának [MNOT] elnöke volt). E konkrét problémák bemutatásával remélem, hogy hozzájárulhatok a szociológusok, történészek és feminista kutatók számára releváns, digitalizálásról és archiválásról szóló vitákhoz és kérdésekhez.

Digital Feminist Archives: my experiences as a ZARAH project assistant

The so-called ‘archival turn’ of the 1990s and early 2000s questioned and challenged archiving practices as well as the concept of an archive. Feminist scholars, in particular, contributed to the deconstruction of the archive and its systems of power through the perspective of gender

and with postcolonial approaches (Chaudhuri et al. 2010; Stoler 2009). Since then, the archives have, again, been (re)shaped by digitisation, adding a new layer to feminist archiving practices.

My presentation focuses on the digital feminist archiving practices of the ERC-funded project called ZARAH – Women’s labour activism in Eastern Europe and transnationally, from the age of empires to the late 20th century (<https://zarah-ceu.org/>). As I argue, such projects can be in themselves seen as a type of feminist act since they make women and their stories visible, widely approachable and ready for analysis, especially with digital methods such as open access and full-text search (Römkens & Wiersma 2017). The process of digitisation from a feminist perspective has, however, its own problems and pitfalls and raises novel questions specific to the intersection of feminist and digital methods.

In my presentation, I ask what are some of the main issues those scholars face who contribute to the creation of an online archive while combining feminist, archiving, and digital methods. The answers to this question are based on my personal experiences as a project assistant of gender historian Susan Zimmermann in the ZARAH project, where I contributed to a number of entries related to Hungarian women’s labour activism during state-socialism.

More specifically, I focus on these issues: the process of writing abstracts for a project that deals with gender, women’s activism, and feminism but aims to reach anyone who might be interested in the archive because of other reasons; the issue of using labels and keywords such as ‘feminist’, since such a label can make a specific document appear on one’s Google search but at the same time, puts the document in a very specific category; the process of naming, archiving, and identifying Hungarian women who can be primarily found through their married names (e.g. Erdei Lászlóné, who was the president of the Magyar Nők Országos Tanácsa [National Council of Hungarian Women, MNOT] from 1957 to 1980). By presenting these specific problems, I hope to contribute to the debates and questions about digitisation and archiving relevant to sociologists, historians, and feminist scholars.

Fejlesztési projektek szerepe a társadalmi pozíciók újratermelésében

¹ HUN-REN Közgazdasági és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Az elmúlt évtizedben Európa-szerte megfigyelhető jelenség az állam kivonulása a jóléti szolgáltatásokból, új szereplők bevonásával azokat a lokális szintre helyezve (Soss 2001). A magyar állam nemcsak kivonult a legszegényebbek támogatásából, hanem annak forrásait kiszervezte fejlesztési projektekbe és a közfoglalkoztatásba. Magyarországon a 2010 után felerősödő állami recentralizáció nemcsak az önkormányzati pénzügyek és az intézmények átszervezésével járt együtt (Hegedüs & Péteri 2015), hanem „kiszárította” az önkormányzatok költségvetését, különösen az olyan periférikus területeken, ahol az önkormányzatnak alig vagy egyáltalán nincs bevétele (Jelinek 2020). Ezzel a fejlesztési projektek szerepe a település mindennapi működtetésében különösen fontossá vált.

Azaz az önkormányzatok többsége abba az ellentmondásos helyzetbe került, hogy miközben a település menedzseléséhez szüksége van a hátrányos helyzetű csoportok integrációját célzó (európai uniós) fejlesztési forrásokra, nem célja a helyi hatalmi és osztályviszonyok megváltoztatása, sokkal inkább a helyi társadalmi rend fenntartása, a helyi térbeli és osztálypozíciók újratermelése (Keller & Virág 2023; Virág 2022, 2024). A fejlesztések megvalósításában kulcsszerepe van azoknak az „utcai szintű bürokratáknak” (street level bureaucracy) (Lipsky 1980; Brodtkin 2015), akik közvetítő, fordító (broker) (Mosse & Lewis 2006; Virág & Jelinek 2019) szerepet töltenek be a helyi politikai vezetés és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok érdekei és szándékai között. Az „utcai szintű bürokraták” diszkrecionális döntései jelentősen befolyásolják a rászoruló családok mindennapjait, ugyanakkor a társadalmi státusz és etnikai hovatartozás egyeztetése a mindennapi interakciók során a státusz (re)konstrukció dinamikájának részeként is értelmezhető (Brodtkin 2012, 2015).

Előadásunk egy többéves, kisvárosban végzett terepmunka első eredményeire épül. A terepmunka során a helyi döntéshozók mellett a fejlesztések megvalósításában közreműködő szociális dolgozókkal, illetve a fejlesztések célcsoportját képző családokkal is kapcsolatba léptünk. Az interjúk kutatási eredményeket a városban végzett intenzív, állomásozó terepmunka eredményei egészítik ki.

Az előadásban egy kisváros „sikeres” telepfelszámolási programját az azt lebonyolító, a projektet koordináló önkormányzat és a projektben résztvevő, szegregált területen élő családok között lavírozó szociális szakemberek mindennapi gyakorlatain, taktikáin keresztül mutatjuk be. Vagyis azt, hogy a helyi szociális szakembereknek milyen, elsősorban helyi beágyazottságból fakadó kapcsolati erőforrásaikat kell megmozgatniuk ahhoz, hogy befolyásolni tudják a helyi politikai döntéshozók szándékait annak érdekében, hogy a legkiszolgáltatottabb családok számára forrásokat (szociális bérlakást, munkahelyet, képzési lehetőséget) tudjanak allokálni. Ugyanakkor milyen kapcsolatokat tartanak fent, hogyan „fordítják” le a fejlesztési projekteket az abban résztvevők számára, hogy értelmezhetővé váljon a pályázat célja, időtávja és a megvalósítás módja. Ezzel a brókeri szereppel hogyan tudnak egyensúlyt teremteni a különböző szereplők szándékai és érdekei között, miközben ők maguk is részesei annak az érdekeken alapuló függéségi láncnak, amely fenntartja és mozgatja a

fejlesztéseket. A különböző családok projektekbe való kiválasztása, vagy az abból való kimaradás hogyan befolyásolja az „érdemesek” és „érdemtelenek” (Gans 1994) helyi konstrukcióját.

The role of development projects in the regeneration of social positions

In the last decade, a phenomenon that has been observed across Europe is the withdrawal of the state from welfare services, bringing new actors to the local level (Soss 2001). The Hungarian state has not only withdrawn from supporting the poorest, but has also outsourced its resources to development projects and public employment. In Hungary, the intensification of state recentralisation after 2010 has not only been accompanied by a reorganisation of municipal finances and institutions (Hegedüs & Péteri 2015), but has also ‘dried up’ municipal budgets, especially in peripheral areas where the municipality has little or no revenue (Jelinek 2020). This has made the role of development projects in the day-to-day running of the municipality particularly important.

In other words, most municipalities find themselves in the contradictory situation that, while they need (EU) development funds for the integration of disadvantaged groups to manage the municipality, they do not aim to change local power and class relations, but rather to maintain the local social order and to recreate local spatial and class positions (Keller & Virág 2023, Virág 2022, 2024). A key role in the implementation of development is played by the ‘street level bureaucracy’ (Lipsky 1980; Brodtkin 2015), which acts as a broker (Mosse & Lewis 2006; Virág & Jelinek 2019) between the interests and intentions of local political leadership and disadvantaged social groups. The discretionary decisions of ‘street-level bureaucrats’ have a significant impact on the everyday lives of families in need, but the negotiation of social status and ethnicity in everyday interactions can also be understood as part of the dynamics of status (re)construction (Brodtkin 2012, 2015).

Our presentation will build on the first results of a fieldwork conducted in a small town over several years. During the fieldwork, we interacted with local decision-makers, social workers involved in the implementation of the development, and families who are the target group of the development. The results of the interview research are complemented by the results of intensive, stationary fieldwork in the city.

In this presentation, the ‘successful’ settlement dissolution program of a small town is presented through the everyday practices and tactics of the social professionals who manoeuvre between the local government coordinating the project and the families living in segregated areas. In other words, we examine how local social workers need to mobilise their relational resources, mainly based on local embeddedness, to influence the intentions of local policy makers in order to mobilise resources (social rented housing, jobs, training opportunities) for the most vulnerable families. At the same time, we explore how they maintain links, how they ‘translate’ development projects to the people involved in them, so that the purpose of the project, its timeframe and the way it is implemented are understood. We also consider how they – in this brokerage role – balance the interests and intentions of the different actors, while at the same time being part of the chain of dependencies based on interests that sustain and drive development, and how the selection of different families into or out of projects affects the local construction of ‘deserving’ and ‘undeserving’ (Gans 1994).

Virágh Enikő Anna¹

Kapitalista Messiások – startup maszkulinitások Magyarországon

¹ *ELTE Pedagógia és Pszichológia Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet*

A vállalkozást a társadalmi nemek irányából vizsgáló kutatások jellemző megállapítása, hogy a vállalkozó normatív figurája, és a vállalkozókat övező diskurzus nem nemsemleges, hanem erősen férfias, a nőket kizáró természetű (Ahl 2002; Hamilton 2013). Továbbá általában kifejezetten a fehér, heteroszexuális, közép- és felsőosztálybeli férfiasságot tekintik normatívnak a vállalkozói maszkulinitások között (Giazitzoglu & Down 2017; Rumens & Ozturk 2019). Mivel azonban ezek a kutatások nyugati kontextusokra fókuszálnak, a félperifériás és perifériás vállalkozó maszkulinitások, valamint a földrajzi egyenlőtlenségek a vállalkozói maszkulinitások tekintetében nagyrészt feltáratlanok maradnak.

Az előadás a magyar nyomtatott és online Forbes Magazinban megjelent 143, startupokkal kapcsolatos újságcikk kritikai diskurzuselemzése alapján azt vizsgálja, hogy miként konstruálódik meg a hegemon startup maszkulinitás a magyarországi kontextusban. A startupok a vállalkozások speciális, az elmúlt évtizedben Magyarországon is jelentőssé váló típusa, jellemzően a fiatal, innovatív, gyors növekedésre törekvő, általában technológiai alapú vállalatokat értik alatta. A startupok a Szilícium-völgyben született új tudásalapú digitális gazdaságba ágyazódnak, egy „férfiak által uralt, turbókapitalista környezetbe”, amelyet gyakran „a fiúk völgyeként” (Cooper 2000: 379) vagy „Brotopia”-ként is emlegetnek (Chang 2019). Így a startupkultúrát – a vállalkozói szférához hasonlóan – eredendően férfias társadalmi-gazdasági térnek tekintik (Duong & Brännback 2023; Koskinen 2021).

Az elméleti háttérrel Connell hegemonmaszkulinitás-elmélete adja, mely szerint a maszkulinitás plurális és változékony fogalom. Egy adott időpontban is többféle maszkulinitás létezhet a társadalomban, amelyek nem egyenrangú alternatívák, hanem sajátos (hierarchikus) viszonyba rendeződnek egymással és a femininitásokkal. A hierarchia csúcsán a „hegemon maszkulinitás” áll, a maszkulinitás normatív, kulturálisan domináns, legszélesebb körben elfogadott és társadalmilag preferált formája, amely mindig más alárendelt vagy marginalizált maszkulinitásokhoz, valamint a femininitásokhoz viszonyítva konstruálódik, és a társadalmi nemi rend legitimálására szolgál (Connell 1987, 2000; Connell & Messerschmidt 2005).

A kutatás két fő megállapítása, hogy (1) a sikeres startupalapító normatív alakja nem nemsemleges, hanem diszkurzívan férfiasnak konstruált, ezáltal a nőket kizáró módon működik Magyarországon is, valamint (2) a hegemon startupférfiasság és a félperifériás, magyar kontextusban gyökerező, a diskurzusban alárendelt más férfiasságok között hierarchikus kapcsolat van. A hegemon startupmaszkulinitás így diszkurzívan reprodukálja nemcsak a társadalom hierarchikus nemi viszonyait, hanem a centrum és a félperiféria közötti szimbolikus hierarchikus viszonyokat is.

Capitalist Messiahs – startup masculinities in Hungary

Research on gender and entrepreneurship has established that the normative figure of the entrepreneur, and the dominant discourse on entrepreneurship is highly masculine, thus

excluding women (Ahl 2002; Hamilton 2013). Furthermore, studies on masculinity in entrepreneurship point out that specifically white, heterosexual, middle-upper class masculinity is deemed normative (Giazitzoglu & Down 2017; Rumens & Ozturk 2019). However, as these studies examine Western contexts, semi-peripheral or peripheral entrepreneurial masculinities and geographical inequalities remain largely unaddressed in this regard.

Based on a critical discourse analysis of 143 startup-related articles published in the Hungarian print and online Forbes magazine, the presentation will examine how hegemonic startup masculinity is constructed in the Hungarian context. The term ‘startup’ is typically applied to young and innovative, technology-based companies aiming for rapid growth – a special type of business gaining significance in the last decade in Hungary as well. Startups are embedded in the new digital knowledge economy born in Silicon Valley, a ‘male-dominated, turbo-capitalism environment’ often referred to as the ‘Valley of the Boys’ (Cooper 2000: 379) or ‘Brotopia’ (Chang 2019). Thus, like entrepreneurship in general, the startup subculture is considered to be an inherently masculine socio-economic space (Duong & Brännback 2023; Koskinen 2021).

Theoretical background is based on Connell’s hegemonic masculinity theory, according to which masculinity is a plural and changeable concept. Even at a given time, there can be multiple masculinities in society, which are not equal alternatives but are arranged in a specific (hierarchical) relation to each other and to femininities. At the top of the hierarchy is ‘hegemonic masculinity,’ the normative, culturally dominant, most widely accepted and socially preferred form of masculinity, that is always constructed in relation to other subordinated or marginalised masculinities and in relation to femininities and women. Furthermore, it serves to legitimise the patriarchal gender order (Connell 1987, 2000; Connell & Messerschmidt 2005).

The study highlights two key findings. Firstly, it reveals that the normative figure of the successful startup founder is not gender-neutral but discursively constructed as masculine, thereby excluding women. Secondly, it emphasises the hierarchical relationship between hegemonic startup masculinity and other masculinities rooted in the semi-peripheral, specifically Hungarian context, which are subordinated in the discourse. Thus, it discursively reproduces not only the hierarchical gendered relations in society, but the symbolical hierarchical relations between the core and the semi-periphery as well.

Völgyi Bence¹ – Füzér Katalin¹ – Albert Fruzsina^{2,3} – Erát Dávid¹

A digitális interakciók szerepe a felnőtt családtagok kapcsolataiban európai összehasonlító perspektívában

¹ PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Társadalom- és Médiatudományi Intézet Szociológia Tanszék

² HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

³ Semmelweis Egyetem

Tanulmányunkban 30 európai ország kontextusában vizsgáltuk a kommunikációs eszközök használata, a médiamultiplexitás, a digitális státusz, valamint makro- és mikroszintű tényezők közötti kapcsolatot, illetve ezek hatását a családon belüli érzelmi szolidaritásra, amelyet a szülők és felnőtt gyermekeik érzelmi közelségével mértünk. Az élet számos más területéhez hasonlóan a digitális transzformáció szerepe a társadalmi interakciókban elengedhetlenné vált. A médiamultiplexitás elmélete szerint a több kommunikációs csatorna javítja a személyes kapcsolatok minőségét, ami azt jelzi, hogy az erős kötelékeket több és különböző kommunikációs formák tartják fenn és erősítik meg.

A European Social Survey (ESS, 2020–2022) 10. hullámának adatait felhasználva bináris logisztikus regressziós modelleket alkalmaztunk az érzelmi közelség becslésére, bemutatóva a független változók átlagos marginális hatásait az országok közötti összehasonlítások lehetővé tétele érdekében. Ezenkívül bevezettük a digitális státusz koncepcióját, amely a digitális készségeket és az IKT-használatának érzelmi és praktikus kimeneteleit jeleníti meg. Az elemzés azt mutatja, hogy a digitális státusz, különösen az IKT-k használatának érzelmi kimenetele és a digitális készségek pozitívan befolyásolják a felnőtt gyermek-szülő kapcsolat gyakoriságát. Az elemzés azt is kimutatta, hogy a fizikai távolság érzelmi közelségre gyakorolt negatív hatását gyakori üzenetváltással ellensúlyozni lehet, szemléltetve a digitális kommunikáció szerepét az intergenerációs kapcsolatok fenntartásában.

A tanulmány négy kulcsfontosságú tényezőt azonosít, amelyek befolyásolják a szülő-felnőtt gyermek kapcsolat minőségét, ezek a lakóhelyi közelség, gyakori hanghívások, üzenetváltás és a bizalmas beszélgetési hálózat. Az érzelmi közelség tekintetében jelentős különbségek mutatkoznak Európában, ennek mértéke különösen erős Montenegróban, Észak-Macedóniában, Spanyolországban és Portugáliában, míg gyenge Észtsországnban, Lettországnban, Litvániában és Németországnban. Eredményeink megkérdőjelezzik az egyszerű Észak-Dél és Kelet-Nyugat megosztottságot az európai családi kötelékek tekintetében, bemutatóva a családi szolidaritás széles spektrumát, amelyre hatással vannak a kommunikációs minták és a digitális státusz. Az eredmények hangsúlyozzák a hagyományos és digitális kommunikációs csatornák fontosságát az intergenerációs kapcsolatok megértésében.

Kutatásunk bemutatja a digitális transzformáció hatásait a családi kapcsolatok, illetve a családon belüli kommunikáció bizonyos vetületeire, rávilágítva a terület relevanciájára és a további kutatások szükségességére.

The role of digital interactions in adult family relationships: a European comparative perspective

This study explores the links between communication means, media multiplexity, digital status, and macro-level patterns with micro-level factors related to affective solidarity, measured by the perceived closeness between parents and their adult children across 30 European nations. Digitalisation's role in social interactions has raised expectations of positive outcomes across different life domains. Media multiplexity theory posits that multiple communication channels enhance relationship quality, suggesting that strong ties are both maintained by and reinforced through various forms of communication.

Utilizing data from the 10th wave of the European Social Survey (ESS, 2020-2022), we employed binary logistic regression models to estimate emotional closeness, presenting the average marginal effects of independent variables to enable unbiased cross-country comparisons. Additionally, we incorporated a novel measure of digital status, capturing digital skills and the outcomes of ICT use. The analysis reveals that digital status, specifically the emotional outcomes of ICT use and digital skills, positively influences the frequency of adult child–parent contact. The analysis also showed that the negative impact of physical distance on emotional closeness between parents and their adult children can be offset by frequent messaging, further emphasizing the role of digital communication in maintaining intergenerational relationships.

The study identifies four key factors influencing parent-adult child relationship quality: residential proximity, frequent voice calls, messaging, and extensive core discussion networks. Emotional closeness varies significantly across Europe, being notably strong in Montenegro, North Macedonia, Spain, and Portugal, and weak in Estonia, Latvia, Lithuania, and Germany. Our findings challenge the simplistic North-South and East-West dichotomy in European family ties, demonstrating a wide continuum of family solidarity influenced by communication patterns and digital status. The results highlight the importance of considering both traditional and digital communication channels in understanding intergenerational relationships. This comprehensive perspective underscores the need for further research on the interplay between digitalisation and family ties.

Zagy Emese^{1,2}

A közösségi média szerepe a testi fogyatékos nők nőiességének formálásában

¹ ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola

² ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Általános Gyógypedagógiai Intézet

A fogyatékos nők nőiességük és fogyatékoságuk okán is társadalmi kisebbségnek tekinthetők. A fogyatékoság és a női lét interszekciója rendszerint kedvezőtlenül hat a fogyatékos lányok és nők életére, a fogyatékos férfiakhoz és a nemfogyatékos nőkhöz viszonyítva is számos hátrányt élnek meg (Nosek & Hughes 2003; Thomas 2006; Hernádi 2014; Menyhárt 2022), ezért lényegesek azok a diskurzusok, amelyek a fogyatékos nők helyzetének megismerését célozzák.

A különböző digitális terek, azokon belül különösen a közösségimédia-felületek használata nagyot nőtt az elmúlt évtizedben (Sweet et al. 2019), ezek elsődleges felhasználói a fiatal lányok és nők (Hill 2023). A digitális felületek, közösségi média oldalak önképre gyakorolt hatásával számos kutatás foglalkozik, azonban a fogyatékos nők nőiességére, életére gyakorolt szerepére hazánkban eddig még kevés fókusz került. Mivel a test a társadalmi beilleszkedés egyik meghatározó eszköze, az önmeghatározás egyik fontos tényezője, valamint a társadalom gyakran a test kapcsán von le következtetést a nők értékéről (Wendell 2010), ezért a látható fogyatékosággal élő nők esetében releváns lehet a fogyatékoság médiareprezentációját és a kinézetet középpontba állító közösségi média egyénekre gyakorolt hatását feltérképezni.

Az előadás egy folyamatban lévő doktori kutatás keretén belül arra a kérdésre keresi a választ, hogy a mindennapjainkat átható internet és közösségi média aktív jelenléte hogyan hat a nőiesség konstruálására és a fogyatékos női énképre. Ezt a feminista fogyatékoságtudomány elméleti keretébe ágyazva teszi, amely kritikai szempontból vizsgálja a fogyatékos nők nőiességének és fogyatékoságának társadalmi kontextusait (Wendell 1989; Garland-Thomson 2005; Hall 2011; Knoll 2012; Hernádi 2014).

Az elméleti kutatás egy célzott és integratív szakirodalomelemzés (Hagen-Zanker et al. 2013; Snyder 2019) során feltérképezi a témáról szóló nemzetközi és hazai kutatásokat. Ezek eredménye alapján az előadás rámutat a közösségi média pozitív és negatív hatásaira a fogyatékos nők életében. Ezek előnyei között szerepelnek a kapcsolatteremtés, a reprezentáció jelentősége és társas támogatás lehetőségei, miközben a negatív hatások között megjelennek az önértékelést és társadalmi elfogadást veszélyeztető tényezők (Pendergrass et al. 2001; Hill 2017, 2023; Toffoletti 2018; Sweet et al. 2019).

The role of social media shaping the lives and womanhood of women with physical disabilities

Women with disabilities can be considered a social minority due to both their gender and their disability. The intersection of disability and womanhood typically has a negative impact on the lives of girls and women with disabilities, who experience numerous disadvantages compared to men with disabilities and non-disabled women (Nosek & Hughes 2003; Thomas 2006;

Hernádi 2014; Menyhárt 2022). Therefore, discourses aimed at understanding the situation of women with disabilities are essential.

The use of various digital spaces, particularly social media platforms, has significantly increased over the past decade (Sweet et al. 2019), with young girls and women being the primary users (Hill 2023). Numerous studies have examined the impact of these platforms on self-image; however, the role of social media in shaping the lives and womanhood of women with disabilities has received little attention in the Hungarian research field. Since appearance is a crucial tool for social integration, a socially defined and visible marker of female value, and an important factor in self-identity (Wendell 2010), it is relevant to explore the impact of media representation of disability and the influence of social media on individuals with physical disabilities, especially women.

The presentation, part of an ongoing doctoral research project, seeks to answer how the pervasive presence of the internet and social media in our daily lives affects the construction of femininity and the self-image of women with disabilities. The theoretical framework of the research is feminist disability studies, which critically examines the social contexts of womanhood and disability (Wendell, 1989; Garland-Thomson 2005; Hall 2011; Hernádi 2014).

The theoretical research conducts a focused and integrative literature review (Hagen-Zanker et al. 2013; Snyder 2019) to map international and Hungarian studies on the topic. Based on these findings, the presentation highlights the positive and negative impacts of social media on the lives of women with disabilities. The benefits of using social media platforms include opportunities for networking, representation, and peer support. Negative effects include factors that threaten self-esteem and social acceptance (Pendergrass et al. 2001; Hill 2017; 2023; Toffoletti 2018; Sweet et al. 2019).

Zolnay János¹

Korai oktatási szelekció a miskolci óvodákban

¹ Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem

Ferge Zsuzsa ma már klasszikusnak számító tanulmányában, a különböző történeti korszakokra vonatkozóan elkülöníti az *ünnepnapi* tudást, *hétköznapi* tudást és *szaktudást*. Ez a distinkció nemcsak a különféle tudásfajták rétegeképző funkciója miatt fontos, de kulcsszerepe van a tudásátadás szempontjából is. Történeti értelemben ugyanis a szerző elkülöníti a *felülről lefelé* irányban szerveződő tudásátadást a jóval később kialakuló *alulról felfelé* építkező tudásátadástól. Az oktatási szelekció szempontjából fontos szerepe van annak, hogy egy adott iskolarendszerben lefelé vagy felfelé irányuló nyomás érvényesül. A rendszerszerű okok miatt rendkívül szelektív magyar oktatás évtizedek óta egyre korábbi életkorra tolja a tanulói utakat elválasztó szelekciós pontokat.

A CEU DI (Demokrácia Intézete) keretében a miskolci önkormányzati óvodák körében végzett vizsgálat alapvetően arra a kérdésre kereste a választ, hogy milyen kényszerek alapján alakították ki az óvodák stratégiájukat és milyen válaszokat adtak a külső kényszerekre. és milyen mértékben húzódott le az óvodák szintjére a tanulói utak korai szétválása.

Az ezredfordulón kialakított miskolci oktatási modell összeomlását követően a város óvodái olyan erőterbe kerültek, amelynek hatása alól nem voltak képesek függetleníteni magukat. Ennek egyik legfontosabb eleme az, hogy az iskolák és óvodák tömeges egyházi fenntartásba adása után az egyházi szférában komplex óvoda-iskola egységek jöttek létre. Az önkormányzati fenntartású óvodákra egyre nagyobb nyomás nehezedett, hogy alakítsanak ki exkluzív óvodai-iskolai átmenetre épülő – és ezáltal már óvodában szelektáló – kapcsolatot általános iskolákkal. Ebben nagy szerepe van az óvodai idegennyelv-oktatásnak, a sportnak, és a művészeti képzésnek. Ferge Zsuzsa kategóriarendszerére utalva mindez funkcionálisan *ünnepnapi tudás*, hiszen nem a valós tudás-átadás a szerepe, hanem az iskolai előszelekció és – bármilyen bizarr három-hat éves gyerekekre vonatkoztatva – a társadalmi rétegeképzés.

Ferge Zsuzsa a rendszerváltást követően pontosan látta, hogy Magyarországon a világ egyik legegzenlőtlenebb és legszelektívebb oktatási rendszere alakul ki, amit ugyanakkor a középfokú expanzió és a felemelt tankötelezettségi korhatár másfél-két évtizeden keresztül hatékonyan ellensúlyozott. A 2011 utáni drasztikus kirekesztő fordulat a szisztéma valamennyi inkluzív elemét felszámolta, a kirekesztő elemeket pedig felerősítette. A közoktatás szelektivitása intézményesen kezd „lehúzódni” az óvodai szintre, hat-hétéves életkorról három-négyéves életkorra hozva előre az oktatási utak szétválását. Mindez immár nemcsak kirekesztő, hanem a szociális különbségeket *kasztszerűvé* merevítő társadalom kialakulását vetíti előre.

Early educational selection in kindergartens in Miskolc

In her now classic study, Zsuzsa Ferge distinguishes between *festive* knowledge, *everyday* knowledge and *specialised* knowledge for different historical periods. This distinction is important not only for the stratifying function of the different types of knowledge, but also for the transfer of knowledge. In historical terms, the author distinguishes between the *top-down*

transfer of knowledge and the much later *bottom-up* transfer of knowledge. For educational selection it is important whether downward or upward pressure prevails in a given school system. For decades, the highly selective Hungarian education system has been pushing the selection points separating the learning pathways to earlier and earlier ages for systemic reasons.

A study conducted in the framework of the CEU DI (Institute of Democracy) among the municipal kindergartens of Miskolc sought to answer the question of the constraints on the kindergartens' strategies and responses to external constraints, and to what extent the early separation of learning paths has been pushed down to the kindergarten level.

After the collapse of the Miskolc educational model at the turn of the millennium, the city's kindergartens were caught in a field of forces from which they were unable to free themselves. One of the most important elements of this was the creation of complex kindergarten-school units in the ecclesiastical sphere after the mass transfer of schools and kindergartens to the church. Municipally run nursery schools came under increasing pressure to develop exclusive nursery-school transition relationships with primary schools, which were already selective at nursery level. Foreign language teaching, sport and art education in nursery schools play a major role in this. Referring to Zsuzsa Ferge's category system, all this is *functionally holiday* knowledge, since its role is not the actual transfer of knowledge, but the pre-selection of children at school and – however bizarre for three- to six-year-olds – the formation of social strata.

After the regime change, Zsuzsa Ferge saw clearly that Hungary was developing one of the most unequal and selective education systems in the world, which was effectively counterbalanced by the expansion of secondary education and the raised compulsory school age for one and a half to two decades. The drastic turn to exclusion after 2011 has removed all the inclusive elements of the system and reinforced the exclusionary ones. Institutionally, the selectivity of public education is beginning to be 'pushed down' to the pre-school level, bringing forward the separation of educational pathways from the age of six or seven to three or four. This is now not just an exclusionary society, but also one that is stiffening social differences.

Társadalmi egyenlőtlenségek hibrid terekben

¹ PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

A térhasználat és a térbeli mobilitás jellegzetességei a 21. században lényegesen átalakulnak a digitalizáció hatására; a fizikai térben végzett mindennapi gyakorlatok egyre jelentősebb része zajlik digitális médiumok közvetítésével. A tér-idő sűrűsödés (Harvey 1989) jelenlegi fázisában a digitális technológiáknak köszönhetően rendkívül könnyen áthidalhatóvá válnak a nagy földrajzi távolságok. Emellett, mivel a cselekvők egyszerre képesek a fizikai és online térben mozogni, a két szféra összefonódása révén hibrid terek jönnek létre (de Souza e Silva 2006, 2023; Morley 2017). Azonban különböző társadalmi csoportok között jelentős eltérések lehetnek abban a tekintetben, hogy a digitális eszközök segítségével mennyire képesek kontrollt gyakorolni saját tértapasztalatuk felett (Frith 2012). A tér-idő sűrűsödés sem univerzális tapasztalat, hiszen a térbeli és időbeli távolságok érzékelése a társadalmi egyenlőtlenségek különböző dimenziói mentén differenciálódik (Adams 1995; Massey 2020). Az internet demokratizáló hatásával kapcsolatos korábbi várakozások ellenére az a tendencia látszik kibontakozni, hogy az offline tér hierarchikus viszonyai az online térben is leképeződnek, vagyis inkább azoknak az egyéneknek és csoportoknak a lehetőségeit szélesíti ki a digitális technológia, amelyek tagjai az offline térben is előnyös pozíciót foglalnak el (Graham & Aurigi 1997; Morley 2017).

Különösen fontos kérdés tehát, hogy miként alakítja a digitalizáció folyamata azoknak a társadalmi csoportoknak a lehetőségeit, akik számára a térbeli mobilitás valamilyen szempontból akadályokba ütközik. Interjúk kutatásunkban ormánsági aprófalvakban élők körében vizsgáltuk azt, hogy a digitalizáció milyen mértékben járulhat hozzá a térbeli hátrányok kiegyenlítéséhez. A vizsgált településeken a közlekedési infrastruktúra hiányosságai miatt nehézségekbe ütközik az alapvető szolgáltatásokhoz és potenciális munkahelyekhez való hozzáférés, amire a digitális technológiában rejlő lehetőségek kihasználása jelenthetne megoldást. Eredményeink csak részben támasztották alá azt a széleskörben elfogadott tézist, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjai nem tudnak élni ezekkel a lehetőségekkel. A megkérdezettek egy része sikeresen és rendkívül találékonyan építi be megélhetési stratégiáiba az internethasználat kínálta előnyöket. Találtunk azonban arra is példát, hogy az online tevékenységek kizárólag a közösségi média passzív, szórakoztató célú használatára korlátozódnak. Eredményeink tehát árnyalják a szakirodalom megállapításait, valamint lehetővé teszik további kutatói kérdések megfogalmazását.

Social inequalities in hybrid spaces

The characteristics of spatial mobility and the use of space in the 21st century are being significantly transformed by digitalisation, as everyday practices in physical space are increasingly mediated by digital media. In the current phase of time-space compression (Harvey 1989), digital technology makes it significantly easier to overcome large geographical distances. Moreover, as actors are able to move simultaneously in physical and online space, hybrid spaces are created through the interweaving of the two spheres (de Souza e Silva 2006,

2023; Morley 2017). However, there can be significant differences between social groups in the extent to which they are able to control their own experience of space through digital devices and applications (Frith 2012). Time-space compression is not an universal experience either, as perceptions of spatial and temporal distances are differentiated according to various dimensions of social inequalities (Adams 1995; Massey 2020). Despite expectations of the democratising effect of the internet, there seems to be an emerging tendency for hierarchical relations of offline space to be mapped into online space, therefore digital technology tends to expand the opportunities of individuals and groups who also occupy privileged positions in offline space (Graham & Aurigi 1997; Morley 2017).

Therefore, a particularly important question is how the process of digitalisation is shaping the opportunities of social groups whose ability to engage in spatial mobility is limited. In our interview-based research, we examined to what extent digitalisation contributes to reducing spatial disadvantages among residents of small villages in the Ormánság region. In the studied settlements, due to the deficiencies in transportation infrastructure, accessing basic services and potential workplaces is difficult, for which the utilisation of opportunities offered by digital technologies may provide a solution. Our results only partially support the widely accepted thesis that members of disadvantaged social groups are unable to take advantage of these opportunities. Some of the respondents are successfully incorporating the benefits derived from internet use into their livelihood strategies. However, we also found examples where online activities are limited to passive use of social media. Our results, therefore, provide nuance to the conclusions drawn from the literature review and have also allowed for the formulation of further research questions.